

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

9 NUMARALI ŞER'İYE SİCİLİ'NE GÖRE SİVAS

Hazırlayan
Fatih Şahingöz

Tarih Ana Bilim Dalı
Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Alpaslan Demir

TOKAT – 2010

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

9 NUMARALI ŞER'İYE SİCİLİ'NE GÖRE SİVAS

Hazırlayan
Fatih Şahingöz

Tarih Ana Bilim Dalı
Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Alpaslan Demir

TOKAT – 2010

9 NUMARALI ŞER'İYE SİCİLİNE GÖRE SİVAS

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 18 / 10 / 2010

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Ali AÇIKEL

Üye : Yrd. Doç. Dr. Alpaslan DEMİR (Danışman)

Üye : Yrd. Doç. Dr. İsa TAK

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 21/07/2010 tarih ve ...26... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: .....

Prof. Dr. Mustafa Badoğru

Mühür
İmza

ETİK SÖZLEŞME**T.C.****GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ****SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE**

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağımı gösterdiğimi beyan ederim.

(18/10/2010)**Tezi Hazırlayan Öğrencinin****Adı ve Soyadı****Fatih Şahingöz****İmzası**

TEŞEKKÜR

Çalışmanın başından sonuna kadar bana her açıdan büyük destek veren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Alpaslan DEMİR'e, yüksek lisans eğitimimin ilk iki döneminde derslerimizde bizlere büyük emekler veren Prof. Dr. Ali İbrahim SAVAŞ ve Doç. Dr. Ali AÇIKEL'e, çalışmayı dilbilgisi açısından inceleyen Cevat KURU ve Mustafa BULUT'a, ingilizce konusunda yardımcı olan Ahmet ÖZCAN'a teşekkür ederim.

Fatih ŞAHİNGÖZ

*Manevi desteklerini esirgemeyen çok kıymetli anneme, babama, kardeşlerime, Eşim Sati,
kızım Zeynep ve Oğlum Furkan'a...*

ÖZET

Bu çalışmada, 1809-1812 (H. 1224-1227) yıllarına ait “9 numaralı Sivas Şer‘iye Sicil Defteri”nde bulunan belgelerin özetleri çıkartılarak, defterde yer alan belgelerin ışığında belirtilen dönemde Sivas’ın idari, askeri, sosyal ve ekonomik yapısı incelenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Şer‘iye sicillerinin tanımı ve kapsamı hakkında açıklamalara yer verilmiş, Şer‘iye sicillerinin günümüzdeki durumu ve Sivas Şer‘iye sicilleri ile ilgili yapılan çalışmalara değinilmiştir.

İkinci bölümde ise 9 Numaralı Sivas Şer‘iye Sicil Defteri’nin tanıtımı yapılarak defterde yer alan belgelerin tasnifi yapılmış ve defterde yer alan belge türleri ve defterde ismi geçen merkezi görevliler hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise özetleri çıkarılan belgelerden yararlanılarak 1809-1812 yılları arasında Sivas’ın idari, ekonomik, sosyal ve askeri yapısı ile ilgili değerlendirilmeler yapılarak elde edilen sonuçlar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın sonunda bulunan ekler kısmında 9 numaralı Sivas Şer‘iye sicil defterinde yer alan belgelerin özetlerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mahkeme, Kadı, Şer‘iye Sicili, Sivas, Eyalet.

ABSTRACT

In this study, the documents in “Number 9 Court Register of Sivas” that belongs to the years 1809-1812 (A. H. 1224-1227) were summarized and administrative, military, social and economic structure of Sivas for the specified years was examined.

The study consists of three parts. In the first part, explanations about the definition and the scope of court registers were given, current status of court registers and the studies on the court registers of Sivas were mentioned.

In the second part, “Number 9 Court Register of Sivas” was defined, the classification of the documents in the register were made and information about the document types and central staff in the register was given.

In the third part, with the help of the documents which were summarized before, administrative, military, social and economic structure of Sivas between the years 1809 and 1812 were evaluated and the results were commented.

In the appendix part which is at the end of the study, the summaries of the documents in Number 9 Court Register of Sivas were given.

Key Words: Court, Judge, Court Register, Sivas, State

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME	i
TEŞEKKÜR	ii
İTHAF	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Şer‘iye Sicilleri’nin Tanımı, Kapsamı ve Hazırlanması	1
1.2. Şer‘iye Sicillerinin Önemi ve Günümüzdeki Durumu	1
1.3. Sivas Şer‘iye Sicilleri	4
2. SİVAS ŞER‘İYE SİCİLLERİ VE SİVAS İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	10
4. 9 NUMARALI SİVAS ŞER‘İYE SİCİLİ’NİN DEĞERLENDİRİLMESİ	11
4.1. Defterin Tanıtımı	11
4.2. Konularına Göre Belgelerin Tasnifi.....	12
4.3. Defterde Yer Alan Belge Türleri	14
4.3.1. Hücetler.....	14
4.3.1.1. Hücetlerin Bölümleri.....	14
4.3.1.2. İncelediğimiz Defterden Bazı Hücet Örnekleri.....	16
4.3.2. Fermanlar	19
4.3.2.1. Fermanın Rükünleri.....	20
4.3.3. Berâtlar.....	31
4.3.4. İ‘lâmlar	34
4.3.5. Buyrulduklar.....	36
4.3.6. Terekeler	38
4.3.6.1.Terekenin Tespiti.....	38
4.3.6.2.Terekelerden Yapılan Masraf ve Giderler	40
4.3.6.3.Terekelerin Taksim Edilmesi	40
4.3.7. Ma`ruz.....	46
4.3.8. Mürâsele	46
4.3.9. Salyâne ve Masarifât Defterleri.....	49
4.3.9.1. Salyâne Defterlerinin Hazırlanışı ve Kontrolü.....	49

4.3.9.2. Salyâne Defterlerinde Yer Alan Masraf Kalemleri.....	50
4.3.9.3. Sivas Kaza ve Livalarına Taksim Edilen Masraflar.	50
4.3.9.4. Esnaf Taifesine Tevzi ve Taksim Edilen Vergiler	52
4.3.9.5. Hafik Nahiyesi Karyelerine Taksim Edilen Vergiler	56
4.3.9.6. Sivas Şehri Mahallelerine Taksim Edilen Salyane ve Masraflar	58
4.3.10. Tezkereler.....	59
4.4. Defterde İsmi Geçen Merkezi Görevliler	60
4.4.1. Kazaskerler.....	60
4.4.2. Şeyhülislamlar	61
5. SİVAS EYALETİ'NİN İDARİ YAPISI VE YÖNETİM.....	64
5.1. Eyalet	64
5.2. Sivas Eyaletine Bağlı Sancaklar (Livalar).....	65
5.3. Sivas Sancağına Bağlı Kazalar	66
5.4. Sivas'ta Yönetici Sınıf	67
5.4.1. Vali.....	67
5.4.2. Mütesellim.....	68
5.4.3. Mutasarrıf.....	70
5.4.4. A'yân	72
5.4.5. Kadı	72
5.4.6. Naib	75
5.4.7. Kaymakam	76
5.4.8. Nakîbü'l-Eşrâflar.....	77
5.4.9. Kethüda Yeri	79
5.5. Yardımcı Görevliler	80
5.5.1. Kâtipler	80
5.5.2. Mübâşir.....	81
5.5.3. Muhzırlar	82
5.5.4. Çukadarlar.....	83
5.5.5. Kethüdâ.....	84
5.5.6. Hademeler.....	85
6. SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT	86
6.1. Şehrin Fiziki Unsurları.....	86
6.1.1. Mahalleler.....	86
6.1.1.1. Mahalle İmamları	88
6.1.2. Cami	90
6.1.3. Medrese	91
6.1.3.1. Müderris	91
6.1.4. Çeşmeler	92
6.1.5. Hanlar.....	94
6.1.6. Çarşı (sûk), Cadde ve Sokaklar	94
6.1.7. Vakıflar	95
6.1.7.1. Vakfedilen Mallar	96
6.1.7.2. Vakıfların Şartları ve Hizmetleri	98
6.1.7.3. Mütevelli	99
6.2. Ev	101

6.2.1. Ev Eşyaları.....	104
6.2.2. Giyim Eşyaları.....	106
6.2.3. Ziyet Eşyaları.....	108
6.2.4. Kişisel Eşyalar.....	109
6.2.5. Mutfak ve Züccaciye Türü Ev Eşyaları.....	109
6.2.6. Saklama Gereçleri.....	111
6.2.7. Gıda ve Tüketim Ürünleri.....	111
6.2.8. Silah ve Silah Takımları.....	112
6.2.9. Hırdavat Eşya ve Çeşitli Üretim Aletleri.....	112
6.3. Aile.....	113
6.3.1. Nişan.....	113
6.3.2. Evlenme.....	114
6.3.3. Nikâh Akdi.....	114
6.3.4. Mehir.....	115
6.3.5. Çok Eşle Evlilik.....	116
6.3.6. Çocuk Sayısı.....	121
6.3.7. Boşanma.....	122
6.3.8. Kullanılan İsim, Ünvan ve Lakaplar.....	123
6.4. Gayrimüslimler.....	128
6.4.1. Müslim-Gayrimüslim İlişkileri.....	129
6.4.2. Kiliseler.....	130
6.5. Kutlamalar (Şehzade ve Sultanların Doğumu).....	131
7. EKONOMİK HAYAT.....	133
7.1. Sanayi, El Sanatları ve İş Kolları.....	133
7.1.1. Gıda Sektörü İle İlgili İş Kolları.....	133
7.1.2. Dericilikle İlgili İş Kolları.....	134
7.1.3. Tekstil Sektörü İle İlgili İş Kolları.....	134
7.1.4. Çeşitli Esnaf ve İmalat Sektörü.....	135
7.2. Vergiler.....	135
7.2.1. Tekâlif-i Şer'îye.....	136
7.2.2. Tekâlif-i Örfîye.....	137
7.3. Tarım ve Hayvancılık.....	138
7.4. Mülk Alım-Satımı.....	140
7.5. Bakır Nakliyesi.....	144
7.6. Menzilhaneler.....	145
7.7. Para Politikaları ve Kullanılan Para Birimleri.....	150
7.8. Uzunluk ve Ağırlık Ölçüleri.....	152
8. ASKERİ GELİŞMELER.....	154
8.1. 1809-1812 Osmanlı-Rus Savaşı.....	154
8.2. Sefer İçin Asker ve Erzak Temini.....	155
9. BULGULAR VE YORUM.....	157
10. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	161

11. KAYNAKLAR	163
12. EKLER	170
ÖZGEÇMİŞ	254

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Sivas Şer'îye Sicillerinin Numara ve Tarihleri.....	4
Tablo 2. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicili Defterindeki Fermanlar ve Konuları	24
Tablo 3. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterinde Kayıtlı Olan Berâtlar	34
Tablo 4. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicili Defterinde Kayıtlı olan İ'lâmlar.....	35
Tablo 5. Müslimlere Ait Terekeler.....	42
Tablo 6. Gayrimüslimlere Ait Terekeler	45
Tablo 7. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterinde Kayıtlı Olan Mürâseleler.....	48
Tablo 8. Sivas Eyaleti Livaları ve Sivas Sancağı Kazalarına Taksim Edilen Masraflar.....	51
Tablo 9. Sivas Şehri Esnaflarına Taksim Edilen Salyâne ve Masarîfât Defterleri	55
Tablo 10. Hafik Nahiyesi Karyelerine Taksim Edilen Salyâne ve Masraflar	56
Tablo 11. Vergi Taksimi Yapılan Hafik Nahiyesi Karyeleri	57
Tablo 12. Sivas Şehri Mahallelerine Taksim Edilen Salyâne ve Masarîfât Defterleri ..	58
Tablo 13. 1809- 1812 Yılları Arası Sivas Eyâletine Bağlı Sancaklar (Livâlar).....	65
Tablo 14. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Siciline Göre Sivas Sancağına Bağlı Kazalar.....	66
Tablo 15. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterinde İsmi Geçen Kadılar	73
Tablo 16. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterinde İsim ve Ünvanları Geçen Kâtipler... ..	81
Tablo 17. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterinde İsimleri Geçen Muhzırlar	83
Tablo 18. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterindeki Kethüdâ İsim ve Ünvanları	85
Tablo 19. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicili Defterine Göre Sivas Mahalleleri	86
Tablo 20. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterinde İsimleri Geçen İmamlar	89
Tablo 21. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicili'nde İsmi Geçen Vakıflar	96
Tablo 22. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicili Defterindeki Vakfiyeler	97
Tablo 23. Sivas'ta Kullanılan Tekstil Ürünü Ev Eşyaları.....	105
Tablo 24. Sivas'ta Kullanılan Giyim Eşyaları	107
Tablo 25. Ziyet Eşyaları ve Altın Türleri.....	108
Tablo 26. Sivas'ta Kullanılan Mutfak ve Züccaciye Türü Eşyalar	110
Tablo 27. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Siciline Göre Kullanılan Saklama Gereçleri	111
Tablo 28. Gıda ve Tüketim Ürünleri.....	111
Tablo 29. Silah ve Silah Takımları	112
Tablo 30. Hırdavat Eşya ve Çeşitli Üretim Aletleri	112
Tablo 31. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterinde Bulunan Nikâh Akitleri.....	115
Tablo 32. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Siciline Göre Sivas'taki Müslim Ailelerde Eş ve Çocuk Sayıları.....	117
Tablo 33. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Siciline Göre Sivas'taki Gayrimüslim Ailelerde Eş ve Çocuk Sayıları.....	121
Tablo 34. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Siciline Göre Belgelerde Geçen Müslüman Erkek İsimleri	124
Tablo 35. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Siciline Göre Belgelerde Geçen Müslüman Kadın İsimleri	125
Tablo 36. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterine Göre Belgelerde Geçen Gayrimüslim İsimleri	126
Tablo 37. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterinde Kullanılan Lakaplar.....	127
Tablo 38. Doğumları Kutlanan Padişah Çocukları	132
Tablo 39. Gıda Sektörü ile Uğraşan İş Kolları.....	133
Tablo 40. Dericilikle İlgili İş Kolları	134

Tablo 41. Çeşitli Esnaf ve İmalat Sektörü	135
Tablo 42. Yetiştirilen Hayvanlar ve Hayvancılıkla İlgili Aletler.....	139
Tablo 43. 9 Numaralı Sivas Şer'ıye Sicilinde Bulunan Mülk Satışları.....	140

KISALTMALAR LİSTESİ

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

H. : Hicrî

İA : İslam Ansiklopedisi

M. : Miladî

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

Msl. : Müslim

S. : Sayı

s. : Sayfa

SŞS : Sivas Şer'ıye Sicili

TDVİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

TTK : Türk Tarih Kurumu

vb. : ve benzerleri

vs. : ve saire

Z.: Zımmi

1.GİRİŞ

1.1. Şer'îye Sicilleri'nin Tanımı, Kapsamı ve Hazırlanması

Osmanlı Devleti'nde insanlarla ilgili bütün hukukî olayları, kadıların mahkemede verdikleri kararların suretlerini, hüccetleri ve yargıyı ilgilendiren çeşitli yazılı belgeleri içinde bulunduran defterlere *Şer'îye sicilleri* denilmektedir (Cin-Akgündüz, 1990: 419). Şer'îye sicilleri için Osmanlı mahkeme kayıtları veya Osmanlı mahkeme sicilleri tabirleri de kullanılmıştır (Gedikli, 2005: 187).

Şer'îye sicillerinde yazılı kayıtları iki gruba ayırılabiliriz. Birincisi, kadılar tarafından yazılan hüccet, ilam, ma'rûz, mürasele ve diğer kayıtlar; ikincisi ise, merkezden gönderilen ferman, berat, buyruldu gibi çeşitli hükümlerdir. Şer'î mahkemenin verdiği kararların deftere kaydedilmesinde ve taraflara verilen suretlerinde Sakk-ı Şer'î denilen yazım usulü kullanılmıştır. Defterlerin ebatları genelde 40 cm. boyunda, 16-17 cm. eninde olmaktadır. Bazı defterlerin ebatları da hâkimlere göre değişmektedir. Kadılar göreve başlar başlamaz, adı, ünvanı ve göreve başlama tarihlerini defterin ilk sayfasına yazmaktadırlar. Görevleri sona erdiğinde defteri kendisi veya emini aracılığıyla yeni hâkime devretmişlerdir (Akgündüz, 2002: 58-59). Defterlerde kullanılan dil genelde Türkçe olmakla beraber Arapça olarak yazılmış kararlar da vardır (Cin-Akgündüz, 1990: 420).

1.2. Şer'îye Sicillerinin Önemi ve Günümüzdeki Durumu

Şer'îye sicilleri, insanlar arasında dil, din ve ırk farkı gözetmeden bütün insanlarla ilgili olayları ve bu olaylarla ilgili mahkeme kararlarını ve idari düzenlemeleri içine almaktadır. Siciller, 15. yüzyılın ilk yarısından 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar olan zaman dilimi içerisindeki 472 yıllık Türk tarihi ve kültürünün temel kaynaklarının

başında gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin sona ermesi ile birlikte görevi sona eren Şer'î mahkemeler, Osmanlı Devleti'nin muhtelif devirlerdeki dini, askeri, hukukî, ekonomik ve idari kurumları hakkında önemli bilgiler bırakmıştır. Kadıların devlet merkezi ile yaptıkları resmi yazışmaları, halkın şikâyet ve isteklerini, mahalli idarelere ait hukuki düzenlemeleri, mahallin sosyal ve ekonomik yaşantısını yansıtan bu sicilleri incelemeden Osmanlı Devleti'nin idari, sosyal ve siyasi tarihini tam manasıyla ortaya çıkarmak mümkün değildir (Akgündüz, 1988: 11).

Şer'îye sicilleri muhtelif konularda araştırma yapanlar için birinci el kaynak durumundadır. Yalnız bakış açılarına göre onlara atfedilen önem konudan konuya değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin, bir sosyal tarih araştırmacısı da, bir hukuk tarihi araştırmacısı da kendi ilgi alanları bakımından birincil öneme sahip kaynaklar olarak görebilmektedir. Askerî tarih, şehir tarihi, iktisat tarihi, yer adları ve kişi adları bilimleri ve hatta diplomasi ile diplomasi tarihi bakımından da önemlidir. Meselâ şer'îye sicillerinde kayıtlı olan vakfiyeler, Bulgaristan, Kıbrıs ve Yunanistan vatandaşı olan Türklerin bu devletlere karşı hak arayışlarında hukuki bir temel sağlamaktadır. Siciller adli teşkilat açısından da önemlidir: Kadılık, naiblik, muhızrlık, çavuşluk, mübaşirlik ve subaşılık gibi adli müesseselerin idari yapılarını ve yapmış oldukları görevler geniş bir şekilde şer'îye sicillerindeki kayıtlardan öğrenilebilmektedir (Gedikli, 2005: 190).

Bütün şer'îye sicilleri bulunduğu yerin iktisadî hayatına ilişkin birinci elden orijinal kaynaklardır. 15-20. yüzyıllar arasındaki Türk halkının yaşam ve geçim tarzı, ticari ürünleri, meslekleri, kullandıkları eşyalar, vergiler, kullandıkları para birimleri ve enflasyon gibi mevzular şer'îye sicillerindeki kayıtlardan doğru bir şekilde tahlil edilebilmektedir (Akgündüz, 1988: 15).

Osmanlı Devleti'nin 472 yıllık tarihine ışık tutan Şer'îye sicillerinden bir kısmı günümüze kadar ulaşmamıştır. Her kaza, sancak ve vilâyet merkezlerinde tutulmuş olan mahkeme-i şer'îye defterlerinin miktarı yanan, kaybolan ve zayi olanlara rağmen bugün on binleri geçmekte ve bu defterler kütüphane ve müzelerde muhafaza edilmektedir (Uzunçarşılı, 1988A: 109).

Şer'îye sicillerinden günümüze ulaşanlarının ve Türkiye sınırları içerisinde bulunanların sayısı konusunda araştırmacılar farklı rakamlardan söz etmektedir. Naci Aslan, on bine yakın defterin Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde olduğunu belirtirken aynı miktar kadar da İstanbul Şer'îye Sicili Arşivi'nde yer aldığını belirtmektedir. Orhan Avcı, Devlet Arşivleri'nde 8928 sicilin mevcut olduğuna, İstanbul Şer'îye Sicilleri Arşivi'nin idareciliğini yapmış olan Abdülaziz Bayındır ise İstanbul ve çevresine ait 9872 sicil olduğuna işaret etmektedir. Bütün bu rakamlardan hariç bir de günümüze ulaşmayan ve resmi arşivlerde yer almayan çok sayıda sicil olduğu unutulmamalıdır. Şer'îye sicillerinin bir kısmı zamanla savaşlar, yangınlar ve su baskınları gibi farklı doğal afetlerden kaynaklanan durumlara bağlı olarak çürümeler ve insan eliyle oluşan tahriplere maruz kalmışlardır (Hanilçe, 2009: 6). Buna benzer tahriplere uğramayıp kurtulmayı başaran sicillerin bir kısmı da çöplüklerden toplanmış veya başka sebeplerle özel şahısların eline geçmiştir (Gedikli, 2005: 188). Sonuç olarak defterlerden bir kısmı şu an için mevcut değildir.

Şer'îye sicillerinin korunması ve bir arşivde toplanması amacıyla ilk girişim Osmanlı Padişahlarından Sultan II. Abdülhamid zamanında gerçekleşmiştir. 1312/1894 yılında "Şer'îye Sicilleri Arşivi" kurulmuştur (Akgündüz, 1988: 61). Cumhuriyet döneminde ise Maarif Vekâleti'nin 3 Kasım 1941 tarihli ve 4018/2182 sayılı kararı ile sicillerin kütüphane ve müzelere devri sağlanmıştır. Bu karar ile siciller ait oldukları

illerin müze ve kütüphanelerinde veya Topkapı sarayında muhafaza edilirken, 1991 yılında Kültür Bakanlığı'nın almış olduğu karar ile İstanbul Şer'îye Sicili Arşivi'ndekiler hariç olmak üzere diğer siciller Ankara'da bulunan Milli Kütüphane'de toplanmıştır. İstanbul ve çevresine ait siciller ise halen İstanbul Müftülüğü Şer'îye Sicilleri Arşivi'nde korunmaktadır (Gedikli, 2005:188). Milli Kütüphane'nin Yazma ve Nadir Eserler Deposu'nda korunan siciller 2006 yılında Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir (Hanılçe, 2009: 6).

Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan sicillerin akibeti kesin olarak bilinmemekle beraber yapılan araştırmalardan Sofya'daki Milli Kütüphane'de, Üsküp'te bulunan Makedonya Tarihi Enstitüsü'nde, Yunanistan'da Selanik'teki Makedonya Enstitüsü'nde, Kıbrıs'ta, Kahire'de, Şam'da ve Basra'da şer'îye sicilleri bulunmaktadır (Akgündüz, 1988: 61).

1.3. Sivas Şer'îye Sicilleri

Sivas merkeze ait 65 adet şer'îye sicil defteri bulunmaktadır. Bu defterlerin orjinalleri Ankara Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde yer almaktadır. Sivas merkezine ait olan şer'îye sicillerinin dağılımı şu şekildedir.

Tablo 1. Sivas Şer'îye Sicillerinin Numara ve Tarihleri

No:	Hicri Yıl:	Miladi Yıl:	No:	Hicri Yıl:	Miladi Yıl:
1	1191-1196	1776-1781	34	1279-1280	1863-1864
2	1196-1202	1781-1787	35	1280-1281	1864-1865
3	1202-1205	1787-1790	36	1281-1282	1865-1866
4	1206-1213	1791-1798	37	1282-1283	1866-1867
5	1209-1209	1794	38	1283-1284	1867-1868

6	1213-1217	1798-1802	39	1283-1284	1867-1868
7	1217-1220	1802-1805	40	1284-1285	1868-1869
8	1220-1224	1805-1809	41	1285-1286	1869-1870
9	1224-1227	1809-1812	42	1284-1286	1868-1870
10	1231-1232	1816-1817	43	1285-1289	1869-1873
11	1233-1237	1818-1822	44	1286-1289	1870-1873
12	1237-1238	1822-1823	45	1286-1287	1870-1871
13	1238-1240	1822-1824	46	1288-1289	1872-1873
14	1241-1242	1825-1826	47	1289-1292	1873-1876
15	1243-1245	1827-1829	48	1292-1292	1876
16	1247-1249	1831-1833	49	1289-1291	1873-1875
17	1249-1250	1833-1834	50	1292-1292	1876
18	1251-1253	1835-1837	51	1292-1295	1876-1879
19	1253-1255	1837-1839	52	1295-1298	1879-1882
20	1255-1257	1839-1841	53	1295-1300	1879-1884
21	1260-1261	1844-1845	54	1300-1303	1884-1887
22	1261-1262	1845-1846	55	1303-1305	1887-1889
23	1262-1264	1846-1848	56	1305-1306	1889-1890
24	1264-1265	1848-1849	57	1306-1309	1890-1893
25	1266-1266	1850	58	1309-1309	1893
26	1266-1267	1850-1851	59	1309-1312	1893-1896
27	1268-1268	1852	60	1312-1314	1896-1898
28	1268-1270	1852-1854	61	1314-1317	1898-1901

29	1270-1272	1854-1856	62	1316-1319	1900-1903
30	1274-1275	1858-1859	63	1319-1323	1903-1907
31	1275-1277	1859-1861	64	1321-1324	1905-1908
32	1277-1278	1861-1862	65	1324-1327	1908-1911
33	1278-1279	1862-1863			

Tablo 1.'deki Sicillerden ayrı olarak, 66-84 arası defterler Divriği'ye, 85-90 arası defterler Kangal'a, 91-94 arası defterler Şarkışla'ya, 95-102 arası defterler Suşehri'ne, 103-119 arası defterler ise Gürün'e aittir (Akgündüz, 1988: 184-211).

2. SİVAS ŞER'İYE SİCİLLERİ VE SİVAS İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Sivas merkez ve kazalarına ait olan 119 adet sicil defteriyle ilgili yapılmış olan çalışmaları incelediğimizde çalışılan defter sayısının oranı düşük kalmaktadır. Fakat özellikle son dönemlerde Sivas şer'îye sicil defterleriyle ilgili önemli çalışmalar yapılmıştır.

Sivas şer'îye sicillerinden yararlanılarak yapılan çalışmaların önemli bir bölümü Ömer Demirel'e aittir. "Osmanlı Vakıf-Şehir İlişkisine Bir Örnek: Sivas Şehir Hayatında Vakıfların Rolü" isimli çalışmasında (Demirel, 2000) diğer arşiv kaynaklarının yanı sıra Şer'îye sicillerinin ışığında Sivas şehrini fiziki, idari ve sosyo-ekonomik yönden incelemiştir. Vakıfların kuruldukları yerler, kurucuları, vakıfların gelirleri, vakıfların şehir hayatına etkisi, din ve eğitim kurumlarına katkıları vb. konularda önemli bilgiler vermiştir. Ayrıca Şer'îye sicillerinden yararlanarak yazmış olduğu makaleleri "Osmanlı Dönemi Sivas Şehri –Makaleler-" kitabında (Demirel, 2006) bir araya getirmiştir. Bu çalışmasında, Sivas şehri mahalleleri, vakıflar, Sivas çeşmeleri, dini kurumlar, esnafın ürettiği ve sattığı ürünlerin fiyatı gibi Sivas'la ilgili birçok konuda araştırmacıların faydalanacakları bilgiler bulunmaktadır.

Ömer Demirel'in yaptığı çalışmalar dışında tez olarak yapılmış çalışmalarda bulunmaktadır. Cemalettin ÇAKIR, "10 Numaralı Sivas Şer'iyye Sicili" adlı yüksek lisans tezi çalışmasında 10 numaralı defteri tanıtmış, defterde bulunan hükümlerin tasnifleri ve özetlerini yaptıktan sonra 1231-1233 tarihlerine denk gelen 10 Numaralı Sivas Şer'îye Sicili'nin transkripsiyonlu metnine geçmiştir (Çakır, 2003).

Tuğba YALÇIN'ın "*Sivas'ın iki yılı (1821-1822 Yılları 12 Numaralı Şer'iyye Sicil Defterine Göre)*" adlı Yüksek Lisans tezi çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 1821-1822 yılları arasında Sivas Eyaletinin idari yönetimini, ikinci

bölümde Sivas şehrindeki sosyal hayatı, üçüncü bölümde merkez taşra ilişkilerini ve son bölümde ise Sivas'taki ekonomik yapıyı ele almıştır (Yalçın, 2002).

Zehra Hizmetli “1839-1841 yıllarında Sivas'ta Aile Hayatı” adlı yüksek lisans tez çalışmasında kaynak olarak 20 numaralı Sivas Şer'ie sicilinden yararlanmıştır. Sivas'ta aile hayatıyla ilgili önemli bilgiler içeren bu çalışmada, 1839-1841 yıllarında Sivas'ın sosyal ve ekonomik durumu, fiziki unsurları, ailenin oluşumu, eş ve çocuk sayısı, ailenin ekonomik durumu, giyim-kuşam, boşanma gibi konularda önemli bilgiler vermektedir (Hizmetli, 2008).

Serap Bozpolat, “Tanzimattan Önce Sivas'ta Gayrimüslimler” isimli çalışmasında Sivas'a ait 11 adet Şer'ie sicilinden faydalanmıştır. Gayrimüslimlerin belli kurallar içinde kalmakla beraber, barış ve huzur içinde yaşadıklarının önemini belirterek, Gayrimüslimlerin toplumsal ve aile yaşantılarını, ekonomik durumlarını Müslümanlarla karşılaştırmalı olarak ele almış, Gayrimüslimlerin devletle ve Müslümanlarla olan ilişkilerini de ortaya koymuştur (Bozpolat, 2007).

Ahmet Yüksel, “Sivas Şehrinde Sefer Hazırlıkları” isimli çalışmasında diğer arşiv kaynaklarının yanı sıra Sivas Şer'ie sicillerinden de yararlanmıştır. Bu çalışmanın içeriği 1787-1850 yılları arasında Sivas'ta seferler için yapılmış olan hazırlıkları kapsamaktadır. Osmanlı Devleti'nin sefer öncesi genel olarak yaptığı hazırlıkları açıkladıktan sonra, Sivas eyaleti ve kazalarından temin edilen askeri birliklerin durumu, ordunun toplanma usulleri ve görevlileri, Sivas'ta seferler için halktan toplanan vergi destekleri, ordunun ihtiyacı için zahire temini, ağnam alımı, nakliye hayvanlarının alımı veya kiralanması konularını belgelerin ışığında açıklamıştır (Yüksel, 2009).

Ömer Başol'un "20 numaralı Sivas Şer'ıye Sicili'nin Transkripsiyonu" adlı çalışması 1839-1841 yılları arasını kapsamaktadır. Başol, çalışmasında defterin tanıtımını, defterde bulunan hükümlerin özetleri ve hükümlerin tasniflerini yaptıktan sonra, Sivas Eyaleti'nin idari yapısı hakkında bilgi vererek defterin transkripsiyonlu metnine geçmiştir (Başol, 2010).

Mustafa Apaydın'ın "16 numaralı Şer'ıye Siciline Göre Sivas" isimli çalışması 1831-1834 yılları arasını kapsamaktadır. Apaydın, defterde bulunan belgelerin özetlerini ve tasniflerini yaptıktan sonra, Sivas Eyaleti'nin idari yapısı ve yönetimini, aile yapısını, vakıfları, miras, mülk alım-satımı, ekonomik hayat ve askeri olayları defterdeki bilgilere göre değerlendirmiştir (Apaydın, 2010).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmamıza konu olan “9 Numaralı Sivas Şer‘iye Sicili”, Milli Kütüphanede muhafaza edilen mikrofilmlerden fotokopisi alınmak suretiyle temin edilmiştir.

Çalışmamızı hazırlarken öncelikle belgeler okunarak transkrip edilmiş ve belgelerin özetleri çıkarılmıştır. Belge özetlerinde sayfa numaralarına ilave olarak belge numaraları verilmiştir. Numaralandırmada örneğin; beşinci sayfanın ikinci belgesi [5/2] şeklinde belirtilmiştir. Belgeler başladıkları sayfaya göre numaralandırılmıştır. Örneğin; bir belgenin ağırlıklı kısmı 113’te olsa bile sayfa 112’de başlamışsa belge numarası “112” esas alınarak verilmiştir.

Belgelerin tarihlerini yazarken, bazı belgelerde (berat, ferman) belgenin yazılış tarihi ve kayıt tarihi olmak üzere iki farklı şekilde tarihlendirme bulunmaktadır. Bundan dolayıda yazılış tarihi ve kayıt tarihi arasında 1-1,5 aylık süreyi bulan farklılıklar olduğu için belgelerin kronolojik sıranın bozulmaması için belgelerin kayıt tarihlerini ve hicri tarihlerin hemen yanına da belgelerin miladi karşılıklarını yazdık.

Belgelerin özeti kısmında ise fazla ayrıntıya girmeden belgelerin konusunu anlaşılır biçimde özetlemeye çalıştık. Özetlemenin tamamlanmasından sonra belgelerin konularına göre tasniflendirmesini yaptık.

Çalışmamızın kapsamı ve derinliği elde edilen bilgi ve verilerle sınırlandırılmış, çerçeve buna göre belirlendikten sonra belgelerin değerlendirilmesi kısmına geçilmiştir. Bu bölümde ise konuyla ilgili kitap, makale ve diğer çalışmalardan açıklayıcı bilgiler verilerek defterimizdeki bilgilerle kaynaştırarak konunun daha anlaşılır olmasına dikkat ettik. İncelediğimiz defterde yer alan konuların farklı zaman dilimleri ve farklı bölgelere yansımalarını doğru tespit edebilmek ve karşılaştırma yapabilmek için konuyla ilgili yapılan diğer araştırmalardan faydalandık.

4. 9 NUMARALI SİVAS ŞER'İYE SİCİLİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Defterin Tanıtımı

İncelediğimiz 9 numaralı Şer'iyye Sicil Defteri, Hicri 1224 -1227 (1809–1812) yıllarına ait olup 188 sayfadan oluşmaktadır. Sayfaların numaralandırılması sonradan yapılmıştır.

İncelediğimiz defterde genelde yazı sitili olarak “rika” kullanılmıştır. Bazı belgelerin üzerindeki silinti ve lekeler belgelerin okunmasını zorlaştırmıştır. Yazılar çoğunlukla okunabilir şekilde olmakla beraber sınırlı sayıda belgenin okunması uzun zaman almıştır. Defterdeki metinler incelendiğinde yazı sitillerinin farklılığından dolayı belgelerin farklı kâtiplerce kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Defterin dili genelde anlaşılacak sadeliktedir. Ancak bazı belge türlerinin başında Arapça dua veya ibareler de vardır. Sayfalarda bazı belgelerin başlıkları derkenar şeklinde yazılmıştır. Bazı belgelerde ise başlık bulunmamaktadır.

Belgeler yazılırken kronolojik sıralamaya tam uyulmadığı görülmüştür. Tereke, nikâh akdi ve tevzî defterlerinde tarihler rakamla yazılırken, hüccet, i'lâm gibi belgelerde tarihler Arapça ile yazılmıştır. Merkezden gönderilen belgelerin suretlerinin tarihleri Arapça olup, kadının eline ulaştığı tarihler rakamla yazılmıştır. Defterde kayıtlar yazılırken bazı yanlışlıklar da yapılmıştır. Örneğin, 1224 yılına ait salyâne vergisinin karyelere taksiminde “Avragir” karyesinin hissesi “194 kuruş 63 para” yazılacak iken “194 kuruş 61 para” şeklinde yazılmıştır. Bazı belgelerde eksik bırakılmıştır. Örneğin, Ordu-yı Hümâyûna katılacak olan askerlerin masraflarının Sivas kazalarına taksim edildiği belge sayfa 68'de başlanılmış ama eksik olarak bırakılmış, sayfa 69'da aynı belgenin kâtip tarafından eksiksiz yazılmış olduğu görülmektedir.

İncelediğimiz defterde ferman, berat, buyruldu, hüccet, vakıf, tereke, i'lâm, görev tevcihi, miras, evlenme, boşanma, vergi tahsili vb. birçok konuda belgeler bulunmaktadır. Bu çalışma ile defterdeki bilgiler esas alınarak 19. yüzyıl başlarındaki Sivas'ın sosyal, iktisadi, idari, siyasi, eğitim ve kültürel durumu hakkında yeni bilgiler ortaya koymak amaçlanmaktadır.

4.2. Konularına Göre Belgelerin Tasnifi

Asker ve Erzak Sevkiyatı: 7/1, 7/2, 8/1, 8/2, 8/3, 11/1, 12/1, 18/1, 23/1, 26/1, 27/1, 33/1, 45/1, 46/1, 46/2, 46/3, 50/1, 51/1, 52/2, 56/2, 66/1, 66/2, 67/1, 69/2, 74/1, 75/1, 77/1, 81/1, 86/3, 90/1, 93/2, 104/2, 105/1, 106/1, 106/2, 106/3, 106/4, 111/1, 113/1, 117/1, 118/1, 119/1, 122/1, 123/1, 124/1, 128/1, 130/2, 131/1, 131/2, 133/1, 133/2, 135/1, 138/3, 150/1, 155/2, 163/1, 167/2, 169/1, 170/1

Bakır Nakli: 1/2, 1/3, 1/4, 94/1, 94/2

Boşanma: 25/1, 76/2, 101/1, 101/2, 144/1

Çeşitli Senelere Mahsup Ağnam, Buğday ve Arpa Bedellerinin Tahsili: 40/3, 40/4, 41/1, 49/1, 56/3, 58/1, 67/2, , 82/1, 130/1, 140/1, 142/1, 144/3, 151/2, 157/3, 179/3

Görev Tevcihleri: 4/1, 17/2, 22/1, 24/1, 36/2, 37/1, 64/1, 65/1, 78/1, 86/1, 86/2, 100/1, 100/2, 100/3, 104/1, 165/1, 171/1, 176/1, 177/2, 179/2, 184/1, 184/2

Hırsızlık, İhraç, Firar vs. olaylar: 102/2, 129/1, 135/2, 137/2

Kutlamalar: 19/2, 136/1, 174/2, 188/1

Menziller: 10/1, 34/3, 54/1, 71/1, 110/1, 139/2, 154/2, 176/2, 187/2

Miras Meseleleri: 3/1, 73/1, 80/1, 105/2, 112/1, 115/2, 124/2, 143/1, 143/2, 151/1

Müsadere: 19/1, 47/2, , 84/2, 139/1, 180/1, 183/1,

Nikâh Akdi: 1/1, 1/6, 2/1, 3/2

Para Tedavülü: 20/2, 92/1, 158/1

Satış Senetleri ve Satışla İlgili Meseleler: 22/2, 36/1, 43/2, 52/1, 53/2, 54/2, 56/1, 57/2, 58/2, 59/1, 59/2, 64/3, 65/2, 76/1, 85/2, 89/1, 93/1, 101/3, 101/4, 105/3, 108/1, 108/2, 111/2, 112/2, 112/3, 112/4, 113/2, 114/1, 114/2, 120/1, 121/1, 121/2, 121/3, 126/2, 140/2, 141/1, 145/3, 145/4, 157/1, 157/2, 174/3

Sivas'a Ait ve Bozok Canibine Giden Evrak Miktarları: 34/1, 102/1, 174/1

Sivas Eyaleti'nin Çeşitli Masraflarının Esnaf, Mahalle ve Karyeler Arasında Taksim Edilmesi: 14/1, 16/1, 17/1, 31/2, 32/1, 60/1, 62/1, 63/1, 88/1, 96/1, 97/1, 110/2, 116/1, 134/1, 146/1, 147/1, 147/2

Sivas Eyaleti'nin Çeşitli Masraflarının ve Ordu-yı Hümâyûn'un Çeşitli İhtiyaçlarının Liva ve Kazalar Arasında Taksimi: 13/1, 24/2, 28/1, 29/1, 38/1, 42/1, 44/2, 57/1, 69/1, 70/1, 83/1, 87/1, 91/1, 93/3, 115/1, 125/1, 129/2, 142/2, 150/2, 153/2, 156/1, 160/1, 168/1, 172/2, 175/1, 182/1

Sivas Şehrine Ait Müfredât Defterleri: 15/1, 25/2, 61/1, 95/1

Tereke Taksimi: 5/1, 6/1, 6/2, 9/1, 35/1, 35/2, 37/2, 40/2, 43/1, 47/1, 49/2, 50/2, 70/2, 73/2, 85/1, 91/2, 92/2, 94/3, 98/1, 98/2, 99/1, 99/2, 107/2, 109/3, 114/3, 128/2, 132/1, 132/2, 137/1, 148/1, 149/2, 152/1, 159/1, 161/1, 161/2, 161/3, 162/1, 162/2, 163/2, 163/3, 164/1, 164/2, 165/2, 166/1, 166/2, 167/1, 169/2, 171/2, 173/1, 175/2, 175/3, 177/3, 178/2, 181/1, 184/3, 185/1, 186/1

Vakıflar: 10/2, 10/3, 21/1, 30/1, 31/1, 43/3, 55/1, 55/2, 68/1, 68/2, 76/1, 80/2, 97/2, 102/3, 118/2, 127/2, 138/1, 138/2, 151/1, 172/1, 177/1

Vergi konuları: 3/3, 3/4, 3/5, 3/6, 20/1, 34/2, 39/1, 52/3, 53/1, 72/1, 74/2, 79/1, 107/1, 109/1, 109/2, 125/2, 127/1, 136/2, 137/3, 144/2, 153/1, 154/1, 155/1, 178/1, 179/1, 183/2, 187/1

Müteferrik konular: 1/5, 5/2, 40/1, 44/1, 48/1, 64/2, 79/2, 84/1, 84/3, 84/4, 103/1, 126/1, 141/2, 145/1, 145/2, 149/1

4.3. Defterde Yer Alan Belge Türleri

4.3.1. Hücetler

Sözlük anlamı senet, vesîka, delil demek olan hüccet Arapça kökenli bir kelimedir. Osmanlı hukuk sisteminde hüccet şu şekilde kullanılmıştır. Mahkemeye başvuran taraflardan birinin konuyla ilgili ikrârını, diğerinin de bu ikrârı kâdının huzurunda tasdik ettiğini gösteren yazılı kayıtlar olarak tutulan belgelerdir. Kâdı huzurunda görülen dava neticesinde tutulan asıl hüccet kaydının başında kâdının ismi ve mührü bulunurdu. Tutulan bu asıl kayıt duruma göre taraflara verilir, sureti de deftere kaydedilirdi. Deftere kaydedilen surette kâdının isim ve mührü bulunmazdı (Oğuz ve Akgündüz, 1998: 446).

Hüccetlerde hüküm bulunmayıp iki tarafın kadı huzurunda anlaşmaya varması ve şahitlerin huzurunda kadının onaylaması ile günümüzdeki noter kayıtlarına benzemektedir (Kütükoğlu, 1998: 350).

4.3.1.1. Hücetlerin Bölümleri

İncelediğimiz defterde bulunan hüccetlerde yazı tarzı aynı olmakla beraber bazı farklılıklar vardır. Defterdeki hüccetlerin bazılarında der-kenar denilen kısaca belgenin konusu ve ilgili kişinin adının belirtildiği bir başlık bulunur. Örneğin, “*Zenbilci Hacı Mehmedin mahdûmu fazîletli Hasan Efendi'nin hizmetkârının iştirâ eylediği menzil hüccetidir*” (ŞŞS 9: 58/2).

Hüccetin giriş bölümünde konusuna göre, mahkemeye başvuran veya hüccete konu olan kişi ya da kişilerin kimlik ve adres bilgileri yazılarak başlanır. İsmi, ünvanı, baba adı, varsa vekili, şehir, kaza, mahalle veya karyesi gibi bilgiler belirtilir. Mahkeme yerine “meclis-î şer’”vb. tabirler kullanılır. İki tarafında mahkeme huzurunda hazır buldukları tespit edilmiş olur.

“Medîne-i Sivas mahallatından Ali Baba Mahallesi sakinlerinden Halil bin Hasan nam kimesne meclis-i şer’-i şerif enver-i mahfil din-i münif Muhammedide...”
(SSS 9: 126/2).

Bu veya buna benzer şekilde giriş yapıldıktan sonra hüccetin asıl konusunun anlatıldığı bölüme yani meselenin takdimine geçilir. Hüccete konu olan meselenin tamamı, tarafların beyanları, şahitler, deliller, ilgili kişiler, kararlar ve olaylar ayrıntılı şekilde anlatılır.

“işbu baisatü’l-kitab devletlü Behram Paşa çırağı Hasan Ağa ve zevcesi Afife bint-i Bekir Alemdar taraflarından tasdike vekilleri olan lale Hacı Halil bin Ali nam kimesne mahzarında bi’t-tav’i’s-sâf ikrâr-ı tam ve takrir-i kelâm idüb akd-ı atii’z-zikrin sudûrına değin yedimde mülküm olub mahalle-i merkûmede kâin etrâf-ı erbaası Silahdar Hüseyin Ağa bağçesi ve Hacı esir oğlu Hüseyin Ağa ve tarîk-ı âmm ile mahdud ve mümtaz bir bâb kış evi ve bir fevkani oda tahtı ahur ve bir sagîr yazlık ve bir mikdar havlu ve derûn-ı havluda ... müştemil mülk menzili cemî’ tevabî’ ve levâhıkıyla tarafeynden icâb ve kabulü havi şürut-ı müfsideden ari bey’-i bât-ı sahih-i şer’ ile üçyüz seksen guruşa merkûm Hasan Ağa ile zevcesi Afife Hatun’a ale’l-iştirak bey’ ve teslim ve temlik eylediğimde anlar dahi ber minvâl-i muharrer iştira ve tesellüm ve temellük ve kabz-ı kabul eylediklerinden sonra semen-i olan meblağ-ı mezbûr üçyüz seksen guruşa

müşteriyân mezbûran yedlerinden tamamen ve kâmilten ahz-u kabz eyledim...” (SŞS 9: 126/2).

Sonuç bölümünde ise konu hakkında hâkimin görüşü veya konu hakkındaki tarafların uzlaşısının şahitlerin huzurunda tasdik olunduğu yer alır.

“Fima ba’d salifü’z-zikr menzil-i mahdûd-ı mezkûrda benim asla ve kat’a alaka ve medhalim kalmayub müştemilatıyla müşteriyân-ı mezbûrân Hasan Ağa ve zevcesi Afife Hatun’un mülk-i müşteraları ve hakk-ı sarfları olmuştur. Keyfema yeşaran ve cesimen yehtaran mutasarrıf olsunlar didikde vekil-i merkûm Hacı Halil dahi bi’l-vekâle tasdik itmeğin mâ vaka’ bi’t-taleb ketb olundu...” (SŞS 9: 126/2).

Hüccetin sonuna davanın görüldüğü tarih yazı ile eklenirdi: *“Hurriren fi’l-yevmi’l-hamis min şehri Recebi’l-ferd sene sitte ve mi’eteyen ve elf.”* (SŞS 9: 145/4).

Hüccetin en alt kısmında davaya şahitlik yapanların isim, lakap ve ünvanları yazılırdı.

Şuhûdü’l-hâl

Faziletli hoca Muhammed Emin Efendi

Vekil-i mîralay sa’adetlü el-Hac İbrahim Ağa

Vekil kethüdası çavuşan sa’adetlü Yusuf Çavuş

Zâde es-Seyyid Ömer Ağa

Erbâb-ı timar’dan kasab-zâde Osman Ağa

Kâtib-i mahkeme es-Seyyid Mehmed Efendi

ve gayrühüm mine’l-hüzzâr

4.3.1.2. İncelediğimiz Defterden Bazı Hüccet Örnekleri

İncelediğimiz defterde bulunan hüccetlerin hepsi çeşit ve konu olarak aynı özellikte değildir. Yazılış tarzı benzemekle beraber aynı ve benzer konularda hüccet olduğu gibi farklı konularda da hüccetler bulunmaktadır.

Örneğin, “*Menzilciyun hüccetidir*” başlığı ile başlayan bu belgede Sivas menzilhanesinin idaresi bir seneliğine Hacı Musa ve Derviş Muhammed Yüzbaşı Ağa’ya devredilmiştir (SSS 9: 34/3). Belgede tarafların uyacakları şartlar, alacakları ücretler ve ne kadar süre ile menzilin idaresini aldıkları belirtilmiştir.

“*Müteveffa Defter kethüdâsı zevcesi Hadice Hatun’un Abdurrahman Ağa’ya bey’ eylediği menzil hücceti kaydır.*” başlığı ile başlayan bu hüccet kaydında Küçük Minâre mahallesinden Hadice bint-i Ömer Hatun, Hacı Hüseyin mahallesinde miras kalan kış evi arsası ile yolu, havlu ve çeşmeyi müstemil mülkünü Abdurrahman Ağa’ya beş yüz kuruşa satmıştır (SSS 9: 64/3). Hadice Hatun hüccete Feyzullah ve Mehmed bin İsmail adlı kişileri vekil tayin etmiştir. Menzil kavramı ile mülk (ev) ve mülkün bölümleri ifade edilmektedir.

İlbeylü Kazası Çallı karyesinden Seyyid Osman bin Muhammed’in Hafik nahiyesi Hayırbey karyesinde on senedir tasarrufunda olan tarlanın tasarruf hakkının Seyyid Muhammed bin Mustafa’da olduğuna karar verilen belge “hüküm hücceti” olarak geçmektedir (SSS 9: 44/1).

Diğer bir hüccet çeşidi ise “ev hücceti” tabiridir (SSS 9: 52/1). Mülk sahibi ile alıcı ve şahitlerin huzurunda satılacak evin etrafındaki komşuları mülkleri ile söylenerek evin sınırı çizilmiş ve satılacak evin özellikleri de açıklandıktan sonra satış bedeli belirtilerek alıcı ve satıcının da kabulüyle satış kararı verilmiştir.

Üryani Zimmî mahallesinden Şerife bint-i Abdullah Hatun vakfının mütevelliyesi olan Eşe bint-i Mehmed Hatun'un vakfin tevliyetini Seyyid Ahmed Ağa'ya devretmiş olduğu belge ise “vakf-ı menzil hücceti” şeklinde kayıtlarda geçmektedir (ŞSS 9: 55/2). Burada vakfin tevliyet hakkının devredildiği görülmektedir.

Gökmedrese mahallesinden Sultan bint-i Mustafa'nın Sivas kazası karyelerinde miras kalan hisselerini Seyyid Muhammed Efendi'ye altmış beş kuruşa satmış olduğu belgede ise “mâlikâne hissesinin hücceti” tabiri geçmektedir (ŞSS 9: 56/1).

Belgelerde “ibra hücceti” tabiri de kullanılmaktadır. İbra, temize çıkma, aklanma anlamına gelmektedir. Fatma bint-i İbrahim Hatun'un babası müteveffa İbrahim Çavuş'un hac akçesi olan iki bin kuruşundan kendine ait hisseyi Küçük minare mahallesinden Seyyid Ömer bin İbrahim Çavuş'un gizlediğini belirtmiş ve bundan dolayı Fatma Hatun hissesini Ömer'den talep etmiştir. Şahitlerin huzurunda Fatma'nın hissesini iskat-ı hak eylediğini belirten Seyyid Ömer aklanmıştır (ŞSS 9: 124/2).

Câmi-i Kebir mahallesinden Kezban bint-i Ahmed kış evi, fırın damı ve havluyu müştamil mülk menzili ile üç yüz kuruş nakidini menzilin tamiri, mahalle cami-i şerifine şem'-i asel verilmek, mübârek gecelerin birinde hatm-i şerif okutulmak ve fukaraya helva dağıtılmak şartıyla vakfetmiştir. Bu belgeye defterimizde “Vakıf hücceti” şeklinde başlık verilmiştir (ŞSS 9: 172/1).

Kaleardı mahallesindeki altı adet vakıf çeşmelerinin mütevelliliğine Sa'adettü Kasım Ağa'nın tayin edildiği belgede ise “tevliyet hücceti” tabiri kullanılmıştır (ŞSS 9: 138/1).

Küçük Bengiler mahallesinden Teymürcü Eveş veled-i Sahak zimmînin bir bâb fevkânî oda, kış evi ve bir miktar icra havlu müştemil mülkünü Manuk zimmîye beş yüz yetmiş kuruşa sattığı belgede ise “iştirâ hücceti” başlığı kullanılmıştır (ŞŞS 9: 85/2).

Küçük Minare mahallesinden Ümmügülsüm bint-i Abdullah ve yetim kardeşleri Muhammed, Münteha ve Şemsi'nin miras kalan iki bab kış evi, yazlık, anbar ve bir miktar tarîkî müştemil mülklerini misliyle satarak borçlarından hisseleri kalır ise kendilerine düşen payı alacaklarına dair bu hüccet ise “bey‘ hücceti” şeklinde kayıt olunmuştur (ŞŞS 9: 105/2).

Küçük Minare mahallesinden Mustafa Ağa bin Abdullah ve Zeyneb bint-i Muhammed tarafından Sofu Himmet mahallesinde vaki cami-i şerifin tamirine debbağ hane arsasını icar eylemişlerdir. Bu belgede ise başlık olarak “İcar hücceti” tabiri kullanılmıştır (ŞŞS 9: 118/2).

4.3.2. Fermanlar

Divân-ı Hümâyün veya Paşakapısı'ndaki divanlarda alınan kararlara uygun olarak yazılan ve üzerinde tuğra bulunan padişah emirlerinin genel adı fermandır. Fermanla eş anlamlı olan “emr-i âlî, emr-i şerîf, emr-i pâdişâhî, emr-i münîf-i vâcibü'l-ittibâ‘, hükm-i şerîf ve hükm-i cihân-mutâ” şeklinde emir ve hüküm kelimeleri kullanılmaktadır. İncelediğimiz defterde genellikle “emr-i âlî, emr-i şerîf, emr-i alişân” terkipleri daha çok kullanılmıştır. Sefer açılması, asker sevki, vergi vb. devlet işlerine dair fermanlar doğrudan Divân-ı Hümâyün kararı ve padişahın emriyle hazırlanıp gerekli yerlere gönderilirdi. Fermanların çoğu beylerbeyi, sancak beyi, kadı gibi görevlilerin mektup veya arzı yada halktan birinin arzuhaline göre görüşülüp karara bağlanırdı (Kütükoğlu, 1995: 400).

4.3.2.1. Fermanın Rükünleri

Fermanlar belli kurallara göre yazılırdı. İncelediğimiz defterde kayıtlı olan fermanlar asıl nüshalar olmayıp aslının kopyası olduğu için, defterde bulunan kayıtlarda padişah tuğraları bulunmamaktadır. Altı rükünden oluşan fermanları şekil yönünden incelersek;

Ferman belgelerinin genelde özeti sayılabilecek şekilde başlıkları kullanılmıştır. Örneğin Ruslar ile yapılan savaş için asker talebinin olduğu bir fermanında “*Sefer-i Hümayuna memurların bir an akdem mahalline irsaline emr-i âli*” şeklinde başlık kullanılmıştır (ŞŞS 9: 33/1). Genelde defterimizdeki ferman başlıklarında “*emridir ve emr-i âli*” terkipleri kullanılmıştır.

Fermanlardaki elkâblar ve dualar şahsın görevine, makamına ve bulunduğu konuma göre ayrı ayrı kullanılmıştır. Bütün elkabların aynı şekilde başladığı görülmemektedir. Örnek verecek olursak;

Sadrazam elkâbı ve dua rüknü;

“*Düstûr-ı mükerrem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müdebbir-i umûri'l-cumhur bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâib mümehhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahfûfu bi-sünûf-ı avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ hâlâ Sivas vâlisi vezirim Celâleddîn Paşa edâma'llahü te'âlâ iclâlehü ...*” (ŞŞS 9: 49/1).

Na'ib elkâbı ve dua rüknü:

“*Kıdvetü'n-nüvvâbi'l-müteşerri'in Sivas sancağında vaki' Hafik na'ibi Mevlânâ zîde ilmuhu ...*” (S.S 9: 144/2).

Kâdı elkâbı ve dua rüknü;

“Mefâhirü’l-kuzât ve’l-hükkâm ma’âdinü’l-fezâil ve’l-keâm ...” (SŞS 9: 187/1)

Fermanlar birden fazla kişiye hitaben de yazılabilir.

“Mefâhirü’l-kuzât ve’l-hükkâm ma’âdinü’l-fezâ’il ve’l-keâm Sivas sancağında vaki’ kazaların kuzât ve nüvvâbı zîde fazluhum ve kıdvetü’l emâcid ve’l-â’yân Sivas sancağı mütesellimi zîde mecdühüm ve mefâhirü’l-emâsil ve’l-akrân â’yân ve sâir zâbitân ve vücûh-ı ahâli zîde kadrühüm ...” (SŞS 9: 174/2).

“Mefâhirü’l-kuzât ve’l-hükkâm ma’âdinü’l-fezâil ve’l-keâm Sivas kadısı ile eyâlet-i Sivas’da vaki’ sâir kazaların kuzât ve nüvvâbı zîde fazlühüm ve mefâhirü’l-emâsil ve’l-akran ayân vilayet-i zîde kadrühüm ...” (SŞS 9: 74/2).

Yukarıda çeşitli örnekler verdiğimiz giriş bölümü, *“tevki’-i refi-i hümayûn vâsil olıcak mâlûm ola ki...” (SŞS 9: 23/1)* şeklinde bitirildikten sonra diğer bölüme geçilir.

Elkab ve dua bölümünden sonra “nakil” ya da “iblağ” denilen bölüm başlar. Fermanın yazılma nedeni anlatılır, konusuna göre uzun veya kısa olabilir.

“... iki yüz yirmi dört senesine mahsûben Ordu-yı hümayûnum lazimesiçün Sivas ve Zile ve havalisi kazalarından mübayaası tertîb olunan elli bin kile şa’îrin Samsun iskelesine nakl ve tenzili bâbında sadır olan emr-i şerîfim mücibince şa’îr mezbûr kazalara tevzî’ olunmuş olmağla ba’zı kazalar ahâlisi peyder pey iskele-i mezkûre tenzil itmekde olunan ve ba’zıları dahi hisselerini böyle tahsil ve iskele-i merkûme tenzile müte’ahhid olduklarını hala Sivas valisi düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâmü’l-âlem vezîrim Celâleddin paşa edâma’llahü te’âlâ iclâlehü bu def’a Der-sa’âdet’ime tahrir ve inhâ ve ol bâbda Sivas kadısının ilâmını irsâl itmekden nâşi mazmûn-ı ilâm hazine-i âmiremde ...” (SŞS 9: 93/2).

Fermanın yazılma sebebi anlatıldıktan sonra “*imdî siz/sen ki...*” diye hitap sırasında sıralanan kişiler tekrar sıralanarak, yapılması gereken işler ayrıntılı bir şekilde anlatılır.

“*imdî siz ki mevlana ve sâir mûma ileyhimsiz ber minvâli muharrer müşârün-ileyh ordu-yu hümâyûnuma me'mûr olmak mülâbesesiyle masarîf-ı seferiyesine avn ve medâr zımında eyâlet-i mezkûreden mu'ayyen olan seferiyenin tahsiline irade-i aliyye ta'alluk eylediği ve hazariyye tahsiliçün mukaddem sudûr iden emr-i mezkûrun ref' ve terkîn içün ordu-yu hümâyûnum tarafına ilm ve ... virildiği ma'lûmunuz oldukda ber vech-i meşrûh iki yüz yirmi beş senesine mahsûben re's sene gurre-i muharrem itibâr olunarak valiçün mu'ayyen olan mârû'z-zikr otuz üç bin gurus imdâd-ı seferiyyeyi şürût-ı seferiyye üzere def'aten eyalet-i mezkûre dahilinde kâin kazalar ahalilerine tevzî' ve taksîm ve yerlü yerinden cem' ve tahsîl ve mukaddem sadır olan emr-i alışâneme mebnî sene-i mezbûre mahsûben hazariyye tahsîl olunmuş ise hazariyye nâmıyla tahsîl olunan meblağ her ne ise ba'de't-tenezzil ma'ada seferiye akçesi müşârün-ileyh tarafından kabzına me'mûre eda ve teslim olunub avk ve te'hîr'den ve mikdar-ı mu'ayyeneden ziyade ve mükerrer seferiye tahsîlinden ve kesret üzere kazalara mübâşirler irsâliyle ahali ve fukara-yı ra'iyete te'addi vuku'unu tecvîzden ve hizmet-i mübâşiriye mütalibesinden gâyetü'l-gâye hazer ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı alışânım sadır olmuşdur” (SSS 9: 74/2).*

“*...sen ki vezir-i müşârün-ileyhsin işbu zahayir maddesi mevâd-ı sâireye sene-i sabıkda kıyas olunmayub devlet-i aliyyemin ehemmi umûr-ı mehhâm-ı lâzımü'l-ihimâmından olduğundan işbu tertîb olunan zahayir nakd akçe ile matlub bey' ve şîrâ-i envândan ve tahsili husûsu mutlaka senden matlûb-ı şâhânem olmağla ba'zı hizmet mukabelesinde muaf olan mahallerin mevâd-ı sâirede muafiyetlerine halel gelmeyüb bâ*

hatt-ı hümayûn kadîmi üzere amel ve itibâr olunmak şartıyla, fakat işbu asitane-i saâdetim zahiresi maddesinde muaf ve gayri muaf ve havas ve evkaf cümlesi siyan tutularak ve kimesnenin özür ve illetine havale-i sem‘ itibâr olunmayarak serian zahire-i matlubenin harman yerlerinden mübaya‘a ve tahsil bâ-hatt-ı hümayûnum karâr gîr olan şürût-ı mübaya‘adan olmağla bu bâbda muafiyet ve serbestlik iddiası ve bahane-i sâire ile hiç ferde inad ve muhalefet itdirmeyerek bir sâat evvel cem‘ ve tahsil ve mübaya‘acı mûmâ-ileyhe teslimen ve Dersa‘âdetime irsâli husûsuna bezl cell-i himmet ve bu bahane ahali ve re‘ayadan tecdir ve tekdir itdirmekten hazer ve mübayaacı mûmâ-ileyhe emri mübayaada külli iane iderek müdet-i kalilide tekmlen eda ve teslim itdirilmesi hususuna sarf-ı külli miknet eylesin ve siz ki kuzât ve nüvvâb ve ‘âyân ve zâbitân mûmâ-ileyh ve sâirlerisiz siz dahi mûceb-i emr-i şerîfimle amel ve hareket ve hilafından hazer ve mücânebet eylemeniz bâbında ferman-ı alîşânem sadır olmuştur” (SSS 9: 82/1).

Yapılması gerekenler yazılıp, gerekli uyarılar ve emirler yapıldıktan sonra fermanın yerine ulaştığı anda bahsedilen işlerin derhal yapılması için kesin emir belirten bir tehdit/tekid rûknü yazılır. Bu kısma sonuç bölümü de denilmektedir.

“Buyurdum ki hükm-ü şerîfimle [boşluk] vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref yâfte-i sudûr olan işbu emr-i âlişân vâcibü‘l-ittibâ‘ ve lâzımü‘l-ımtisâlimin mazmûn-ı ita‘at makrunıyla âmil olasın...” (SSS 9: 82/1).

“Buyurdum ki, hükmü şerîfimle [boşluk] vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref yâfet-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i âlişâne vâcibü‘l-ittibâ‘ ve lâzımü‘l-ımtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere âmil olasız. Şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe itimâd kılasız...” (SSS 9: 86/3).

Tekid/Tehdit kısmından sonra fermanın yazıldığı tarih birkaç farklı şekilde yazı ile atılır, fermanlarda en son olarak “mahall-i tahrir” denilen fermanın yazıldığı yer belirtilirdi. Fermanın yazıldığı yer sol alt köşede bulunurdu. Eğer ferman İstanbul’dan yazılmış ise “Be makâm-ı Kostantiniyye el-mahrûse” biçiminde ya da “ Kostantiniyye-i Mahrûse” şeklinde yazılırdı. Defterdeki fermanlardan bazıları Şumnu’dan gönderilmiştir. Bazı fermanlara “Makâm-ı Meşta-yı Şumnu” şeklinde son verilmiştir.

“Tahriren evâil-i şehri Cemâziye’l-evveli sene sitte ve işrin ve mi’eteyn ve elf. Be makâm-ı Kostantiniyye-i Mahrûse” (SŞS 9: 139/2).

“Tahriren fi’l-yevmi’l-hadi ve işrin Cemâziye’l-evveli sene sitte ve işrin ve mi’eteyn ve elf. Be makâm-ı Kostantiniyye-i Mahrûse” (SŞS 9: 140/1).

“Hurrîre fi evâhir-i şehri saferü’l-hayr sene seb’a ve işrin ve mi’eteyn ve elf. Be-makâm-ı kostantiniyye-i Mahruse” (SŞS 9: 188/1).

Tablo 2. 9 Numaralı Sivas Şer‘iye Sicili Defterindeki Fermanlar ve Konuları

Belge No:	Fermanın Konusu:
7/1	Anadolu’nun orta kolundaki müftilerin gaza ve cihada yardımcı olması.
8/3	Sefere memur olan askerlerin Niş ve Sofya taraflarına gönderilmesi.
10/1	Menzilhânelerdeki bargirlerin Sivas mahkemesine getirilmesi.
11/1	Bozok, Aksaray, Kayseri, Niğde ve Sivas sancaklarından mekâri şütürân ihracı.
12/1	Sivas kazalarından on bin kile hınta ve altmış bin kile şair’in Erzurum’a sevki.
18/1	Sipah ve silahdarın seferi hümâyûn için Ordu-yı Hümâyûna gitmesi.
19/1	Ayşe Sultan’ın doğumunun kutlanması.

20/1	Altın rayiçlerinin tanzimi.
23/1	Sarây-ı cedîd ve atık, yeniçeriler, topçu, top arabacıları ve tersâne-i âmire ocakları tayînâtları için iki bin beş yüz ağnam bedelinin tahsil edilmesi.
26/1	Sivas'tan bin kile İstanbul hinta ve altmış kile İstanbul şa'îr'in Erzurum ve Kars anbarlarına teslim olunması.
27/1	Erzurum ve Şark canibine kış için bin iki yüz nefer süvari ve piyadenin Sivas kazalarından karşılanması.
33/1	Rus askerlerinin Silistre'ye hareketi üzerine görevli olanların acele etmesi.
39/1	Erzurum caddesindeki köprü'nün tamir masrafının Şah Hüseyin mahallesinin avâız ve salyanelerinden tahsil edilmesi.
41/1	Erzurum valisi ve şark canibi seraskeri tayinatı için Sivas'tan tertip edilen hinta ve şa'îr'in bedelinden altı bin iki yüz elli kuruş indirilmesi.
45/1	Ordu-yı Hümâyûna asker sevki ve Seyyid Mehmed Ağa'nın binbaşılık emri.
46/1	Mehmed Ağa'nın binbaşılığı ile bin nefer sipah ocağının terakki emri.
46/2	Bin nefer sipah askerinin bahardan önce Ordu-yı Hümâyûnda bulunması.
49/1	Ordu-yı Hümâyûn için dört yüz mehâr mekârî şütürânın bedelen tahsil edilmesi.
50/1	Dergâh-ı muallam sipah ve gurebâ-i yemin ve ulufeciyan-ı yemin neferatının mübâşirleri ile Ordu-yı Hümâyûna sevkinde acele edilmesi.
51/1	Elli bin kile şa'îr'in alınıp, Samsun iskelesine nakledilmesi.
52/2	Bin terakkilu neferatının birer gecelik tayinatlarının ahalinin tekaliflerinden

	takasınan karşılanması.
52/3	Saçma, fişenk, çubuk ve fındık kurşunu imâl edenlerden rayici üzere saçma ve kurşun mukataalarının kârhane mutasarrıfına teslim edilmesi.
54/1	Üsküdâr'dan Bağdât'a varınca yol üzerinde ki menzilcilerin yeterli bargir bulundurmaları ve malum miktar akçe almaları.
56/2	Sefer-i hümâyûn için memur olan askerlerin bir an önce hareket etmeleri.
58/1	Sivas'tan ihrâc olan şütürân bedelinden geriye kalan otuz bin yüz otuz üç kuruşun tahsil edilmesi.
66/1	Rus askerinin Pazarcık'ı istilasıyla Bozok, Kengiri (Çankırı), Amasya, Kayseri, Sivas, Çorum, Aksaray, Kırşehir ve Niğde sancaklarından iki bin neferin Edirne'de birleşmesi.
66/2	Sivas kazalarından elli bin kile İstanbulî şa'irin satın alınarak Samsun iskelesine nakli ve oradan Varna İskelesine nakledilmesi.
67/1	Sivas kazalarından iki bin beş yüz ağnâm ve keçinin Der-saadet'e (İstanbul) gönderilmesi.
71/1	Üsküdâr'dan Bağdât'a varınca yol üzerinde ki menzilcilerin malum miktar akçe alamadıkları takdirde menzil bârgiri vermemeleri.
72/1	Hanzar karyesi ve Suluhân mezraalarının öşürlerini mutasarrıflara teslim etmesi.
74/1	Üsküdâr'dan Sivas'a varınca agavât (ağalar) ve alemdâranın (bayrak taşıyanlar) Moskovlu ile olan sefer-i hümâyûna acele etmesi.

74/2	İmdâd-ı seferiyye tahsil edilmesi.
75/1	Moskov'lunun Varna ve Şumnu'ya gelebileceğinden eli kılıç tutanların Orduya katılması.
77/1	Moskovluya karşı gaza ve cihad için memur olanların görev yerlerine gitmesi.
81/1	Üçyüz mehâr şütürânın acele olarak Davud Paşa sahrasına gönderilmesi.
82/1	Yüz bin kile hinta ve elli bin kile şairin satın alınıp Samsun iskelesine nakli.
84/2	Müteveffâ Abdi Paşa'nın mühimmat-ı hayyamının (çadırında kalan malzemeleri) teslimi ve Dersaadet'e (İstanbul'a) nakli.
86/3	Beş bin kile hinta ve otuz bin kile şairin Erzurum'a gönderilmesi.
90/1	İki bin ağnâm (koyun) ve keçi'nin Ordu-yı Hümâyûna gönderilmesi.
92/1	Sikkelerin rayiçlerinin tanzimi.
93/2	Elli bin kile şairin Samsun iskelesine nakline acele edilmesi.
93/3	Samsun iskelesine nakledilecek şairden kalan miktarın tahsîli.
94/1	Ergani madeninden çıkan Bakır'ın Tokat'ta işlenerek Samsun'a gönderilmesi.
100/1	Sivas Valisi Muhammed Celaleddin Paşa Efendi'nin görevinin devamı.
100/2	Muhammed Celaleddin Paşa'nın Sivas Vâlisi ve Başbuğluk ünvanıyla Balkan muhafızı olması.
103/1	Ermeni kiliselerinin verilen emr-i şerife uygun keşif ve tamirlerinin yapılması.
105/1	Üçyüz mehâr şütürânın gelmediği ve telef olmadan Davud Paşa'ya ihrâcı.
111/1	Dört yüz mehar mekâri şütürânın Şumnu'ya ihrac edilmesi.

113/1	Üçyüz mehâr şütürânın Davud Paşa sahrasına kıştan dolayı gelemediği ve bahar mevsimi yaklaştığından şütüranların hazır bulundurulması.
117/1	Sivas'tan henüz ihraç olunmamış meşta askeri ve seraskerlerin Moskovlu ile mücadele için acele etmeleri.
118/1	İki bin ağnâmdan Davud Paşa sahrasına ulaşmamış olanların gönderilmesi.
119/1	Ordu-yı Hümâyûn için tertip olunan şütürân (deve), bargir (at) ve katırların güçlü ve dayanıklı olarak gönderilmesi.
122/1	Ordu-yı Hümâyûna sevk edilecek asker için Bozok sancâğı mutasarrıfı Cabbâr-zâde Süleymân Bey'in sürücülüğü ile me'mûr ve tayin kılınması.
123/1	İki bin nefer askerin Ordu-yı Hümâyûna sevk edilmesi.
125/2	Bin iki yüz yirmi altı senesi cedid-i Sivas mukata'asının teslim ve gönderilmesi.
128/1	Dörtyüz mehâr şütüranın bedeli olan altmış bin kuruşun tahsili ve Dersaadet'e gönderilmesi.
130/1	On bin kile hinta ve altmış bin kile şairin Şark canibine gönderilmesi.
131/1	Üçyüz mehâr şütüranın ihracı ve Edirne'ye sevki.
133/1	Dergâh-ı muallam sipah, ulufeciyan, yemin ve arabaciyan ocakları neferatının Ordu-yı Hümâyûna mevsiminde katılması.
133/2	İki bin nefer askerin Ordu-yı Hümâyûna acele sevk edilmesi.
135/1	Sipah ve silahdarların Şumnu'daki Ordû-yı Hümâyûnda bulunmaları.
136/2	İki yüz yirmi altı senesine ait cebelü akçesinin Der-saadet'e gönderilmesi.

138/3	Sekiz bin kile hinta ve sekiz bin kile şair'in Samsun iskelesine nakledilmesi.
139/1	Merhum Abdi Paşa'nın Kırkor zimmîde olan eşyalarının bedelinin Der-saadet'e (İstanbul'a) gönderilmesi ve hazine-i amireye teslim edilmesi.
139/2	İngiltere'nin ulak ve tâtârlarından menzil bargirleri olarak fazla ücret alınması.
140/1	Müteveffa Genç Muhammed'in Sinop kalesi görevi zamanındaki asker tayinatı için kalan miktarın tahsil edilmesi.
142/1	İki bin ağnâmın on iki bin kuruş tutarındaki bedelinin acilen tahsil edilmesi.
149/1	Kassam memurlarının tereke kayıtlarında dikkat etmesi gereken hususlar.
150/1	Şark Canibindeki askerlerin tayinatı için tertip olunan on bin kile hinta ve altmış bin kile şa'ir'den bakaya kalan zahayirin gönderilmesi.
151/2	Şark canibi seraskeri Ordusu lazimesi için kalan elli beş bin altı yüz yirmi sekiz kuruş zahayir bedelinin tahsil edilmesi.
153/1	Tokat, Sivas, Divriği, Arabgir ve Çemişgezek sancaklarından tertip olunan altmış beş bin altı yüz otuz dört buçuk kuruş kırk akçe cebelüden kalan kısmının tahsil ve hazine-i amireye teslim olması ve gönderilmesi.
155/2	İki bin nefer askerden geriye kalan bin altı yüz altmış beş askerin acele ve eksiksiz olark Ordu-yı Hümâyûna katılması.
157/3	Ordu-yı Hümâyûn için iki bin beş yüz ağnâmın satın alınarak gönderilmesi.
158/1	Altınların rayiçlerinin yeniden tanzimi.
167/2	Orduya katılacak iki bin askerden geri kalan bin sekiz yüz on yedi neferin eksiksiz gönderilmesi.

170/1	Sivas eyâleti ve Kengırı (Çankırı) sancağından meştâ-yı (kışlak) Ordu-yı Hümâyûna müretteb askerlerin vakit geçirmeden gelmesi.
174/2	Şehzâde Sultan Murad'ın doğumunun kutlanması.
178/1	Sivas'ın iki yüz yirmi altı senesi rüsûm-ı zecriyyesinin tahsil edilmesi.
179/1	Koçhisar karyesinin âdet-i ağnâminin artırılması sebebiyle meydana gelen sıkıntıların kaldırılması.
183/1	Vefat eden İpekli Zade Mustafa Paşa'nın eş ve çocuklarının zor durumda kalması ile borçlarının af edilmesi.
183/2	Bin iki yüz yirmi altı senesine ait on bir bin üç yüz on dokuz kuruş otuz bir akçe cebelü bedeliyelerinin tahsili ve gönderilmesi.
184/1	Sivas valisi Muhammed Celaleddin Paşa Efendi'nin görevinin devam etmesi.
184/2	Sivas Valisi Muhammed Celaleddin Paşa'nın zulüm ve haksızlıklardan uzak olarak görevini yapması.
187/1	İki yüz yirmi yedi senesine ait İmdâd-ı seferiye tahsil edilmesi.
187/2	Kendi isteği ile gidip gelenlere menzil bargiri verilmemesi.
188/1	Saliha Sultan'ın doğumunun kutlanması.

İncelediğimiz 9 Numaralı Defterde 86 adet ferman kaydı bulunmaktadır. Defterde kayıtlı bulunan fermanların konuları ve belge numaraları Tablo 2.'de gösterilmiştir. 9 numaralı Sivas şeriye sicili defterinde merkezden ve Şumnu'dan gönderilmiş olan fermanlar çok çeşitli konuları ihtiva etmektedir. Padişah çocuklarının doğumlarının kutlanması, Ordu-yı Hümâyûn'un asker ve erzak ihtiyacı, menzillerin

uyması gereken düzenlemeler, Ergani'den çıkarılan bakırın Tokat'ta işletilmek üzere taşınması ve Samsun'a nakli, ekonominin bozulmasına paralel olarak altın ve para rayiçlerinin yenilenmesi, imdad-ı seferiyye vergisinin tahsili, İstanbul'un koyun ihtiyacı için ağnam gönderilmesi, kilise tamiri, Sivas valisinin görevine devamı gibi birçok konuda ferman defterimizde bulunmaktadır. Fermanların çoğu 1809-1812 Osmanlı-Rus savaşı ile ilgilidir. Savaşın gidişatı, sefer için asker ve erzak ihtiyacının karşılanması konuları fermanlarda sıkça anlatılmaktadır. Merkezden gönderilen bu taleplerin karşılanmasında sıkıntı yaşandığı, aynı talebin tekrar yenilenmesi veya kalan miktarın istenildiği fermanlardan anlaşılmaktadır.

4.3.3. Berâtlar

Bir tayini, bir vazife veya muafiyetin verildiğini gösteren, üzerinde padişahın tuğrasının da bulunduğu belgelere berât denmektedir. Berât, ancak tuğranın sahibi olan padişahın saltanatı süresince geçerliydi. Padişah değişikliğinde geçerliliğini koruyabilmesi için “tecdîd” olduğu belirtilen yenisi verilirdi. Beratın kaybı halinde “zayi” den olduğuna işaret edilerek yenisi verilirdi. Berat sahibinin ölümü veya sahip olduğu haklardan feragat etmesi ile aynı berat başkasına tevcih edilirdi. Beratlar verilirken hangi sebeple verildiği ve cinsi de belirtilirdi: Vezâret, Beylerbeyilik, tımar, mukataa, iltizam, imâmet, vazife, muafiyet beratı vb. (Kütükoğlu, 1992A: 472).

İncelediğimiz defterde dört adet berat kaydı bulunmaktadır. Berâtlarda padişahın tuğrası bulunur ama defterimizde kayıtlı olan berâtlar asıl nüshalar olmayıp aslının kopyası olduğu için, defterlerde bulunan kayıtlarda padişah tuğraları bulunmamaktadır. Defterdeki beratların bazılarında derkenar olarak başlık atılmış ve başlıktan sonra giriş cümlesi yazılmıştır.

Küçük Emin Efendi'nin Berâtı Suretidir.

“Berât-ı şerîf-i âlişân-ı sâmi-mekân-ı sultâni ve tuğrâ-yı ve garrâ -yı cihân-sitân-ı hâkânî hükmi oldur ki” (SŞS 9: 86/2).

Beratlar da düzenleniş sebebi, kimin arzıyla, ne münasebette verildiği, gerekiyorsa kalem kayıtlarına yapılan müracaatlar “nakil-ibläğ” rûknünde belirtilir (Kütükoğlu, 1992A: 472).

“Hân-ı cedîd-i ma‘ Yıldızeli tabi‘-i Yakub nâm karyede vaki‘ Paşahanı vakfi olan zaviyenin evladiyet-i meşrûtiyet üzere rub‘-ı hisse tevliyet ve rub hisse zaviyedarlığına bâ berât-ı alişânim mutasarrıf olan Osman fevt oldukda ber vech-i şürûta sulbi oğlu Muhammed ba‘de‘l-intikâli kable‘t-tevcîh merkûm Muhammed dahi fevt oldukda oğlu Abdullah‘a ba‘de‘l-intikâl oldahi kable‘t-tevcîhe fevt oldukda yerine erbâb-ı istihkâkdan evlâd-ı vâkıfdan müteveffa Abdullah‘ın oğlu işbu râfi‘-i tevkî‘-i refi‘ü‘ş-şân-ı hâkânî es-Seyyîd Abdullah mevcûd ve her vechle mahal ve müstahak iken evlâd-ı aherden hisse-i ahere mutasarrıf Ebubekir nâm kimesne merkûm Osman bilâ-veled fevt oldu deyü hilaf-ı inhâ ve hilaf-ı şart-ı vâkıf kendüye tevcîh ve berat itdirüb merkûm es-Seyyid Abdullah‘a gadr-ı külli vecdi nâ tebâresinden mahrum itmeğin merkûm Ebubekir‘in ref‘inden tevcîh olunub yerine müceddeden berât-ı şerîf-i âlişânem virilmek babında...” (SŞS 9: 165/1).

Daha sonra beratlar da cinsine göre verilen şeylerin miktarı yazılır. Bu kısım “nakil-ibläğ”dan “emir-hükm”e geçişte verdim ve buyurdum ki, kelimeleri arasında bulunur (Kütükoğlu, 1992A: 472).

“tevcîh-i iktiza ider iken evlad-ı aherden hisse-i ahere mutasarrıf Ebubekir‘e bilâ-veled fevt vaki‘ ise ve gayri evladı yoğise şartıyla bâ arz-ı hâl tevcîh olunub gadr-ı

külli olmağla ref'inden ve büyük babasının babası Osman'ın mahlûlünden şart-ı vakıf üzere sahib-i arz-ı hâl kendüye tevcîh buyurulmak bâbında inâyet rica ve fi'l-hakika merkûm es-Seyyid Abdullah müteveffa-yı merkûm Osman'ın oğlu Mehmed'in oğlu Abdullah'ın sulb-i sahîh oğlu olup hisse-i ahere mutasarrıf Ebubekir ... evlad-ı aher olduğunu kaza-i mezbûr ahalisinden olup vukûftâki olan ... müsliminden Abdurrahman bin Abdullah ve es-Seyyid Osman bin Muhammed ve Receb bin Ali ve Abdullah bin Abdullah alâ tarîki's-şehâde haber virmeleriyle zikr olunan tevliyet ve zaviyedârlık hisseleri hisse-i ahere mutasarrıf mezbûr Ebubekir'in ref'inden müteveffayı merkûm Osman'ın mahlûlünden es-Seyyid Abdullah'a ber vech-i şürût tevcîh ve berât-ı âlişân itâ buyurulmasını alemü'l-ulemâ-il-mütebahhirin bi'l-fi'il Anadolu kadiaskeri mevlana şeyh-zâde Muhammed edâma'llahü Te'âlâ fezâilehu ilâm itmeleriyle ilâmları mücebince tevliyet ve zâviyedârlık mezbûr Ebubekir'in ref'inden ve müteveffa-yı mezbûrun mahlûlünden es-Seyyid Abdullah'a ber vech-i meşrûta tevcîh ve berât ita olunmak deyü bin iki yüz yirmi altı senesi Şabanü'l-muazzamın yedinci günü tarihiyle müverrah ve ... fermân-ı âli sadır olmağla sadır olan fermân-ı âli mücebince tevcîh ve sadaka idüb bu berât-ı hümayun saadet-makrun-ı virdüm. '' (SŞS 9: 165/1).

Berâtda devletin verdiği şeyler karşısında istedikleri “emir-hüküm” kısmında hatırlatıldıktan sonra tekit'te ise bir kere daha hatırlatma yapılır ve yazı ile tarih konulur (Kütükoğlu, 1992A: 472).

“buyurdum ki, ba'de'l-yevm merkûm Seyyid Abdullah'a varub zikr olunan zaviyenin evladiyet ve şürûtiyet üzere mezbûr Ebubekir'in ref'inden ve müteveffa-yı merkûm Osman'ın mahlûlünden rub'-ı hisse tevliyet ve rub' hisse-i zaviyedârlığına mutasarrıf olup hizmet-i lâzimesin .... ber müceb-i şart-ı vâkıf mutasarrıf olup vâkıfın ruhu ve devâm-ı ömr-i devletim için reaya müdavemet göstere ol-bâbda ref' olunan

mezbûr tarafından ve taraf-ı aherden bir vechle dahl-ü ta'arruz eylemiyeler, şöyle bilüb alamet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi'l-yevmi's-sâni' min şehri şabani'l-mu'azzam sene seb' ve işrin ve mi'eteyn ve elf" (SSS 9: 165/1).

Berâtlardan çıkarılabilecek genel bir yargı, birçok görevin merkezden atama usulüyle yapıldığıdır. Berat belgelerinin sol alt köşesinde “*Kostantiniyye-i Mahrûse*” ifadesi yer alırdı (SSS 9: 165/1). Bu tahrir ile belgenin İstanbul'dan geldiği ve merkezi otoritenin korunmasının amaçlandığı görülmektedir.

Tablo 3. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterinde Kayıtlı Olan Berâtlar

Belge no:	Berâtın konusu:
22/1	Es-seyyid Eş-Şeyh el-hâc Ahmed Efendi'nin Sivas hazinesinden yüz yirmi sağ akçe ile tayin olunan vazife beratı.
37/1	Keçibula mahallesinde bulunan Es-Seyyid Nureddin vakfının mütevelliliğine Samad Efendi'nin görevlendirildiğine dair berat.
86/2	Küçük Muhammed Emin Efendi'ninin Üzmüş Zaviyesi'nin mutasarrıfı olduğuna dair berât.
165/1	Paşahanı vakfi'nin zaviyedârlığına (1/4 hissesi) Es-Seyyid Abdullah'ın mutasarrıf olduğuna dâir berât.

Berâtlar ile genellikle o görevi yapmaya ehil olan kişiler getirilmeye çalışılmıştır. İncelediğimiz defterdeki örneklerde, berâtın ilgili kişiye neden ve nasıl verildiği açıklanmıştır. Berat, imtihanla veya kâdı, naib gibi ileri gelenlerin teklifleri üzerine de verilebilmektedir.

4.3.4. İ'lâmlar

Sözlükte “bildirmek, öğretmek, işaret koymak” manalarına gelen **i'lâm**, terim olarak şer'î bir hükmü bulunduran ve altında hâkimin imza ve mührünün bulunduğu yazılı belge demektir. Kadı yargılamayı tamamladıktan sonra kararın gerekçelerini belirten bir “i'lâm” tanzim ederek davalı ve davacıya bir suretini verir, bir sûretini de

sicile kaydederdi. Şer‘iyye sicillerinde i‘lâm’ın imza ve mühür kısmı deftere kaydedilmemektedir. Her kadının göreve başladığı gün deftere kaydettiği imza ve mühür ile yetinilmektedir (Akgündüz, 2000: 72).

İ‘lâmların temel özellikleri şunlardır. **1)** Hâkimin imza ve mührü alt tarafta yer alır. **2)** Davacının adresi, adı, babasının adı ve memleketi belirtilir. Davalının ise adı, ünvanı ve baba adı yazılır. **3)** Davacının iddiaları yani dava konusu yazılır. **4)** Davalının cevabı, itirazı veya iddiayı kabulü yazılır. **5)** Kararın gerekçesi olan ispat vasıtaları yer alır. **6)** İ‘lâmın son kısmı verilecek hükmün kalıplarını oluşturur. “ilzam”, “tenbih”, “hükmolundu”, “kazâ olundu” gibi ifadeler yer alır. **7)** Tarihi atılır. **8)** İ‘lâmlarda “şuhûdü’l-hâl” başlığı altında şahitler listesinin atılması şart değildir (Akgündüz, 2002: 63-64).

Mahkemelerin verdiği karara i‘lâm’ denmesinin sebebi muhatabın icra makamları olmasıdır, yani kararlarını icra makamlarına bildirmek zorundadırlar. Kadılar verdikleri kararları padişah, sadrazam veya ehl-i örf denilen mülkî âmire bildirmek zorundadır (Akgündüz, 2000: 73).

Tablo 4. 9 Numaralı Sivas Şer‘iyye Sicili Defterinde Kayıtlı Olan İ‘lâmlar

Belge no:	İ‘lâmın konusu:
17/2	Vakıf zaviyedarlığına atanma.
31/1	Öşr mahsulâtı talebinin reddi ve vakfa verilmesi.
34/2	Cizye miktarının teslim edilmesi.
40/1	Alacaklı davasının red edilmesi.

64/2	Sivas Alaybeyi'nin ihracı.
80/1	Mülkiyet hakkının tespiti.
84/1	Tımar değerinin teslim edilmesi.
129/1	Akdeğirmen mahallesinde kenef ve süprüntüler için açılan yolun kapatılması.
135/2	Hırsızlık davasının reddi.
141/2	Eşya talebinin reddi.

Tablo 4'te belge numarası ve konusu verilen i'lâm belgeleri çeşitli konuları ihtiva etmektedir. Alacak ve hırsızlık davası, herhangi bir eşya, mülk veya toprak talebi, vergi teslimi gibi konular bulunmaktadır. Hâkim bu davalarda tarafları dinler, varsa delil, vesika gibi gerekçeleri de inceledikten sonra gerekli yerlere ulaştırılmak üzere kararını bildirir.

4.3.5. Buyrulduklar

Buyurmak fiilinden türemiş bir isimdir. Osmanlı diplomatiğinde yüksek rütbeli görevlilerin kendilerinden aşağı mevkilerde bulunan görevlilere gönderdikleri emirler için kullanılmaktadır. Buyrulduklar, merkez ya da taşradan yazılanlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Kütükoğlu, 1992B: 478).

Sadrazamlar, padişahların emirlerine dayanarak, bazı hususları kadılarına hatırlatırlardı. Buyruldu, sadrazam, kaptan-ı derya, vezir, beylerbeyi ve kazasker gibi devlet görevlilerinin yazılı emirleridir. Şeriye sicillerinde yer alan önemli buyruldu kayıtları da kazaskerlere ait kadı tayini buyrulduklarıdır (Akgündüz, 2002: 67).

Gerek merkezde gerekse taşrada yazılan bütün buyuruldularda daima divanî yazı kullanılmıştır. Ancak bunlar şer'îye sicillerine rika yazısı ile kaydedilmişlerdir (Kütükoğlu, 1992B: 480).

İncelediğimiz defterde bulunan buyruldu kayıtlarından bazıları merkezden gönderilmiş, bazıları da Sivas'ta bulunan yöneticilerden kendilerinden aşağı mevkide bulunan görevlilere yönelik yazılmıştır.

Defterdeki buyruldu kayıtlarını incelersek; Görev tevcihlerine yönelik olarak buyruldu belgeleri bulunmaktadır. Sivas'ta Nakîbü'l-eşrâf Kaim-makamı olan Şeyh Süleymân Efendi'nin vefatı üzerine bu göreve Şifaiye Medresesi müderrisi Müftizâde Seyyid Mehmed Said Hüsnü'nün getirildiğine dair buyrulduunun konusu tayin ile ilgilidir (SŞS 9: 65/1). Sivas mütesellimi Lütfullah Bey'in göreve atanması ve görevinin devamına yönelik üç adet buyruldu (S.Ş.S. 9: 78/1-100/3-104/1) kaydı bulunmaktadır.

Sivas'tan Ordu-yı Hümâyûn'un ihtiyacı için asker ve erzak sevkine yönelik yazılan buyruldu kayıtları da vardır. Örneğin, Sivas Sancağı kazalarından iki bin nefer askerin sülüsü süvari (1/3) ve sülüsani piyade (2/3) olarak tertip edilmesi ve sevki için sürücülük ile görevlendirilen Devletlü Cabbarzade Bey Efendi kendisinin görevlendirildiği fermandaki hususlara uygun olarak askerlerin acilen tertip olunması ve yola çıkarılmaları gerektiğini belirten buyruldu kaydını ilgililere göndermiştir (SŞS 9: 124/1).

Şark Canibi Seraskeri Muhammed Emin Paşa bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûn için Sivas kazalarından on bin kile hinta ve altmış bin kile şa'irin satın alınıp gönderilmesine yönelik buyruldu göndermiştir (SŞS 9: 130/2).

Sivas'tan ferman buyurulan zehayirin Kars cânibine gelmesi konusunda zorluk yaşandığı, bundan dolayı da zehayirin alıkonulması veya sevkinin geciktirilmemesine yönelik Kars cânibi muhafızı Emin Paşa buyruldu göndermiştir (SŞS 9: 169/1).

4.3.6. Terekeler

Terim olarak tereke, ölen kimsenin terîkesi, miras olarak geriye bıraktığı şeydir. Bir şeyi kasten, isteğe bağlı olarak ve mecbur kılarak bırakmak anlamlarına gelmektedir (Kıyık, 2006: 38). Hukuki olarak ise, ölenlerden geriye kalan menkul, gayrimenkul ve alacak gibi her türlü mallar ile ölen kişiden geriye kalan, borç, vasiyet ve hibe gibi durumların ayrıntılı bir dökümüdür. Tereke defterleri; ölmüş kişilerin hayatta iken tasarrufunda olan arsa, dükkân, bahçe, çiftlik, hayvan, ziynet ve her türlü ev eşyası vb. mallarının miktarını içermekte; bütün malların tahmini değerleri veya müzayede ile satılması sonucu ortaya çıkan değerlerini ortaya koymaktadır (Ekici, 2010: 55). Tereke defterleri, ölenlerin sosyal konumu, medeni hali, tasarrufları, giyim ve kullanım eşyaları ve diğer mallarının dökümünü içermektedir (Bizbirlik, 2002: 731).

Kadınların görevlerinden biri de; ölen kimselerin geride bıraktığı mal varlığını, mirasçılarının talebi üzerine, şer'i kuralların belirlediği çerçevede varisleri arasında paylaşmak, mirasçısı yoksa Beytülmal (hazine) adına mirasa el koymaktı. Bu hususta kadınların en büyük yardımcısı kassamlardı. Bir terekenin kadıya intikal etmesi ve paylaşılması, ancak ilgililerin isteği ve devletin mirasçılığı durumunda gerçekleşirdi. Uzaktaki ve küçük yaştaki mirasçının haklarının korunması da kadının vazifelerinden birisiydi (Hanilçe, 2009: 40).

4.3.6.1. Terekenin Tespiti

İncelediğimiz Tereke defterlerinde genellikle terekenin kime ait olduğuna dair başlık bulunmaktadır, ancak hepsinde başlık yoktur. “*Şerbetçi oğlu Ali Ağa'nın Kassam defteridir.*” (SŞS 9: 40/2). Belgeye ilk önce vefat eden kişinin adres ve kimlik bilgileri belirtilerek giriş yapılır: “*Medine-i Sivas mahallatından Şems Ferrâş mahallesi sâkinelerinden iken bundan akdem müteveffîye olan Zeyneb bint-i Süleyman nâm müteveffîyenin verâseti...*” (SŞS 9: 50/2). Gayrimüslim terekelerinin giriş cümleleri de benzer olmakla beraber bazı farklılıklar vardır: “*Medîne-i Sivas mahallâtından Kenisa mahallesi mütemekkinlerinden iken bundan akdem hâlik olan Kirok veled-i Hacdur nâm hâlik'in veraseti...*” (SŞS 9: 161/1). Adres bilgisinde Müslim için “*sakin, sakine*” tabiri kullanılırken Gayrimüslimlerde “*mütemekkin*” tabiri kullanılmıştır. Müslim terekelerinde ölen kişi için “*müteveffîye/müteveffa*” tabiri kullanılırken Gayrimüslimlerde “*hâlik/hâlike*” terimi kullanılmıştır.

Tereke sahibinin kimlik bilgileri verildikten sonra ölen kişinin mirasçıları ve akrabalık dereceleri belirtilirdi: “*... Emine bint-i Mehmed ve anası Alime bint-i Hasan ve sulb-i sagîr oğlu Süleyman ve sulbiyye-i sagîre kızları Emine ve Merve ve Safiye nâmûn kimesnelere münhasıra olduğu ...*” (SŞS 9: 166/2).

Mirası paylaşacak kişi kayıp ise “*ga'ib-i ani'd-diyâr*”, küçük kız çocuğu ise “*sagîre*”, küçük erkek çocuğu ise “*sagîr*”, büyük erkek ise “*kebîr*”, büyük kızına “*kebîre*”, anne karnında ise “*haml-ı mevkûfe*” gibi tabirler kullanılmıştır. Mirasçı ile varisler arasındaki bağlantıya değinmek için miras babadan kalıyorsa, erkek varis için *sulbî*, kadın varis için *sulbiye*, anneden kalıyorsa kadın varis için *sadrîye*, erkek varis için *sadrî* tabirleri kullanılmıştır (Ekici, 2010: 57).

Daha sonra ise terekenin dini hükümlere göre tahrir ve pay edildiği belirtilir ve belgenin sonuna tarihi yazılır, tahrir edilen her türlü eşya, menkul, gayrimenkullerin

miktar ve fiyatları yazılarak kaydedilirdi: “...*münhâsıra olduğu inde’ş-şer’i’l-enver zâhir ve nümayan oldukdan sonra müteveffâ-yı mezbûrun terekese ma’rifet-i şer’le tahrîr ve beyne’l-verese bi’l-farîzati’ş-şer’iyye tevzî’ ve taksîm defteridir ki, ber-vech-i âtî zikr olunur. Fi 3 Muharrem sene 1225*” (SSS 9: 35/1).

4.3.6.2. Terekelerden Yapılan Masraf ve Giderler

Tereke sahibinden miras kalan mallarının listesi fiyatı ile beraber yazılır, ölenin başkalarından alacak hakkı varsa o miktarlar da eklenir: “*Der-zimmet-i Kulak Mustafa: 10 guruş*” (SSS 9: 137/1) ve terekenin toplam değeri belirtilirdi: “*Cem’ân Yekûn: 371 guruş*” (SSS 9: 50/2). Terekenin değeri belirlendikten sonra “*ve minhâ’l-ihracât*” başlığı atıldıktan sonra terekeden yapılacak masraflar belirlenir. Bu giderler kişinin terekeseinin durumu, alacak ve borçlu durumlarına göre değışir. Bu giderler genelde şunlardır: Techîz ve tekfîn masrafları (kefen ve defîn harcamaları), Resm-i kîsmet (tereke taksiminde kadıların aldığı ücrettir), kâtibiye (yazıcı ücreti), kaydiye (kayıt karşılığı alınan ücret), ihzâriye (mahkemeye çağırma ücreti), hüddâmiye (hademe ücreti), kalemiye (yazı yazılması karşılığı alınır), çukadâriye (hizmetçi ücreti) idi (Hanilçe, 2009: 42).

Tereke sahibinin borçları var ise borçlu olduğu kişi ve borç miktarı tereke giderleri kısmına yazılırdı: “*Deyn-i Muhammed Efendiye: 15 guruş*” (SSS 9: 99/1). Erkek tereke sahiplerinin önceden ölmüş olan veya hayatta kalmış olan eşleri için ödenmemiş olan mehir miktarları da giderler arasına yazılırdı: “*Mehr-i müsbet li’l-zevceti’l-mezbûre Saniye: 130 guruş*” (SSS 9: 137/1). Terekenin masrafları ve giderleri düşüldükten sonra kalan miktar: “*Sahhü’l-bâkî li’t-taksîm beyne’l-verese*” şeklinde belirtildikten sonra mirasçılar arasında taksim edilirdi.

4.3.6.3. Terekelerin Taksim Edilmesi

Vefat eden kişilerin terekelerini İslam hukukuna göre taksim eden ve mahkeme tarafından görevlendirilen memurlara “Kassam” denir. Miras davalarında olay mahalline giderek incelemesini yaptıktan sonra hükmünü verir ve terekeyi mirasçılar arasında taksim ederdi (Öztürk, 2001: 579).

İncelediğimiz defterdeki uygulamalara göre; tereke sahibinin mallarının değeri belirlenir, tereke sahibinin başkalarından alacaklı olduğu miktarlar isim listesi ile gelir kısmına, borçları ise gider kısmına yazılır, tereke masraf ve giderleri terekeden düşüldükten sonra ise kalan miktar varislere paylaşılırdı.

İslam hukukuna göre ölen kişinin mirası eşi ve diğer mirasçılarına kalırdı. Ölenin küçük yaşta çocuğu varsa reşit olana kadar mallarını korumak için uygun biri vasi olarak tayin edilirdi (Beşirli, 2005: 313).

Tereke defterlerinin sonunda mirastan pay alacak kişiler ve mirastan alacakları miktarlar belirtilmiştir. Mirasın varisler arasında yapılan taksimi tamamen Şer‘î hukuka göre yapılmıştır. Buna göre mirasçılarının alacakları pay derecelendirilmiştir. İslam hukukuna göre mirastan birinci derece pay alan gruba Ashabü’l- Ferâiz denilmiştir. Bunlar; baba (eb), dede (cedd-i sahih), ana bir kardeşler (evlad-ı ümm), koca (zevc), karı (zevce), kız (bint, sulbiye), oğlun kızı (bint’ül ibn), ana baba bir kız kardeş (ahavât lehümâ), baba bir kız kardeşler, (ahavât li eb), ana (ümm) ve nine (cedde-i sahiha)’dır (Cin-Akgündüz, II, 1990: 139-146).

Mirastan en büyük hisse ölenin erkek çocuklarına verilir, kız çocukları da erkek çocuğun yarısı kadar hisse almışlardır. Haml-ı mevkûfe denilen anne karnındaki çocuğa da erkek çocuk oranında hisse verilmiştir: “*Hisse-i li’l-ibni’l sagîri’l-mezbûr Halil: 54*

guruş 8 para, Hisse-i li'l-binti'l-mezbûre Mevlüde Hatun: 27 guruş 4 para, Hisse-i haml-i mevkûfe: 54 guruş 8 para” (SŞS 9: 49/2).

Tereke sahibinin mirasçısı yok veya kayıp ise mirasın tamamı, var ve mirastan bir miktar kalır ise kalan miktar zayi olmaması için Beytülmal’e (hazine) teslim edilirdi. Ölen kadın olur ve mirasçısı kocası olursa mirasın $\frac{1}{2}$ hissesini alır, geri kalanı Beytülmal’a giderdi. Erkek ölür kadın mirasçı olur ise mirasın $\frac{1}{4}$ hissesini kadın alır kalan miktar Beytülmal’a giderdi (Ekici, 2010: 60). Hacı Hıdıroğlu Hanında dökmecilik sanatı ile uğraşan Dökmeci Mardros adlı zimmî ölmüştür. Mirasçısı olmadığı için bu kişinin geride bıraktığı eşyalarının listesi yazılarak değeri de belirlendikten sonra eşyaları satılmıştır. Tereke giderleri ve Mardros’un borçları satılan eşyaların parası ile karşılandıktan sonra kalan miktar Sivas naibi Ali Rıza Efendi’ye teslim edilmiştir (SŞS 9: 47/2).

İncelediğimiz defterde kayıtlı çok sayıda tereke defteri vardır. Bunların çoğunluğu Müslümanlara aittir. Gayrimüslimler de isterlerse şer’î mahkemeye başvurup tereke taksimi yaptırabilmektedirler. Aşağıdaki tablolara tereke sahiplerini, mahallesini ve terekelerin değerlerini yazdık. Buradaki bilgiler ile tereke sahiplerinin cinsiyeti, insanların zenginlik ve fakirlik durumları, Müslim ve Gayrimüslimler ile ilgili çeşitli karşılaştırmalar yapılabilir. Biz buradaki bilgileri ve çıkarımları çalışmamızın diğer konularında kullandık.

Tablo 5. Müslimlere Ait Terekeler

Tereke sahibi:	Mahallesi:	Tereke Değeri:
Hüseyin Efendi bin el-Hâc Yusuf Ağa	Küçük Minare	3011 guruş
Çitli Ömer Ağa	İmâret	292 guruş

Süleyman bin Mustafa	Hacı Zâhid	441 guruş
Bıyıkoğlu Ali Bey	Kaleardı	1255 guruş
Seyyid Abdurrahman Efendi bin Muhammed	Keçibula	729,5 guruş
İbrahim bin Ali	Küçük Minâre	310 guruş
Ahmed Ağa bin Süleyman	Kala-i atık	982 guruş
Şerbetçioğlu Ali Ağa bin Osman	Ali Baba	441 guruş
Zahide bint-i Muhammed	Gök Hüsam	600 guruş
Delice Bekir bin Ahmed	Hacı Zâhid	289 guruş
Zeyneb bint-i Süleyman	Şems Ferrâş	371 guruş
Rukiye bint-i Abdurrahman	Şeyh Çoban	281 guruş
Cücükoğlu Abdurrahman Ali Ağa	Kabalı	401 guruş 31 para
Hüsne bint-i Mustafa	Örtülü Pınar	1460 guruş 10 para
Ömer bin Muhammed	Zilkâr	640 guruş
Baltacı Halil bin Mustafa	Gökmedrese	175,5 guruş
Fatma bint-i Koca Ağa	Yahya Bey	649 guruş
Fatma bint-i Himmet	Hacı Zahid	149 guruş
İbrahim bin Musa	Hacı Zahid	869,5 guruş
Mustafa Bey bin Osman	Çavuşbaşı	612,5 guruş
Seyyid Mehmed Bey bin el-hâc Osman	Câmi-i Kebir	839,5 guruş

Kılıçoğlu Mustafa	Kabalı	620,5 guruş
Ümmügülsüm bint-i Ahmed	Ece	394 guruş
Abdullah Alemdar	Ali Baba	552 guruş
Mevlüde bint-i Ali	Kılağuz	249 guruş 40 para
Börekçioğlu Muhammed	Hoca Ali Çavuş	362 guruş
Çukadar Osman bin Ahmed	Billur	284 guruş 5 para
Çınaroğlu Na'1-bend Ebubekir	Abdülkerim	736 guruş
Hacı Mustafa bin Ahmed	Bab-1 Kayseriye	624 guruş 10 para
Abdurrahman bin Osman	Ece	447 guruş
Seyyid Ömer bin Seyyid Mehmed	Zilkâr	968 guruş
Arife bint-i Mustafa	Küçük Minare	1225 guruş
Ayşe bint-i Mehmed	Küçük Minare	2 meblağ 548 guruş 26 para
Şems Hatun	Ali Çavuş	129 guruş
Mehmed Emin Efendi bin Abdülhalim	Şems Ferrâş	970,5 guruş
Hacı Zülfikâroğlu Seyyid Süleyman Bey bin Hasan	Şah Hüseyin	641 guruş 18 para
Molla Mustafa bin Hasib	Câmi-i Kebir	856,5 guruş
Mehmed Emin bin Süleyman	Sarı şeyh	600 guruş
Serdaroğlu Seyyid Halil Efendi bin Şaban	Veled Bey	259 guruş

Abdülkadir Çavuş bin Abdülkadir	Kösedere-i Müslim	234 guruş
Abdullah bin Mehmed	Şeyh Çoban	700 guruş
Kırıkhoğlu Halil	Bâb-ı Kayseri	636 guruş 15 para
Mehmed Alemdar bin Mehmed	Kaleardı	1015 guruş
Sultan bint-i Ahmed	Billur	187,5 guruş
Hadice bint-i Mustafa	Bâb-ı Kayseri	340 guruş
İbrahim bin Süleyman	Câmi-i Kebir	472,5 guruş
Hüseyin bin Hacı Mustafa	Kala-i atîk	1281 guruş 22 para
Hurdacı Seyyid Hacı Ömer bin Halil	Küçük Minare	8400 guruş
Fatma bint-i İsmail	Gökmedrese	420,5 guruş
Bayram Seyyid Hasan bin Süleyman	Kala-i atîk	1669,5 guruş

Tablo 6. Gayrimüslimlere Ait Terekeler

Tereke sahibi:	Mahallesi:	Tereke değeri:
Eveş veled-i İsa	Örtülü Pınar	636 guruş
Kirok veled-i Hacdur	Kenisa	515,5 guruş
Tonya bint-i Magdisi Artin	Kenisa	455 guruş
Artin veled-i Hacdur	Kenisa	766 guruş 30 para
Serbedaroğlu Panik	Küçük Bengiler	95,5 guruş 12 para
Serbedaroğlu Panik'in oğlu Kirkor	Küçük Bengiler	417,5 guruş

4.3.7. Ma'ruz

Kelime anlamı arz olunmuş, arzulanan demektir (Devellioğlu, 2001: 582). Kadı tarafından kaleme alındığı halde kadının kararını ihtiva etmeyen, yazılı bir delil olarak kabul edilmeyen, kadının icra makamlarına idâri bir durumu arz ettiği yazılı kayıtlara veya halkın icra makamı veya kadıya hitaben yazdığı şikâyet dilekçelerine denir (Akgündüz, 2002: 65).

İncelediğimiz defterde ma'ruz ile ilgili olarak bir örnek bulunmaktadır. Kabalı mahallesinden Kuru Güllü İbrahim'in hal ve hareketlerinden mahalle ahalisi rahatsız olmaktadır. Bundan dolayı mahalle ahalisi ve imamı kadıya şikâyette bulunarak Kuru Güllü İbrahim'in mahalleden ihrac edilmesini istemişlerdir (SSS 9: 102/2).

4.3.8. Mürâsele

Kelime anlamı, haberleşme, mektuplaşma, resmi kâdı mektubu demektir. (Devellioğlu, 2001: 732). Başka bir deyişle, Şer'îye sicillerinde yer alan ve kadı'nın kendine denk veya daha aşağı makamdaki kişilere hitaben yazdığı belgelere mürâsele denir. Kadılar merkezden gelen bir ferman veya buyruldu üzerine, bir sanığın yakalanması için mahallin kethüda veya voyvodasına resmi yazı yazabilirler veya kadılık görevini resmi bir yazıyla naibe devredebilirler. İşte bu tür belgeler de mürâsele olarak adlandırılmaktadır (Akgündüz, 2002: 66).

İncelediğimiz defterde bulunan mürâseleler yazılırken izlenen yöntem şu şekilde olmuştur. İlk bölümü başlıktır. Ancak bazı mürâselelerde başlık yoktur. Belgenin en başına mektubun konusu veya kim için gönderildiğini belirten der-kenar şeklinde bir başlık bulunur. Örneğin, “*Seyyid Hacı Mehmed tatarın Yavu zeametinden semt-i vekil olan Numan'a teslim için virilen mürâseledir*” (SSS 9: 137/3). Mürâselede ikinci

bölüm metnin giriş bölümüdür. Bu bölümde mektubun kime hitaben yazıldığı belirtilir. “*Medîne-i Sivas sükkânından Hacı Receb zâde Sa‘adetlü Hüseyin Ağa bade’s-selâm inha olunur ki;...*” (SSS : 137/3). Üçüncü bölüm ise mektubun konusunun anlatıldığı gelişme ve sonuç bölümleridir. Mektubun konusu, yazılma sebebi, ilgili kişiler ve mahkemenin vardığı hüküm anlatılır:

“...bundan akdem gaybet münkatı‘ ile gaib ve mefkûd olub ba-hüccet-i şer‘iyye kıymeti olduğun karındaşın oğlu Ebubekir bin Ahmed’in mülkü olub mahalle-i merkûmede vaki‘ etrâf-ı erbaası Çaylak-zâde menzili ve bostânı nalband Memiş ve pâşâ büstânı ve tarîk-ı âmm ile mahdûd bir bâb kış evi ve bir mikdar bostân ve nisf havluyu müştemil mülk menzili harâbe müşrif olub icârı ta‘mirine vefâ itmediğini ve biraz müddet dahi ‘ala hâle terk olunsa külliyyen harâb ve intifa‘dan münkatı‘ olacağını ahali-i mahalle-i merkûmeden fahrü’l-meşâyihü’l-kirâm fazîletli es-Seyyid eş-Şeyh Abdullah Efendi ve Hacı Kasım-zâde Hacı Ebubekir Efendi ... zâde Seyyid Muhammed Çelebi ‘ala tarîki’ş-şehâde meclis-i şer‘e inhâ ve ihbâr itmeleriyle bu takdirce menzil-i mezkûrun ... talebine bey‘ ve esmanenin gaib-i merkûm için istirbâhına mesâğ-ı şer‘î olmağın ber mucceb-i fetvâ-yı şerîf ve ihbâr hem menzil-i mezkûru semen misliyle talebine bey‘ ve esmânının ala vechi’l-helâli istirbâhına cânib-i şer‘den sana izin ve ruhsatı hâvi bilâ-iltimâs işbu mürâsele-i şer‘iyye tahrir ve yediyle itâ olundu...” (SSS 9: 59/1).

Dördüncü bölümde ise mektubun ulaştığı anda, mahkemenin verdiği hükme göre hitap edilen kişinin yapması ve yerine getirilmesi gerekenler “ve’s-selam” şeklinde kesin emirle belirtilir ve mektubun yazıldığı tarih rakam ile yazılarak mektup sonlandırılır: “...gerekdir ki menzil-i mezkûru semen-i misliyle talebine bey‘ ve esmânını gaib-i

merkûm için istirbâh eyleyüb ber müceb-i fetvâ-yı şerîf ve mürâsele-i şer'îyye âmil olasın ve's-selâm. Fi 3 Cemâziye'l-ahir sene 1225" (S.Ş.S. 59/1).

9 numaralı defterde bulunan mürâsele kayıtlarını incelersek; Küçük Minâre mahallesinden es-Seyyid Halil Ağa bin Ebubekir'e hitaben yazılan mürâsele örneğinde es-Seyyid Halil Ağa bin Ebubekir kayıp olan kardeşinin oğlu Ebubekir bin Ahmed'in bir bâb kış evi, bir mikdar bostân ve nısf havluyu müştamil mülkünü semen-i misliyle talep etmiştir. Halil Ağa'nın bu isteğini mahkeme kabul etmiş ve kayıp olan yeğenine ait mülklerin değerini yine onun için saklı tutacak şekilde mülklerin kullanılma hakkı mahkemece Halil Ağa'ya verilmiştir (SSS 9: 59/1).

Medîne-i Sivas sükkânından Hacı Receb zâde Sa'adetlü Hüseyin Ağa'ya hitaben yazılan mürâselede ise Seyyid Hacı Mehmed Tatar ile beraber uhdelerinde olan Yavu ze'ametindeki aşar-ı rüsumâtdan Hacı Mehmed Tatar'ın hissesinin semt-i vekili es-Seyyid Numan'a teslim edildiği bildirilmiştir (S.Ş.S. 137/3).

Tablo 7. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterinde Kayıtlı Olan Mürâseleler

Belge no:	Konusu:
1/5	Genç İbrahim Ağa'nın Naime bint-i Abdullah'tan alacaklarının tahsil edilmesi.
20/1	Penbeci esnafının tekâliflerini fetvâya uygun vermesi gerektiği.
43/3	Kenisa için alınan menzildeki çeşmelerin tevliyetinin kimde olacağı.
59/1	Halil Ağa bin Ebubekir'in kayıp olan yeğeninin mülklerini semen-i misliyle alması.
97/2	Müteveffiye Fatma Hatun'un malının üçte birinin varislerine bırakıldığı.
105/2	Ümmügülsüm bint-i Abdullah ve kardeşlerinin miras kalan mülklerini misliyle satıp borçlarından hisseleri kalır ise on, onbir buçuk hesabıyla alacakları.

137/3	Hacı Mehmed Tatar'ın Yavu zeametindeki aşarı rüsumattan hissesinin teslimi.
138/2	Kaleardı mahallesindeki altı adet çeşmenin tevliyetinin Kasım Ağa'da olduğu.
143/1	Kayıp olan Ahmed bin Mehmed'in mülklerinin mirasçılara ait olduğu.

4.3.9. Salyâne ve Masarifât Defterleri

Osmanlı Devleti'nde taşrada vilâyetlerin malî yapısındaki en önemli değişiklik, 18. yüzyılın ilk yarısında kurumlaşarak ortaya çıkan “vilâyet masrafları”nın örfî vergiler olarak “tevzi defterleri” veya diğer adıyla “salyâne defterleri” vasıtasıyla toplanması uygulamasıdır. “Tevzi” tabiri yerel masrafların örfî vergiler olarak vilâyet halkına taksimini ifade eder. Diğer taraftan “tevzi defterleri”, vilâyet masraflarını ihtiva ettiklerinden dolayı “vilâyet masraf defterleri” olarak da adlandırılmaktadır (Açıkel-Sağırılı, 2005A: 95-100).

4.3.9.1. Salyâne Defterlerinin Hazırlanışı ve Kontrolü

Salyâne defterleri Rûz-ı Hızır ve Rûz-ı Kasım olarak yılda iki defa olmak üzere altı ayda bir hazırlanmakta idi. Masrafların fazla olduğu zamanlarda “aralık tevzi” denilen salyâne defterleri hazırlanmakta idi (Beşirli, 2005: 273). İncelediğimiz defterde 4, 7, 8 ve 11 aylık dilimlere göre düzenlenmiş salyâne defterleri bulunmaktadır. Bu defterler için kadının başkanlığında vali, mütesellim gibi üst düzey idareciler, âyân, şehir kethüdası, esnaf kethüdarları ve ileri gelenlerden bazılarının hazır bulunduğu bir toplantı yapılırdı. Bu toplantıda “masârifât-ı belde” gözden geçirilerek kamu için harcama yapılmış fakat karşılığı alınmamış harcamalar mahkeme siciline kaydedilirdi. Genel toplam tespit edildikten sonra kadı ve naib'e her kuruşta bir para hesabı ile “harc-ı defter ve imzâ” ile diğer mahkeme personeline “kâtibiyye”, “ihzâriye”, hüddamiye”,

adıyla ücret ilave edilir ve defterin bir sureti kontrol için merkeze gönderildi. Harcamaları uygun görülen defter, padişahın onayına sunulur, bir emr-i âlî ile ait olduğu kazaya iade edilerek toplanmasına izin verilirdi (Açıkel-Sağırılı, 2005A: 100-103).

4.3.9.2. Salyâne Defterlerinde Yer Alan Masraf Kalemleri

İncelediğimiz defterde bulunan Salyâne defterlerinde yazılmış olan masraflar, muhtelif kalemler halinde kuruş ve para cinsinden miktarlarla belirlenmiştir. 9 numaralı defterde Sivas sancağı kaza ve Sivas eyaleti livâları, Hafik nahiyesi karyeleri, esnaf tâifesi ve Sivas merkez mahallelerine taksim edilerek toplanan vergilerin masraf kalemlerini incelediğimizde; Ordu-yı Hümâyün için mekâri şütürân bedeli, asker tayinatı için buğday ve arpa bedeli, çeşitli askeri harcamalar, menzilci ücretleri, ağnam bedeli, imdâd-ı seferiye ve hazariye toplanması, sevk-i asakire, şehzâde doğumunu müjdeleyen memurun masrafı, bazı devlet görevlilerinin Sivas'a gelişiinde konak kirası, yemek ve hizmet gibi çeşitli masrafları, Sivas kalesinin tamiri, emr-i âli getiren tatarlara ödenen ücret, hazine nakli yapan görevlilerin çeşitli masrafları, devlet görevi için esnaflardan alınan eşyaların tutarı, salyâne defterini hazırlayan görevlilere ödenecek harçlar ve tahsildariye ücretleri, Sivas eyâleti görevlilerinin giderleri, iâne'ler¹ ve şehrin diğer muhtelif masrafları yer almaktadır.

4.3.9.3. Sivas Kaza ve Livalarına Taksim Edilen Masraflar

Sivas eyaleti livalarına ve Sivas sancağına bağlı kazalara yapılan tevzî ve taksim defterlerindeki masraf konularını incelediğimizde genelde Ordu-yı Hümâyûn'un ihtiyaçları için lazım gelen hinta, şair, mekâri şütüran, ağnam bedellerinin tahsil edilmesi gelmektedir. Sefer için Ordu-yı Hümâyûna katılacak çeşitli ocaklara bağlı askerlerin yiyecek, giyecek, yol, konaklama gibi çeşitli ihtiyaçları için Sivas'a bağlı

¹ Salyâne vergisini ödeyemeyenlere yapılan yardım.

kazalardan vergi talep edilmiştir. İhtiyaçların karşılanması ile ilgili mübaşir ve diğer memurlara ödenecek masraflar da defterlere eklenmiştir. Ayrıca masraf olarak farklı bir konu da şehzade Murat'ın doğum müjdesini getiren memurun üç bin beş yüz kuruş tutarındaki masrafı kazalara taksim edilmiştir. Vergi taksimlerinde kazalardan en büyük payın Tokat'a ait olduğu görülmüştür. Örneğin; “*Kaza-i Tokad, ber-taksîm-i hazariyye : 132 re's mekari şütürân 1 re's semen bedeli : 30636,5 guruş*” (SŞS 9: 13/1). Bu masraf defterinde Sivas kazalarından 400 re's mekari şütüran bedeli talep edilmiş ve hizmet-i mübaşiran ve sairesiyle birlikte toplam 92750 kuruş istenmiştir. Bu defterlerde en az payın ise genelde İnallu-Ballu kazasına taksim edildiği belirlenmiştir. Aynı belgede İnallu-Ballu kazasının hissesi “*Kazâ-i İnallu-Ballu, ber-taksîm-i hazariyye:1 re's mekari şütüran 6 re's semen bedeli: 305 guruş 30 para*” şeklinde olmuştur. Sivas eyaletinin livalarından ise vergi miktarı en fazla ödeyen “Canik” sancağı olmuştur. Sivas sancağı kazaları ile Sivas eyaleti livalarına toplamı 10000 kile hinta, 60000 kile şair ve masarifat-ı saire toplam bedeli: 290250 kuruş olan taksimatta Canik livâsının hissesi 1504 kile hinta, 9022,5 kile şair ve masraf bedeli de 43647 kuruş 33 para tutmuştur (SŞS 9: 28/1).

Tablo 8. Sivas Eyaleti Livaları ve Sivas Sancağı Kazalarına Taksim Edilen Masraflar

Belge no:	Belge Tarihi:	Taksim edilen miktar: (kuruş)	Konusu:
13/1	9 Cemâziye'l-ahir 1224	92750	Mekâri şütüran bedeli, mübaşir ve diğer memurların masrafı.
28/1	2 Rebiü'l-evvel 1224	290250	Hinta ve Şair tahsili.

38/1	19 Muharrem 1225	182000	Şütüran bedeli, mübaşir ve diğer memurların masrafı.
42/1	7 Safer 1225	135250	Hınta ve Şair bedeli.
44/2	23 Safer 1225	15500	Orduya katılacak süvarilerin çeşitli masrafları.
57/1	... Rebiü'l-evvel 1225	92750	Mekâri şütüran bedeli.
69/1	19 Cemâziye'l-evvel 1225	14125	Orduya katılacak süvarilerin çeşitli masrafları.
69/2	3 Cemâziye'l-ahir 1225	20700	Ağnâm tahsili.
70/1	7 Cemâziye'l-ahir 1225	18750	Şair tahsili ve mübaşir masrafı.
83/1	23 Receb 1225	12500	Mekâri şütüran bedeli, mübaşir ve diğer memurların masrafı.
87/1	5 Şaban 1225	75000	Mekâri şütüran bedeli.
91/1	16 Şaban 1225	5000	Ağnâm ve keçi bedeli ile hizmet-i mübaşir masrafı.
115/1	3 Rebiü'l-evvel 1226	12500	Mekâri şütüran bedeli, mübaşir ve diğer memurların masrafı.
125/1	7 Rebiü'l-ahir 1226	12000	Ordu-yı Hümâyûn için asker tertibi ve mübaşir masrafı.
129/2	21 Rebiü'l-ahir 1226	72500	Mekâri şütüran bedeli, mübaşir ve diğer memurların masrafı.
142/2	3 Receb 1226	14000	Ağnâm bedeli mübaşir ve diğer memurların masrafı.
156/1	11 Ramazan 1226	15750	Hınta ve Şair bedeli, mübaşir ve diğer memurların masrafı.
160/1	21 Ramazan 1226	17500	Ağnâm bedeli mübaşir ve diğer memurların masrafı.
175/1	9 Rebiü'l-ahir 1226	3500	Şehzade'nin doğumunu müjdeleyen memurun masrafı.
182/1	2 Safer 1227	157367	Hınta ve Şair bedeli, mübaşir ve diğer memurların masrafı.

4.3.9.4. Esnaf Taifesine Tevzi ve Taksim Edilen Vergiler

Salyâne ve masarifât defterlerinde belirlenen vergi miktarları Sivas şehrinde faaliyet gösteren esnaf gruplarına da taksim edilmiştir. Belgelerde, esnaflara taksim yapılmadan önce masraflar için toplanacak verginin hangi tarihler arasına yönelik olduğu belirtilen özet şeklinde giriş yapıldıktan sonra masraf kalemleri ve karşılıklarına miktarları yazılarak belirtilmiştir. Toplanacak vergi miktarı belirlendikten sonra toplam meblağ esnaflara taksim edilmiştir. Esnaf taksimatlarında en çok vergi miktarını ödeyen “Penbeci” esnafı olmuştur. 25 Şevval 1225 tarihli deftere göre esnafın ödeyeceği toplam 119154 kuruştan 20878 kuruş 27 para tutarındaki miktar Penbeci esnafına taksim edilmiştir. Genelde vergiyi az veren esnaf tâifesi Göncüler olmuştur. Aynı taksimde Göncü esnafı 210 kuruş ödemiştir.

“Yekûn:

144154

- 021500 mahallata ifrâz

119654

001208 bakkaldan mumhaneye ifrâz-ı mümteni ‘ü’l-husûl

000630 börekçiden tahmise ifraz-ı mümteni ‘ü’l-husûl

+ 000070 göncüden mümteni ‘ü’l-husûl

121062 guruş

tâife-i bezzâz: 14103 guruş 14 para

tâife-i penbeci: 20878 guruş 27 para

tâife-i bakkal: 12271

- 01208 Bakkaldan mumhâneye ifraz

11063 guruş 16 para

tâife-i haffâf: 12271 guruş 16 para

tâife-i kuyumcu: 4891 guruş 15 para

tâife-i kürkçü: 1041 guruş 7 para

tâife-i börekçi: 3197 guruş

- 0630 *börekçiden tahmise ifrâz*

2567 guruş 11 para

tâife-i etmekçi: 3200 guruş 11 para

tâife-i arabacı: 3200 guruş 11 para

tâife-i attar: 3733 guruş

tâife-i tuzcu: 4182 guruş 30 para

tâife-i debbâğ: 1818 guruş

tâife-i bostancı: 2785,5 guruş

tâife-i tütüncü: 4873 guruş 15 para

tâife-i derzi: 3906 guruş 6 para

tâife-i gazgancı: 3754 guruş

tâife-i gazzâz: 1679 guruş

tâife-i çilingir: 2370 guruş 29 para

tâife-i temürcü hurdacı: 2094 guruş

tâife-i nalband: 1679 guruş

tâife-i muytâf: 1748 guruş

tâife-i sarrac: 1726 guruş 11 para

tâife-i sipah bazarı: 1679 guruş

tâife-i berber: 2094 guruş 35 para

tâife-i kavukçu: 435 guruş

tâife-i göncü: 280

- 70

210 guruş

tâife-i eskici: 427 guruş

tâife-i semerci: 1127 guruş

tâife-i kılıççı: 1127 guruş

tâife-i katırcı: 846,5 guruş

tâife-i [boş]: 1123,5 guruş

Cem'an Yekûn: 119154 guruş esnaf-ı mezkûrdan tahsil olunacak yalnız yüz on dokuz bin yüz elli dört guruşdur. Sahh." (ŞŞS 9: 96/1).

Tablo 9. Sivas Şehri Esnaflarına Taksim Edilen Salyâne ve Masarifat Defterleri

Belge No:	Dönemi:	Süresi:	Vergi miktarı (kuruş):
14/1	10 Cemâziye'l-ahir 1224	8 ay	83054
60/1	11 Cemâziye'l-evvel 1225	11 ay	90010
96/1	25 Şevval 1225	4 ay 25 gün	119154
110/2	11 Safer 1226	1 yıl	5000

134/1	13 Cemâziye'l-evvel 1226	1 yıl	9995,5
146/1	19 Receb 1226	8 ay 23 gün	69788

4.3.9.5. Hafik Nahiyesi Karyelerine Taksim Edilen Vergiler

Karye'nin kelime anlamı "Köy" demektir. (Devellioğlu, 2001: 491). İncelediğimiz defterdeki salyâne ve masarifat defterlerindeki vergi taksimlerinden bir kısmı da karyelere taksim edilmiştir. Bu taksimler Hafik nahiyesi karyelerine yapılmıştır.

Tablo 10. Hafik Nahiyesi Karyelerine Taksim Edilen Salyâne ve Masraflar

Belge no:	Tarihi:	Vergi Miktarı (Kuruş):
16/1	15 Cemâziye'l-ahir 1224	16327,5
31/2	Gurre-i Zilhicce 1224	21432
63/1	15 Cemâziye'l-evvel 1225	12891
88/1	9 Şaban 1225	21047
116/1	13 Rebiü'l-evvel 1226	14560
147/2	29 Receb 1226	19793

Karyelere taksim edilecek defter yazılırken toplanacak vergilerin hangi tarihler arasındaki masraflara yönelik olduğuna dair açıklama yapıldıktan sonra vergi miktarının Hafik nahiyesi karyelerine taksim edildiği açıklanmıştır. Vergilerin toplandığı masraf kalemleri ayrıntısıyla yazılıp toplam miktar tespit edildikten sonra vergi miktarı karyelere taksim edilmiştir. Karyeler içerisinde en çok vergi veren karye Koçhisar'dır. 13 Rebiü'l-evvel 1226 tarihli salyâne defterinde toplanacak toplam 14560 kuruşluk

verginin 1095,5 kuruşu Koçhisar karyesine aittir (ŞŞS 9: 116/1). En az vergi veren karyeler genelde Ebugen ve Moluç'tur. 15 Cemâziye'l-evvel 1225 tarihli defterde 12891 kuruşluk vergi miktarında bu karyeler 7 kuruş 15 para ödeyerek en az miktarı veren karyeler olmuşlardır (ŞŞS 9: 63/1).

Tablo 11. Vergi Taksimi Yapılan Hafik Nahiyesi Karyeleri

Acıpınar kurb-1 Ağva	Düğer	Hoşevenk	Moluç
Acıpınar kurb-1 Seyfik	Ebugen	İmâret	Paşahan
Ağca Kenisa	Emirhan	İncağa	Sarı
Akpınar	Emre	İşhanı	Serçe
Akvirân	Eymir	Kaldı	Serpincik
Apa	Ferihşâd Yenicesi	Karabalçık	Seyfik
Apardı	Filendir	Karacaşar	Sinekli
Ata Kenisa	Gavraz	Karagömlek	Sofular
Avragir	Gevre	Karapınar	Şahbey
Bakarıç	Girne	Karayün	Şehristân
Başbüyük	Gögedin	Karlı	Şimkürek
Beştepe	Gölcük	Kelhadik	Tahtakemend
Beydilli	Gulam	Kemis	Tatlıcak
Beypınarı	Güllüce	Kesrek	Tavşanlı
Bingöl	Hacı Mirza	Kızılcakışla	Tödürge
Boğazkesen	Hanzar	Koçhisar	Tutmaç

Celalli	Hayırbey	Kulyusuf	Tuzhisar
Çatviran	Himmetfakı	Kutluoğlan	Uzamiş
Çimenyenicesi	Hocabey-i Kebir	Kürt	Yarhisar
Çirhin	Hocabey-i Sagir	Mamuga	Yassicabel
Damlacık	Horahun	Meng-i sagır	Yavu
Deng-i sagır	Horahun ma' kavak	Mescidli	Yenice kurb-ı Güllüce
Durusu	Horsâne	Mihmadek	

4.3.9.6. Sivas Şehri Mahallelerine Taksim Edilen Salyâne ve Masraflar

Sivas şehir merkezinde bulunan mahalle hanelerine de vergi taksimi yapılmıştır. Sivas'ta bulunan mahallelerin büyük çoğunluğuna vergi taksimleri uygulanmıştır. Mahallelere taksim edilen masraf defterlerinin ilk giriş kısmında salyânenin kaç tarihinde ve ne kadar miktarla mahallelere tevzi olunduğu bilgisi verildikten sonra masraf kalemleri teker teker yazılarak toplam tahsil edilecek vergi miktarı belirlenmiş ve mahallelere taksim edilmiştir. Vergi taksimlerinde en çok vergi miktarını "Bazar" mahallesinin ödediği görülmüştür. Örneğin, 15 Cemâziye'l-ahir 1224 tarihli salyâne defterinde mahallelerin toplam ödeyeceği 13410 kuruş verginin 1170 kuruşunu "Bazar" mahallesi ödemiştir. Vergi taksimatlarında en az vergi veren mahalleler "Hacı Zâhid" ve "Hacı Veli" mahalleleri olmuştur. "Bazar" mahallesini örnek verdiğimiz belgede bu iki mahalle 20'şer kuruş ödemişlerdir (SSS 9: 17/1).

Tablo 12. Sivas Şehri Mahallelerine Taksim Edilen Salyâne ve Masarifat Defterleri

Belge no:	Tarihi:	Vergi Miktarı:
------------------	----------------	-----------------------

17/1	15 Cemâziye'l-ahir 1224	13410
32/1	Gurre-i Zilhicce 1224	22717
62/1	12 Cemâziye'l-evvel 1225	10510
97/1	25 Şevval 1225	27208
147/1	19 Receb 1226	20000

4.3.10. Tezkereler

Şer'iyeye sicillerinde yer alan ve kadıların dışındaki makamlar tarafından yazılan bir belge çeşididir. Osmanlı diplomatikasında, üstten alta veya aynı seviyedeki makamlararası yazılan ve resmi bir konuyu ihtiva eden belgelere denir (Akgündüz, 2002: 67). Aynı şehirdeki resmi daire veya kişiler arasındaki haberleşmeyi sağlayan belgeler için de tezkere tabiri kullanılmaktadır (Kütükoğlu, 1998: 245).

İncelediğimiz defterdeki tezkere kayıtlarında farklı konular bulunmaktadır. Örneğin, Sivas'ta bin iki yüz yirmi üç, yirmi dört ve yirmi beş senelerine ait saçma ve sairelerin üç seneliği otuzar kuruştan doksan kuruş mukataaların Sivas saçmacılarından alındığı bildirilmiştir (ŞŞS 9: 53/1).

Diğer bir tezkerede Cami-i Kebir mahallesinden Kâtib Esir zade Mehmed Zihni Efendi nehir suyunu bir günlüğüne kullanabilmek için izin istemiştir (ŞŞS 9: 145/1). Kâtib Mehmed Efendi'ye nehrin suyunu kendi menziline kullanabileceğine yönelik izin ve ruhsat verilmiştir (ŞŞS 9: 145/2).

Diğer tezkerede, Ali veled-i Çavuş Süleyman'ın Sivas sancağı Koçhisar nahiyesinden on dört bin sekiz yüz kırk akçelik almış olduğu tımar tezkeresi kayıdır (SSS 9: 171/1).

Bu bilgilere göre, defterimizdeki tezkerelerin konularını; mukataa tahsili, nehir suyunu kullanmak için izin istenilmesi ve ruhsat verilmesi, tımar tezkeresi verilmesi olarak söyleyebiliriz. Tezkereyi veren kişinin imza, adı ve ünvanı belgenin sol alt köşesinde bulunmaktadır. Örneğin, Mehmed Zihni Efendi'nin nehrin suyunu kullanma isteği ve bunun kabulü ile ilgili tezkerede Sivas mütesellimi Lütfullah Bey'in imza ve hüviyeti bulunmaktadır.

4.4. Defterde İsmi Geçen Merkezi Görevliler

4.4.1. Kazaskerler

Sözlük anlamı asker kadısı, ordu kadısı demektir (Pakalın, 1983: 229). Kadı ve asker kelimelerinden oluşan kadı'l-asker tabiri zamanla Osmanlılarda Kazasker şeklini almıştır. Osmanlı Devleti'nde Divan-ı hümayun üyesi, yargı ve eğitim teşkilatının sorumlusu olan Kazaskerliğin bir kurum haline gelmesi Fatih Sultan Mehmet döneminde gerçekleşti ve padişahlığının son yıllarında Anadolu ve Rumeli kazaskerliği olarak ikiye ayrıldı. 16. yüzyıl sonlarına kadar veziriazamların arzıyla yapılan kazaskerlerin tayinleri, 17. yüzyıldan itibaren vezîriâzamın muvafakatini almak şartıyla Şeyhülislâma bırakıldı (İpşirli, 2002: 140-141).

Rumeli kazaskeri pâyve ve derece itibariyle Anadolu kazaskerinden daha ileri gelirdi. Divan-ı hümayûn ve Sadrazam divanında davaları genelde Rumeli kazaskeri dinler, Anadolu kazaskeri ise dava çok olursa Sadrazamın müsadesiyle dava dinlerdi (Uzunçarşılı, 1988B: 232).

İncelediğimiz defterde Kazaskerlerle ilgili kayıtlar şu şekilde geçmektedir. Kassam memurlarının uyması gereken hususlarla ilgili olarak yayınlanan fermanla tavsiyede bulunan kişiler arasında Rumeli Kazaskerinin de ismi geçmektedir. “...*Rumili Kadı askeri olan alemü’l-ulemâ-il-mütebahhirin Mevlana İtâullah edâmallahü te’âlâ fezâilihü ve İslambol kadısı olan akza-yı kuzâti’l-müslimîn mevlâna es-Seyyid Mustafa zîdet fezâilihü..*” (ŞŞS 9: 149/1). Paşahanı vakfının zaviyedârlığına es-Seyyid Abdullah’ın berâtla mutasarrıf olduğu belgede, Abdullah’ın durumu Anadolu Kazaskerine i’lâm ediliyor, yani bildiriliyor ve onayı da alındıktan sonra Seyyid Abdullah vakfın zaviyedarlığına görevlendiriliyor: “...*es-Seyyid Abdullah’a ber vech-i şürût tevcîh ve berât-ı âlişân itâ buyurulmasını alemü’l-ulemâ-il-mütebahhirin bi’l-fil Anadolu kadı askeri mevlana Şeyh-zâde Muhammed edâmallahü...*” (ŞŞS 9: 165/1). Merkezden gönderilen ferman ve berat belgelerinde Kazaskerlerin belgelerdeki hususlarla ilgili görüş ve onaylarının alındığı görülmektedir.

4.4.2. Şeyhülislamlar

Kendilerine sorulan sorulara dini hükümlere uyararak karar veren kişiye “Müftü” verdiği karara “Fetva” denilir. Müftülere zamanla “Şeyhülislam” ünvanı verilmiştir. Osmanlı Devleti’nde Şeyhülislamlar 16. asrın ortalarından sonra ilmiye sınıfının reisi olmuştur. Osmanlı Devleti’nde en yüksek ilmiye makamı sahibinin ünvanı 18. yüzyıldan itibaren Müftü yerine Şeyhülislam olmuştur. Şeyhülisamlığa kazaskerlik ve müderrislik yapmış olanlar getirilirken, bu görev zamanla Rumeli kazaskerliği yapanlara verildi. Şeyhülislamlar müderris ve kadıların tayini işlerinden de sorumlu idiler (Uzunçarşılı, 1988A: 173-179).

İncelediğimiz belgelerde Şeyhülislam ile ilgili geçen kayıtları incelediğimizde şu bilgilere ulaşabiliriz. 1809-1812 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Anadolu’dan savaşa

katılacak askerler ve onların erzak ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik defterde birçok ferman bulunmaktadır. Bu savaşta din adamlarının da katkıda bulduklarına yönelik belgeler bulunmaktadır: “*Anadolunun Orta Kolunda Vaki Müfti Efendiler*” başlığı ile başlayan belge müftü, kadı ve naiblere hitaben yazılmış ve eli kılıç tutmaya gücü yeten kişilerin gaza ve cihada katılmalarına destek olmaları istenmiştir (SŞS 9: 7/1). Ayrıca bu belgede bu hususta rehavet gösterenlerin dünya ve ahiret hayatlarında vehamete uğrayacakları bundan dolayı da belde müftülerinin halkı gazaya teşvikte bulunmaları gerektiği belirtilmiştir (SŞS 9: 7/2). “*Şeyhülislam Mektubu*” başlığı ile başlayan diğer bir belgede Anadolu’nun orta kolundaki kazaların müftileri, naibleri, ulema ve meşayih Efendiler’den Moskovlu (Rus) ile yapılan sefere yönelik olarak halktan destek ve katkı sağlamaları istenmiştir (SŞS 9: 8/1). “*Mübarek Hatt-ı Hümayundur*” başlığı ile başlayan diğer bir belgede ise gaza ve cihad için gönderilen emr-i alişâneye itaat edilmesinin gerekliliği ve bu emre karşı hareket edenlerin iki cihanda da kahr olacağı belirtilmiştir (SŞS 9: 8/2). Bu bilgilerden Şeyhülislamların o dönemlerdeki siyasal güçleri ve Anadolu’daki din görevlileri, kadı ve naibler üzerindeki etkisi görülebilmektedir.

Küçük Muhammed Emin Efendi’ninin Üzmüş zaviyesinin mutasarrıfı olduğuna dair hazırlanmış olan berât belgesinde Şeyhülislam Ahmed Esad’ın işaret ve onayı ile berât-ı şerifin hazırlandığı belirtilmiştir. Yani beratların hazırlanması ve onaylanmasında Şeyhülislamların katkısı olmuştur: “...*Muhammed Emin’e tevcih ve yedine berât-ı şerifim virilmek ricâsına Sivas nâibi Mevlana Ömer Tahir zîde ilmihu arz itmekle mucebince tevcih üzere a’lemü’l-ulemâ-il-mütebahhirin efdalü’l-fazlüh ve’l-müteverriin bi’l-fiil Şeyhü’l-islâm Mevlana Ahmed Es’ad edâma’llahü te’âlâ fezâilihu işaret itmekle işâreti mucebince...*” (SŞS 9: 86/2).

Kassam kâtibleri, Çukadarlar ve sâirlerin tereke kayıtlarında dikkat etmeleri gereken hususlara yönelik gönderilen fermanda Şeyhülislam Ömer Hulusi Efendi'nin de memurların bu hususa dikkat etmeleri gerektiğine yönelik işareti yani onayının olduğu belirtilmiştir (SŞS 9: 149/1).

5. SİVAS EYALETİ'NİN İDARİ YAPISI VE YÖNETİM

5.1. Eyalet

Eyalet, Arapça “idare etme, icra” manasındaki **iyâle** kelimesinden gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin taşra teşkilâtında bir beylerbeyinin idaresinde bulunan idari birimlerin en büyüğüdür. Eyalet tabirinin idari birim anlamında resmen kullanılması 16. yüzyılın sonlarında olmuştur (İnalcık, 1995: 548).

Osmanlı Devleti'nde taşra idaresi aşağıdan yukarıya doğru köy, nahiye, kaza, sancak (livâ) ve eyâlet şeklinde teşkilâtlanmıştır. Eyâletler, beylerbeyi veya buna eşit değerde mîr-i mîranlar tarafından yönetilirdi. 16. yüzyıl boyunca beylerbeyi, taşra kuvvetlerinin kumandanı ve çeşitli sancaklara dağılmış olan beylerin âmiri konumunda idi. Osmanlı Devleti'nin Rumeliye doğru fetihlerinin artmasıyla Beylerbeyilik Anadolu ve Rumeli Beylerbeyiliği olarak ikiye çıkarıldı. 15. yüzyılda bunlara Rum (Sivas-Amasya) ve Karaman Beylerbeyilikleri de eklendi. (Halaçoğlu, 1989: 366-368). Osmanlı Devleti'nin büyümesine paralel olarak eyâletlerin sayıları zamanla artmış ve bazı değişikliklere uğramıştır.

Beylerbeyinin kendisi “Paşa sancağı” adı verilen merkez sancakta bulunurdu. Sultanın icra gücünün temsilcileri olarak eyaletin bütün işlerinden sorumlu olurlar ve vali sıfatıyla anılırlardı. Kadıların hükümlerini ve padişahın emirlerini uygularlardı. Halkın emniyetini sağlamak, kanunlara uymayanları takip etmek ise idari görevlerindendi. Eyaletteki kadı ve mal defterdarı kararlarında beylerbeyine bağlı değil doğrudan merkezi hükümete karşı sorumlu idi (İnalcık, 1995: 550).

16. yüzyılın ortalarında Eyalet-i Rum denilen Sivas Eyâleti, paşa sancağı olan Sivas'tan başka, Amasya, Çorum, Bozok, Divriği, Canik ve Arapkir livâlarını da içine

olarak, Orta Fırat bölgesinden Orta Karadeniz bölümüne kadar uzanıyordu. *Kanûn-nâme-i Süleymânî* üzere vezîrinin hassı 900.000 akçe olup, 48 zeâmet, 928 tımar bulunuyordu. Eyâlet techizâtı ile 9.000 askeri hazır hale getirebilmekteydi. Sivas eyâlet teşkilâtı, bazı küçük değişiklerle 19. asır ortalarına kadar devam etmiştir (Darkot, 1966: 574) .

5.2. Sivas Eyaletine Bağlı Sancaklar (Livalar)

Türkçe **sançmak** fiilinden türeyen **sancak** kelimesi, bayrak veya bunun temsil ettiği askerî birlik ve idarî bölge için kullanılan terim anlamlarına gelmektedir. Arapça'da **livâ** ve **râye** kelimeleri hem sancak hem bayrak mânasını taşımıştır. 15. yüzyılda sancak kelimesi “idarî bölge” anlamında da kullanılmıştır. Osmanlı tımar sistemi içerisinde gelir dilimini belirten dirlik ve askerî birlik, hem de o sancağa bağlı tımarlı askerlerin bulunduğu bölge olarak tanımlanmaya başlamış, daha sonra idarî birim tanımı olarak yaygınlaşmıştır. 19. yüzyılda beylerbeyilik sayısı yirmi beş civarında iken bunlara bağlı sancakların sayısı yaklaşık 300 idi. Sancakların en yüksek idarecisi sancak beyi (mîr-i livâ) idi. Sancak beyi herhangi bir sefer sırasında sancağının tımarlı sipahileri ile eyaletteki beylerbeyinin kumandası altında sefere katılırdı. Sancak beylerinin görev süresi bir ile üç yıl arasında değişmekteydi (Şahin, 2009: 97-99).

İncelediğimiz dönemde Sivas'a bağlı sancakların isimleri incelediğimiz defterdeki vergi taksimlerinde ve diğer belgelerde bulunmaktadır. Bu idarî birimler için vergi taksimlerinde “livâ”, diğer belgelerde ise çoğunlukla “sancak” tabiri kullanılmıştır. Sivas'a bağlı olan livâlardan vergi taksimlerinde en büyük pay “Canik” sancağına aittir. Canik sancağının ekonomik ve çeşitli yönlerden diğer sancaklara göre daha iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 13. 1809-1812 Yılları Arası Sivas Eyâletine Bağlı Sancaklar (Livâlar)

Arabgir	Amasya	Bozok	Canik
Çorum	Divriği	Sivas (Paşa sancağı)	

5.3. Sivas Sancağına Bağlı Kazalar

Bugünkü idarî teşkilâta ilçenin karşılığı olan **kazâ**, Osmanlı devletinde hem kadının idare bölgesini hem de bu bölgeyi ifade eden coğrafi bir terim özelliği göstermektedir. Osmanlılara has bir idarî yapılanma olan kazanın coğrafi bir bütünlüğe sahip idarî bölge haline gelişi 17. yüzyıldan itibaren belirginleşmiştir. Tımar sisteminin önemini kaybetmesiyle kaza idarî birim olarak ön plana çıkmış, sayıları artmış ve nahiyeler kazanın alt birimi haline gelmiştir. Kaza, hukukî-idarî birim olarak sancak beyinden bağımsız sayılmış ve doğrudan merkezdeki kazaskere bağlanmıştır. Bununla beraber diğer askeri ve idarî teşekküllerden ayrı özellik göstermişlerdir. Kaza, kadılık bölgesi olarak çevresinin merkezi olmuş, şehir, kasaba ve etraftaki köylerin oluşturduğu idarî birlik niteliği kazanmıştır (Baykara, 2002: 119-120).

İncelediğimiz dönemde Sivas sancağına bağlı olan kazaların isimleri vergi taksimlerinde liste halinde bulunmakla beraber diğer belgelerde de isimleri geçmektedir. Vergi taksimlerinde tespit edildiği üzere Sivas sancağı kazalarından Tokat kazası en çok vergi ödeyen kaza olmuştur. Vergi taksimlerinde Tokat kazası genelde “*Tokad ma‘a‘n-nevâhî*” şeklinde yani nahiyeleriyle birlikte olarak taksim olunmuştur. Bu bilgiler ışığında Tokat’ın nüfus durumu, konum, ekonomik gelişmişlik ve birçok özelliği ile diğer kazalara göre daha ilerde olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 14. 9 Numaralı Sivas Şer‘iye Siciline Göre Sivas Sancağına Bağlı Kazalar

Artukâbâd	Karaguş	Nefs-i Sivas	Tokad ma‘a’n-nevâhî
Çepni Çonkar	Karahisâr-ı Behramşâh	Niksar	Turhal
Eyrek	Karayaka	Sivasili	Yıldızeli
Hafik	Kazâbâd	Sonisa	Zile
Hüseyinâbâd	Gelmugad	Şarkpâre	
İnallu Ballu	İlbeylü	Tâşâbad	

5.4. Sivas'ta Yönetici Sınıf

5.4.1. Vali

Sözlük anlamı, bir vilâyeti idâre eden en büyük memur demektir (Devellioğlu, 2001: 1136). Osmanlı taşra teşkilâtında eyâletlerin en büyük amiri konumunda olan beylerbeyilerine 17. yüzyıldan itibaren “Vali” denilmeye başlanmış, 19. yüzyılda idâri teşkilâtta yapılan değişiklikler sonucunda “vali” kelimesi resmen kullanılmıştır. Buldukları bölgenin en büyük askeri amiri durumunda olduklarından seferler sırasında fiilen görevler üstlenmişlerdir (İpşirli, 1992: 69-72).

İncelediğimiz defterde Sivas valisi olarak “Muhammed Celaledin Paşa”nın ismi zikredilmektedir.² Eyalet valileri “Paşa sancağı” denilen yerde ikamet etmekte idiler. Sivas eyaletinin paşa sancağı da “Sivas” tır.

Sivas valisinin ismine defterdeki birçok belgede rastlanılmaktadır. Merkezden gönderilen fermanlarda ki elkablarda konuya giriş yapılırken Sivas valisine hitaben başlangıç yapılmıştır. Ayrıca, Muhammed Celaledin Paşa'nın 1809-1812 Osmanlı-Rus

² 1812-1813 yıllarına ait 16 numaralı Tokat Şer‘iye Sicil Defteri’nde Sivas valisi’nin ismi “Mehmed Celaledin Paşa” olarak geçmektedir (Hanilçe, 2009: 522).

savaşına katıldığı belgelerde geçmektedir. Örneğin Paşa'nın sefere gittiğinde hayyam-ı mezkûrdan (çadır için) aldıklarına yönelik eşya defteri vardır (ŞŞS 9: 84/4). Sivas valisinin görev tevcihinde bulunduğu da görülmektedir. Sivas valisi tarafından Sivas mütesellimi Lütfullah Bey'e görevinin devamına yönelik mütesellimlik buyuruldusu gönderilmiştir (ŞŞS 9: 104/1).

Vali ile ilgili başka bir belge ise savaş sırasında lazım olacağı gerekçesiyle toplanan vergidir. Sivas valisi Muhammed Celaleddin Paşa bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben otuz üç bin kuruş imdad-ı seferiye toplanmasına yönelik olarak bir emir yayınlamıştır (ŞŞS 127/1).

Diğer bir belgede, Himmetfakıyye karyesinin ahalileri hane sayılarının sekiz haneye indirilmesini validen talep etmeleri üzerine hane sayısı sekize indirilmiştir (ŞŞS 9: 5/2). Bu istekte vergi taksimi yapılırken karye ahalisinin ödedikleri vergi miktarının azaltılması isteği etkili olmuştur.

Diğer bir belgede ise Muhammed Celaleddin Paşa Sivas Vâlisi ve Başbuğluk ünvanıyla Balkan muhafızı olmuştur (ŞŞS 9: 100/2). Sivas Valisi Muhammed Celaleddin Paşa Sivas mütesellimi Lütfullah Bey Efendi'nin görevinin devam ettiğine dair Balkan Başbuğluğu'ndan buyuruldu göndermiştir (ŞŞS 9: 104/1).

5.4.2. Mütesellim

Kelime anlamı “teslim edilen şeyi alan, kabul eden” anlamında olan mütesellim Osmanlı Devleti'nde çeşitli idarî görevliler için kullanılmıştır. Beylerbeyinin veya sancak beyinin vekili olarak onların sefere gitmelerinde veya görev yerlerine gitmedikleri zamanlarda onların görevlerine bakan, vergileri toplayan görevlilere denmektedir (Özkaya, 2006: 203). II. Mahmut döneminde merkezîyet usulü tesis

edilinceye kadar, vezirler ve mîr-i mîranların çoğunluğu sefere gittikleri zamanlar memuriyetlerini mütesellimler aracılığıyla idare etmişlerdir (Pakalın, 1983: 639).

Mütesellimler, sancağın devlet hazinesine ödemek mecburiyetinde olduğu para ve gelirleri toplayıp zamanında göndermekle görevliydi. Ayrıca beylerbeyi veya sancak beyinin vekili durumunda oldukları için onların yetkilerine de sahiptiler. Mütesellimin görev süresi bir yıl olması kural olmasına rağmen bu kurala fazla uyulmamıştır. Sancaklardaki mütesellimliklerin çoğunu 18. yüzyılda yerli hânedanlar ele geçirmiştir. Mütesellim tayin olunacak kişinin halkı ve sancağı koruyabilecek, vergileri toplayabilecek güç ve yetenekte olmasına dikkat edilmiştir. Mütesellim olacak kişiyi beylerbeyi veya sancak beyi tayin edecekse ferman ile İstanbul'dan onaylanması şarttı (Özkaya, 2006: 203).

İncelediğimiz defterde Sivas mütesellimi olan kişi Es-Seyyid Lütfullah Efendi'dir. Lütfullah Bey'in mütesellimlik görevi ile ilgili çeşitli tevcih kayıtları bulunmaktadır. Lütfullah Bey'in görev süresinin bitmesine rağmen kendisine yapılan tevcihler ile görev süresi uzatılmıştır. Sivas valisinin de buyruldu göndererek Lütfullah Bey'in görev süresini uzattığı görülmüştür (ŞŞS 9: 78/1-100/3-104/1).

Sivas mütesellimi Lütfullah Bey'in görevlerinin başında gelen vergi ve çeşitli gelirlerin teslim alınması görevi ile ilgili olarak defterde kayıtlar bulunmaktadır. Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben mevkib-i hümâyûn tayinatı için Sivas'tan istenilen ağnâmdan nefis-i Sivas, Hafık, Yıldızeli ve Sivas ili hisseleri olan seksen üç re's, üç rub', bir semen ağnâmın ellişer kuruştan beşyüz bir kuruş bir rub' bedeliyesini Sivas mütesellimi Lütfullah Bey Efendi'nin teslim ettiği belirtilmiştir (ŞŞS 9: 144/3).

Tüfenkçi zümresinden olup, İlbeylü kazası civarında şiddetli kıştan dolayı vefat eden Milletli Ahmed Ağa, Aksakalı Laz Halil ve yine Aksakalı Selim ve Diyarbekirli Yusuf Bey Çırağı Mehmed ve Mekkeli Arab Osman'ın terekeleri sayıldıktan sonra satılmıştır. Bunların satılan mallarını gösteren para defterinin Sivas mütesellimi es-Seyyîd Lütfullah Bey'e teslim edildiği belirtilmiştir (ŞŞS 9: 180/1).

Sivas müteselliminin ismi fermanlarda da geçmektedir. Sivas ve Zile havalisi kazalarından matlûb buyurulan elli bin kile şa'îrin Samsun iskelesine naklinde acele edilmesine yönelik yayınlanan fermanda Lütfullah Bey'in ismi fermanın giriş bölümünde yer almıştır. Mütesellimlerin yaptıkları görevin önemi ve siyasi gücü bu örnekten daha iyi anlaşılabilir: *“İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmiü'l-mehâmmid ve'l-mekârim el-muhtassu bimezîd-i inâyeti'l-meliki'd-dâim dergâh-ı mu'allâm kapucı başlarından Sivas mütesellimi Zadelî-zâde es-Seyyid Lütfullah Bey dâme mecdühu...”* (ŞŞS 9: 93/2).

5.4.3. Mutasarrıf

Osmanlı idari teşkilatında “herhangi bir makam, görev veya memuriyeti elinde bulunduran, tasarruf eden” kişi manasına gelmektedir. Bu ifade vekille ünvan sahibini birbirinden ayırmak, malikâne, has ve tımara sahip olmak mânasında sıkça kullanılmıştır (Örenç, 2006: 377).

Mutasarrıf kelimesinin “sancağa veya livâyaya gönderilen idareci” anlamını kazanması XVII. yüzyıl başlarından sonra meydana gelen gelişmelerle ilgilidir. Tımar sisteminin önemini yitirmesi ile taşra idaresinde yerli âyan ve mütegalibenin etkisi artmıştır. Merkezdeki vezirler, tasarruf ettikleri sancaklara bizzat gitmek yerine vekil olarak mütesellim/kaymakam gönderdiler. Bu durum XVIII. yüzyılda daha da

yaygınlaştı. Eyalet ve sancaklar ya miri mukataa yapılarak iltizam yoluyla veya arpalık ve malikâne uygulamalarıyla verildi. Mutasarrıf tabiri sadece sancağı değil aynı zamanda eyaletleri tasarruf eden paşalar için de kullanılmıştır. III. Selim döneminde (1789-1807) mutasarrıf tayiniyle ilgili ilk ciddi düzenleme yapıldı. İdarecilerin bizzat görev yerine gitmesi, vezir sayısı ile eyalet sayısı arasındaki orantının sağlanması ile uğraşarak, vali ve mutasarrıf tayinlerindeki rüşveti kaldırmaya çalıştı. En az üç en fazla beş yıl görevde kalma esasını getirdi. Mutasarrıflar maaş ve personel giderlerini sancak ahalisinden imdâd-ı hazariye, imdâd-ı seferiye ve âidât-ı muayyene adıyla tahsil ettikleri vergilerden karşılamışlar. Asayişini temin etmek, vergileri toplamak, emlâk-i hümâyunu idare etmek, sancağı şenlendirmek, halka iyi muamele etmek, bölgesini düşmandan korumak ve savaşa katılmak, inşaat, ev ve bayındırlık işleri görevlerindendi (Örenç, 2006: 377).

İncelediğimiz defterde sancaktaki idareci anlamında ismi zikredilen kişi “Bozok sancâğı mutasarrıfı Cabbâr-zâde Süleymân Bey” dir. Süleyman Bey’in ismi defterdeki birçok belgede geçmektedir. “*İftihârü’l-emâcid ve’l-ekârim câmi’ü’l-mehamid ve’l-mekârim el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti’l-meliki’d-dâim dergâh-ı mu’allâm kapucu başlarından mîrâhûr-ı evvelim pâyesiyle Bozok sancâğı mutasarrıfı Cabbâr-zâde Süleymân Bey...*” Bu fermanda Ruslarla savaşmak için Sivas kazalarından askerlerin tertip olunarak Ordu-yı Hümayûna katılacakları ve bu işin de Bozok sancâğı mutasarrıfı Cabbâr-zâde Süleymân Bey’in sürücülüğü yani rehberliği ile yapılacağı belirtilmektedir (SSS 9: 122/1). Süleyman Bey daha sonra fermandaki hususların yerine getirilmesi için ilgililere yönelik olarak bir buyruldu göndermiştir (SSS 9: 124/1).

Başka bir mutasarrıf ismi de, Tokadlı zade Mehmed Ağa’nın binbaşılığı ve bin nefer sipah ocağının terakki emriyle ilgili belgede ise İç İli (İçel) sancağı *mutasarrıfı*

Ahmed Paşa'nın ordunun sürücülükle ilgili görevi olduğu belirtilmektedir (SSS 9: 46/1).

Merkezden gönderilen belgelerde mutasarrıfların isimlerinin zikredilmesi, ordunun sürücülük görevinin verildiğinin fermanlarda belirtilmesi ve kendilerinden aşağıdakilere yönelik buyruldu göndermeleri mutasarrıfların görev ve yetki olarak önemli konumda bulduklarını göstermektedir.

5.4.4. A'yân

“Göz” anlamına gelen Arapça **ayn** kelimesinin çoğulu olan âyan **eşraf, vücûh** ve **erkân** ile eş anlamlıdır. Osmanlı Devleti'nde şehir ve kasabalarda devletle halk arasındaki ilişkileri düzenleyen kimselere denmektedir. Osmanlı taşra teşkilatında vali, mutasarrıf, mütesellim ve voyvodalar merkezden tayin edilirdi. Bunlardan başka her şehir ve kasabada a'yân-ı vilâyet arasından seçilen bir âyan bulunurdu. Merkezi hükümete karşı halkın ve halka karşı da merkezi hükümetin temsilcisi konumunda olan, halk ile devlet arasındaki ilişkileri yürüten kimseye baş ayan, resmi ayan ünvanları verilirdi (Mert, 1991: 195-196).

İncelediğimiz defterde a'yân ile ilgili kayıtlar çok geçmemektedir. Sivas eyâletinden ve Kengiri (Çankırı) sancağından Ordu-yı Hümâyûna katılacak askerlerin zamanında gelmediği ve bu askerlerin bir an önce gelmesi gerektiğinin belirtildiği belgede “*Zile ayânı İlbaşı-oğlu*” ve başka memurların gitmekte tereddütleri olur ise isim ve şöhretlerinin Der-saadet'e bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir (SSS 9: 170/1).

5.4.5. Kadı

İnsanlar arasında meydana gelen anlaşmazlık ve davaları şer'î hükümlere göre çözmek için yetkili makamca tayin edilen kişiye denmektedir (Atar, 2001: 66). Ayrıca

Kaza işlerine bakan memura verilen ünvanıdır (Pakalın, 1983: 119). Kadılarda aranan nitelikler, hukuk bilgisi olan, sosyal ilişkilerin gereğini bilen, örf ve âdetleri kavramaya elverişli kültüre sahip, dış etkilere karşı koyacak derecede ahlâk, karakter ve kişiliğe sahip olan, dinî emir ve yasaklara aykırı davranışlarda bulunmayan şekilde söylenebilir (Atar, 2001: 67).

Kadılarının görev ve yetkileri çok geniştir. Hukukî, askerî, beledî ve örfî olarak sınıflandırabilmektedir. Hukuki açıdan kadı, şer‘î mahkemenin reisidir. Her türlü anlaşmazlıklar ve ceza gerektiren suçlar kadının başkanlığındaki mahkemede çözümlenirdi. Borç ve miras davaları, ehl-i örf ile reaya arasındaki anlaşmazlıklar kadı tarafından çözümlenmekteydi. Müderris, mütevellî ve diğer vakıf görevlileri ile mürtezikanın tayin ve azli kadının arzı ile mümkündür. Kadı bulunduğu şehrin belediye hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu en üst amirdir. Esnafın sattığı ticari mallara mevsimine göre fiyat vermek olan *narh* işleri de kadıya aitti. Askerî görevleri arasında *avâriz* hanelerinin tespiti, *kürekçi* bedelinin toplanması, *nüzül* ve *sürsat zahiresi* adı altında ordunun iâşe işlerinin halledilmesi geliyordu. Kadı bulunduğu yerde asayiş de *subaşı* ve *asesler* vasıtasıyla yürütürdü. Bugünkü noterlerin işini de görür, her türlü tasdik işini yapardı. Kadı'nın işini ancak *dîvân-ı hümayûn* bozabilirdi (Ünal, 1997: 237-239).

Tablo 15. 9 Numaralı Sivas Şer‘îye Sicil Defterinde İsmi Geçen Kadılar

Belge no:	Kadı'nın İsmi:
4/1	Es-Seyyid Ebubekir Celâleddin Efendi
24/1	Es-Seyyid Abdülkadir Efendi

40/1	Ömer Tahir Efendi
53/2	Ebubekir Efendi
80/1	Es-Seyyid Mehmed Efendi
86/1	Mehmed Tahir Efendi

Tablo 15'te ismini yazmış olduğumuz kadıların çeşitli görevleri yerine getirdikleri kayıtlarda görülmektedir. Örneğin, Kadılar görev tevcihlerinde bulunmuşlardır. Kadıların yardımcılığı görevini yapan naiblerin atamalarında veya görev yapan naiblerin görevlerinin devamında kadıların yetkili olduğu görülmektedir. Sivas naibliğine Ali Rıza Efendi'nin atanması ve görevinin devamı olan belgelere kadıların onay verdikleri ve belgelerin altında isim ve ünvanlarının yazılı olduğu görülmüştür. Sivas kadısı olan Es-Seyyid Ebubekir Celâleddin Efendi'nin Ali Rıza Efendi'nin naiblik görevine atandığı belgede kadı olarak bu tevcihe onay verdiği yazılmaktadır ve belgenin alt kısmında kadının ismi yazılıdır. Naib'lerin göreve atanması ve devam etmesi yetkisinin kadılarda olduğu görülmektedir (ŞŞS 9: 4/1).

Yeni Sivas kadısı Seyyid Abdülkadir, Sivas kazası nâibliğini sürdüren Ali Rıza Efendi'yi görevine devam etmek üzere vazifelendirmiştir (ŞŞS 9: 24/1). Sivas kadısı Seyyid Abdülkadir, Ali Rıza Efendi'nin görevini iki kez daha uzatmıştır (ŞŞS 9: 64/1-86/1).

Kadı'nın mahkeme reisi olarak hukuki görevine örnek verirsek; Duru karyesinden Toros veled-i Koroğlan, Hamza Alemdar bin Osman'dan alacaklı iddiasında bulunur. Mahkeme kadısı Ömer Tahir Efendi tarafları ve şahitleri dinledikten sonra kararını verir ve bu isteği reddeder (ŞŞS 9: 40/1). Başka bir belgede ise Çaykürt

karyesinden Seyyid Talib Mustafa bin Ömer ile Seyyid Ömer kış evi ve bir miktar arsaya ilgili mahkemeye başvuru yapmışlar. Şahitlerin ifadesi ile mülkiyet hakkının Seyyid Ömer'de olduğuna Sivas ili kadısı es-Seyyid Mehmed Efendi karar vermiştir (ŞŞS 9: 80/1).

5.4.6. Naib

Kelime anlamı “birini temsil etmek, birine vekâlet etmek” manasındaki **nevb** masdarından türeyen nâib (çoğulu **nüvvâb**), bir makamın sorumluluğunu asıl sahibi yerine geçici bir zaman için yüklenen kimse demektir (Avcı, 2006: 311).

Nâiblik, Osmanlı devletinde başlangıçtan itibaren vardı. Nâibler, medrese eğitimi alarak özellikle fıkıh alanında kendi yetki alanında anlaşmazlıkları çözebilecek seviyede tahsil görmüş kimselerdi. Osmanlı adlî teşkilâtında kadı yardımcısı ve vekili olan nâib kadı tarafından belirlenir, Anadolu veya Rumeli kazaskeri tarafından tasdik edilirdi (İpşirli, 2006B: 312).

Nâibin bir veya birkaç tane olması kadının tayin edildiği kazanın büyüklük ve küçüklüğüne, yaptıkları işlerin geniş olup olmamasına göre değişirdi. Bundan dolayı kaza, sancak ve eyâlet nâibleri olur, ona göre de vazifeleri olurdu (Uzunçarşılı, 1988A: 117).

Nâibler genelde süresiz olarak tayin edilir, belirli süreler içinde görev değişiklikleri olurdu. Kadı tarafından zorla görevden alınamayacağı gibi, kendisini göreve atayan kadının azli veya ölümüyle de görevi sona ermezdi. Ancak yetersizlik, yolsuzluk, ehl-i örf ile işbirliği yapmaları gibi sebepten dolayı görevini kötüye kullananlar azledilirdi. Mahkeme harçları temel geçim kaynağı idi. Kadıya göre altıda veya beşte bir miktar alırlardı. Kadılarla aynı yetkilere sahip olan nâibler Osmanlı

Devleti'nin her tarafına dağılmış ve adalet hizmetini görmüşlerdir. Keşif, teftiş ve tahkik için olay yerine giderlerdi (İpşirli, 2006B: 312-313).

İncelediğimiz defterde Sivas nâibi olarak Ali Rıza Efendi'nin ismi geçmektedir. Nâibler kadı vekili olarak birçok görev yapmışlardır. Mevleviyet derecesine sahip olan Sivas şehrinin nâibi Ali Rıza Efendi de birçok önemli görevleri yerine getirmiştir. Küçük Minare mahallesinden iken vefat eden Hüseyin Efendi bin el-Hâc Yusuf Ağa'nın tereke taksimi yapıldıktan sonra belgenin en son kısmında Ali Rıza Efendi'nin isim ve ünvanı bulunmaktadır (ŞŞS 9: 5/1). Vakfiyelerde Arapça dua ile başlayan kısmın sonunda yine ismi geçmektedir (ŞŞS 9: 55/1). Tereke taksimi ve vakıf senetlerini düzenledikleri ve onayladıkları görülmektedir.

Sivas'ta bulunan Hacı Hıdıroğlu Hanında dökmecilik sanatıyla uğraşan ve hâlik olan Dökmeci Mardros zimmînin varisi olmadığından terekesinin tahrir edilip satıldıktan sonraki eşya defterinin Ali Rıza Efendi'ye teslim edildiği belirtilmiştir (ŞŞS 9: 47/2).

Medîne-i Sivas sükkânından Hacı Receb-zâde Saadetlü Hüseyin Ağa'ya hitaben yazılan mürâselede Seyyid Hacı Mehmed Tatar ile beraber uhdelerinde olan Yavu zeametindeki aşar-ı rüsumatdan Hacı Mehmed Tatar'ın hissesinin semt-i vekili es-Seyyid Numan'a teslim olunduğuna dair bu belgenin sonunda Ali Rıza Efendi'nin ismi bulunmaktadır. Yani naiblerin mürasele kayıtları düzenlediği görülmektedir (ŞŞS 9: 137/3).

5.4.7. Kaymakam

Sözlükte “birinin yerine geçen, yerini tutan, vekil, nâib” anlamındaki kâim-makâmdan gelen kelimeye Osmanlı merkez ve taşra teşkilatında ünvan ve terim olarak

16. yüzyıldan itibaren kaynaklarda rastlanmıştır. Sadrazam herhangi bir sebeple İstanbul'da değilse İstanbul'daki işlerini gören vekile sadâret kaymakamı denir. Kaptanpaşaya vekâlet eden kimseye kaptanpaşa kaymakamı denir. Kaymakam önceleri vekâleti belirten bir terim iken zamanla doğrudan bir ünvan haline geçmiş oluyordu. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde bu kelime yerleşmiş bir ünvan olarak sıkça kullanılmıştır (Özkaya, 2002: 84).

İncelediğimiz defterde kaymakam ile ilgili olarak bir adet belge bulunmaktadır. “*İnayetlü Lütfullah Beyefendiye mütesellimlik ifası için kaimmakam mektubudur*” başlığı atılmış olan belgede Sivas mütesellimi Lütfullah Bey'in görevini yerine getirirken dikkat edeceği hususlarla ilgili gönderilmiş bir mektuptur. Belgenin sol alt köşesinde “*imza*”, onun altında “*Ahmed Şakir*” ismi, isminin altındada “*kaim-makam*” ünvanı yazılıdır (SŞS 9: 177/2).

5.4.8. Nakîbü'l-Eşrâflar

Hız. Peygamberin soyundan gelenlere genel olarak “Seyyid” veya “Şerif” denilir. Hız. Hasan'ın soyundan olan erkeklerin adının önüne “Şerif”, kadınlar da “Şerife” ünvanı eklenir, Hız. Hüseyin'in soyundan gelen erkekler “Seyyid”, kadınlar “Seyyide” ünvanı alırlardı (Sarıcık, 2002: 385). Peygamberimizin ailesi, yakın akrabası ve soyundan gelenlerin müslümanlar nazarında önemli bir mevkileri olmuş ve onlarla ilgili hizmetleri ifa etmek için görevliler tayin edilmiştir. Böylece *nikâbet* müessesesi ortaya çıkmış, bununla ilgili görevlilere de nakîbü'l-eşrâf adı verilmiştir (Buzpınar, 2006: 322).

Osmanlılarda seyyidlerle ilgili ilk kurum, I. Bayezıt döneminde 1400 yılında “*Sâdât Nezareti*” adıyla kurulmuştur. II. Bayezıt döneminde nikabet ihdas edilmiş, bu göreve tayin edilen Seyyid Mahmud Efendi'nin menşuruna “Nakîbü'l-Eşrâf” lakabı

yazılmış ve kendisine günlük 25 akçe maaş takdir edilmiştir. Seyyidlere vergi muafiyetleri de uygulanmıştır. Seyyidler “*Yeşil Sarık*” takınarak farklılıklarını gösterirler ve diğer insanların saygısını celbederlerdi (Sarıcık, 2002: 386-388).

Osmanlı nakîbü'l-eşrâfları İstanbul'da ikamet eder, diğer şehirlerde ise sâdât arasından belli bir zaman için seçilen nakîbü'l-eşrâf kaymakamları olurdu. Merkezde ve taşrada nakîbü'l-eşrâf defterleri bulunurdu. Seyyidlik beratının verilmesi, vergi muafiyetlerinin uygulanması, seyyidlerden suçluların cezalandırılması gibi işlemlerde bu deftere başvurulurdu. Nakîbü'l-eşraflar biat, muayede, kılıç kuşanma ve mevlid gibi törenlere katılırlardı. 18. yüzyıldan itibaren resmi ebiseleri Kazasker elbisesiyle aynı olup, en önemli farkı kavuğu üzerine yeşil sarmasıydı (Buzpınar, 2002: 323-324).

İncelediğimiz 9 numaralı defterde nakîbü'l-eşrâf'larla ilgili olarak çeşitli kayıtlar bulunmaktadır. Küçük Minare mahallesinde bulunan İsmihan bint-i Abdullah Hatun vakfının arsasının havlusıyla birlikte Seyyid Muhammed'in dükkânı ile değiştirildiğine dair olan belgede vakfın mütevellisinin ismi “nakîbü'l-eşrâf faziletli es-Seyyid eş-Şeyh Süleyman Efendi” olarak geçmektedir (SSS 9: 10/2).

Sivas'da nakîbü'l-eşrâf kaim-makamı olan Şeyh Süleyman Efendi'nin vefat etmesi üzerine bu göreve Şifaiye medresesi müderrisi müfti zâde Seyyid Mehmed Said Hüsnü getirilmiştir. Bu göreve getirilen kişinin müderris derecesinde bir kişi olması görevi yapacak kişilerde liyakate verilen önemi göstermektedir (SSS 9: 65/1).

Nakîbü'l-eşrâfların mahkemelerin verdiği çeşitli kararlarda şahitlik yaptıkları görülmüştür. Başçavuş Ahmed Ağa ve Derviş Seyyid Muhammed Ağa'nın Sivas menziline idaresini bir seneliğine aldıkları belgede şahitlerin bulunduğu “Şuhûdü'l-hâl” bölümünde “Kaimmakam-ı nakibü'l-eşraf faziletli es-Seyyid Said Mehmed

Efendi”nin ismide geçmektedir (ŞŞS 9: 110/1). Aynı kişinin mülk satışında da şahitlik yaptığı görülmüştür (ŞŞS 9: 111/2).

Sivas Hân-ı cedîd, Yıldızeli ve İlbeylü kazalarının kâ'im-makâmlığına es-Seyyîd Büyük Mahmud Çelebi tayin edilmiştir. “*Mütevelli zade Mahmud Ağa'nın nikâbet mektûbudur*” başlığı ile başlayan bu belgede daha önce bu görevi yapan es-Seyyîd Abdullah Efendi'nin görevden alındığı ve yerine Mahmud Çelebi'nin atandığı belirtilmiştir (ŞŞS 9: 179/2).

5.4.9. Kethüda Yeri

Şehirlerde bulunan altıbölük halkının işlerinden sorumlu olan askeri memura denir. Asker toplanması ve askerin ihtiyacı olan malzemenin temini ile görevliydi (Beşirli, 2005: 101).

İncelediğimiz defterde kethüdayeri ile ilgili olarak görev tevcihleri bulunmaktadır. Örneğin, Sivas altı bölük yoldaşlarının üzerlerine zabıt ve kethüdayeri olarak İnce Mehmed Ağa'nın tayin olduğu belgede Sivas, Sivasili, Yıldızeli, Hân-ı cedîd ve Behramşâh'a bağlı olan nahiyelerde sâkin ve mütemekkin olan altı bölük yoldaşlarının üzerlerine zâbit ve kethüdâyeri olarak yüz yirmi akçe ulufeye tayin olduğu belirtildikten sonra şahitler kısmında sipah, silahdar, arabacı, ulufeci ağalarının isimleri yazılmıştır (ŞŞS 9: 36/2). Sivas altı bölük yoldaşlarının üzerlerine zabıt ve kethüdayeri tayin olunan diğer bir belgede ise göreve atanan kişinin yazıldığı yer boş bırakılmıştır (ŞŞS 9: 176/1).

Sivas şehrinin belli zaman aralıklarında meydana gelen masraflarının taksimine dair olan salyâne ve masarifat defterinde masraf kalemlerinin içerisinde kethüdayerine

yapılan ödemelere yer verilmiştir: “*Kethüdayerine: 500 guruş*” (SSS 9: 147/1). Diğer salyâne ve masarifat defterlerinde de kethüdayerine ödemeler yapıldığı görülmüştür.

5.5. Yardımcı Görevliler

5.5.1. Kâtipler

Ketb “yazmak” fiilinden türetilmiş bir ism-i fâil olan **kâtip** “yazı işleriyle uğraşan kimse, sekreter, yazıcı; bilgili kişi, noter; muharrir” manalarına gelmektedir (Küçükaşçı, 2002: 49).

Osmanlılarda kâtip zümresinin varlığına dair ilk bilgiler Orhan Bey dönemine kadar iner. Kâtipler, XVI. yüzyılın ikinci yarısına kadar genellikle medrese eğitimini almış kişilerden olur iken büroların gelişmesiyle zamanla kendi personelini yetiştirmişler ve medrese mezunu olan kâtip sayısı azalmıştır. Devlet yazışmaları kâtiplerin elinden çıktığı için devlet sırrına vâkıf oluyorlardı. Bundan dolayı bu mesleğe çok önem verilmiştir. Kâtiplerin görev süreleri oldukça uzundur. Çok gerekmedikçe emekli olmamışlardır. Yaşlandıkları zaman çocukları lehine feragat etmişlerdir (Afyoncu-Ahıskalı, 2002: 53-54).

Şer’îye mahkemelerinde de önemli görevler yapan kâtiplerin güvenilir, sağlam, tutanakları deftere geçirmede ve ilamları tanzimde yetenekli kişilerden olmasına dikkat edilmiştir. Kâtibin mahkemedeki en önemli vazifesi iddia, savunma ve şahitlerin beyanlarını doğru olarak zabta geçirmektir. Mahkeme kâtiplerinin tayininde kadının arzı şarttır. Hediye almak gibi suçları yapmamaları için kadı nezaretinde görev yapmışlardır (Akgündüz, 1988: 75).

İncelediğimiz defterde kâtip isimleri sıkça geçmektedir. Genelde belgelerin sonunda bulunan şahitlerin isimlerinin yazıldığı “Şuhûdü’l-hâl” bölümünde isimleri

bulunmaktadır. Mahkeme kâtibî şahit ise isim ve ünvanı ile birlikte yazılmıştır. Örneğin, “Şuhûdü'l-hâl” bölümünde “*Kâtib-i mahkeme Ahmed Efendi*” vb. şekillerde geçmiştir. Mahkeme kâtiplerinden başka, kassam kâtipleri, tereke kâtibî, Bedestan kethüdaları kâtipleri tabirleri de kullanılmıştır.

Tablo 16. 9 Numaralı Sivas Şeriye Sicil Defterinde İsim ve Ünvanları Geçen Kâtipler

Belge no:	Kâtiplerin İsimleri:
1/1	Kâtib-i mahkeme es-Seyyid Mehmed Efendi
53/2	Kethüdayeri kâtibî Muhammed Efendi
73/1	Kâtib-i mahkeme Ahmed Efendi
88/1	Kethüda bey kâtibî Mehmed Efendi
112/1	Kâtib Seyyid Mehmed Efendi
121/3	Ser kâtib Seyyid Muhammed Efendi
141/1	Kâtib-i mahkeme Seyyid Ali Efendi
141/2	Divan kâtibî el-hâc Hafız Mustafa Efendi
145/1	Kâtib Esirzade Semahatlü Mehmed Zihni Efendi
157/1	Kâtib Seyyid Mehmed Efendi bin Seyyid Ömer Efendi

5.5.2. Mübâşir

Sözlük anlamı bir işe yarayan ve başlayıcı demektir. Osmanlı adli teşkilatında iki anlamı olan mübâşir, mahkemelerde celb ve tebliğ işlerini yapan memur, diğer

anlamı devletçe gördürülmesi veya soruşturulması gereken işe görevlendirilen memur manalarına gelmektedir (Akgündüz, 1988: 74).

İncelediğimiz defterde mübâşir isim ve ünvanları kayıtlarda geçmektedir. Örneğin, Sipah ve silahdarın sefer-i hümâyûn için Ordu-yı Hümâyûna gitmelerine acele etmelerine yönelik yayınlanan fermanla görevli olanlar sayılırken mübâşir tabiri “...sipah ocağından zikr-i âti hususa bu def‘a mahsus mübâşir tayin olunan Hacı Halil çavuş...” şeklinde geçmektedir (SSS 9: 18/1). Başka bir belgede ise Ordu-yı Hümâyûn için bin iki yüz yirmi bir ve yirmi iki senelerine ait Sivas sancağından ihrâc olan şütürândan ödenmeyen miktarın tahsil edilmesine yönelik yayınlanan fermanla mübâşir tabiri “...bu hususa mübâşir tayin olunan rikâb-ı hümâyûn defterdârı çukadârı Osman...” şeklinde kullanılmıştır (SSS 9: 58/1). Buna benzer örneklerini çoğaltabileceğimiz mübâşir kelimesi defterimizde ikinci anlamda yani bir işin devlet adına görülmesi veya soruşturulması anlamlarında kullanılmıştır.

5.5.3. Muhzırlar

Sözlük anlamı itibariyle huzura getiren, hazır bulunduran anlamına gelmektedir. Terim olarak anlamı davacı ve davalıları mahkemeye celbeden ve gerektiğinde mahkemedeki güvenliği de sağlayan memur demektir (Akgündüz, 1988: 72).

Muhzır mahkemenin bulunduğu mahallin ahalisinden önceden bu görevi yapmış veya bir şekilde devlet görevi almış kişilerden seçilirdi. Muhzırların tayin ve azil yetkisi kadılarına verilmişti. Kadı uygun gördüğü kişiyi merkeze arzeder ve tayini berât ile yapılırdı. Muhzırlar mahkemelerdeki sonuçlanmış davalardan, özellikle tereke taksimlerinden “*ihzâriye*” adıyla ücret alırlardı (Ahıskalı, 2006: 85).

İncelediğimiz defterde muhızrların isimleri çoğunlukla belgelerin “Şuhûdü’l-hâl” kısımlarında şahit olarak geçmektedir. Ayrıca tereke taksimlerinde görevlilere ödenecek ücretler içerisinde muhızrlara ödenen “*ihzâriye*” tabiri de kullanılmıştır.

Tablo 17. 9 Numaralı Sivas Şer‘iye Sicil Defterinde İsimleri Geçen Muhızrlar

Belge no:	Muhızr isimleri:
1/6	Muhızrbaşı Hüseyin
3/1	Muhızr Süleyman
25/1	Ser muhızran Hüseyin Ağa
76/2	Muhızr Mehmed Alemdar
105/3	Muhızr Osman Ağa
108/2	Muhızrbaşı Hasan Ağa
114/1	Ser Muhızrbaşı Mehmed oğlu Mehmed Ağa

5.5.4. Çukadarlar

Önceleri sarayın büyük memurlarına ve hizmetlerinde bulunanlara verilen bu ünvan sonraları resmi dairelerin ayak hizmetlerini gören memurlara denilmiştir (Pakalın, 1983: 384). İncelediğimiz defterde çukadar isim ve ünvanları sıkça geçmektedir. Sadrazam Kethüdâsı çukadarı, Kaim-makâm çukadarı gibi ünvanlar kullanılmıştır.

Bin iki yüz yirmi beş senesine ait Ordu-yı Hümâyûnda toplanacak askerlerin tayinatlarının karşılanması için Sivas sancağı kazalarından elli bin kile şa‘irin satın alınmasına ve Samsun iskelesine nakil olunmasına yönelik gönderilen fermanın Sivas

mahkemesine kaim-makam çukadarı Ali tarafından getirildiği belirtilmiştir (ŞŞS 9: 51/1). Çukadarlar defterimizdeki kayıtlara göre genellikle mahkemeye fermanların suretlerini getiren hizmetli statüsündeki görevliler olarak nitelendirilebilir. Çukadarlardan bazılarının isimleri belgelerin sonunda bulunan şahitlerin isimlerinin arasında da bulunmaktadır “Çukadar Muhammed Ağa” (ŞŞS 9: 3/1). Çukadarlara tereke taksimlerinin masraf/gider kısmında “Çukadariye” adı altında ücret verilmiştir.

5.5.5. Kethüdâ

Osmanlı Devlet ve esnaf teşkilatındaki bazı görevliler için kullanılan bir ünvandır. Kethüdâ tabiri, Osmanlı Devlet teşkilatında XV. yüzyıldan itibaren “bazı devlet görevlilerinin işlerini yürüten yardımcı” anlamını kazanmıştır. Devletin en üst kademesinde görev yapan sadrazamdan en alt seviyedeki pek çok görevlinin kethüdâ ünvanını taşıyan yardımcıları bulunurdu. Maaş karşılığı çalışırlar, bağlı buldukları devlet görevlilerinin durumuna göre itibar veya ceza görürlerdi. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda kaza yöneticileri arasında önemli yere sahip idiler. Şehir kethüdâları halkın hizmetlerini görmek üzere seçilirlerdi. XVII. yüzyılda şehir kethüsâsı sadece tüccar ve seçkin esnaftan değil askerî sınıf üyeleri ve şehir âyanı arasından da seçilebiliyordu. Şehir kethüdâsı hukukî davalarda hazır bulunduğu gibi şehrin vergi, iltizam ve memur tayini işlerinde de etkili olmuştur. Beledî hizmetlerin çoğu da kethüdâ tarafından yerine getirilirdi. Bunun için kendisine “Kethüdâiyye” adıyla ücret ödenirdi (Canatar, 2002: 332-333).

İncelediğimiz defterde kethüdâ tabiri ile ilgili çeşitli kayıtlar bulunmaktadır. Bedesten kethüdâsı, şehir kethüdâsı, kapıcılar kethüdâsı, sipah kethüdâsı, çavuşlar kethüdâsı, kaim-makâm kethüdâsı vb. ünvanlar kullanılmıştır. Kethüdâların isimleri bazı belgelerde mevcut olan şahitler kısmında da görülebilmektedir. Sivas şehrinin

çeşitli masraflarının esnaf tâifesi ve mahallelere taksîm edildiği salyane ve masarîfat defterlerinde kendilerine “*kethüdâiyye*” adı altında ücret ödendiği görülmüştür. Bu belgelerde farklı kethüdâ tabirleri kullanılmıştır. “*Bedesten kethüdâlarına ücret: 600 guruş*”, “*Şehir kethüdâsına: 150 guruş*” (SSS 9: 14/1).

Tablo 18. 9 Numaralı Sivas Şer‘iye Sicil Defterindeki Kethüdâ İsim ve Ünvanları

Belge No:	Defterde Geçen Kethüda İsim ve Ünvanları:
14/1	Bedestan kethüdaları muhızırbaşı oğlu Muhammed Ağa
15/1	Şerif Paşa mihmandarı Yusuf Paşa Efendimizin kapucular kethüdası Ağa
20/2	Kaim-makâmı kethüdası ikinci çukadarı
72/1	Sivas’ın hazine defteri kethüdâsı
146/1	Mütesellim Beyefendi kethüdâsı Saadetlü Kasım Ağa
169/1	Erzurum Çavuşlar kethüdâsı Zorlu zade izzetlü Salih Ağa
184/3	Seyfikli Memiş kethüdâ

5.5.6. Hademeler

Mahkeme işlerinde evrakların getirilmesi, duruşmalarda güvenliğin sağlanması gibi işlerle meşgul olurlardı. Davalar ve defter tanzimlerinden “*hüddamiye*” adı altında ücret alırlardı (Akgündüz, 1988: 75). İncelediğimiz defterde hademelerle ilgili olarak salyâne ve masârifat defterlerinde hademelere “*hüddamiye*” adıyla ücretlerin ödendiği görülmüştür.

6. SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

6.1. Şehrin Fiziki Unsurları

6.1.1. Mahalleler

Kelime anlamı “bir yere inmek, konmak ve yerleşmek” anlamına gelen mahalle kelimesi, devamlı veya geçici olarak ikamet etmek için kurulan küçük yerleşim birimi demektir (Yel-Küçükaşçı, 2003: 323).

Osmanlı şehirlerinde mahalle, sadece fiziki mekânı değil, aynı zamanda birbirlerini tanıyan, bir ölçüde birbirinin davranışlarından sorumlu, sosyo-kültürel, ekonomik, dinî ve siyasî dayanışma içinde olan kişilerden oluşmuş bir topluluğun yaşadığı bölgedir (Hizmetli, 2007: 24). Osmanlı şehirlerinde vergi yükümlüsü olan halkın isimleri tahrir defterlerine ve diğer vergi kayıtlarına buldukları mahalleye göre yazılmıştır. Osmanlı Devleti’nde 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar Müslüman mahallelerinde sorumlu olan yöneticiler imamlardır. Gayrimüslim mahallerinin yöneticileri ise haham veya papaz idi. Mahalledeki doğum, ölüm ve evlenme gibi hususları kaydetmek imamın görevi idi. En önemli görevi ise vergilerin paylaşılması ve toplanması idi (Yel-Küçükaşçı, 2003: 323-325).

İncelediğimiz defterde mahalle isimleri vergi dağılımı cetvellerinde ödeyecekleri vergi miktarı ile liste halinde yazılmıştır. Tereke, hüccet, vakıf vs. belgelerde de mahallelerin isimleri geçmektedir. Kala-i atık, Gök Hüsam ve Hacı Hüseyin mahallelerine salyâne ve masarifat defterlerinde vergi taksimi yapılmamıştır. Bu mahallelerin isimleri tereke ve hüccet kayıtlarında geçmektedir.

Tablo 19. 9 Numaralı Sivas Şer‘iye Sicili Defterine Göre Sivas Mahalleleri

Abdülkerim	Gökçebostan	Kala-i atık	Sarı Şeyh
------------	-------------	-------------	-----------

Ağcabölge	Gök Hüsam	Kaleardı	Sofu Himmet
Akdeğirmen	Gökmedrese	Keçibula	Şah Hüseyin
Ali Baba	Hacı Hüseyin	Kenîsa	Şems Ferrâş
Bâb-ı Kayseriye	Hacı Mahmud	Kılağuz	Şeyh Çoban
Bahtiyar Bostanı	Hacı Mehmed	Kırcuk	Temürcülerardı
Baldırbazarı	Hacı Veli	Köhne Civan	Tokmak
Bazar	Hacı Zâhid	Kösedere-i Müslim	Üryân-ı Müslim
Billûr	Hamamardı	Kösedere-i Zimmî	Üryân-ı Zimmî
Câmi-i Kebir müslümanı	Hamurkesen	Küçük Bengiler	Veled Bey
Câmi-i Kebir Zimmîleri	Hoca Ali Çavuş	Küçük Minâre	Yahya Bey
Çavuşbaşı	Hoca Hüsam	Oğlançavuşu	Zaviye Ali Baba
Ece	Hoca İmam	Osman Paşa	Zilkâr
Ferhad Bostanı	İmaret	Örtülüpınar	
Ganem	Kabalı	Paşabey	

1809-1812 yılları arasını kapsayan 9 numaralı defterimizdeki kayıtlara göre Sivas'ta 58 adet mahalle ismi geçmektedir. Sivas'ta bulunan mahalleler dini özellikler (Câmi-i Kebir Zimmîleri, Kösedere-i Müslim), çeşitli meslek grupları (Temürcülerardı), mescit, cami ve zaviyelerin isimleri veya kurucuları (Zaviye Ali Baba, Hoca İmam), şehrin fiziki yapısı ve yönetim birimleri (Bab-ı Kayseri, Kala-i Atik) vb. unsurlara göre isimlendirilmişlerdir.

İncelediğimiz defterde bulunan vakıf, mülk satışı ve tereke kayıtlarına göre Gayrimüslim ve Müslüman halkın aynı mahallelerde beraber yaşadığı görülmüştür.

Mülk satışlarında satılacak mülkün etrafında bulunan kişilerin ismi ve mülkleri açıklanırken Gayrimüslimler ile Müslimlerin aynı mahallede yaşadığı, ayrıca birbirleriyle mülk alım satımı yaptıkları görülmüştür. Sivas mahallelerini kesin çizgilerle birbirinden ayırarak Müslimler ile zimmîlerin farklı mahallelerde yaşadığını tam olarak söyleyemeyiz, ama Gayrimüslimlerin incelediğimiz defterdeki kayıtlara göre Küçük Bengiler, Üryani Zimmî, Baldırbazarı, Akdeğirmen, Küçük Minare, Hamurkesen, Bazar, Câmi-i Kebir, Ağcabölge, Kenisa, Bâb-ı Kayseri, Örtülüpınar mahallelerinde yoğunlaştığı görülmüştür.

Mahallelerin nüfusu ve diğer özellikleri hakkında kesin bilgiler bulunmamakla beraber salyâne ve masarifat defterlerinde mahallelere taksim edilen vergi dağılımı listesi bizlere bazı ipuçları vermektedir. Örneğin, vergi taksiminde en çok vergiyi “Bazar” mahallesi vermiştir. Nüfus ve ekonomik gelir yönünden “Bazar” mahallesinin diğer mahallelere göre daha iyi durumda olduğu sonucu çıkarılabilmektedir. “Hacı Zâhid” ve “Hacı Veli” mahalleleri ise en az vergi veren mahalleler olmuşlardır. Bu iki mahallenin de diğer mahallelere göre nüfus ve ekonomik gelir yönünden daha geride olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

6.1.1.1. Mahalle İmamları

Terim olarak “cemaatle kılınan namaza önderlik eden kimse” ve “devlet başkanı” anlamına gelmektedir (Küçükaşçı, 2000: 178). İmamlar, padişah beratı ile işe alındıklarından dolayı Osmanlı devlet sisteminde “askeri” den sayılmaktaydılar. Görevli oldukları cami ve mescitlerin vakfindan maaş alırlardı. İmam tayinlerinde yeterli dini bilgiye sahip ve iyi ahlaklı olma şartı vardı. Tanzimat devrinden önce imam, devleti temsil eden mahallenin önde gelen sorumlusu idi. Mahallenin düzeni, asayişi, içki içilen ve fuhuş yapılan yerlerin tespiti, mahalledeki oturan kişilerin kimlik bilgisi, taşınan ve

yeni gelenlerin tespiti, ölüm ve doğum kayıtları, nikâh ve boşanma işlemleri gibi birçok işlerden sorumlu idiler. Mahallenin ileri gelenleri ile fırınların kontrolü, kurban derilerinin makbuz karşılığında toplanması da beledî görevlerindendi. Mahalleli adına verilen dilekçe ve mahallenin anlaşmazlıklarını çözümlleyen belgelerde yer alırlardı. İmamları görevleri sırasında kadılar teftiş ederdi (Beydilli, 2000: 181-182).

Tablo 20. 9 Numaralı Sivas Şer‘iye Sicil Defterinde İsimleri Geçen İmamlar

İmamın ismi:	Görev yeri:
Seyyid İsmail Efendi bin Hacı Musa Efendi	Yahya Bey Mahallesi
Seyyid Mehmed Efendi	Hamur Kesen Mahallesi
Seyyid Hasan Efendi	Kaleardı Mahallesi
Ahmed Efendi bin Abdullah Efendi	Hacı zâhid Mahallesi
Osman Efendi	Ganem Mahallesi
Ahmed Efendi	Örtülü Pınar Mahallesi
Hasan Efendi	Küçük Minare Mahallesi
Ahmed Efendi	Hacı Mahmud Mahallesi
Emin Efendi	Eğri köse ³
Seyyid Efendi	Meydan Camii
Emin Mehmed Efendi (müezzin)	Câmi-i kebir

³ Hücet olan belgenin şahitler kısmında “Eğri Köse İmamı” şeklinde geçmektedir (ŞŞS 9: 121/2).

İmamların isimleri genellikle belgelerin bazılarında bulunan şahitler kısmında yer almaktadır. İmamlar görev yaptıkları mahalleyi ilgilendiren birçok olaya şahitlik etmişlerdir. Mülk satışlarının bazılarında satıcı ve alıcıların imamların huzurunda şahitlik ettikleri belirtilmiştir. İmamlar mahallelerde oturan kişilerin kayıtlarını tuttuğu için mülk satışlarını takip ederek mahallede yaşanan nüfus ve yerleşme konusundaki hareketliliği takip etmektedir. Mahallelerden vergi toplanması da imamın görevi olduğu için mülk satışlarını takip etmesi gereklidir. Vakıf senetlerinde de imamların ismi geçmektedir.

Mahallelinin topluca şikayetlerinde de imamlar ahaliye öncülük etmiştir. Örneğin, Kabalı mahallesinde yaşayan Kuru Güllü İbrahim'in davranışlarından rahatsız olan mahalle ahalilerinin İbrahim'in mahalleden ihrac edilmesine yönelik talepte bulunmalarında mahalle imamı mahalleliye öncülük yapmıştır "*Medîne-i Sivas mahallatından Kabalı Mahallesi ahali ve imamı...*" (SŞS 9: 102/2).

6.1.2. Cami

Cami, namaz kılınan ibadet yeri ve cumâ namazı kılınan mescit anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 2001: 124). İncelediğimiz defterdeki vakıf kayıtlarında mallarını vakfeden kişilerin önemli bir kısmı vakfettikleri şeyleri mahalle camilerine bırakmışlardır. Camilerin mahalleli için taşıdığı önem vakıf senetlerinde görülmektedir. Mülk satışlarında ve diğer belgelerde imam ve cami isimlerine sıkça rastladığımızdan dolayı Sivas'ta camilerin yaygın bir şekilde olduğunu söyleyebiliriz. Belgelerde camilerin isimleri pek geçmemekte genelde "mahalle camisi" şeklinde geçmektedir. Kayıtlardan anlaşıldığına göre Sivas'a ait çok sayıda cami olmasına rağmen belgelerde isim olarak geçen camiler "Uzun Hacı Zade Cami", "Kaşıkçı Cami" ve "Meydan Cami"leridir.

6.1.3. Medrese

Kelime anlamı “okumak, anlamak, bir metni öğrenmek ve ezberlemek için tekrarlamak” olan medrese ders kökünden bir mekân ismidir (Bozkurt, 2003: 323). Osmanlı Devleti’nde medrese, sıbyan mektebinden sonra orta, lise, yüksek okul ve üniversite eğitimine denk gelen, İslâmî kimliğinden dolayı sadece Müslümanların devam ettiği bir eğitim kurumudur. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan 19. yüzyıla kadar ilmi ve fikri hayatta etkili olduğu gibi, devleti ve toplumu belirli seviyede yönlendiren kurum olmuştur (İpşirli, 2003: 332). İncelediğimiz defterde medreselerle ilgili olarak belgelerde az kayıt geçmektedir. İsmi geçmekte olan tek medrese Şifâiye (Dârü’ş-şifâ) medresesidir. Şifâiye medresesi müderrisi Said Muhammed Efendi ile medrese vakfının mütevellisi arasında tartışma konusu olan arazi için verilen hüküm hüccetinde bu medresenin ismi geçmektedir (SSS 9: 48/1). Sivas’a ait diğer medreselerin ismi belgelerde geçmemektedir.

6.1.3.1. Müderris

Medresede ders veren yüksek rütbeli hoca demektir. Müderrislerin ücretleri medreselerin vakıflarından sağlanmaktaydı (Bozkurt, 2006: 467-468). Genellikle medrese tahsili yapanlardan icâzet alanlar müderrislik için aday olabilirdi. Anadolu veya Rumeli kazaskerinin defterine kayıt olarak sırasını bekler, sırası gelince en aşağı medreseden itibaren yirmili, otuzlu, kırklı, ellili derecelerine ulaşır, kazaskerin de bulunduğu ilim heyetindeki imtihanda başarılı olursa Sahn müderrisliğine yükselirdi (İpşirli, 2006A: 468). İncelediğimiz defterde müderris olarak “Said Muhammed Efendi” ve “Es-Seyyid İbrahim Efendi”lerin isimleri geçmektedir. Bu iki müderrisin Şifaiye Medrese’sinde çalıştıkları belgelerden anlaşılmaktadır (SSS 9: 48/1).

6.1.4. eşmeler

Su her devirde insanların ve toplumların hayatlarını devam ettirebilmeleri için vazgeçilemez bir ihtiyaç olmuştur. İnsanoğlu her zaman bir su kaynağının yakınında yaşama ihtiyacı duymuştur. Tarih boyunca toplumlar suyu temin etmek, ona kolay ve kesintisiz ulaşmak için çeşitli mimari çözümler aramış ve bulmuşlardır. Anadolu'ya gelen Türkler de önceki medeniyetlere ait suyollarını ve kaynaklarını kullanmışlardır. Çeşme kelimesi, Farsça "göz" anlamına gelen "çeşm" kelimesinden gelmektedir. Göz gibi olan ve bu delikten akan su diye açıklanmaktadır. Çeşmeler inşa edilmeden önce şehrin kadısından izin alınır ve vakfi kurulduktan sonra vakıf senedi şehrin kadısı tarafından onaylanırdı (Denktaş, 2002: 872-873).

Osmanlı toplumunda suya duyulan gereksinim toplumsal kimlikten inançlara kadar tüm sistemi etkilemiştir. Osmanlı Devleti'nde hüküm süren hemen hemen her Sultan, Sadrazam, Valide Sultan ve diğer ileri gelenler dönemin ekonomik, sosyal ve siyasi gücünün göstergesi olarak birçok çeşme yaptırmışlardır. Osmanlı çeşmeleri buldukları yerler ve yapılış amaçlarına göre: Meydan çeşmeleri, Duvar çeşmeleri, Köşe çeşmeleri, Sebillerle birlikte tasarlanan çeşmeler, Namazgâh çeşmeleri, Oda çeşmeleri, Sütun çeşmeler ve Osmanlı yapılarının içinde köşk/yalı bahçelerinde dekoratif amaçlı yapılmış olan çeşmeler olarak gruplandırılabilir. Yapı malzemesi, biçim ve üslup açısından değişim gösteren Osmanlı çeşmelerinin klasik dönemdeki ana şeması şu şekildedir: Suyun depo edildiği hazne bölümü, daima akan veya kesilebilen muslukların yer aldığı musluk taşı/ayna taşı, bu taşın üzerinde kitabesi ve musluktan gelen suların aktığı çukur tekne/kurna ve teknenin iki tarafındaki bekleme sekilerinden oluşmaktadır (Pilehvarian, 2002: 247).

Sivas şehri kurulduğu yer itibariyle Pünzürük, Mısmıl ve Murdar ırmaklarının üzerinde yer almaktadır. Ayrıca şehrin yakınlarından Kızılırmak nehri geçmektedir. Şehrin eğimli yapıda olması tatlı su kaynaklarının şehre dağılımını kolaylaştırmaktadır. Şehirde bulunan çeşmeler cami, çarşı, pazar, meydan, hamam, han, konak ve evlerin içinde insanların faydalanabilecekleri en uygun yerlere yapılmıştır (Demirel, 2006: 87).

İncelediğimiz defterde çeşmeleri genelde mülk satışlarında ve vakıf senetlerinde görmekteyiz. Hacı Mahmud mahallesi sâkinelerinden Safiye bint-i Ahmed Hatun malından yüz doksan kuruş ayırıp çeşitli hayır işlerine, on kuruşu ise mahalledeki Behram Paşa çeşmesinin tamirine vakfetmiştir (SŞS 9: 80/2).

Bab-ı Kayseriye mahallesinden Gürgüd oğlu Sahak ve kardeşinin oğlu Kesir zimmîlerden Saatçi Erekir'in kenisa (kilise) için aldığı menzilde bulunan "Dilek" ve "Kırk" adlı çeşmelerin tevliyetinin kenisa vekili kim olursa o kişide olacağı belirtilmiştir (SŞS 9: 43/3).

Kaleardı mahallesindeki altı adet vakıf çeşmenin mütevelliliğine Kasım Ağa tayin edilmiş ve mahallede bulunan çeşmelerin bakımı ve tamiri vakıf sistemi içerisinde güvence altına alınmıştır (SŞS 9: 138/2).

Mülk satışlarında satılan mülkün özelliği belirtilirken avlu (havlu) içerisinde birçok çeşmenin bulunduğu ve satıldığı görülmüştür. Örneğin, Küçük Bengiler mahallesinden İbranus ve kardeşi Eveş zimmîler nısf kış evi, bir bab fevkani oda, aralık, bir bab kış evi ve mâ-i cari çeşmeyi müştemil mülklerini Karabet Keşiş zimmîye bin iki yüz kuruşa satmışlardır (SŞS 9: 22/2).

Küçük Minâre mahallesinden Hadice bint-i Ömer adlı kadın Hacı Hüseyin mahallesinde miras kalan kış evi arsası, havlu ve çeşmeyi müştemil mülkünü Abdurrahman Ağa'ya beş yüz kuruşa satmıştır (SŞS 9: 64/3).

İncelediğimiz defterdeki bilgilere göre örneklerini daha da çoğaltabileceğimiz Sivas çeşmeleri ile ilgili olarak şunu söyleyebiliriz. Sivas şehrinin muhtelif yerlerinde çeşmelerin insanlara hizmet verdiği, bunların büyük kısmının bakım ve tamirinin vakıf sistemi ile sağlandığı, vakıf çeşmelerinin bakım ve tamirinin sağlanması için mütevellî tayin edildiği görülmüştür. Mülk satışlarında da görüldüğü gibi havlu içerisinde çeşmelerin bulunduğu ve ev halkının su ihtiyacını buradan karşıladığı söylenebilir.

6.1.5. Hanlar

Osmanlı Devleti'nde çeşitli işlevleri yanında ticareti geliştirmek için örgütlenmiş olan yapılardan biri de hanlardır (Beşirli, 2005: 154). İncelediğimiz defterdeki kayıtlara göre Sivas hanlarıyla ilgili yeterli bilgi bulunmamakla beraber kayıtlarda “Şeyh Hanı” ve “Hacı Hıdıroğlu Hanı” olarak iki han ismine rastlanmıştır: “*Medine-i Sivas'da kâin Hacı Hıdıroğlu hanında dökmecilik sanatıyla mütemekkin iken bundan akdem hâlik olan Dökmeci Mardros...*” (SSS 9: 47/2). Hanların görevlilerinden olan Odabaşları ise han odalarına konulan malları korumakla görevli olan kişilerdi (Beşirli, 2005: 155). “*Şeyh hanının odabaşısının işтира eyledikleri ev hüccet kaydıdır.*” (SSS 9: 108/2). Buna göre, hanlar esnafların mesleklerini ifa ettikleri ve çeşitli esnaf gruplarını içinde bulunduran, Odabaşı ünvanlı görevlilerin de içinde yer aldığı bir çeşit çarşı demektir.

6.1.6. Çarşı (sûk), Cadde ve Sokaklar

İncelediğimiz defterde çarşı ve cadde isimleri çok geçmemektedir. Çarşı ismi olarak “*Bezzaz sûki*” (SSS 9: 37/1) ve “*Haffaflar sûki*” (SSS 9: 10/2) olarak iki çarşı ismi bulunmaktadır. Buna göre aynı işi yapan esnafların bulunduğu veya çoğunluğunu oluşturduğu sokaklara çarşı denilmiştir. Cadde ismi olarak ise “*Erzurum Caddesi*” geçmektedir (SSS 9: 39/1).

Mahalle aralarında evlerin yanlarında bulunan sokaklar iki farklı şekilde adlandırılmıştır. Mülk satışlarındaki bilgilere göre evlerin etrafında bulunan yol ve sokaklar için herkesin serbestçe gidebildiği yola “*tarîk-ı âm*”, yalnızca mal sahiplerinin geçmesine serbest olan yol için ise “*tarîk-ı has*” tabiri kullanılmıştır.

6.1.7. Vakıflar

Vakıf kelimesi Arapça’da “*durdurmak*”, “*alıkoymak*”, “*durma*”, “*durdurma*” anlamına gelmektedir. Vakıf kelimesinin çoğulu “*evkâf*”tır. Terim anlamı ise bir malın veya mülkün sevap kazanmak amacıyla doğrudan ve dolaylı bir şekilde toplumun yararına tahsis edilmesi demektir. Bu tahsis dinî ve hayrî eserler yaptırmak ve bunların ihtiyaçları için yeterli miktarda gelirler bağlamak şeklinde olabileceği gibi farklı alanlarda da olabilmektedir. Mallarını toplumun yararına tahsis edenlere “*vâkıf*”, vakfedilen şeye “*mevkûf*” adı verilmektedir (Açıkel-Sağırılı, 2005B: 1).

Osmanlı Devleti zamanında toplumdaki sosyal denge ve ahenk, vakıflar sayesinde toplumun kendisi tarafından sağlanmıştır. Devlet, sosyal amaçlı tesis yaptırmamakla beraber, bu eserlerin kurulmasına teşvik edici olmuştur. Vakıfları kuranların başında padişahlar, hanedana mensup şehzadeler ve sultanlar gelmiştir. Câmiler, külliyeleler, hastaneler, imarethâneler vs. inşa ettirmişlerdir. Onları daha alt rütbedeki memurlar takip etmiştir. Devlet bütçesinden para harcamadan bu işi gerçekleştirmişlerdir. Osmanlı Devleti’nde en küçük köy ve kasabalara kadar birçok vakıf eseri meydana gelmiştir (Ünal, 1997: 246-247).

Vakıflar toplum ve devlet hayatının her alanında hizmetler ortaya koyarak Osmanlı Devleti’nde en ihtişamlı dönemini yaşamıştır. Her vakfın “*vakfiye*” veya “*vakıfnâme*” adı verilen bir senedi yani kuruluş belgesi bulunurdu. Vakfın kurucusunun adı, vakfi kimin nasıl idare edeceği, vakfın amacı, vakfedilen gelirler ve

bunların hizmetlere ve görevlilere dağılımı gibi ayrıntılar bulunurdu. Vakıf senedi şahitlerin huzurunda mahkemece tasdik edilerek kayda alındıktan sonra vakıf hizmete başlardı. Vakıfların mütevellî, nâzır ve diğer hizmetlilerden oluşan kadrosu bulunurdu. Vakfi kuran şahıs genellikle ölünceye kadar kendi vakfının mütevellîsi olur, öldükten sonra ise vakfın senedinde belirttiği kimse veya kimseler bu görevi üstlenirdi (Açıklak-Sağırılı, 2005B: 1).

İncelediğimiz belgelerde ismi geçen vakıflar Tablo 21’de görölmektedir. Bunların isimleri incelendiğinde vakfın kurucuları, önemli kişiler veya bağılı olduğu kurumun adları kullanılarak isimlendirilmiştir. Kadınların isimlerinin de vakıflara verildiği görölmüştür. Gayrimüslimlere ait vakıflar da bulunmaktadır. Sivas’ta yaşayan Gayrimüslimlerin de vakıf sisteminden yararlandıkları ve dini kurumlarına vakıf sistemi ile destek oldukları görölmektedir.

Tablo. 21. 9 Numaralı Sivas Şer’iye Sicili’nde İsmi Geçen Vakıflar

Ahi Emir zaviyesi vakfi	Kanlı Ahmedoğlu vakfi
Bağdad bint-i Mehmed Ağa vakfi	Kenisa (Kilise) vakfi
Ebubekir han paşa vakfi	Paşahanı vakfi
Es-Seyyid Nureddin vakfi	Şerife bint-i Abdullah Hatun vakfi
Hacı Arduç vakfi	Şifâiye Medresesi vakfi
İsmihan bint-i Abdullah Hatun vakfi	Üzmüş zâviyesi vakfi

6.1.7.1. Vakfedilen Mallar

İncelediğimiz defterde bulunan vakıf senetlerinde vakfedilen mallar içerisinde taşınır ve taşınmaz mallar olarak ev, dükkân, tarla, eşya, nakit para, dükkân ve kira

gelirlerinin vakfedildiği görülmektedir. Vakıf geliri olarak mülklerin (ev) daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 22. 9 Numaralı Sivas Şer‘iye Sicili Defterindeki Vakfiyeler

Mahallesi:	Vakfeden kişi:	Vakfedilen malın cinsi:
Paşabey	Huri bint-i Ömer	Dükkân
Sarışeyh	Şemsi bint-i el-hâc Ahmed	Mülk menzil (ev), dükkân icarı
Hacı Mehmed	Osman Ağa bin Ahmed Ağa	Oda, yazlık, aralık, havlu, kış evi
Üryân-ı Zimmî	Miyase bint-i Hasan	Bina, nakit para
Hacı Mahmud	Safiye bint-i Ahmed	Nakit para
Yahya Bey	Fatma Hatun (müteveffiye)	Nakit para
Akdeğirmen	Gökçe bint-i Muhammed	Miras hissesi
Bab-ı kayseriye	Hacı Ali Ağa bin Hüseyin	Tarla
Yahya Bey	Emirbalioğlu Hacı Ahmed	Nakit para
Câmi-i Kebir	Kezban bint-i Ahmed	Ev, fırın damı, havlu, Nakit para
Sarı Şeyh	Hafız Yusuf bin Osman	Menzil (ev), eşya

İncelediğimiz defterde kayıtlı olan 11 vakfiyeden 7 tanesinin kadınlara, 4 tanesinin erkeklere ait olduğu görülmektedir. Kadınların mallarını vakfetmede erkeklerden daha ilerde olduğu söylenebilir.

Ev anlamında kullanılan menzillerin vakfedildiği belgelerde evin bölümleri ayrıntılı şekilde belirtilmiştir. “Kara Ahmed zâde Osman Yüzbaşı Ağâ vakfiyesidir”

başlığı ile başlayan vakıf senedinde, Hacı Mehmed Mahallesi sakinlerinden Yüzbaşı Osman Ağa bin Ahmed Ağa'nın fevkâni oda, yazlık, tahtani aralık, havlu ve kış evi müstemil mülkünü vakfettiği belirtilmiştir (ŞŞS 9: 55/1).

Nakit paranın da vakfedildiği görülmektedir. Hacı Mahmud Mahallesi sâkinelerinden Safiye bint-i Ahmed Hatun malından yüz doksan kuruşu hayır işlerinde kullanılması amacıyla vakfetmiştir (ŞŞS 9: 80/2).

Malın kendisinin değil maldan elde edilecek gelirin de vakfedildiği görülmektedir. Sarı Şeyh mahallesi sakinelelerinden Şemsi bint-i el-Hâc Ahmed Hatun mülk menziline ve haffaf dükkanının icarından hâsıl olan parayı vakfetmiştir (ŞŞS 9: 30/1).

6.1.7.2. Vakıfların Şartları ve Hizmetleri

İncelediğimiz belgelerde kişiler mallarını vakfederken genelde vakıf senedinde: Mahalle cami-i ile mescitlerinin tamiri ve aydınlatılmasının sağlanması, mübarek gecelerin birinde fukaraya helva dağıtılması ve hatm-i şerif okutulması, vakfedilen mülkün ve mülkün havlusunda bulunan çeşmelerin tamirinin sağlanması gibi şartları yazdırmışlardır.

İnsanların cami ve mescitlere hayırda bulunması, Kuran-ı kerim hatmedilmesi, kandil gecelerinde helva dağıtılması ahiret hayatına yönelik yapılmış yatırımlardır. Örneğin, Paşabey Mahallesi sakinelerinden Huri bint-i Ömer Hatun iki dükkânını her sene mahalle mescid-i şerifine şem'-i asel verilmek ve mübârek gecelerin birinde fukaraya helva dağıtılmak şartıyla vakfetmiştir (ŞŞS 9: 21/1).

İnsanlar vefat ettiğinde meydana gelecek cenaze masraflarını da düşünmüşlerdir. Hacı Mahmud Mahallesi sâkinelerinden Safiye bint-i Ahmed Hatun malından yüz

doksan kuruş ayırmış, bunun altmış kuruşunu techîz ve tekfîne (kefen ve defin harcamaları), yirmi kuruş mahalle câmi-i şerîfinin ta‘mirine, on kuruş mahalledeki Behram Paşa çeşmesinin tamirine ve yüz kuruşu her sene mahalle câmiine şem‘-i asel verilmek ve mübârek gecelerin birinde fukaraya helva dağıtılmak şartıyla vakfetmiştir (ŞŞS 9: 80/2).

Şehrin farklı yerlerinde yapılmış olan çeşmelerde vakıf sistemi içerisinde yer almaktadır. Örneğin, Kaleardı mahallesindeki altı adet vakıf çeşmelerinin mütevelliliğine Saadetlü Kasım Ağa tayin edilmiştir (ŞŞS 9: 138/2).

İncelediğimiz defterdeki bilgilere göre vakıfların insanlara sunduğu hizmetleri: Dini kurumların devamlılığının sağlanması, kandil gecelerinin daha iyi kutlanması, insanların öldükten sonra geride bıraktıkları mallarının korunmasının sağlanması, çeşme gibi sosyal tesislerin daha verimli kullanılması, medrese gibi eğitim kurumlarının daha faydalı hizmetler vermesi şeklinde sıralayabiliriz.

6.1.7.3. Müteveli

Vakfin işlerini yürütmek üzere görevlendirilen kişiye müteveli denir. Bu göreve **velâyet**, görevlendirmeye **tevlîyet** denir. Müteveli tayini vakfedenin (vâkıf) iradesine göre belirlenir, irade belirtmemişse tayin yetkisi hâkime geçer. Müteveli olacak kişinin âdil, vakıf işlerini yürütecek bilgiye sahip olması gerekir. Erkek veya kadın olması fark etmez. Mütevellilere ödenen ücret vakfin geliri ve mütevellinin toplumsal konumuna göre değişmektedir (Öztürk, 2006: 217-220).

Sivas'ta kurulmuş olan vakıfların büyük bir kısmı evlâda meşrut vakıf olmasından dolayı vakıf görevlilerinin çoğunun aile üyelerinden seçilmesine sebep

olmuştur. 1700-1850 yılları arasındaki vakıf görevlilerinin % 0,55 gibi çok düşük rakama denk gelenleri imtihanla tevcih olmuşlardır (Demirel, 2000: 128-129).

İncelediğimiz defterde mütevellî tayini genelde şu şekilde yapılmıştır. Vakfî gerçekleştirenler kendileri hayatta oldukları sürece vakfa mütevellî olacaklarını belirtmişler, vefat ettikten sonra kimin mütevellî olacağını da ifade etmişlerdir. Vakfiyelerde çoğunlukla mütevellî olarak vâkıfın yakın akrabaları (oğlu, torunu, kızı, zevci, zevcesi, vb.) seçilmiştir. Hacı Mehmed mahallesinden Yüzbaşı Osman Ağa bin Ahmed Ağâ fevkâni oda, yazlık, tahtani aralık, havlu ve kış evinden oluşan mülklerinin vakfiye belgesinde mütevellî olarak, hayatta kaldığı sürece kendisinin mütevellî olmasını, vefat ederse kardeşi Muhammed Ağâ'nın, eğer kardeşi de vefat eder ve erkek evlatlarından da kimse kalmazsa akrabalarından uygun olanların ve onların çocuklarının mütevellî olmasını şart koşmuştur (S.Ş.S. 9: 55/1).

Mütevellîler, görevleri karşılığında “vazife-i tevliyet” adı altında maaş almaktaydı. Defterdeki vakfiyelerin çoğunluğunda vakıf şartlarının yerine getirilmesinden sonra kalan miktar, “vazife-i tevliyet” olarak belirtilmiştir. Bazı vakfiyelerde mütevellîlere ödenecek maaş miktarı açıkça belirtilmiştir. Küçük Muhammed Emin Efendi'nin Üzmüş Zaviyesi'nin mutasarrıfı olduğuna dair beratta kendisine günlük bir akçe ödeneceği belirtilmiştir (SSS 9: 86/2). Küçük Minare mahallesinde bulunan Bağdad bint-i Mehmed Ağa vakfına ait mülklerin tevliyetinin yüz altmış kuruş karşılığında Seyyid Ahmed ve Mehmed'e verildiği belirtilmiştir (SSS 9: 10/3).

Mütevellî tayinleri berât ile gerçekleşmiştir. Paşahanı vakfî'nin zaviyedârlığına (1/4 hissesi) getirilen Es-Seyyid Abdullah (SSS 9: 165/1), Üzmüş Zaviyesi mutasarrıfı olan Küçük Muhammed Efendi (SSS 9: 86/2) ve Keçibula mahallesindeki Es-Seyyid

Nureddin vakfının mütevelliliğine getirilen Samad Efendi'nin tayini berat ile gerçekleşmiştir (ŞŞS 9: 37/1).

Sivas vakıflarında müteveli olarak kadınların da görev yaptığı görülmüştür. Örneğin, Üryâni zimmî mahallesindeki Şerife bint-i Abdullah Hatun vakfının mütevelliyesi olan Eşe bint-i Mehmed Hatun vakfın tevliyetini Seyyid Ahmed Ağa'ya devretmiştir (ŞŞS 9: 55/2). Kadınlar için “mütevelliyeye” tabiri kullanılmıştır.

6.2. Ev

Kelime anlamı “barınak, çadır” olan ev kelimesi bazı lehçelerde “aile” ve “kadın” anlamına da gelmektedir. Ev kelimesi mimari yapıdan daha çok içerisinde aileyi, insanları ve hayvanları barındıran mekânı ifade etmektedir (Bozkurt, 1995: 502).

Toplumsal, ekonomik ve kültürel ilişkileri karmaşık ve yoğun olan kent yaşamı Osmanlı Devleti'nde ev, aile mâsumiyeti ve mahremiyeti çevresinde gelişen mimari bir yapıdır. Şehir mimarisinin temel unsurlarının başında evler gelmektedir. Evler belirli anlayışlar çerçevesinde mahalleleri oluşturmuştur. Evden mahalleye ve semte yönelen bu sürecin tüm aşamalarında aile değerleri çok etkili olmuştur (Doğan, 2002: 16).

Osmanlı evi, İslam toplumunda aile hayatının gizliliğine verilen önemden dolayı etrafı yüksek duvarlarla çevrili, bir avlu ve iç bahçeye açılan düzene göre şekillenmiştir. Kadınların yapmış olduğu ev işlerinin çoğunluğu giriş katındaki avluda gerçekleşmektedir. Avlu havuzu, kuyusu ve yeşilliğiyle evde en fazla yaşanan yer olmuştur. Evle sokak arasındaki bağlantı avlu/bahçe kapısıdır. Zemin kattaki depo, ahır, kiler gibi bölümler avluya açılmaktadır. Avludan merdivenle çıkılan ve sokak taraflarına doğru çıkmalarıyla dış dünyaya açılan üst katlar evin gerçek yaşama alanlarıdır ve bol pencerelidir. Evler genelde iki, bazen üç katlı olmaktadır. Birbirinden

bağımsız odaların açıldığı ve üst katların en önemli mekânı olan sofalar ev işleri, yemek yeme, oturma ve yaz mevsiminde yatma yeri olarak kullanılmaktadır (Akın, 1995: 509-510).

Taşınabilen mobilyanın olmadığı evlerde her türlü kullanma ve yaşama ihtiyacı duvara bağlı veya gömülü olan mobilya ile karşılanıyordu. İnsanlar evlerde her türlü yaşama ihtiyacını aynı odadan temin ediyorlardı. Bir odada yemek yenilir, oturulur, abdest alınır, namaz kılınır ve yatılırdı. Evin odalarına ayakkabılarla girilmez, dışarının pisliği ev içerisine getirilmezdi. Evin asıl odası “tabhane” tabir edilen başoda’ydı. Misafirler buraya davet edilir, özellikle kış aylarında ev sakinleri için oturma odası olarak kullanılırdı. Odanın bir duvarı ocak idi. Ocak hem ısıtma hem de havalandırma görevi görüyordu (Hizmetli, 2008: 41).

Osmanlı şehirlerinde sokaklar, ev ile şehir bağlantısını sağlayan unsurdur. İncelediğimiz defterdeki mülk satışlarında kullanılan tabirlerden anlaşıldığına göre evlerin etrafında iki tür sokak çeşidi bulunmaktadır. Herkesin geçmesine serbest olan yol için “tarîk-ı âm”, yalnızca mal sahiplerinin geçmesine serbest olan yol için ise “tarîk-ı has” denmektedir (Pakalın, 1983: 410). Çıkmaz sokak şeklinde olan “tarîk-ı has” adı verilen bu yol ev halkının çeşitli işlerini rahatça yapabilmesi için oluşturulmuştur. Mülk satışlarında satılacak evin etrafında bulunanlar tespit edilirken yolun şekli de belirtilmiştir. “...mahalle-i merkûmede kâin etraf-ı erbaası Miyase hâtun menzili ve Boşnak oğlu ve Fatma Hatun bağçesi ve tarîk-ı hâss ile mahdûd bir bâb kış evi...” (ŞŞS 9: 57/2).

İncelediğimiz defterde bulunan mülk satışlarındaki belgelerden Sivas evlerinin fiziki özellikleri ve evin bölümleri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Klasik Osmanlı evlerinin birçok özelliği Sivas evlerinde de bulunmaktadır. Mülk satışlarında kış evi,

fevkani (altlı-üstlü) oda, aralık, havlu, mâ-i cari çeşme, odunluk, ahur, meyve ağaçlı ve ağaçsız bağçe, bostân, samanlık, oda, fırın damı, yazlık, harem odası, dam, kahve odası gibi eve ait çeşitli bölümler ve özellikler sayılmaktadır. Burada belirtilen çeşme, samanlık, ahur, dam, odunluk, bahçe gibi evin bölümleri avlunun uzantısı durumundadır. Buralar evin çeşitli ihtiyaçlarının karşılandığı ve kışın evin ısıtılmasını sağlayan malzemelerin bulunduğu bölümlerdir. İnsanların oturdukları, misafir ağırladıkları ve yattıkları bölümler evin üst katında bulunmaktadır.

İncelediğimiz belgelerde “Kış evi” tabirinin mülk satışlarında çok kullanılmasından anlaşıldığına göre Sivas’ta iklime bağlı olarak insanlar kışın daha rahat yaşayabilecekleri özellikte mekânlar yapmışlardır. “Fevkani oda” tabiri ile de evlerin genelde altlı üstlü yani iki katlı oldukları belirtilmiştir. Satışlarda “avlu”nun da ismi sıkça zikredilmiştir. Çünkü ev halkının birçok önemli işlerini avluda yapmasından dolayı evlerin büyük çoğunluğunda avlu bulunmaktadır. Ayrıca satılan mülkün avlusunun içerisinde genelde çeşme ismi zikredilmektedir. İnsanların su ihtiyaçlarını avluda bulunan çeşmeler ile sağladıkları anlaşılmaktadır.

Sivas evlerinin özel bir kısmı da “aralık” idi. Bugünkü anlamıyla sofa ya da hol tarzı bir işleve sahip, evin odaları arasında ve odalar ile diğer mekânları arasında geçişi sağlayan kısmıydı (Bozpolat, 2007: 61). Mülk satışlarında ve vakfedilen mülklerde aralık tabiri sıkça kullanılmıştır. “...kış evi ve bir bâb fevkâni oda ve yazlık ve tahtani aralık...” (SSS 9: 55/1).

Mülk satışlarında kullanılan diğer önemli bir tabir ise satılan mülkler için “menzil” tabirinin kullanılmasıdır. İncelediğimiz defterdeki kayıtlarda menzil hücceti ile sadece ev değil, evle beraber bahçede yer alan evin diğer birimleri de zikredilmektedir. Bunlar, bir duvarla çevrili, içinde meyveli ve meyvesiz ağaçları olan

avlu ve avluda yer alan fırın, ahır ve çeşmeden oluşmaktaydı. Örtülüpınar mahallesinden Karagözoğlu Seyyid Halid bin Osman mahallede çıkmaz sokak, kış evi, fevkani oda, ahır, bir miktar aralık ve havludan oluşan mülkünü Eskici Toros veled-i Kasab Simon zimmîye iki yüz yirmi beş kuruşa satmıştır. Bu belgede “*Kasab Simon’un oğlu eskici Toros’un menzil hücceti*” şeklinde başlık atılmış ve mülkün karşılığı olarak menzil tabiri kullanılmıştır (SŞS 9: 53/2).

6.2.1. Ev Eşyaları

İnsan yaşamının vazgeçilmez unsurlarının başında gelen ev ve bu evlerde kullandıkları eşyalar kişilerin ekonomik durumu ve sosyal yaşantılarına göre farklılıklar göstermektedir. İncelediğimiz defterdeki tereke kayıtlarında bazı asgari eşyaların birçok evde bulunduğu tespit edilmiştir. Kişinin ekonomik ve sosyal durumuna göre eşyaların niteliği ve değeri de terekelerde farklılık göstermektedir.

Aynı ürünün değişik özelliklere sahip çeşitleri de kıymetinin belirlenmesi açısından farklı şekilde belirtilmiştir. Tereke kayıtlarında en sık rastlanılan ev eşyaları tekstil ürünleridir. En çok rastlanılan eşyalardan kilimler kayıt edilirken alaca, cedit, müsta’mel, köhne gibi tabirler kullanılarak özellik ve değerleri belirtilmiştir. Müsta’mel ve köhne tabiri eşyanın kullanılmış olduğunu belirtir. İnsanların evde otururken kullandıkları minderlerde de aynı şekilde çit, kutnu, sagîr, köhne şeklinde özellikler belirtilmiştir. Yastık, döşek, yorgan ve halı da evlerde en çok rastlanılan eşyalardandır. Müslimlerin terekelerinde Mushaf-ı Şerîf (Kur’an-ı Kerim) ve seccadeler de bulunmaktadır.

Bugünkü sandalye ve koltukların görevini gören minder ve yastıklar ile bunların köhne ve müsta’mel özellikte olanları hemen hemen her evde bulunmaktadır. İnsanların yatmak için kullandıkları döşek, yorgan ve yastıklara da terekelerde sıkça

rastlanılmıştır. Yastıkların ve döşeklerin “yüz”leri de sahip oldukları çeşitli özellikleriyle bulunmaktadır. Belgelerde hamam takımlarının bulunması da Türklerin hamam kültürü ve temizliğe verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 23. Sivas'ta Kullanılan Tekstil Ürünü Ev Eşyaları

Aba	Dimi yasdık yüzü	Köhne Keçe	Perde
Alaca çit	Dolma peşkiri	Köhne kilim	Peşkir
Alaca kilim	Döşek	Köhne minder	Sagîr halı
Alaca yorgan	Entârilik bîz	Köhne orta halı	Sagîr kolluk yasdığı
Beldar iş	Halı	Köhne seccade	Sagîr minder
Beldâr yorgan	Halı parçası	Köhne seccade parçası	Sagîr köhne yan halısı
Beyaz bîz (bez) top	Halı seccade	Köhne yan halısı	Sagîr yasdık
Beyaz yorgan	Hamam takımı	Köhne yasdık	Seccade
Bîz (bez) batman	Havlu	Köhne yorgan	Sofra bezi
Bîz (bez) top	İpek	Kutnu iş	Şâli seccâde
Boğça	İplik	Kutnu minder	Şayak makad yüz
Boz kilim	İşlemeli hamam takımı	Kutnu yasdık	Şayak yasdık
Cecim	İşlemeli biz iş	Kutnu yorgan	Şilte döşek
Cedid kilim	İşlemeli makreme	Mâ'î kutnu minder	Şilte minder
Cedîd kürt kilimi	İşlemeli peşkir	Makad çiti	Şilte sagir yasdık
Çadır köhne	İşlemeli pike	Makad halısı	Şilte yasdık

Çit döşek	Kebîr dimi yasdık	Makad şiltesi	Tüylüce
Çit döşek yüzü	Kebir kutnu döşek	Minder	Yabanlu tüylücesi
Çit minder	Keçe	Mitil	Yağmurluk
Çit sagir minder	Kırmızı bîz top	Mitil şilte yasdık	Yasdık
Çit şilte	Kıyye boyalı ip	Müsta'mel çit yorgan	Yasdık makad şiltesi
Çit yasdık	Kilim	Müsta'mel dimi yasdık	Yasdık şiltesi
Çit yorgan	Köhne cecîm	Müsta'mel kilim	Yorgan
Dasdar	Köhne çit döşek	Müsta'mel köhne kilim	Yük
Dimi döşek	Köhne çul minder	Nakışlı seccade	Yüzlü yasdık
Dimi yasdık	Köhne halı	Orta halı	

6.2.2. Giyim Eşyaları

İncelediğimiz deftere göre entari, gömlek, şalvar, kemer ve kürk en fazla kullanılan giyim eşyalarıdır. Özellikle kemerlerin gümüş malzemenen yapılmış olduğu görülmektedir. Giysilere kumaş veya malzemenin türü veyahutta rengine göre isim verilmiştir. Beyaz baş bağı, Alaca entari, Siyah çizme gibi. Bazı giysilerin de üretildikleri şehirlere göre adlandırıldığı görülmüştür. Hatayi entari, Diyarbekir kuşağı, Tire köhne entari gibi üretildiği şehirle birlikte anılmıştır.

Erkeklerin başlık olarak en çok kavuk, fes ve sarık kullandıkları, kadınların ise başörtüsü, bürük ve değirmiyi başlık olarak taktıkları görülmüştür. Kullanılmış eşyanın değerini belirlemek için giyim eşyalarında müsta‘mel ve köhne tabirleri kullanılmıştır.

Tablo 24. Sivas'ta Kullanılan Giyim Eşyaları

Acemkâri çit hırka	Damgahane hırka	Köhne gömlek	Müsta‘mel sarık
Alaca entari	Diyarbakir kuşağı	Köhne kuşak	Müsta‘mel zerdeva beden kürk
Al değirmi	Gezi entari	Köhne kürk	Öğnük
Altınoluk entari	Gömlek	Köhne sansar kürk	Sagır sîm kemer
Atlas entari	Hatayî entari	Köhne şalvar entaresi	Sarık
Aynalı sîm kemer	İçlik	Kösele	Sim kemer çift
Başlık	İlik kuşak	Kuşak	Sim kemer ma‘a boncuk
Başörtüsü	İpekli gömlek	Kutnu entari ma‘ parça	Sîm saç bağı dirhem
Beldar libâde	İp şalvar	Küçük kurt kürkü	Siyah çizme
Beyaz baş bağı	İslamboli mücessem değirmi	Kürk	Şâli şalvar
Beyaz bürük	İşlemeli çevre	Meşin	Şalvar
Beyaz köhne ihram	Kavuk	Meşin başlık	Tepelikli fes

Bîz (bez) entari	Kebir makreme	Miski bîz entari	Tire köhne entari
Bîz (bez) gömlek	Kemer	Mücessem değirmi	Tulum deri
Bîz (bez) öğnüç	Kırmızı çizme	Müsta‘mel beldar libâde	Uşkur
Buruncuk değirmi	Köhne beldâr entari	Müsta‘mel beldar şalvar	Üzerlik esbabı
Bürük	Köhne çuka cübbe	Müsta‘mel bez entâri	Yakası sîm dökmeli hare entari
Cübbe	Köhne çuka entari	Müsta‘mel çevre	Yazlık entâri
Çitari entari	Köhne çuka şalvar	Müsta‘mel gömlek	
Çocuk boğazlığı	Köhne entari yüzü	Müsta‘mel kavuk	

6.2.3. Ziyet Eşyaları

İncelediğimiz defterde ziyet eşyası olarak altın ve altından yapılan eşyaların daha yaygın olduğu görülmektedir. Gümüş (sîm) ve incili eşyalar da altından sonra en çok kullanılmış eşyalardır. Takı çeşidi olarak küpe, yüzük, kemer ve kolluk kullanılmıştır. Ziyet eşyalarından ayrı olarak yatırım amacıyla bugünkü çeyrek altın değerinde olan rub‘iye vs. altın çeşitleri de kayıtlarda bulunmaktadır.

Tablo 25. Ziyet Eşyaları ve Altın Türleri

Altun	Eski mısır zer-i mahbûb	Kolluk	Sîm kutu
Altun yüzük	Fındık rub‘iyesi	Mâ-i zümrüd zer	Sîm küpe

		yüzük	
Armudu altun	İncüli zergüye çift	Mısır nisfıyesi	Sîm şerid
Çarık bağı sîm	İncülü zer küpe	Rub'ıye	Sîm zincir
Dolma sîm kemer	İslamboli nisfıyesi	Sade incü	Zer küpe
Çekirdek incü	İslamboli nisfıyesi mısır	Sade yalduzdan zer küpe lüle taşlu	Zer yüzük
Çift incülü zer küpe	İslâmboli rub'ıyesi	Sîm kemer çift	Zergüye çift

6.2.4. Kişisel Eşyalar

Kişisel eşya olarak tütün içenlerin kullandığı duhanla ilgili çeşitli eşyalarda sık bulunmaktadır. Duhan çubuğu, Yonca ve Basma duhan gibi. Tesbih, kise, saat ve sîm çanta gibi insanların yanında veya üzerinde taşıdığı çeşitli eşyalar da bulunmaktadır.

6.2.5. Mutfak ve Züccaciye Türü Ev Eşyaları

İncelediğimiz defterde Sivas evlerinde kullanılan mutfak araç gereçleri bugün kullanılan türden eşyalarla benzer özelliklere sahiptir. Yemek yapma ve servis etme araçları olan kazan, kaşık, tas, tabak, tepsi, cezve ve tava gibi eşyalar evlerde bulunmaktadır. Tabaklardan Kütahya'da üretilenler yer ismi ile beraber yazılmıştır.

Kahve takımlarına sıkça rastlanması Sivas'ta kahve içme kültürünün yaygın olduğunu göstermektedir. Misafire kahve takdim edilmesi, kadınların komşularına gidip sohbet etmeleri, evlilik öncesi "söz kesme" de kahve ikramı vb. unsurlar Türkler'de kahve kültürünü yaygınlaştırmıştır (Yıldız, 2002: 635-636).

Aydınlatma aracı olarak şamdan, mum ve fenar kullanılmıştır. Terekelerde çok sayıda "Evâni-i nuhas" denilen bakır eşyalara da rastlanılmıştır. Bakır kap ve kazanların

halk tarafından tercih edildiği ve yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Güzel koku veren gülabdan da kullanılmıştır.

Tablo 26. Sivas'ta Kullanılan Mutfak ve Züccaciye Türü Eşyalar

Ağaç kaşık	Hoşab tası	Köhne sagîr tas	Sagîr tabak
Bakur buçak	İbrik	Köhne saplı	Sagîr tepsi
Bec fincan	İskemle	Köhne şerbet ibriği	Saplı
Billûr gülabdan	Kahve fincan ibriği	Kubluca	Sarı zarf
Billûr kâse	Kahve ibriği	Kütahya deport ve çanağı	Su tası
Cezve	Kahve kaşığı	Kütahya tabağı	Süpürge
Çorba tası	Kahve kutusu	Kütahya tabağı kâsesi	Şamdan kebir
Dibek	Kahve takımı	Leğen	Şam işi bıçak
Dibek eli	Kahve tavası	Leğen ıbrik	Şerbet ibriği
Duhan havan	Kapaklı sahan	Lenger	Tabak
El leğeni	Kaşık	Lüle	Tas
Esvab leğeni	Kaşık deste	Mercanlı sim zarf	Tava
Evân-ı nuhas	Kazgan	Ocak temürü	Tencere
Fincan	Kebir billûr	Pirinç su tası	Tonbak zarf
Fincan kutusu	Kebir şamdan	Sac	Tuç şamdan
Fiske şamdanı	Kefgir	Sacayağı	Tuzluk
Fenar	Köhne hoşab tası	Sagîr hamur leğeni	Tütün tablası
Halbur	Köhne sagîr ıbrik	Sagîr sini	Zarf
Havan	Köhne sagîr kahve	Sagîr şamdan	

	ibriği		
--	--------	--	--

6.2.6. Saklama Gereçleri

Ev eşyalarını incelediğimizde saklama gereçlerine de rastlanılmıştır. Ahşap işçiliğinin ürünü olan sandık, çekmece; dokuma ürünü olan harar, çul, çuval, heybe eşyaların saklanması için kullanılmıştır. İnsanlar için değerli olan çeyizlik türü eşyalar, maddi yönden değerli eşyalar genelde sandıklarda ve çeşitli saklama kaplarında bulunmaktadır. Gıda maddelerini de muhafaza etmek için çeşitli saklama kapları kullanılmıştır.

Tablo 27. 9 Numaralı Sivas Şer'ıye Siciline Göre Kullanılan Saklama Gereçleri

Cedid hurç	Harâr	Kırmızı çuval	Kutu
Çekmece	Heybe	Köhne çuval	Ruka'sanduka
Çul	Hurç	Köhne harar	Tahta sanduka
Çuval	Kebir köhne çuval	Köhne Heybe	

6.2.7. Gıda ve Tüketim Ürünleri

İncelediğimiz defterde gıda ürünleri sık geçmemekle birlikte belgelerde adı geçen gıda ürünlerinin de yemeklerde kullanılan kuru gıdalar olduğu görülmektedir. Sivas'ın ikliminden dolayı belgelerde buğday ve arpaya daha sık rastlanılmıştır. Mutfak eşyalarından havan ve dibek bu ürünlerin dövülme ve öğütülmesinde kullanılmaktadır. Sabunlar ise Türkler'in kişisel temizliğine verdikleri önemi göstermektedir.

Tablo 28. Gıda ve Tüketim Ürünleri

Basdırma	Hınta (buğday)	Misk sabun	Sabun	Üzüm
Bulgur	Kabak	Mum	Şa'ır (arpa)	Yarma

Dakık (un)	Kırmızı Biber	Revgan batman	Tuz	Yulaf
------------	---------------	---------------	-----	-------

6.2.8. Silah ve Silah Takımları

Silah ve silah takımları ile ilgili kayıtlar belgelerde çok bulunmamaktadır. Belgelerde ismi geçen silahlar eski tarz silahlar olduğu gibi ateşli olan silahlar da mevcuttur. Bazı silahlar yapıldığı yere göre adlandırılmıştır. “Sivas işi kılıç” örnek olarak verilebilir. İncelediğimiz defterdeki kayıtlardan Sivas’ta Tüfek ve kılıç üretimi, hatta kurşun ve saçma üretimi yapan esnafların olduğu görülmektedir.

Tablo 29. Silah ve Silah Takımları

Barut kapağı	Kabak barut kurşun	Köhne Sivas işi kılıç	Tüfenk temürü ma‘ çakmak
Gamâ	Kılıç	Kurşun	
Hançer	Kılıç namlısı	Silahlık	
Hare tüfenk	Kovan	Tüfenk	

6.2.9. Hırdavat Eşya ve Çeşitli Üretim Aletleri

İnsanlar evlerinde çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için hırdavat türü eşya bulundurmışlardır. Evlerinde üretim yaptıkları ve bazı ihtiyaçlarını da kendi imkânları ile karşıladıkları görülmektedir. Sivas şehrinde tarımla uğraşan insanların fazla olmadığını zirai üretim aletlerinin az çıkmasından dolayı söyleyebiliriz. Tereke kayıtlarında arabalar da bulunmaktadır. Sivas’ta araba işi ile uğraşan esnaf taifesinin bulunması da çeşitli ihtiyaçlar için kullanılan arabaların Sivas’ta yapıldığını göstermektedir.

Tablo 30. Hırdavat Eşya ve Çeşitli Üretim Aletleri

Araba	Çerik	Kazma	Körük	Saman araba
Ayak keseri	Çit temürü	Kebir maşa	Makas	Terazü
Balta	Çubuk takımı	Keser	Maşa	Tırpan
Balta tebar maşa	El temürü	Kıyye teymür taşı	Nalband takımı	
Cedîd çivi	Hatab araba	Kilit	Orak	
Çeküç	Kantar	Köhne düğen	Örs	

6.3. Aile

Toplumunun temelini oluşturan aile kurumunun yapısı ile ilgili olarak incelediğimiz defterde bulunan nikâh akdi, boşanma davaları ve tereke kayıtlarındaki bilgiler 1809-1812 yılları arası Sivas aile yapısı hakkında bilgiler vermektedir.

6.3.1. Nişan

Evlenmeleri uygun olan iki kişinin birbirleri ile evlenme isteklerini karşılıklı olarak vaad etmelerine nişan denir. Nikâhtan önce tarafların birbirlerini tanınmasına imkân sağlayan bu sürecin yaşanması ailenin sağlam temeller üzerine oturmasını amaçlamaktadır (Acar, 2007: 152-153).

Nişanlılık hali, vefat, tedavisi mümkün olmayan bir hastalığın ortaya çıkması veya tek tarafın bozmak istemesi ile de bozulabilir. Nişan, erkek ya da kız tarafından bozulduğu takdirde duruma göre tazminat ya da verilen hediye ve mihrin iadesi istenebilirdi (Hizmetli. 2008: 58).

İncelediğimiz defterde nişanlılık halinin sona ermesi ile ilgili bir kayıt bulunmaktadır. Mahkemenin verdiği karara göre, Ağcabölge mahallesinden Karabet veled-i Mesik ile Antre zimmînin nişanlılık halinin bittiği, nişan altın ve yüzüklerinin

iade edildiği ve Antre zimmînin istediği kişi ile evlenenebilmesine yönelik karar verilmiştir (SŞS 9: 144/1).

6.3.2. Evlenme

Osmanlı toplumunun temelini aile oluşturmaktadır. Ailenin temeli ise evliliklerle atılır. Osmanlı toplumundaki evliliklerde, şer’i hukuk geçerli olmakla birlikte, kimi durumlarda örfî davranış biçimleri de uygulanmıştır. İslamî yönden evliliğin dayandığı prensipler Osmanlı toplumu için büyük önem taşır. Öncelikle evliliğin amacı aileye huzur ve mutluluk, topluma da iyi bir nesil sağlamaktır. Evlilik medeni bir akit olmakla birlikte sevinç ve neşeyle karşılanan bir kurumdur. Çünkü cemiyetler böylece çoğalır, zenginlik ve kuvvet kazanır. Hukuki yönden ailenin oluşabilmesi için karı ve koca adaylarının kendi özgür iradeleriyle kısıllacak bir nikâha ihtiyaçları vardı. Hanefî mezhebine göre yetişkin erkek ve kadınlar kendi rızaları olmaksızın evlendirilemezler. Bu şekilde kısıllanmış bir nikâhın taraflar üzerinde bir etkisi olmadığı gibi hukukî yönden bir geçerliliği olmaz, çünkü sahih bir nikâh olma özelliğini yitirmiş olur. Sahih olan nikâhta taraflardan birinin evlilik teklifinde bulunması, diğerinin ise bu teklifi kabul etmesi gerekir. Nikâhta şahitlerin hazır bulunması da şarttır. Şahitlerin bulunmasındaki amaç, evlenme hadisesinin gizli bir şey olmayıp meşrû bir evlenme olduğunu bildirmek ve tarafların haklarını korumaktır (Hizmetli, 2008: 59-60).

6.3.3. Nikâh Akdi

Kelime anlamı olarak “birleştirme, evlenme, bir araya getirme” manalarına gelen nikâh kelimesi, fikhi anlamda aralarında evlenme engeli olmayan bir erkekle bir kadının hayatlarının geçici olmaksızın birleştirilmesini sağlayan akit ve eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisine denmektedir (Atar, 2007: 112). İncelediğimiz defterde nikâh akdi dört tanedir. Nikâh akdinin yazımı şu şekilde olmuştur: Evlenecek kızın adres ve kimlik

bilgileri, vekâlet veriyse vekilinin ismi, sonra evlenecek erkeğin adres ve kimlik bilgileri yazıldıktan sonra mehir miktarları ve ödeme şekli belirlenir, belgenin tarihi rakamla yazıldıktan sonra şahitlerin isimleri de yazılarak nikâh akdi işlemi sonlandırılmıştır.

6.3.4. Mehir

Mehir “ücret” anlamına gelmektedir. Nikâh akdinde kocanın evleneceği kadına ödemek mecburiyetinde olduğu para, eşya ve ekonomik değeri olan menfaat ve mülkün kullanım hakkı mehir demektir. Tamamı nikâh anında ödenebileceği gibi tamamı veya bir kısmı sonradan ödenmeye bırakılabilir. Bir kısmı peşin (mehr-i mu‘accel), kalanının daha sonra (mehr-i mü‘eccel) ödenmesi genel bir uygulamadır (Aydın, 2003: 389-390).

Nikâh akdi sırasında erkek tarafından kadına verilen mehir, kadının ekonomik güvencesi olduğu gibi, kadınların boşanmasını kolaylaştırıcı, hem de kocaların eşlerinden ayrılmasında caydırıcılık gibi bir rolü de üstlenmektedir. Erkek söz verdiği mehri eşine ya ölümünde terekesinden ya da talak gibi boşama durumlarında mutlaka ödemekle yükümlüdür (Akyüz, 2005: 225).

İncelediğimiz defterde bulunan nikâh akitlerinde mehir miktarının ve ödeme şeklinin belirlendiği görülmektedir. Emine bint-i Ömer ile Musa bin Ebubekir’in nikâh akitlerinde mehr-i mü‘eccel miktarı yazılmış, mehr-i mu‘accel miktarı yazılmamıştır. Yani mehrin tamamının sonradan ödeneneceği belirtilmiştir (ŞŞS 9: 1/1).

Esmâ bint-i Veliyüddin ile Derviş Hasan’ın oğlu Seyyid Muhammed’in nikâh akitlerinde ise mehir miktarı olarak yirmi bir bin akçe mehr-i mu‘accel ve mü‘eccel olarak belirtilmiştir (ŞŞS 9: 1/6).

Tablo 31. 9 Numaralı Sivas Şer‘iye Sicil Defterinde Bulunan Nikâh Akitleri

Kız:	Erkek:	Mehir miktarı:
Emine bint-i Ömer	Musa bin Ebubekir	12000 akçe
Esmâ bint-i Veliyüddin	Derviş Hasan'ın oğlu Seyyid Muhammed	21000 akçe
Fatma bint-i Muhammed	Abdülaziz bin Hızır	17000 akçe
Hadice bint-i Ömer	Mehmed bin Ömer	31000 akçe

Nikâh akdinde ödenmeyip sonradan ödenecek mehir miktarlarının ödendiği tereke kayıtlarında bulunan miras taksimlerinde görülmektedir. Bu kayıtlarda nikâh akdi sırasında ödenmeyen miktarların ölen eşin terekesinden hayatta kalan eşine verilmiştir. Mehir miktarı eşe mirastan kalan hisseden ayrı verilmiştir. Mehir miktarı tereke defterlerinin gider kısmında yer almış ve miras taksiminden önce bu para ayrılmıştır. Örneğin, Gökmedrese mahallesinden iken vefat eden Baltacı Halil bin Mustafa'nın terekesinin taksîminde eşi Hamide'ye mehir miktarı olarak 37,5 kuruş verilmiştir. “*Mehr li'l-zevce'ti'l-mezbûre Hamide'ye: 37,5 guruş*” Ayrıca eşi Hamide'ye terekesinden miras hissesi olarak 6 kuruş 7,5 para ayrılmıştır. “*Hisse li'l-zevce'ti'l-mezbûre Hamide'ye: 6 guruş 7,5 para*” (ŞŞS 9: 92/2). Yani mehir miktarı ölen kişinin malının mirasçılar arasında paylaştırılmasından önce vefat eden kişinin borcu ve tereke giderleri bölümünde eşlere verilmiş olmaktadır. Kadına nikâh akdinde mehir ücreti verilmemiş ise eşi öldükten sonra mutlaka almıştır.

6.3.5. Çok Eşle Evlilik

Bir erkeğin aynı anda birden fazla kadın ile yapmış olduğu çok eşliliğe *Polijini*, Osmanlı Devleti zamanında ise *ta'addüd-i zevcât* denilmekteydi (Düzbakar, 2010: 85). Osmanlı aile hukuku İslam aile hukukunun belirlediği ilkeler çerçevesinde oluşmuş, bu

uygulamalara ters olmayan uygulamalara yer verilmiştir. Çok eşle evlenmeye ihtiyaç halinde müsaade edilmiş ve bu müsaade ise kadınlar arasında adaletli davranma şartına bağlanmıştır. Osmanlı Devleti'nde bu tür evliliğin yaygın olmadığı ve düşük oranlarda kaldığı görülmektedir. Yabancı seyahatler de bunu doğrulayıcı açıklamalar yapmıştır (Öztürk, 2002: 375). Osmanlı devletinde çok kadınla evliliğe (ta'addüd-i zevcat) daha çok yönetici sınıf arasında rastlanmıştır (Akyılmaz, 2002: 367).

Çok evliliğin sebepleri arasında en çok sayılabilecek nedenler, nesebin devamını sağlama, kadın veya erkeğin önlenemeyen hastalığı, erkek çocuğa sahip olma isteği, fazla nüfusa duyulan ihtiyaç, kadın nüfusun fazlalığı, kadınların erkeğe göre daha genç yaşta evlenmesi olarak söylenebilir (Öztürk, 2002: 376-377).

Tablo 32. 9 Numaralı Sivas Şer'ıye Siciline Göre Sivas'taki Müslim Ailelerde Eş ve Çocuk Sayıları

Tereke sahibi:	Eş sayısı:⁴	Kız çocuk:	Erkek çocuk:
Hüseyin Efendi bin El-hâc Yusuf Ağa	1	2	-
Çitli Ömer Ağa	1	2	-
Süleyman bin Mustafa	1	2	1
Bıyıkoğlu Ali	1	1	3
Abdurrahman Efendi bin Muhammed	-	1	2
İbrahim bin Ali	-	-	-
Ahmed Ağa bin Süleyman	1	1	2

⁴ Eş sayılarını yazarken örneğin "1+2" şeklinde yazdıklarımızda ilk yazdığımız rakam kişinin ölürken hayatta kalan eş sayısını, ikinci yazdığımız rakam ise daha önceden ölmüş ve mehir ücreti ayrılmış olan eş sayısını göstermektedir.

Ali Ağa bin Osman	2+2	-	2
Zahide bint-i Muhammed	-	1	2
Bekir bin Ahmed	1	3	2
Zeyneb bint-i Süleyman	1	-	3
Rukiye bint-i Abdurrahman	1	1	2
Cücükoğlu Abdurrahman Ali Ağa	1	-	3
Hüsne bint-i Mustafa	1	1	1
Ömer bin Muhammed	1	2	-
Halil bin Mustafa	1+2	2	1
Fatma bint-i Koca Ağa	1	-	-
İbrahim bin Musa	1+1	2	1
Mustafa Bey bin Osman	1	3	1
Mehmed bey bin el-hâc Osman	1	1	2
Kılıç oğlu Mustafa	1	3	-
Ümmügülsüm bint-i Ahmed	-	1	2
Abdullah Alemdar	1+1	1	3
Mevlüde bint-i Ali	1	-	1
Osman bin Ahmed	-	1	-
Na'1-bend Ebubekir	1	-	1

Hacı Mustafa bin Ahmed	1	-	-
Abdurrahman bin Osman	1	1	-
Seyyid Ömer bin Seyyid Mehmed	1	2	1
Arife bint-i Mustafa	1	1	2
Ayşe bint-i Mehmed	1	-	-
Şems Hatun	-	3	-
Seyyid Mehmed Emin Efendi bin Abdülhalim	1	-	4
Süleyman Bey bin Hasan	2	-	-
Molla Mustafa bin Hasib	1	-	-
Mehmed Emin bin Süleyman	1	3	1
Seyyid Halil Efendi bin Şaban	1	1	-
Abdülkadir Çavuş bin Abdülkadir	1	-	-
Abdullah bin Mehmed	1	1	-
Kırıklı oğlu Halil	1	3	1
Mehmed Alemdar bin Mehmed	1	2	2
Sultan bint-i Ahmed	1	1	1
Hadice bint-i Mustafa	1	-	-
İbrahim bin Süleyman	1	-	1

Hüseyin bin Hacı Mustafa	2	3	2
Seyyid Hacı Ömer bin Halil	1	2	3
Fatma bint-i İsmail	-	-	-
Seyyid Hasan bin Süleyman	1	1	-

İncelediğimiz defterdeki tereke kayıtlarına baktığımızda çok eşliliğin Sivas'ta yaygın olduğu görülmemektedir. Müslümanlara ait kırk sekiz tereke kaydında çok eşle evli olarak tespit ettiğimiz aile sayısı üç tanedir. Onlar da iki eşle evlidir. Bu iki kişiden biri olan Süleyman Bey bin Hasan'ın hiç çocuğu yoktur. Büyük ihtimalle çocuk sahibi olabilmek için ikinci evliliği yapmıştır (SSS 9: 165/2).

Bazı kişiler ise eşleri öldükten sonra tekrar evlilik yapmışlardır. Aynı anda çok eşli olmamışlardır. Bu durum terekelerin gider bölümünde eşlere verilen mehirlerden anlaşılmaktadır. Örneğin, İbrahim bin Musa'nın tereke defterinde tek eşine mirastan hisse veriliken mehir ücreti olarak önceden ölmüş olan eşine de mehir ücreti ayrılmıştır (SSS 9: 98/2). Ali Ağa bin Osman'ın ise öldüğü zaman iki eşi vardı. Bu eşlerden daha önce iki kadınla da evlilik yapmış ve hayatı boyunca toplam dört kadınla evlenmişti. (SSS 9: 40/2). Bazı kişilerin eşlerinin ölümünden sonra evlenmedikleri, özellikle kadınların evlenmeyi tercih etmedikleri görülmüştür. Bazı terekelerde ölenin eşi veya hiç çocuğunun olmadığı da görülmüştür.

Osmanlı Devleti'nin farklı bölgelerinde ve farklı zamanlarında tek eşle evliliğin yaygın olduğu tereke kayıtlarının incelenmesi ile yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır. 1771-1810 yılları arasında Tokat'ta tek eşle evlilik oranı % 84,26, 1760-1777 Gaziantep'te tek eşle evlilik oranı % 91 (Düzbakar, 2010: 96), Tanzimat dönemi Bursa

ve civarında yapılan araştırmaya göre ise tek eşle evlilik oranı % 97,8 olarak tespit edilmiştir (Akyılmaz, 2002: 367).

1748-1749 yılları arasında Konya’da çok eşlilik oranı % 4 (Altan-İpçioğlu, 2009: 527), 1839-1864 yılları arasında Bursa’da 361 aileyi kapsayan çalışmada ise çok eşlilik oranı %2,2 gibi düşük bir oran çıkmıştır (Kurt, 1999:400). İncelediğimiz defterdeki tereke kayıtlarına göre Müslim ile Gayrimüslim erkeklerin terekelerindeki çokeşlilik oranı ise % 7,69’dur. Sivas’taki ailelerde tek eşle evliliğin daha yaygın olduğu ve ailede yaşayan kişi sayısının ortalama 4-5 kişi civarında olduğu, yani çekirdek aile tipinin yaygın olduğu Tablo. 32 ve 33’te görülmektedir.

Tablo 33. 9 Numaralı Sivas Şer’iye Siciline Göre Sivas’taki Gayrimüslim Ailelerde Eş ve Çocuk Sayıları

Tereke sahibi:	Eş sayısı:	Kız çocuk:	Erkek çocuk:
Eveş veled-i İsa	1	1	-
Kirok veled-i Hacdur	1	1	-
Serbedar oğlu Panik	1	-	3
Kirkor veled-i Serbedar oğlu Panik	1	1	2

İncelediğimiz defterde Gayrimüslimlerle ilgili tereke sayısı az olduğu için çok genel bir hüküm veremesekte Gayrimüslim ailelerde çok eşle evliliğe kayıtlarda rastlanılmamıştır. Çocuk sayısında ortalama 2 olduğu görülmüştür. Gayrimüslimlerde de Müslümanlar’da olduğu gibi çekirdek aile tipi görülmektedir.

6.3.6. Çocuk Sayısı

Türk aile çekirdeğinin en önemli varlığı olan çocuk, bir servet, aile ve toplumun garantisidir. Çocuğu dünyaya getirmek ve yetiştirmek ailenin en temel vazifesidir. Aile içinde yapılan planların büyük çoğunluğu çocuğa göre yapılmaktadır (Turan, 2002: 483).

İncelediğimiz defterdeki tereke kayıtlarında ailelerin çoğunluğunun çocukları bulunmaktadır. Defterimizde bulunan Müslim-gayrimüslim toplam elli iki tereke kaydında çocuğu olmayan Müslim aile sayısı dokuz tanedir. Gayrimüslimlere ait tereke kaydında ise çocuğu olmayan aile yoktur. Gayrimüslimlerde ailelere düşen çocuk sayısı ortalama 2'dir. Müslimlere ait kırk sekiz tereke kaydında mirastan hisse alan toplam elli beş kız ve elli üç erkek çocuğu vardır. Ailelere düşen çocuk sayısı ortalama 2,25'tir. Kız çocukları aile başına 1,14, erkek çocukları 1,10 olarak düşmektedir. Kız çocuklarının sayısının erkeklerden biraz daha fazla olduğu görülmektedir. İncelediğimiz kayıtlarda Müslim ailelerde en fazla çocuk sayısı beş olarak görülmektedir. Hiç çocuğu olmayan aileler ve tek çocuğu olan aileler de bulunmaktadır.

6.3.7. Boşanma

İslam dini belirli şartlarda aile birliğinin bozulmasına izin vermiştir. Boşanma konusunda erkek kadına göre daha geniş bir serbestlik içerisindedir. Bu boşanmanın malî yükünün kocada olması ve kocanın boşanma kararından önce daha dikkatli olacağı düşüncesine dayanmaktadır. Erkeklerin kadın kadar hissi olmaması ve boşanma hakkını genellikle suistimal etmeyeceği anlayışı da etkili olmuştur. Kadın erkeğe göre boşanma konusunda daha sınırlı bir yetkiye sahiptir. İsteği ile boşama (tek taraflı) çok azdır, bu durum genellikle de kadının çocuk yapmaktan mahrum olması yüzünden ortaya çıkardı. Eşlerin karşılıklı istekleri ile veya kadının şu hallerden birini göstererek yapacağı istek sebebi ile boşanma daha çok olmakta idi; Erkek kadının geçimini yeterli derecede

sağlayamıyorsa, karı-koca münasebetlerini ihlal ediliyorsa, ikdidarsızsa veya din değiştirme gibi sebepler boşanmayı meydana getirmektedir (Altan-İpçioğlu, 2009: 527).

İncelediğimiz defterde boşanma ile ilgili kayıtlarda boşanma sebeplerinden fazlaca söz edilmemiştir. Ancak boşanma ile beraber kadına verilecek mehir, nafaka ve ziynet eşyaları vb. hususlar açıkca yazılıp karara bağlanmıştır. Örneğin, Hafik nahiyesi Kaldı karyesinden Matus veled-i Manuk zimmînin Eşe bint-i Ohan nâm nasraniyyeden boşandıkları belirtilmiş (SSS 9: 101/1), Matus zimmînin Eşe zimmîye iki yüz kuruş nafakasını vererek boşandığı da ayrıca belirtilmiştir (SSS 9: 101/2).

Hafız Es-Seyyid Muhammed bin es-seyyid Veliyüddin'in zevci Eşma bint-i Veliyüddin nam Hatun'dan boşandığına dair belgede, eşine İlbeylü kazasına giderken dokuz sene içerisinde gelmemesi şartıyla boşanma yetkisi vermiştir. Eşma Hatun da bu yetkiyi mahkemeye giderek şahitlerin huzurunda kullanmıştır (SSS 9: 25/1).

6.3.8. Kullanılan İsim, Ünvan ve Lakaplar

İncelediğimiz defterde bulunan kayıtlarda çok sayıda Müslim ve Gayrimüslim isimleri geçmektedir. Müslim isimlerinin çoğu bugün hala sıkça kullanılan isimlerdir. İncelediğimiz defterdeki kayıtlara göre Eşe, Sultan ve Murad isimleri Müslim ve Gayrimüslimler tarafından kullanılmış ortak isimlerdir.

Kişilerin askerlik, tapu, miras gibi birçok resmi işlemlerde ve toplumsal hayatta isimlerinin karışmaması düşüncesiyle, isimlerin yanında çoğu zaman lakap ve ünvanları da kullanılmıştır. Ayrıca kişinin sosyal, siyasal veya ekonomik durumuna göre de çok değişik ünvanlar veya ekler kullanılmıştır.

Müslim erkek isimlerinin başına genelde “el-Hâc” veya “es-Seyyid” sıfatları kullanılmıştır. Bazende el-Hâc yerine Hacı sözcüğü kullanılmıştır. Es-Seyyid Abdullah

bin es-Seyyid el-Hâc Abdullah, el-Hâc Ömer bin Muhammed, Hacı Hasan Efendi, es-Seyyid Abdullah Efendi ... gibi.

İsimler belgelerde genellikle baba adlarıyla yer almaktadır. Kişinin ismi ile babasının ismi arasında Müslim erkeklerde “bin”, Müslim kadınlarda “bint-i”, zimmîlerde “veled” tabiri kullanılmıştır. Yusuf bin Osman, Fatma bint-i Muhammed, Süleyman bin Mustafa, Kalük veled-i Ohan, Karabet veled-i Ohan ... gibi. Ayrıca bazı kayıtlarda şahsın ismi kimlik karışıklığını önlemek için babasının adı ile birlikte belirtilmektedir. Hacı İsmail oğlu Ömer, Ömer oğlu Hacı Hüseyin ... gibi.

Kayıtlarda en çok geçen Müslim isimleri Ahmed, Osman, Ömer, Hasan, Hüseyin, Süleyman, Muhammed, Mehmed, Ebubekir, Receb, Emin, Ali, İbrahim, Musa, Abdullah, Mustafa, Ayşe, Zeyneb, Emine, Hadice, Fatma, Mevlüde ve Esmâ'dır. En çok kullanılan isimlere baktığımızda, Peygamberimiz, ailesi ve yakın çevresine duyulan sevgi ve hürmetten dolayı onlara ait isimler kullanılmıştır.

Tablo 34. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Siciline Göre Belgelerde Geçen Müslüman Erkek İsimleri

Abdi	Derviş	Kâmil	Reşid
Abdullah	Ebubekir	Kâmuran	Rüstem
Abdurrahman	Emin	Kerim	Sadeddin
Abdülahad	Fahredden	Lütfullah	Said
Abdülaziz	Fazlullah	Kasım	Salih
Abdülhalim	Feyzullah	Mahmud	Selim
Abdülhamid	Halil	Mehmed	Sinan
Abdülkadir	Halid	Memiş	Süleyman
Abdülkerim	Hamid	Muhammed	Şaban

Abdülse lam	Hamdi	Murad	Şahin
Abdülveh hab	Hamza	Murtaza	Şakir
Abdürrahim	Hasan	Musa	Şemseddin
Ahmed	Hasib	Mustafa	Şerif
Alaaddin	Hızır	Nasrullah	Tahir
Ali	Himmet	Nasuh	Talib
Ali Gâlib	Hulusi	Numan	Veli
Ali Rıza	Hüseyin	Nureddin	Veliyüddin
Bayram	İbrahim	Oğuz	Yakub
Behram	İlyas	Osman	Yusuf
Bekir	İsmail	Ömer	Zihni
Celâleddin	İsmet	Receb	Zülfikar

Tablo. 35. 9 Numaralı Sivas Şer'ıye Siciline Göre Belgelerde Geçen Müslüman Kadın İsimleri

Adile	Elif	İsmihan	Narince	Şemsi
Afife	Emine	Kerime	Rahime	Şerife
Alime	Esmâ	Kezban	Raziye	Teslime
Aliye	Eşe	Medine	Rukiye	Ümmügülsüm
Amine	Fatma	Merve	Safiye	Vahide
Asiye	Gamer	Meryem	Saliha	Vesile
Atiye	Gökçe	Mevlüde	Sakine	Zahide
Ayşe	Hadice	Miyase	Salice	Zarife
Bağdad	Hamide	Muhsine	Saniye	Zeyneb

Cennet	Huri	Naile	Sultan	Zühre
Döndü	Hüsne	Naime	Şehriban	Züleyha

Gayrimüslimlerin isimleri de çeşitli belgelerde yer almaktadır. Belgelerde en çok yer alan Gayrimüslim isimleri Ohan, Haçık, Agob, Karabet, Mardros, Eveş, Manuk, Artin, Kırkor, Simon ve Manyel'dir. Tablo 36'da (*) işareti koyduğumuz Gayrimüslim isimleri incelediğimiz defterde kadın ismi olarak geçmektedir.

Tablo. 36. 9 Numaralı Sivas Şer'ıye Sicil Defterine Göre Belgelerde Geçen Gayrimüslim İsimleri

Agabek	Evekim	Kevirek	Ohanis
Agop	Eveş	Kırkor	Panik
Agya	Evide*	Manuk	Sahak
Anevidik	Eybes*	Manyel	Sakayış
Argun	Fezar	Mardros	Simon
Artin	Haçık	Marine*	Sultan*
Asador	Hambarsun	Marnos*	Şuşan*
Bakus	Herus*	Matus	Tiflik*
Durbek	İbranus	Menas	Tonya*
Eleksan	İsa	Mesik	Toros
Emrak	Kalük	Mıgırdıç	Turik
Erekil	Kapril	Murad	Üskük*
Estifan	Karabet	Musis*	Yanus
Eşe*	Kesir	Nikefus	Zure
Evanis	Keşiş	Ohan	

Birçok yerde şahıs isimleri lakapları ile birlikte verilmektedir. Bu lakapların verilmesinde genel olarak kişilerin meslekleri, memleketleri, babalarının zanaatları, ten rengi, ırk isimleri, din, huy, mizaç, bedensel engeller, davranış biçimleri etkili olmuştur. Örneğin, Katırcı Hasan, Baltacı Halil, Delice İsmail, Bıyıköğlü Ali Bey, Uzun Hacı zade Seyyid Mahmud Ağa, Tüfekçi Ebubekir, Bakırcı Hacı Ağa, Bağcı Osman Ağa, İnce Mehmed Ağa, Deveci Mahmud Ağa, Teymürcü Kalük veled-i Ohan, Dökmeci Mardros, Kalaycı Artin ... gibi.

Bazı durumlarda ise kişinin ailesi, sosyal veya siyasi mevki, ekonomik veya eğitim durumu lakap veya ünvanlarda etkili olmuştur. Ser Muhzıran Hüseyin Ağa, müderris faziletli müfti-zâde Said Muhammed Efendi, Kaim-makâm tatarı Ahmed Ağa, Bozok sancağı mutasarrıfı Cabbar-zâde Süleyman Bey, Kaimmakam-ı Nakîbü'l-eşrâf faziletli es-Seyyid eş-Şeyh Süleyman Efendi ... gibi.

İncelediğimiz defterde birçok lakap örneği bulunmaktadır. Kişilerin isimleri yazılırken isimlerinin ön tarafına lakapları da yazılmıştır. Yaptığı meslekten, fiziki ve kişisel özelliklerine ve çeşitli alışkanlıklarına kadar kişiyi toplum içinde tasvir eden lakaplardan incelediğimiz defterde mevcut olanlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 37. 9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicil Defterinde Kullanılan Lakaplar

Bakırcı	Dökücü	Katırcı	Nalband
Bakkal	Evranoğlu	Katiboğlu	Oturakçı
Baltacı	Gedikoğlu	Kavaklıoğlu	Palazâde
Baltacıoğlu	Genç	Kazıköğlü	Penbeci
Berber	Göydenlioğlu	Kel	Puçakçızade
Bekmezci	Gözgözoğlu	Kılıçoğlu	Sarı

Bıçakcızade	Hatiboğlu	Kırdioğlu	Sarrac
Bıyıkoğlu	Hurdacı	Kırıklıoğlu	Serçelioğlu
Bitlioğlu	Kalaycı	Kırk kalemolu	Sığircioğlu
Cırcıoğlu	Kanbur	Kızanlıoğlu	Şerbetçioğlu
Cüceoğlu	Kantaroğlu	Kulakoğlu	Taşatanoğlu
Cücüköğlu	Kapusuzoğlu	Kuloğlu	Tiryakioğlu
Çapakcı	Kara	Kumluoğlu	Tokadlıoğlu
Çaylakoğlu	Karabacakoğlu	Küçük	Topal
Çıbıkçı	Kara Poladoğlu	Kürd	Topaloğlu
Çolak	Karışoğlu	Mehterbaşoğlu	Turşuoğlu
Çubukcuoğlu	Kasabzade	Menzilci	Tuzcuoğlu
Debbağ	Kaşıkcıoğlu	Mukabiloğlu	Yoğurtçuzade

6.4. Gayrimüslimler

Müslüman olmadığı halde, İslam Devleti'nin topraklarında dinlerinin gereğini yerine getirerek, devletin garantisi altında yaşamlarını serbest bir şekilde devam ettiren kişilere zimmî denilmiştir. Zimmet ehli ifadesi, Gayrimüslimlerin, İslam Devleti'nin koruması altında güvenlik içinde yaşamlarını sağlayan anlaşmaya sahip olduklarını göstermektedir. Bir Gayrimüslimin zimmet ehli olarak kabul edilmesi için onun ehl-i kitab (Hristiyan, Yahudi) olması şarttır. Zimmîler, bazı siyasî haklar ve inançlarıyla ilgili farklı uygulamalar dışında kalan medeni haklar ve kamu hakları alanlarında Müslüman teba ile eşittirler. Bu hakların karşılığı olarak zimmîler, Müslüman idareye

bağlı kalmak, sadakat göstermek ve cizye vergisi ödemekle mükellefler (Bozpolat, 2007: 5). İncelediğimiz defterdeki bilgilere göre Sivas eyaletinin çeşitli yerleşim birimlerinde Gayrimüslimler'in yaşadığı görülmektedir. Kayıtlarda Müslümanlar ile Gayrimüslimleri birbirinden ayırmak için isimlerinin sonunda “zimmî” sıfatı eklenmiştir. Ayrıca Gayrimüslimler'den ölenler için “hâlik” tabiri kullanılmıştır. Gayrimüslimler'in miras paylaşımı, boşanma davası ve nafaka talebi, mülk alım satımı vs. çeşitli konularda mahkemeye başvurdukları kayıtlarda görülmektedir.

XV. ve XVI. yüzyıllarda Sivas şehir nüfusunda Gayrimüslimler yoğunlukta iken XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Müslüman nüfusta hızlı bir artış olmuş ve Gayrimüslim nüfus oranı hızla düşmüştür. 1827 ve 1831 yıllarında yapılan nüfus sayımlarında ise Gayrimüslimler'e ait hanelerin Müslümanlara ait hanelerden daha az olduğu görülmüştür (Hizmetli, 2008: 52).

6.4.1. Müslim-Gayrimüslim İlişkileri

İncelediğimiz defterde Gayrimüslimler ile Müslimler arasında inanç farklılığından dolayı bir husumet meydana geldiği görülmemiştir. Mülk alım satımı, birbirleri ile ticari ilişkiler, borç para verip alma vb. birçok konuda Gayrimüslimler ile Müslimler'in sıkıntı yaşamadıkları görülmektedir. 1809-1812 yılları arasında Sivas'ta yaşayan Gayrimüslimler'in ekonomik olarak durumlarının iyi olduğu kayıtlarda görülmektedir. Mülk satışlarında Gayrimüslimler'in sattıkları mülklerin değeri Müslümanlar'ın sattıkları fiyattan az olmadığı gibi birçok kez daha yüksek fiyatlı satmışlardır. Fiyatın fazla olması, mülkü kıymetli kılacak özelliklerin evlerinde bulunduğunu göstermektedir. Mülkün genişliği, şehre göre konumu, evlerin yapı malzemesi gibi özelliklerinin daha iyi olduğu söylenebilir. Tereke kayıtlarında da aynı şekilde Gayrimüslimler'in miras olarak bıraktıkları mallar ve tereke değerlerine bakacak

olursak ekonomik olarak iyi durumda oldukları görülmektedir. Gayrimüslimler askere gitmediklerinden dolayı genelde ticaret ve esnaflıkla uğraşmışlardır. Kayıtlarımızda kuyumcu, sarraf, saatçi, kürkçü, dökmeçi, hekim, demirci, değirmenci gibi birçok iş kolunda Gayrimüslimler'in isimleri geçmektedir.

Gayrimüslimler'in Müslümanlar ile aynı mahallelerde birlikte oturdukları mülk satışlarıyla ilgili tablomuzda çok rahat görülebilmektedir. Karşılıklı olarak birbirlerine mülklerini satmışlardır. Mülk satışında satılacak olan mülkün etrafındaki mülkler ve sahipleri söylenirken de aynı mahallelerde birlikte oturdukları görülmektedir.

Tereke kayıtlarındaki bilgilere göre de Gayrimüslimler ile Müslimler'in aynı mahallede oturdukları görülmektedir. Örneğin, Örtülüpınar mahallesinden hem Müslim hemde Gayrimüslim vatandaşlara ait taksim edilmiş tereke örnekleri bulunmaktadır. (Bkz. Tablo. 5 ve 6)

Aynı mahallelerde birlikte oturan Müslim ve Gayrimüslim varlığına rağmen Gayrimüslimler'in yoğunlaştığı mahalleler incelediğimiz defterdeki kayıtlara göre Küçük Bengiler, Kenisa, Bazar, Üryani Zimmî, Baldırbazarı, Akdeğirmen, Küçük Minare, Hamurkesen, Ağcabölge, Bâb-ı Kayseri, Örtülüpınar ve Câmi-i Kebir dir.

Gayrimüslimler'den karyelerde ikamet eden veya karyelerde mülkü olanlar bulunmaktadır. Karyelerde Gayrimüslimler'in sayısının veya karyede yaşayan kişi sayısına Gayrimüslim sayısının oranının ne kadar olduğuna yönelik bilgi bulunmamaktadır. Duru, Kaldı, Gögedin, Ulaş ve Çaykürd karyelerinde Gayrimüslimler'in yaşadıkları veya mülklerinin bulunduğu yönelik bilgiler bulunmaktadır.

6.4.2. Kiliseler

Sivas'ta yaşayan hristiyan vatandaşların ibadet yerleri olan kiliseler ile ilgili olarak incelediğimiz defterde yeterli bilgi olmamasına rağmen kilise tamiri ile ilgili bir ferman ve kilise vakfı için mülk alımı ile ilgili de bir hüccet kaydı bulunmaktadır. Bin iki yüz yirmi üç senesi Cemâziye'l-ahirinin dördüncü günü İstanbul ve çevresi Ermenileri Patriğine verilen berât-ı alişân gereğince Ermeni kiliselerinin verilen emri şerife uygun tamir ve keşiflerinin yapılması, keşif bahanesiyle ehl-i örf taifelerine zorluk çıkarılmamasına dair bir ferman yayınlanmıştır (ŞŞS 9: 103/1).

Diğer bir belgede ise Küçük kenisa vekili saatçi Erekir'in Kenisa vakfı akçesinden dört yüz elli kuruşa kenisa için aldığı menzil hüccetine dair belgedir (ŞŞS 9: 43/2). Osmanlı Devleti'nin kilise tamiri için ferman yayınlaması, kiliselerin varlığının devamı için Gayrimüslimler'e vakıf kurmalarına izin vermesi ile Sivas'ta Gayrimüslimler'in ibadetlerini yerine getirmede sıkıntı yaşamadıkları ve devletten çeşitli şekilde destek aldıkları görülmektedir.

6.5. Kutlamalar (Şehzade ve Sultanların Doğumu)

Sarayda padişahın çocuğu doğduğu zaman mükellef bir yatak döşenir; yatağın üzerine kırmızı renkten cibinlik asılırdı. Hazine-i hümayun kethüdası marifetiyle Darbhane'de gümüş kabaralı beşik yaptırılır ve Harem-i Hümayun'a verilirdi. Şehzadenin doğumu sadr-ı âzam, şeyhülislâm, vezirler, kaptan paşa, sadaret kethüdası, defterdar, yeniçeri ağası, reis-ül küttab ve çavuşbaşıya hususi memurlarla bildirilir ve onlar da kendilerine müjde getirenlere hediyeler verirlerdi. Doğum yapan padişah zevcesine saray haricinde bulunan evli sultanlarla, devlet ricalinin aileleri tebrik için davet edilirdi. Doğan çocuk, yatağın ayak ucundaki sütninenin kucağında bulunurdu. *Velâdet-i hümayûn* denilen pâdişah çocuklarının doğumunda bazı merasimler yapılırdı. Valide sultan ile sadr-ı âzamin göndermiş oldukları beşik, yorgan ve sırmalı örtü

münasebetiyle yapılan beşik alaylarıdır. Pâdişâhın çocuğu doğduğu zaman enderunda ilan olunur. Doğan çocuk erkek ise beşer ve kız ise üçer kurban kesilerek Matbah-ı Amire'ye (saray mutfağı) gönderilirdi. Bundan başka şehzâde için beş vakitte yedişer ve kız için üçer tane top atılırdı. Doğumun üçüncü günü sadr-ı âzama şerbet gönderilmek usuldendi. Doğum meselesi bir hükümlerle eyalet valilerine ve mahallî kadılara bildirilerek şer'î mahkeme sicillerine kayıt olunurdu (Uzunçarşılı, 1945: 167-171).

İncelediğimiz defterde II. Mahmut'un çocuklarından dört tanesinin doğumlarının kutlanması emri vardır. Bu tebşîr (müjdeleme) emirlerinin bulunduğu belgelerde çocukların doğum günü ve saati belirtilerek, doğum sebebi ile fukara ehline para yardımı yapılması, kaleden top ve tüfek şenlikleri yapılması, hayır dualarda bulunulması istenilmiştir.

Tablo 38. Doğumları Kutlanan Padişah Çocukları

Doğumu Kutlanan:	Belge No:	Belge Tarihi:
Ayşe Sultan	19/2	H. 28 Receb 1224
Fatma Sultan	136/1	H. 19 Cemâziye'l-evvel 1226
Şehzâde Sultan Murad	174/2	H. 15 Zilhicce 1226
Saliha Sultan	188/1	H. 4 Rebiü'l-evvel 1227

7. EKONOMİK HAYAT

7.1. Sanayi, El Sanatları ve İş Kolları

Sivas şehri Asya-Avrupa arasındaki Baharat Yolu ve Mezopotamya ile Karadeniz arasındaki ticaret yolu üzerinde olan hem de İpek Yoluna bağlantısı bulunan ticari yoğunluğu fazla olan bir merkezdi. Osmanlı Devleti döneminde beş ahî zaviyesine sahip olan nâdir yerlerden birisiydi. Rum eyaletinin merkezi yapılması da ekonomik ve nüfus olarak büyümeyi beraberinde getirmiştir (Demirel, 2009: 278-279).

İncelediğimiz dönemde Sivas şehrinde canlı bir ticaret hayatının olduğu ve şehirde birçok iş kolunda esnafın bulunduğu görülmektedir. Sivas'ın bu özelliğe sahip olmasında tarihten gelen önemi, coğrafi konumu, Ergani'den çıkarılan bakırın Tokat'ta işlenmek üzere Sivas'tan geçmesi ve nakliye işinin eyaletin sorumluluğunda olması, Sivas'ın Üsküdar'dan Bağdat'a giden yol olan Anadolu'nun orta kolunun üzerinde bulunması, Sivas'ın Paşa sancağı yani eyalet merkezi olmasının sağladığı avantajlar, kendine bağlı liva ve kazalar ile çeşitli ekonomik, askeri ve siyasi ilişkilerinin bulunması, Erzurum'da bulunan Şark canibi Seraskeri ordusuna yakınlığı gibi birçok etken vardır. Bütün bu etkenler nedeniyle Sivas ekonomik, askeri ve siyasi olarak önemli bir konumda olmuştur.

7.1.1. Gıda Sektörü İle İlgili İş Kolları

Sivas'ta gıda maddesi imal eden ve satan iş yerleri ve esnaflar kayıtlarda bulunmaktadır. Bu esnaflardan etmekçi ve börekçi hazır gıda üreten iş yerleridir. Meyve ve sebzelerin bostancıda, temel gıda maddelerinin bakkallarda, baharat çeşitlerinin ise attarlarda satıldığı görülmektedir.

Tablo 39. Gıda Sektörü İle Uğraşan İş Kolları

Bakkal	Börekçi	Etmekçi
Atar	Tuzcu	Bostancı
Kasab		

7.1.2. Dericilikle İlgili İş Kolları

Sivas'ta dericilikle ilgili sanayi dalları gelişmiş olan iş kollarındandır. Sivas'ta hayvanların deri ve kürklerinden giyecek yapımının yaygın olduğu kayıtlardan görülmektedir. Debbâğ, derileri terbiye eden; sarraclar, deriden koşum takımları yapan; haffaflar ayakkabı imal eden esnaflardır. İncelediğimiz defterde ismi geçen iki çarşı isminden birisinin adı “Haffaflar sûkı”dır. Aynı işi yapan esnafların çoğunlukta bulunduğu çarşı tarzı sokaklara o mesleğin adı verilmiştir. Buradan Haffaf (Ayakkabıcı) esnafının Sivas'ta çok olduğu söylenebilir (ŞŞS 9: 10/2).

Tablo 40. Dericilikle İlgili İş Kolları

Haffâf	Debbâğ	Kürkçü
Derzi	Göncü	Sarrac

7.1.3. Tekstil Sektörü İle İlgili İş Kolları

Tekstil sektörü de Sivas'ta yaygın olan bir iş koludur. Salyâne ve masarifat defterlerinde esnaf taifesine uygulanan vergi taksimlerinde en fazla vergiyi penbeci esnafının ödediği görülmektedir. Vergiyi en fazla ödeyen “penbeci” esnafının işlerinin yani pamuk işleme işinin yaygın olduğu ve penbeci esnafının gelirlerinin diğer iş kollarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Sivas'ta tekstil sektörü ile uğraşan esnaf taifesinin yaygın olduğuna bir örnek de Sivas'taki çarşı isimlerinden verebiliriz. İncelediğimiz defterde Sivas'taki çarşı isimlerinden biri de “Bezzaz sûkı”dır. Bu tabir

aynı çarşıda Bezzaz (Manifaturacı) esnafının çok olduğunun göstergesidir (ŞŞS 37/1). Tekstil ile ilgili diğer esnaflar ise Gazzâz (ipek işleyen) ve Kavukçu'dur.

7.1.4. Çeşitli Esnaf ve İmalat Sektörü

Sivas'ta çok farklı meslek sektörleri vardır: Çilingirci, kazgancı, temürcü, nalband, hurdacı, kılıçcı madenî alanda üretim ve işlemecilik yapan meslek dallarıdır. Kuyumcular ziynet eşyası üretip satarlar. Kalaycılar ise yıpranmış olan kapları kalaylarlar: semerciler ise hayvanların üzerinde yük taşırken kullanılan semerleri yaparlardı. Kazancı, kalaycı gibi meslek gruplarının varlığı Sivas'ta bakırcılık mesleğinin ilerlemiş olduğunu göstermektedir. Nalband, semerci, katırcı ve arabacı esnafının olması Sivas'ta hayvancılığın ve hayvancılığa bağlı taşımacılığın gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Tablo 41. Çeşitli Esnaf ve İmalat Sektörü

Çilingirci	Temürcü	Kazgancı
Semerci	Kalaycı	Kılıççı
Kuyumcu	Arabacı	Tütüncü
Nalband	Muytâf	Sipah bazarı
Berber	Eskici	Katırcı
Hamâl-ı Meydân	Bal mumcu	Hurdacı

7.2. Vergiler

Osmanlı Devleti'nde halktan toplanan vergiler Tanzimat Fermanı'nın ilanına kadar kaynağı İslam hukuku olan şer'î vergiler ile devletin içinde bulunduğu ekonomik duruma göre uygulanan örfî vergilerdir. Osmanlı Devleti'nde zamanla kendisini gösteren ekonomik sıkıntılar, sancak ve kazalardaki masrafların çoğunluğunun halka

yüklenmesine sebep olmuştur. Halk hem normal ödemesi gereken vergileri hem de bir takım örfî vergileri birlikte ödemek zorunda kalmıştır. Konumuz olan defterde tahsili yapılan vergiler şu şekilde tasniflenebilir.

7.2.1. Tekâlif-i Şer‘iye

Adet-i Ağnam: Osmanlı Devleti’nin küçükbaş hayvanlardan aldığı vergidir. Ağnam resmi şer‘î vergilerden sayılır ve koyunların nisan ve mayıs aylarında yavrulamasından sonra alınır. 18. yüzyılda hazinenin önemli bir kalemi haline gelen bu vergi her koyun ve keçiden beşer kuruş ve yirmi beşer para olarak alınması şeklinde kararlaştırılmıştır (Emecen, 1988: 478).

İncelediğimiz defterde ağnâm vergisi ile ilgili örnekler bulunmaktadır. Örneğin, 1225 yılına ait ağnam bedeli olarak altışar kuruş belirlenmiştir. Sivas sancağı kazalarından toplam 2000 ağnam bedelinin tutarı olan 12000 kuruş ve mübaşirinin 2000 kuruş tutarındaki çeşitli masrafları ile beraber toplam 14000 kuruş Sivas sancağı kazalarına taksim edilmiştir (SSS 9: 142/2).

Aşar: Toprak mahsullerinden onda bir oranında alınan şer‘î bir vergidir (Pakalın, 1983: 96). “Öşür” olarak da geçmektedir. Hanzar karyesi ve Suluhân mezraaları topraklarında üretilen ürünlerin Hanzar karyesiyle Suluhan mezrası topraklarında harman yerinde dökülmesi ve ürünlerin öşürlerinin hazine ve malikâne mutasarrıflarına teslim edilmesi belirtilmiştir (SSS 9: 72/1).

Cizye: İslam devletinde yaşayan Gayrimüslim vatandaşların erkeklerinden askerlik hizmetinden ayrı tutulmalarının karşılığı olarak alınan vergidir (Erkal, 1993: 42). 14-75 yaş arası, akıl ve vücutça sağlam olanlardan alınmıştır. Maddi durumlarına göre iyi olanlardan 48 dirhem, orta halli olanlardan 24 dirhem ve fakir olanlardan 12

dirhem alınır (Beşirli, 2005: 260). İncelediğimiz defterde cizye ile ilgili olarak, sarraf taifesinden Birus'un bin iki yüz yirmi senesine mahsub cizyeden baki kalan on altı bin iki yüz doksan bir kuruşunun Sivas cizyedarı Mustafa'ya teslim edildiği kaydı vardır (SSS 9: 34/2).

7.2.2. Tekâlif-i Örfiye

Salyâne: Masarifat, salyane ve ale'l-hesap defteri olarak adlandırılan bu vergiler sancak ve kaza giderleri olarak yılda iki kez halktan toplanmaktaydı (Beşirli, 2005: 273). Salyâne vergisi ile ilgili örnekler “defterde yer alan belge türleri” bölümünde ayrıntılı olarak verilmiştir.

İmdâd-ı Hazeriye: Savaş olmadığı zamanlarda bütçe açığının kapatılması veya valilerin masraflarının karşılanması için halktan toplanan vergidir (Pakalın, 1983: 63). Valilerin muharebe olmayan zamanlardaki giderlerinin bir kısmını karşılamak için ayrılmış olan bu vergi önceleri gerektiği zaman toplanırken, zamanla sürekli olarak toplanmıştır. Bu vergi şehir ve köy ayrımı yapılmaksızın her yıl düzenli olarak Muharrem ve Recep aylarında iki taksitte alınıyordu (Küçük, 2007: 118).

İmdâd-ı Seferiye: Savaş zamanlarında bütçe açığının kapatılması ve valinin sefer masraflarının karşılanması amacıyla halktan toplanan vergidir (Pakalın, 1983: 63). Eyalet ve sancak merkezleri olan şehirlerde halkın yöneticilere ödediği İmdâd-ı Hazariye ve İmdâd-ı Seferiye vergileri görev sebebi ile İstanbul'dan gelen mübaşir ve ulaklara yapılan harcamalar, ayaklanmaların bastırılması gibi giderler altı ayda bir hesaplanır ve şehir merkezi ve çevresindeki köylere tevzi edilirdi (Beşirli, 2005: 277).

İncelediğimiz defterde imdâd-ı seferiye ve imdâd-ı hazariye vergilerinin toplanması amacıyla ilgili çeşitli belgeler bulunmaktadır. Örneğin, Sivas kazalarından

1225 yılına ait iki taksit ile on beş bin kuruş imdad-ı hazariyye vergisi tahsil edilirken Sivas valisine seferberlik görevi gelince toplanan miktar imdâd-ı seferiye vergisi olarak kabul edilmiş ve aradaki fark da reayadan tahsil edilerek toplam otuz üç bin kuruş imdad-ı Seferiye vergisi bin iki yüz yirmibeş senesinin muharrem ayı başlangıç alınarak Sivas kazalarından tahsil edilmiştir (SSS 9: 74/2).

Zecriyye: Alkollü içkilerden alınan vergiye denir. 4 Nisan 1792’de “Zecriye Rüsûmu Nizâmı” ile şarap, rakı hamr vb. müskirât alkollü içeceklerden idi (Beşirli, 2005: 243). İncelediğimiz defterde bu vergi ile ilgili olarak, Sivas kazasının iki yüz yirmi altı senesi rüsûm-ı zecriyyesi olan yüz elli kuruşun tahsil edilmesi ve mübaşirine teslim olunması ve Dersaadet’e gönderilip zecriye sandığına teslim olunmasına dair bir ferman yayınlanmıştır (SSS 9: 178/1).

Zahire Temini: Osmanlı Devleti ihtiyaç halinde eyalet, sancak ve kazalardan satın alma yoluyla zahire teminine başvuruyordu. Zahire satın alınacağı zaman vali, kadı veya naib, satın alma işini gerçekleştirecek mübayaacı ve diğer görevlilere hitaben merkezden ferman yayınlanırdı (Beşirli, 2005: 293). İncelediğimiz 9 numaralı defterde zahire temini ile ilgili fermanlar mevcuttur. Örneğin, Sivas kazalarından beş bin kile hinta ve otuz bin kile şair’in tahsil edilerek Erzurum’a Serasker Müşâr-ı İleyh ordusuna teslim edilmesine yönelik ferman yayınlanmıştır. Hinta’nın kilesi kırkar, şair’in kilesi yirmişer paradan toplam yirmi bin kuruş tutarındaki miktarın görevlendirilen mübayaacı tarafından nakit olarak ödeneceği belirtilmiştir (SSS 9: 86/3).

7.3. Tarım ve Hayvancılık

İncelediğimiz defterdeki bilgilere göre insanlar, tarımsal faaliyetler, ulaşım, nakliye gibi çeşitli amaçlarda faydalanmak için öküz, at ve merkeb gibi hayvanlar yetiştirmişlerdir. Ayrıca etinden ve sütünden faydalanmak amacıyla büyükbaş ve

küçükbaş hayvanlar yetiştirdikleri de görülmüştür. Hayvanların üzerinde kullanılan koşum takımları da terekelerde yer almaktadır. Kayıtlardaki bilgilere göre hayvanların yaşı, fiziki özelliğine göre değerinin belirlenmesi için farklı şekillerde kayıt yapılmıştır. Örneğin, “*inek, küçük kara inek*” gibi sıfatlar kullanılmıştır. İncelediğimiz defterdeki terekelerin sahipleri şehir merkezinde yaşadıkları için terekelerde hayvanların miktarına çok fazla rastlanılmamıştır.

Ordu-yı Hümâyûn’un ihtiyacı için Sivas ve kazalarından koyun satın alınması Sivas ve çevresinde küçükbaş hayvan yetiştirildiğini göstermektedir. Esnaf taifesinde katırcı, semerci, nalbandcı ve arabacıların bulunması ve dericilikle ilgili çeşitli iş kollarının olması da hayvanların çok yetiştirildiğini ve onların ulaşım, tarımsal üretim vs. gibi farklı alanlarda kullanıldıklarını göstermektedir.

Sivas iklimden dolayı sebze ve meyve çeşitlerinin fazla yetiştiği bir yer değildir. Buna rağmen mülk satışlarında mülkün özellikleri belirtilirken meyve ağaçlı bahçe, ağaçsız bahçe ve sebze bahçesi anlamında kullanılan “bostan” tabirleri ile insanların kendi mülklerinde imkânların elverdiği ölçüde sebze ve meyve yetiştirdikleri söylenebilir. Ordu-yı Hümâyûn’un ihtiyacı için Sivas ve kazalarından arpa ve buğday alınması da tahıl grubu ürünlerin yetiştirildiğini gösterir. Tablo 28’ de tereke kayıtlarına göre evlerde bulunan gıda ürünlerinde tahıl grubu ürünler daha fazla bulunmaktadır.

Tablo 42. Yetiştirilen Hayvanlar ve Hayvancılıkla İlgili Aletler

Al esb	Davar	Kır bârgir bigâl	Orta öküz
Bargir	Davar kımti	Kısrak	Öküz
Başlık	Donanmış kaltak	Koç	Sade kaltak
Bârgir alacası Haleb	Düve	Koyun	Tay
Bargir ma‘ boğça	Erzurum rahtî	Küçük kara inek	Terki heğbesi

Büyük kara inek	Esb	Küçük tosun	Toklu
Büyük öküz	İnek	Merkeb	Tosun
Camus ineği	Katır	Mîş	Urgan
Dana	Keçi	Oğlak	Yular

7.4. Mülk Alım-Satımı

İncelediğimiz defterde 35 adet mülk alım-satımının olduğu görülmektedir. Bu mülk satışlarında satılan mülkün özellikleri, fiyatı, satan ve alanın dinleri ile ilgili bilgiler Tablo 43'te bulunmaktadır. Bu bilgiler ile mülk satışlarının hangi mahallelerde yoğunlaştığı, mahallelerin dini yapısı, satılan mülklerin fiziki özellik ve değerleri hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Tablo 43. 9 Numaralı Sivas Şer'ıye Sicilinde Bulunan Mülk Satışları

Belge no:	Mahallesi:	Mülkün Özelliği	Fiyatı	Satan-Alıcı
22/2	Küçük Bengiler	nısf kış evi, fevkani oda, aralık, kış evi, çeşme	1200 guruş	Z↔Z*
36/1	Akdeğirmen	kış evi, oda, taşrada oda, yine kış evi, çeşme	290 guruş	Msl↔Msl**
52/1	Ganem	kış evi, iki bâb fevkani harem odası, aralık, ahur, havlu	255 guruş	Msl↔Msl
53/2	Örtülü Pınar	kış evi, fevkani oda, ahur, aralık, havlu	225 guruş	Msl↔Z
54/2	Hacı Zâhid	kış evi ve aralık	62 guruş	Msl↔Msl

57/2	Akdeğirmen	kış evi, bahçe, havlu	200 guruş	Z↔Z
58/2	Yahya Bey	kış evi, havlu	90 guruş	Msl↔Msl
59/2	Küçük Minâre	kış evi, bostân, nisf havlu	450 guruş	Msl↔Msl
64/3	Küçük Minâre	kış evi arsası ile yolu, havlu, çeşme	500 guruş	Msl↔Msl
65/2	Şems Ferrâş	kış evi, iki aralık, bahçe, havlu	250 guruş	Msl↔Msl
76/1	Hamurkesen	kış evi, ahur, aralık, bahçe, havlu	400	Msl↔Msl
85/2	Küçük Bengiler	fevkani oda, kış evi, havlu	570 guruş	Z↔Z
89/1	Küçük Bengiler	kış evi, dörtte bir hisse-i tarîk	270 guruş	Z↔Z
93/1	Şah Hüseyin	fevkani oda, ahur, kârgir anbar, virânhane, arsa, havlu, çeşme	1000 guruş	Msl↔Msl
101/3	Göğedin (karye)	kış evi, samanlık, arsa	200 guruş	Msl↔Z
101/4	Üryani zimmî	kış evi, bir oda, havlu	400 guruş	Z↔Z
105/3	Küçük Minare	kış evi, yazlık, anbar, nisf tarîk	450 guruş	Msl↔Z
108/1	Hamur kesen	su değirmeni	110 guruş	Z↔Msl
108/2	Bazar	kış evi ve yolu	210 guruş	Z↔Z
111/2	Hamur kesen	kış evi, oda, bostan	112,5	Msl↔Msl

			guruş	
112/2	Baldırbazarı	kış evi, fevkani yazlık, havlu, çeşme	1300 guruş	Z↔Z
112/3	Baldırbazarı	on ve beş arşun uzunluğunda mülk ve ahur	250 guruş	Z↔Z
112/4	Baldırbazarı	fevkâni eyvân (salon), oda, fırın damı, çeşme	550 guruş	Z↔Z
120/1	Sarı Şeyh	bahçe ve kapusu	700 guruş	Msl↔Msl
121/1	Üryan-ı Zimmî	kış evi ve havlu	350 guruş	Z↔Z
121/2	Küçük Minare	debbağhane arsası	60 guruş	Msl↔Msl
121/3	Câmi-i Kebir	Bahçe	100 guruş	Z↔Msl
126/2	Ali Baba	kış evi, fevkani oda, ahur, sagir yazlık ve havlu	380 guruş	Msl↔Msl
140/2	Şah Hüseyin	fevkani oda, kış evi, ahur, odunluk ve aralık	600 guruş	Msl↔Msl
141/1	Hacı Mehmed	kış evi, fevkani oda, yazlık tahtani aralık ve havlu	100 guruş	Msl↔Msl
145/3	Câmi-i kebir	kış evi, nısf havlu ve yolu	250 guruş	Z↔Z
145/4	İmaret	kış evi, harem odası, dam, kebir oda, ahur, sagîr kahve odası, bostan ve havlu	200 guruş	Msl↔Msl

157/1	Ganem	harem odası, kış evi, havlu	140 guruş	Msl↔Msl
157/2	Ağca Bölge	kış evi, fevkani oda, aralık, kargir anbar ve çeşme	480 guruş	Z↔Z
174/3	Baldırbararı	kış evi ve havlu	320 guruş	Z↔Z

*Z: Zimmî

**Msl: Müslim

Mülk satışının en çok Küçük Bengiler (3), Baldırbararı (4), ve Küçük Minare (4) mahallerinde gerçekleştiği görülmektedir. En pahalı mülk satışı Baldırbararı mahallesinde 1300 kuruşa, en düşük mülk (ev) satışının ise Hacı Zahid mahallesinde 62 kuruşa olduğu görülmektedir.

Sivas'taki evlerin değerlerinin her mahallede aynı olmadığı da görülmektedir. Örneğin, Baldırbararı mahallesinde satılan kış evi ve havlu 320 kuruşa satılırken (ŞŞS 9: 174/3), Yahya Bey mahallesinde aynı özellikleri belirtilen mülkün 90 kuruşa satıldığı görülmektedir (ŞŞS 9: 58/2). Bu fiyat farklılığında evin konumu ve fiziki özellikleri etkili olmaktadır.

İncelediğimiz defterdeki bilgilere göre mülk satışlarında Müslümanlar ile Gayrimüslimler'in genel olarak kendileriyle aynı inanca sahip kişilerle alım satım yaptıkları görülmüştür. Otuz beş adet mülk satışından beş tanesinde farklı kültüre sahip olan kişilerin mülk alım-satımı vardır. Bunlardan üçünde Gayrimüslimler, ikisinde ise Müslimler alıcı konumunda olmuştur. Gayrimüslimlerin sattıkları evlerin fiyatı 100-1300 kuruş aralığında, Müslümanlar'ın sattıkları evlerin fiyatları ise 62-1000 kuruş aralığındadır. Tablo 43'teki fiyatlar incelendiğinde Gayrimüslimler'in ekonomik durumlarının Müslümanlar'a göre daha iyi olduğu ve evlerinin daha değerli özelliklere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

7.5. Bakır Nakliyesi

Madenler, yüzyıllardan beri toplumların yaşamlarında önemli yer işgal eden gelir kaynaklarından biri olmuştur. Maden ocak ve işletmeleri devletin para rejiminin örgütlenmesinde ve tedavüle sunulmasında temel girdiler olmuştur. Gümüş ve altın madeninin ocaklardan çıkartılıp, darbhanelerde sikkeye dönüştürülmesi, devletin malî ve iktisadî mekanizmalarının işlevini kolaylaştırmaktaydı. Bundan dolayı Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren hem Rumeli hem de Anadolu'da maden ocaklarına gereken önemi vermiştir. Osmanlı Devleti'nde bakır madeni Kastamonu Küre, Ergani, Gümüşhane ve Kratova'da bulunuyordu. XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren Keban ve Ergani madenleri, Osmanlı Devleti'nin maden üretiminin önemli merkezleri haline gelmiştir. Bakır madeni, Osmanlı Devleti'nde tophane, cebehane ve tersane gibi askerî tesislerde silah ve alet yapımında kullanılıyordu (Beşirli, 2005: 174).

Osmanlı Devleti madenlerin naklinde kara ve deniz yollarından yoğun bir şekilde faydalanmıştır. İç bölgelerdeki merkezler en yakın limanla bağlantılı durumda idi. Çünkü denizyolu ulaşımı karayoluna göre daha ekonomikti. Devlet nakliyat sırasında bir takım önlemleri almaktaydı. Nakil için gerekli hayvan, yol istikameti, nakliyede memur olan mekâriilerin ücreti, güvenlik ve iaşeleri gibi konularda gerekli tedbirleri alırdı. Anadolu'da maden nakli için birçok güzergâh vardı. Sivas ve kazalarından geçen güzergâh şu şekildedir: A) Keban/Ergani-Sivas-Tokat, A1) Tokat-Amasya-Samsun iskelesi, A2) Tokat-Merzifon-Osmancık-Çankırı-Bolu-İzmit iskelesi (Altunbay, 2002: 798-799).

Ergani'de çıkartılan ham bakır madeni, Bozok Sancağı'ndaki deve kervanlarıyla Tokat'a getirilip Tokat'taki kalhânelerde işlenip saf hale getirildikten sonra yol

güzergâhındaki kazalardan sağlanan arabalarla Samsun İskelesi'ne nakledilmekte, oradan da gemilerle İstanbul'a gönderilmekteydi (Beşirli, 2005: 175).

İncelediğimiz defterde bakır nakli ile ilgili bir ferman bulunmaktadır. Fermana, Ergani madeninden çıkarılan yetmiş beş bin batman bakırın Tokat kalhanesinde pişirilmesi ve Samsun'a nakledilmesi için gerekli yük hayvanı ve arabaların temini için Sivas, Amasya, Tokat ve Cânîk sancaklarına ferman gönderildiğine binâen Sivas sancağı kazalarından bakır nakline yetecek kadar yük hayvanı ve arabaların tedarik edilerek Tokat'daki bakırın Samsun iskelesine güvenli bir şekilde nakledilmesine dair hususlar belirtilmiştir (SSS 9: 94/1). Ergani'den çıkarılan bakırın Tokat'ta işlenmesi ve Samsun'a nakli Sivas eyaletinde, özellikle Tokat'ta bakırcılık sanatının gelişmesini sağladığı gibi, ekonomik olarak yol güzergâhındaki yerleşim birimlerine de katkılar sağlamıştır. Yayınlanan fermanlarla taşradaki görevlilere bakır naklinde dikkat etmeleri gereken hususlar belirtilmiştir. Bu durum devletin bakır nakli konusunda her türlü tedbirleri aldığını göstermektedir.

7.6. Menzilhaneler

Haberleşme insanlığın tarihi kadar eskidir. İnsanlar arasındaki haberleşme, insanların devletleri kurmasıyla gelişmiş; tarihin her devrinde ve farklı şekillerde haberleşme sağlanmıştır (Altınan, 2002: 913).

Menzil kelimesi “konak yeri”, “bir günlük yol”, “dinlenmek amacıyla durulan yer, konak”, “kervanların ve posta tatarlarının indikleri ve at değiştirdikleri yahut geceyi geçirmek üzere konakladıkları bina ve han”, “yolculuk sırasında geceleyin kalınan yer,”, “mesafe”, anlamlarında kullanılmıştır. Sefere giden ordunun konaklama yeri, haca gidenlerin yolda geceyi geçirdikleri yer, kervan ticaretiyle uğraşanların dinlendikleri yer, ulak adıyla tanınan posta tatarlarının at değiştirdikleri veya zaruri

durumlarda kaldıkları yerler menzil olarak adlandırılmaktadır (Müderrişoğlu, 2002: 920).

Osmanlı'da menzilhaneler genellikle 6 ile 12 saatlik mesafelere (yaklaşık 40-70 km) kurulmuştur. Osmanlı sınırları içerisinde Anadolu ve Rumeli'de sağ kol, sol kol, orta kol olarak üçlü anayol sistemi kurulmuştur. Ayrıca tali yollar üzerinde de menzilhaneler teşkil edilmiştir. İstanbul merkez olmak üzere Anadolu'nun üçlü güzergahı şöyledir.

Anadolu Sağ kol (Hac Yolu): Üsküdar-Gebze-Eskişehir-Akşehir-Konya-Adana-Antakya yolu ile Halep ve Şam güzergâhını izleyen hac yoludur.

Anadolu Orta kol (Bağdat-Basra Yolu): Üsküdar-Gebze-İznik-Bolu-Tosya-Merzifon-Tokat-Sivas-Hasançelebi-Malatya-Harput-Diyarbakir-Nusaybin-Musul-Kerkük güzergâhını izleyen yoldur. Bu yol üzerinde 44 menzilhane bulunuyordu. Bağdat Menzilhane, İstanbul'a 445 saatlik bir mesafede idi.

Anadolu Sol kol: İstanbul-Erzurum arasında yer alan bu yol Merzifon'a kadar orta kol'un izlediği yolu izleyerek buradan Lâdik-Niksar-Karahisar-ı Şarkî-Kelkit-Aşkale-Erzurum yoluyla Hasankale'den bir kol Kars'a diğer bir kol da Tebriz'e ulaşıyordu (Altunan, 2002: 913).

Bu konaklama noktalarında bir miktar beygir beslenerek haber getirip götüren ulakların hizmetine sunulmuştur. Menziller için lazım olan para "*Menzilkeş*" ismi verilen o yerin veya yakın çevre ahalisinin avarız ve bedel-i nüzülü karşılığı gördükleri hizmetle ve ulakların kullandıkları beygire mukabil kendilerine evvelden devletçe tahsis olunan beygir ücretini menzilciye ödemeleriyle sağlanmaktaydı. Masraf çok olursa başka kazadan "imdatiye" adlı para tayin olurdu. Menzildeki her at için ortalama 147,5 kuruş (=17.700 akça) masraf çıkıyordu. Bağdat'a kadar olan orta kolda 671 beygir

bulunmaktaydı. Menzilde bir yıl için tayin edilen menzil emini (menzilci), menzil kethüdası, ahur kethüdası, seyis, odacı, sürücü, aşçı ve hizmetliler bulunurdu. Sürücüler, başka bir menzile hareket eden ulaklarla birlikte giderek, menzile ait olan hayvanları geri getirmek ve ayrıca rehberlik yapmakla da görevliyidiler. Ulaklar dürüst, namuslu, hayvana binebilen, yola dayanıklı ve sadrıazam veya vezir dairelerinde çalışmış kişilerden seçilirdi. Bütün menzillerin mali sorumluluğu Mevkufat Kalemi'nde teşkil edilmiş bulunan *Menzil Halifeliği*'ne aitti (Halaçoğlu, 1989: 441-446).

Zamanla menzil teşkilatında bozulmalar meydana gelmiştir. Ulakların menzilhanelerden ihtiyaç fazlası beygir alması, aynı menzil beratıyla birden çok seyahat etmeleri, kişisel çıkarları için tüccarların mallarını menzil beygirleriyle taşınması gibi sebeplerden dolayı menzilhane sisteminde 18. yüzyılda bozulmalar meydana gelmiş ve çeşitli düzenlemeler yapılarak bu aksaklıklar giderilmeye çalışılmıştır (Altunan, 2002: 916).

İncelediğimiz defterde menzilhanelerle ilgili olarak, Sivas menzilhanesinin işletmesinin devri, menzilhanelerin uyması gereken hususlara yönelik ferman suretleri bulunmaktadır.

Anadolu'nun orta kolunda vaki menzilhânelerdeki bargirlerin acele Hüseyin tatar tarafından Sivas mahkemesine getirilmesine yönelik ferman yayınlanmıştır (ŞŞS 9: 10/1). Bu fermanda bargirlerin mahkemeye niçin getirileceği konusunda bilgi verilmemiştir.

İncelediğimiz defterde menzillerin idaresinin devri ile ilgili belgeler bulunmaktadır. Menzillerin idaresi genelde bir yıllığına verilirdi. Muhzırbaşı oğlu Muhammed Ağa ve Süleyman Ağa Sivas menziline idaresini bir seneliğine Hacı Musa ve Derviş Muhammed Yüzbaşı Ağa'ya devretmişlerdir (ŞŞS 9: 34/3).

Sivas menzilhanelerini bir seneliğine alan Başçavuş Seyyid Ahmed Ağa ve Seyyid Derviş Muhammed Ağa'nın mâl-i menzillerine mahsub olmak üzere esnaf taifesinin sâlyanelerine takas şartıyla beş bin kuruş esnaf taifesine taksîm edilmiştir (SSS 9: 110/2).

Başçavuş Ahmed Ağa ve Derviş Seyyid Muhammed Ağa bir seneliğine otuz beş bin kuruşa Sivas menzilin'in idaresini almışlardır (SSS 9: 176/2). Bu örnekten menzil idaresinin aynı kişilere ve tekrar bir yıllığına verilebileceği görülmektedir.

Menzilerde yaşanan bozulmalar incelediğimiz defterdeki ferman suretlerinde bulunmaktadır. Örneğin, Üsküdâr'dan Bağdât'a varınca yol üzerinde vaki kazaların menzircilerinin yolcu, mültezim ve tüccarlardan malum miktar akçe alamazlarsa menzil bârgiri vermemeleri gerektiğine yönelik bir ferman yayınlanmıştır (SSS 9: 71/1). Sorunu çıkaranlar menzillerden bargir alıp yeterli parayı vermeyen yolcu ve tüccarlardır.

Bazen bunun tam tersi bir durum da olabilmektedir. Bazen sorunu çıkartan yolcu ve tüccarlar değil menzircilerin kendileri olmaktadır. Yapılan şikâyetler üzerine menzirciler fermanla uyarılmıştır. Örneğin, Üsküdâr'dan Bağdât'a varınca yol üzerindeki vaki kazaların menzircilerinin yolcu, mültezim ve tüccarlara menzil bârgiri vermeyip bargirleri memur olan ulaklara takdim etmeleri ve diledikleri miktar akçe almalarından dolayı kaza menzircilerinin yeterli bargir bulundurmaları ve bargir ücreti olarakta malum miktar akçe almaları gerektiğine yönelik ferman yayınlanmıştır (SSS 9: 54/1). Bu fermandan menzil teşkilatındaki bozulmalarda menzircilerin ve ulakların keyfi uygulamalarının etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Tâtârân ve ulakların Sivas'a gelmelerinde asıl câddeleri olan Deliklitaş'a gitmeyip dilediği kuralara gittikleri ve fukarayı rencide ettikleri, bundan dolayı menzillerine gitmeyenlere bârgir verilmemesine yönelik yayımlanan ferman da menzil teşkilatındaki bozulmalara örnek olarak gösterilebilir (SŞS 9: 154/2).

Yedlerinde menzil ahkâmı olmayıp kendi isteği ile gidip gelenlere menzil bargiri verilmemesine yönelik yayımlanan bu belgede ise devletten izin alınmadan yolculuk yapan kimselere menzil bargiri verilmemesi ve menzilhanelerdeki bargirlerin amacına göre kullanılması amaçlanmıştır (SŞS 9: 187/2).

İngiltere Devleti'nin ulak ve tâtârlarının menzilhanelere geldiklerinde onlardan bargir ücretinin tuvâna olarak alınmasına (fazla ücret alınması) yönelik bir ferman yayınlanmıştır (SŞS 9: 139/2). Buna göre menzilleri kullananlar sadece Osmanlı vatandaşı ve görevlileri değil yabancı devletlere ait kişi ve görevliler de kullanabilmektedir. İngilizlerin Bağdat'a kadar olan bölgede menzilleri kullanarak bu bölgede çeşitli faaliyetlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Menzil teşkilatının amacına yönelik olarak en çok yararlanan tatarların merkezden gönderilen belgeleri Sivas'a getirdikleri ve kendilerine ödenen ücretlere yönelik çok sayıda kayıt bulunmaktadır: “*Sivas ve havalisinde vaki kazalardan müretteb bin sipah terakkilüsü neferâtının isticâlini havi bin iki yüz yirmi beş rebü'l-ahirinin evasıtı tarihiyle müverrah kaim-makam tatarlarından Ali tatar kulları yediyle bir kıt'a emr-i celilü'ş-şân sadır ve Sivas'a vürud eylediği tescil şud.*” (SŞS 9: 46/2). Tatarlara ödenen ücretler masarifat defterlerinde bulunmaktadır: “*Asker isti'câli için gelen tâtâra virilen: 130 guruş*” (SŞS 9: 95/1).

Verimli çalıştığı dönemlerde bulunduğu yöreye canlılık getiren menzilhanelerde bozulmaların başlaması ve yöre halkının çeşitli vergilere tabi olması menzilhanenin

yükünü çeken halkın yerlerini terk etmesine sebep olmuştur. 1834'ten itibaren posta teşkilatının kurulmasıyla menzilhaneler posta istasyonlarına dönüşmüştür (Altunan, 2002: 917).

7.7. Para Politikaları ve Kullanılan Para Birimleri

Para kelimesi “parça, gümüş parçası” manasındaki Farsça **pâre**'den gelmektedir ve genel olarak bütün ödeme araçlarını ifade etmektedir. Osmanlı Devleti'nin ilk parası “akçe” olmuştur (Akyıldız, 2007: 163-164). Osmanlı'da zamanla para politikalarında değişiklikler yaşanmıştır. Osmanlı Devleti para akışını kolaylaştırmak için yabancı ülkelerden altın ve gümüşün ülkeye girişini kolaylaştırırken bunların ülke dışına çıkmasına izin vermemiştir. Bundan dolayı yabancı paralar piyasada çok dolaşmış ve yabancı gümüş sikkeler zamanla “guruş” şeklini almıştır. 1690 tarihinden itibaren kuruş ifadesi kullanılmıştır. “1 para= 3 akçe ve “1 kuruş= 40 para” ölçüsü getirilmiştir. Kuruş 19. yüzyılda da para birimi olarak kullanılmıştır (Sarıcaoğlu, 2002: 407).

Osmanlı Devleti askeri harcamaların artan masrafı ve ekonomide yaşanan olumsuz gelişmeler ile beraber tedavülde olan altın ve paralarla ilgili düzenlemeleri özellikle II. Mahmut döneminde yapmıştır. 1808-1830 yıllarında gümüş sikke 37, altın sikke 35 kere tağşiş edilmiştir. Bu dönemde paraların içindeki değerli maden miktarı düşmüştür (Sarıcaoğlu, 2002: 407). Örneğin, 1812 yılında Osmanlı-Rus savaşı ve yaşanan diğer gelişmelerin etkisiyle tedavüldeki paralar resmi fiyatların üstünde idi. Yayımlanan fermanla sikkelerin değeri yeniden belirlenerek, 1805'te 5,5 kuruş olan İstanbul zer-i mahbub 6,5 kuruşa, Mısır zer-i mahbub 4 kuruş'tan 6,5 kuruşa yükseltilmiştir (Öztürk, 2002: 802). İncelediğimiz defter, Osmanlı Devleti'nde para ayarları ile ilgili olarak çok fazla düzenlemenin yapıldığı dönemlerden biridir. Bu

dönemde para ayarları ile ilgili düzenlemeler yapılması ekonomide yaşanan olumsuz gelişmeleri göstermektedir.

İncelediğimiz defterde altın ve sikke rayiçlerinin belirlenmesi ve kalpazanlara değerinden fazla miktar verilmemesine yönelik üç adet ferman vardır. Örneğin, 19 Ramazan 1226 tarihli fermanda Osmanlı Devleti'nde tedavülde olan altınların ve sikkelerin rayici yeniden belirlenmiştir. Buna göre, Fındık altını on guruş ve İstanbul Zer-i mahbûb yedi buçuk guruş ve nisfiyesi (yarımı) üç buçuk guruş on para ve Mısır zer-i mahbûbî altı buçuk guruş ve nisfiyesi (yarımı) üç guruş on para ve Fındık rub'ıyyesi (çeyreği) on para ve Yıldız altını on iki guruş ve Macar altını on bir buçuk guruş ve Kara guruş beş buçuk guruş olarak belirlenmiştir (ŞŞS 9: 158/1).

İncelediğimiz defterdeki nikâh akitlerinde yer alan mehirlerde para birimi olarak akçe kullanılmıştır: “...yirmi bir bin akçe mihr-i mu'accel ve mü'eccel...” (ŞŞS 9: 1/6). Ağırılığı ve değeri tam demek olan “sağ akçe” tabiri de belgelerde kullanılmıştır (Sarıcaoğlu, 2002: 409). Es-Seyyid eş-Şeyh el-Hâc Ahmed Efendi'nin Sivas hazinesinden yüz yirmi “sağ akçe” ile vazifeye tayin olunduğu belgede bu tabir kullanılmıştır (ŞŞS 9: 22/1).

İncelediğimiz defterde temel para birimi olarak “kuruş” ve “para” kullanılmıştır. Terekelerin değerlerinin belirlenmesinde, alacak ve borç miktarı, mülk satışı, vergi taksimi, mehir miktarı, tereke masraflarının ücretleri genelde kuruş ve para olarak belirlenmiştir. Tereke, salyâne ve masarifât defterlerinde kuruş ve paradan ayrı olarak bir de “meblağ” para birimi olarak kullanılmıştır. 1 kuruş 120 meblağ'a eşittir (Hanilçe, 2009: 90).

9 numaralı Sivas şer'ıye sicili kayıtlarındaki bilgilere göre bu dönemde Osmanlı Devleti'nde tek tip para birimi kullanılmamaktadır. Fındık, Mısır Zer-i mahbûbî, İstanbul Zer-i mahbûbî, Macar ve Yıldız altınları ile bunların nisfiye (yarımı) ve rub'iyeleri (çeyreği) kullanılmıştır. Para birimi olarak ise genelde kuruş ve para, azda olsa meblağ ve akçe kullanılmıştır.

7.8. Uzunluk ve Ağırlık Ölçüleri

9 numaralı Sivas şer'ıye sicilinde bulunan tereke kayıtlarında ve ordu için gerekli olan erzak nakillerinde kullanılan çeşitli ağırlık ve uzunluk ölçü birimleri bulunmaktadır. Bunların bugünkü değer ve karşılıkları şu şekildedir.

Arşun (Arşın): Bugünkü değeri olarak 0,758 m.'ye denk gelen bir uzunluk ölçüsüdür (Ekici, 2010: 92). İncelediğimiz defterde "arşun" tabiri mülk satışında satılacak mülkün çevresi belirlenirken kullanılmıştır.

Top: 20 arşına denk gelmektedir. Bugünkü değerlere göre bir top 13 m.'dir. (Hanılçe, 2009: 76). İncelediğimiz defterde tereke kayıtlarında kumaşların ölçülerinde kullanılmıştır.

Batman: Genelde Türkler ve Türkler'le ilgisi bulunan kavimlerin kullandığı bir ağırlık ölçüsüdür. Batmanın bugünkü karşılığı 7,69767 kg.dır. Bugün bile Tokat, Erzurum ve Kayseri yörelerinde 8 kiloluk ağırlığa batman denilmektedir (Kallek, 1992: 199-200). Batman incelediğimiz belgelerde bakırın ağırlığında kullanılmıştır.

Dirhem: Okkanın dört yüzde birine denk gelen ağırlık birimidir. Tarih boyunca farklı değerler uygulanmış olsa da günümüzde yaklaşık 3,12 grama denk gelmektedir. (Sahillioğlu, 1994: 368-371). İncelediğimiz belgelerde dirhem genelde ziyet eşyalarının değerinin belirlenmesinde kullanılmıştır.

Katır yükü: 60–80 kg. arasında değişmektedir. Yük yerine haml şeklinde de ifade edilmektedir (Hanilçe, 2009: 77). İncelediğimiz defterde “yük” tabiri genelde fermanlarda Ordu-yı Hümâyûn için yapılacak zahire naklinde kullanılmıştır.

Kıyye: Vukiyye ve okka da denilmektedir. 400 dirheme denk gelen bir ağırlık birimi olup günümüzde 1,2822945 kg’ın karşılığıdır (Ekici, 2010: 93). İncelediğimiz defterde özellikle “Evâni-i nuhas” denilen bakırdan yapılan kap-kaçakın değerinin belirlenmesinde “kıyye” tabiri kullanılmıştır.

Kile: İncelediğimiz defterde bazen keyl olarak da kullanılan bir ağırlık birimidir. Kuru meyve ve hububatların ölçümünde kullanılır. Osmanlı Devleti’nin resmi ölçüğü olan İstanbul kilesi 16. yüzyılda 20 okka, yani 25,6589 kg. buğday ve un, 23,093 kg. arpa alırdı. Kile’nin ağırlığı her yerde aynı değildi. Örneğin 19. yüzyılın başında Antakya kilesi İstanbul kilesinin altı katına eşitti (Kallek, 2002: 568-569). İncelediğimiz defterde genelde Ordu-yı Hümâyûn için gönderilecek arpa ve buğday miktarlarının tespitinde İstanbul kilesi kullanılmıştır.

Miskâl: Altın, gümüş ve mücevher gibi eşyaların tartılmasında kullanılır. Bugünkü ölçüye göre yaklaşık olarak 4,5 grama denk gelmektedir (Pakalın, 1983: 546). İncelediğimiz defterde ziynet eşyalarının değerinin belirlenmesinde kullanılmıştır.

Rub‘: Dörtte bir, bir şeyin dörtte birini ifade eder (Devellioğlu, 2001: 896). İncelediğimiz defterde tereke kayıtlarında altınların çeyreği anlamında kullanılmıştır: “90 re’s findık rub ‘iyesi kıymeti: 225 guruş” (SŞS 9: 85/1).

8. ASKERİ GELİŞMELER

8.1. 1809-1812 Osmanlı-Rus savaşı

IV. Mustafa tahtta iken 25 Ağustos 1807'de, Fransız Napolyon'un saldırıları karşısında zor durumda kalan Rusya, Osmanlı Devleti ile sekiz ay süreli bir mütâreke imzalamıştı. Napolyon, Rusya ve Prusya ile barış yapıp Osmanlı toprağı olan Eflak ve Boğdan eyaletlerinin, Çar tarafından işgal edilmesine rıza gösterinceye kadar bu mütareke devam etti. Ancak, Napolyon'un bu tavrı ve Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı işgal etmesi, Avrupa'daki dengeleri değiştirdi. Napolyon, İngiltere'yi barışa zorlamak için bir kara kuşatması başlattı. Fransa'nın İngiltere'yi bu şekilde ablukaya alması Avrupa'daki devletleri ekonomik krizin eşiğine getirdi. İngiltere, Avrupa'da olumsuz etkilenen ticaretini Akdeniz'de telafi etmeye çalıştı ve 5 Ocak 1809'da **Osmanlı-İngiliz Muâhede**si imzalandı. Buna göre İngilizler ellerinde bulunan Osmanlı kalelerini, Osmanlılar da el koymuş oldukları İngiliz gemi ve mallarını karşılıklı olarak iade edeceklerdi. Ruslar, Bâbiâlf'nin, Eflak ve Boğdan'ın boşaltılması isteğine uymadıkları gibi, tekrar ileri hücumla geçtiler. Bunun üzerine 10 Cemâziyelâhir 1224/23 Temmuz 1809'da Sadrâzam Yusuf Ziyaeddin Paşa, Serdâr-ı Ekrem sıfatıyla ordunun başında İstanbul'dan ayrıldı. Şumnu ve Rusçuk yolunu takip ederek Silistre'ye ulaştı (Şahin, 2009: 44-45).

Silistre yakınlarında Rusya ile yapılan **Tatarıçe** meydan savaşında on bin askerini kaybeden Ruslar meydanı Osmanlı'ya bırakarak geri çekildi (24.10.1809). 1810 baharında Ruslar, Osmanlıyı barışa zorlamak için Varna'yı kuşattılar, Osmanlı donanmasının Varna'ya gelmesi üzerine geri çekildiler. Ruslar Şumnu meydan muharebesinde yirmi bin asker kayıp verdiler ve ilerlemeleri durduruldu. Ruslar, Rusçuk ve Yerköy'ü aldılar ve 1811 yılı denge içinde geçti. Napolyon'un Rusya üzerine

yürümesi ile yaşanan gelişmeler sonucunda Rusya ile Osmanlı Devleti 28.5.1812 tarihinde Bükreş antlaşmasını imzalayarak savaşa son verdiler (Öztuna, 1998: 481-482). İncelediğimiz defterde savaşın gidişatı ile ilgili bilgiler, savaşa katkı için din adamlarından yardım istenmesi, Sivas eyaletinden asker ve erzak talebine yönelik gönderilen fermanlar bulunmaktadır.

8.2. Sefer İçin Asker ve Erzak Temini

9 numaralı Sivas şer'ıye sicil defterindeki bilgilere göre Osmanlı-Rus savaşının etkileri Sivas'ta oldukça hissedilmiştir. Sivas sancağı ve kazalarından savaşa katılacak asker temini için birçok ferman sureti bulunmaktadır. Bu fermanlarda savaşın gidişatı anlatılmakta, niçin ve ne kadar asker ile erzak talep edildiği belirtilmektedir. Bunlardan bazılarını örnek verirsek: Sivas kaza, kasabat ve kuzularından tertip olup henüz ihrac olunmamış meşta askeri ve seraskerlerin Moskovlu ile mücadeleye acele olarak gitmelerine dâir ferman yayınlanmıştır (SŞS 9: 117/1). Rusların Pazarcık'ı istila etmesi ile beraber eğer önleri boş bırakılırsa Varna ve Şumnu'ya gelebilecekleri ve bundan dolayı da eli kılıç tutanların Ordu-yı Hümâyuna katılmalarına dair ferman yayımlanmıştır (SŞS 9: 75/1).

Ordu-yı Hümâyûn için savaş sırasında silah ve yük taşımada lazım olacak mekâri şütüranlar da talep edilmiştir. Örneğin, Moskovlunun Pazarcık'ı istilasından sonra ilerlemesi üzerine Ordu-yı Hümâyûn için Sivas sancağı kazalarından üçyüz şütürânın acele olarak Davud Paşa sahrasına gönderilmesine dair ferman gönderilmiştir (SŞS 9: 81/1).

Bu savaşta müftüler, din adamları, kadı ve naiblerinde katkılarının olması amacıyla, şeyhülislam tarafından mektup gönderilmiştir. Din adamlarının niçin ve nasıl

katkı yapacakları belirtildikten sonra mektupta belirtilen gaza ve cihad emrine uymayanların iki cihanda zarara uğrayacaklarına yönelik uyarılar da yapılmıştır (SŞS 9: 7/1).

Ordu-yı Hümâyûn'daki askerlerin zahire ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak Sivas'tan hinta (buğday) ve şair (arpa) talep edildiğine dair çok sayıda ferman suretleri incelediğimiz defterde bulunmaktadır. Fermanlarda talebin yapılmasından sonra başka bir belgede masrafların toplamı belirlenerek Sivas sancağı kazalarına taksim edilmiştir. Şark canibine ve Batum canibine gidecek askerlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla da arpa ve buğday talep edildiği görülmektedir. Arpa ve buğday talebinin en fazla Şark canibindeki askerlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla istenildiği görülmektedir. Örneğin, Sivas sancağı kazalarından beş bin kile hinta ve otuz bin kile şairin satın alınarak Erzurum'da bulunan serasker-i müşârün ileyh ordusuna teslim edilmesi istenmiştir (SŞS 9: 86/3).

9. BULGULAR VE YORUM

9 Numaralı Sivas Şer'îye Sicilindeki bilgiler ışığında hazırlanan bu tez çalışması 1809-1812 yılları arasını kapsamakta olup, Sivas'ın o dönemdeki sosyal, ekonomik, idari ve askeri yapısı ile ilgili önemli bilgiler içermektedir.

Sivas, incelediğimiz dönemde Osmanlı Devleti'nin bir eyaleti statüsündedir. Arabgir, Amasya, Bozok, Canik, Çorum, Divriği ve Sivas (Paşa Sancağı) sancakları Sivas eyaletine bağlı sancaklardır. Sivas eyaletinin yönetiminden sorumlu olan en üst düzey yöneticisi vezir statüsünde olan Sivas valisi Muhammed Celaleddin Paşa'dır. Paşa eyaletin merkezi olan Sivas sancağında ikamet etmektedir. Sivas sancağına bağlı 22 tane kaza bulunmaktadır. Vergi taksimlerinde görüldüğü üzere en fazla vergi miktarını "Tokat" kazası vermiştir. İncelediğimiz dönemde Sivas sancağının mütesellimlik görevini Lütfullah Bey yürütmüştür. Mutasarrıflık görevini ise "Bozok sancağı mutasarrıfı" ünvanı ile Cabbarzade Süleyman Bey yerine getirmiştir. Diğer bir üst yönetici de kadılardır. Hukuki, askeri, beledi birçok görevi yerine getirmektedirler. İncelediğimiz belgelerde Sivas kadısı olarak, Es-Seyyid Ebubekir Celâleddin Efendi, Es-Seyyid Abdülkadir Efendi ve Ömer Tahir Efendi'lerin ismi geçmektedir. Kadıların yardımcıları olan naiblerin göreve gelmelerinde kadıların onay verdikleri görülmüştür. Bu dönemde Sivas naibi olarak Ali Rıza Efendi görev yapmıştır. Peygamberimizin soyundan gelenlere "seyyid" ve "şerif" ünvanları verilmiş bunlar da toplumda bazı ayrıcalıklara sahip olmuşlardır ve bunlarla ilgili çeşitli işlemlerin sorumluluğunu üstlenmek üzere Nakîbü'l-Eşrâf kaymakamları atanmıştır. İncelediğimiz defterde son olarak Sivas Hân-ı cedîd, Yıldızeli ve İlbeylü kazalarının Nakîbü'l-Eşrâf kâ'im-makâmlığına Es-Seyyîd Büyük Mahmud Çelebi tayin edilmiştir. Altıbölük halkı denilen

ocak askerlerinin çeşitli işlerinden sorumlu olan askeri memurluğa İnce Mehmed Ağa tayin olmuştur.

Sivas şehir merkezinde incelediğimiz dönemde 58 adet mahalle bulunmaktadır. Mahallelerin ekonomik yönden aynı özelliklere sahip olmadıkları görülmektedir. Bazar mahallesi vergiyi en çok veren mahalle olmuştur. Mahallelerde bulunan evlerin kıymetleri de aynı değildir. Örneğin, Baldırbazarı mahallesindeki kış evi ve havlu 320 kuruşa satılırken (SŞS 9: 174/3), Yahya Bey mahallesinde aynı özellikleri belirtilen mülk 90 kuruşa satılmıştır (SŞS 9: 58/2). Bunda evin konumu ve fiziki özelliklerinin farklı olduğu anlaşılmaktadır. Sivas evlerinin fiziki özellikleri genel olarak şu şekildedir. Evin ilk giriş yerinde avlu denilen kısım bulunmaktadır. Evler genelde iki katlıdır, ahır, kiler, odunluk gibi kısımlar alt katta, insanların oturdukları, misafir ağırladıkları ve eşyalarının buldukları bölümler üst katta bulunmaktadır. Evlerin çoğunluğunda bahçeler bulunmaktadır (bkz. Tablo 43). Evlerde mobilya türü eşya bulunmayıp, sandalye ve koltuk yerine yastık ve minderler kullanılmıştır (bkz. Tablo 23).

Sivas mahallelerinde Müslümanlar ile Gayrimüslimler beraber yaşadıkları gibi Gayrimüslimler'in Küçük Bengiler, Baldırbazarı vs. bazı mahallelerde daha fazla iskân oldukları görülmüştür. Müslümanlar ile Gayrimüslimler'in inanç yönünden birbirleri ile sorun yaşamadıkları ortadadır. İbadethaneleri için vakıf kurdukları da görülmektedir. Gayrimüslimler'in çeşitli iş kollarında çalıştıkları görülmüştür. Gayrimüslimler'in ekonomik olarak Müslimler'den daha iyi durumda oldukları tereke ve mülk satışlarındaki bilgilerden anlaşılmaktadır. Mahallelerde imamlar bulunmakta idi ve onlar da mahalledeki her türlü nüfus hareketliliği, vakfiye, mülk satışı gibi birçok hususu takip etmekte idiler.

İnsanların mal ve mülkünün bir kısmını veya tamamını hayır işlerinde kullanılmak üzere vakfettikleri ve bu durumun da Sivas'ta yaygın olduğu görülmektedir. Sivas şehrinin çeşitli yerlerinde, mahallelerde ve avluların içerisinde çeşmeler bulunmakta idi. Çeşmelerin tamiri ve hizmetinin devamı vakıflar ile sağlanmıştır.

Aile hayatının başlangıcı olan nikâh işleminin şahitler huzurunda mahkemede yapıldığı ve mehir miktarının belirlendiği görülmektedir. Kadın mehir miktarını nikâhta almamış ise eşi ölünce almıştır. Eğer boşanmışlarsa mahkemenin verdiği karar ile mehir ücretini almıştır. Sivas'ta tek eşle evlilik daha yaygındır, çok eşliliğin oranı % 7,69'dur. Müslim ailelerde çocuk sayısı ortalama 2,25 Gayrimüslimler'de 2'dir. Çocuklarla beraber ailede yaşayan kişi sayısının 4-5 aralığında olduğu, çekirdek aile tipinin yaygın olduğu görülmüştür.

Merkezden gönderilen çeşitli emirler ile ordunun ihtiyaçları karşılanmak istenmiştir. Bu isteklerin büyük çoğunluğu 1809-1812 Osmanlı-Rus savaşı nedeniyle olmuştur. Savaşın etkileri Sivas eyaletinden Ordu-yı Hümâyûn için talep edilen çeşitli isteklerle daha iyi hissedilmiştir. Asker sevki, mekâri şütüran, hınta ve şair talep edilmiş ve bunların masrafları da Sivas sancağı kazalarına taksim edilmiştir. Merkezden gönderilen diğer bir emir ise II. Mahmut'un dört çocuğunun doğumunun kutlanmasıdır. Emirler ile Sivas'ta şenlikler ve hayır duaları ile doğum hadisesinin kutlanması istenmiştir. Menzil teşkilatında yaşanan bozulmaların da fermanlarda yapılan uyarılarla önlenilmesi amaçlanmıştır. Sivas'ın Üsküdar'dan Bağdat'a giden yol olan Anadolu'nun orta kolu üzerinde olduğu görülmüştür. Ergani'den çıkarılan bakırın Tokat'ta işlenmesi ve İstanbul'a sevkinin güvenli şekilde sağlanması da gönderilen fermanlarda belirtilmiştir.

Sivas'ta gıda, tekstil, dericilik ve çeşitli üretim alanlarında faaliyet gösteren esnaf taifesinin olduğu görülmüştür. Esnaf taifesinin çok olması ve ticaretin gelişmesinde Sivas'ın önemli yollar üzerinde bulunması, eyalet merkezi olması gibi çeşitli sebepler etkili olmuştur.

Örfi ve şer'i çeşitli vergilerin halktan toplandığı görülmüştür. İmdad-ı seferiye ve imdâd-ı hazariye vergileri ve Sivas şehrinin çeşitli masraflarının esnaf taifesi, Sivas merkezindeki mahalle haneleri ve Hafik nahiyesi karyelerine taksim edildiği görülmüştür. Askeri talepler ise Sivas eyaleti sancak ve kazalarına taksim edilmiştir.

Ekonomik sıkıntılardan dolayı para tedavüllerinin sık yapıldığı görülmüş ve para birimi olarak tek para sistemi kullanılmamıştır. Fındık, Mısır Zer-i mahbûbî, İstanbul Zer-i mahbûbî, Macar ve Yıldız altınları ile bunların yarımlik ve çeyrekleri, para birimi olarak ise kuruş, para, meblağ ve akçe kullanılmıştır.

Ağırlık ve uzunluk ölçü birimleri olarak arşın, top, dirhem, yük, kıyye, rub, kile ve miskal'in kullanıldığı görülmüştür.

10. SONUÇ VE ÖNERİLER

9 Numaralı Sivas şer'ıye sicil defteri'ndeki bilgiler ışığında yapmış olduğumuz bu tez çalışması 1809-1812 yılları arası Sivas'ın idari, askeri, sosyal ve ekonomik yapısı hakkında bilgiler içermektedir. Çalışmamız, Sivas tarihinin ve Osmanlı tarihinin aydınlatılmasına az da olsa katkı sağlayacaktır.

Sivas'ın 1809-1812 yılları arasındaki idari yapısı, yöneticileri ve diğer memurların görevleri, Sivas'ın kültürel, ekonomik ve fiziki özellikleri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Evlenme, boşanma, mülk satışı, vakıf senedi, miras taksimi, evlerde kullanılan eşyalar, şehirde bulunan sanayi ve iş kolları, Sivas'ta Müslim-Gayrimüslim ilişkileri, aile hayatı ve ailenin yapısı ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızda Sivas'ta 1809-1812 yılları (3 yıl) arasında yaşanan gelişmeler ile ilgili bilgiler bulunmasına rağmen bu yıllar arasında Sivas'ta yaşanan gelişmelerin hepsi ile ilgili bilgi bulunduğundan tam olarak söz edemeyiz. Çalışmamız 9 Numaralı Sivas şer'ıye sicil defteri'ndeki bilgiler ışığında yapıldığından o dönemde yaşanmış ve mahkemeye intikal etmeyen veya sicillere kayıt edilmeyen gelişmelerle ilgili bilgiler şer'ıye sicillerinde bulunmamaktadır. Örneğin, incelediğimiz defterdeki bilgilere göre Sivas'ta çok eşliliğin %7,69 olarak çıkması ile bu rakamın daha farklı olabileceği söylenebilir. Çünkü tereke taksimi için herkesin mahkemeye başvuru yapmamasından dolayı bu rakamlar Sivas'ın genelini tam olarak yansıtmamaktadır. Osmanlı Devleti'nin farklı bölgeleriyle ilgili yapılmış araştırmalara göre çok eşliliğin incelediğimiz defterdeki rakamdan daha düşük olduğu görülmektedir. Örneğin, 1748-1749 yılları arasında Konya'da çok eşlilik oranı % 4 (Altan-İpçioğlu, 2009: 527), 1839-1864 yılları arasında Bursa'da 361 aileyi kapsayan çalışmada ise çok eşlilik oranı %2,2 çıkmıştır (Kurt, 1999:400). Çalışmamızdaki zaman aralığının 3 yıl olması ve ölen her kişinin

mirasının taksimi için mahkemeye başvuru yapılmamasından dolayı rakamın farklı olabileceğini söyleyebiliriz.

9 Numaralı Sivas Şer'ıye Sicili, Sivas tarihi ile ilgili bilgiler ihtiva ettiği kadar, incelediğimiz dönemde gerçekleşen 1809-1812 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Sivas'tan istenen askeri talepler ve bunların masraflarının taksimi hakkında da bizleri aydınlatmaktadır. Merkezden gönderilen gönderilen fermanlarda; savaşta yaşanan gelişmeler ile asker ve erzak ihtiyacının niçin ve ne kadar istenildiği belirtilmiştir. Buna rağmen, ordunun ihtiyacı için merkezden gönderilen taleplerin tekrarlanması ile Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıları ve merkezden gönderilen emirlerin yerine getirilmesi hususunda sıkıntı yaşanıldığını görmekteyiz.

Şer'ıye sicilleri ve Sivas şer'ıye sicilleri ile ilgili yapılan çalışmaların, bizim yaptığımız bu çalışmanın ve bundan sonra yapılacak çalışmaların Sivas ve Osmanlı tarihi ile ilgili diğer araştırmacılara yardımcı olacağını umuyoruz.

11. KAYNAKLAR

- Acar, H.İ. (2007), “Nişan”, *TDVİA*, C. 33, İstanbul, s. 152-154.
- Açikel, A. ve Sağırılı, A. (2005A), “Tokat Şer‘iyye Sicillerine Göre Salyâne Defterleri (1771-1840)”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 41, İstanbul, s. 95-145.
- (2005B), *Osmanlı Döneminde Tokat Merkez Vakıfları-Vakfiyeler*, I, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yayınları, Tokat.
- Afyoncu, E. ve Ahıskalı, R. (2002), “Kâtip (Osmanlı Dönemi)”, *TDVİA*, C. 25, Ankara, s. 53-55.
- Ahıskalı, R. (2006), “Muhzır”, *TDVİA*, C. 31, İstanbul, s. 85-86.
- Akgündüz, A. (1988), *Şer‘iye Sicilleri*, I, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul.
- (2000), “İ‘lâm”, *TDVİA*, C. 22, İstanbul, s. 72-73.
- (2002), “Şer‘iye Mahkemeleri ve Şer‘iye Sicilleri”, *Türkler*, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 54-68.
- Akın, N. (1995), “Ev (Tarihi Gelişimi)”, *TDVİA*, C. 11, İstanbul, s. 507-512.
- Akyıldız, A. (2007), “Para”, *TDVİA*, C. 34, İstanbul, s. 163-166.
- Akyılmaz, G. (2002), “Osmanlı Aile Hukukunda Kadın”, *Türkler*, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 365-374.
- Akyüz, J. (2005), “Evlenme Sözleşmesinin Önemli Bir Ögesi olan “Mehir” Hakkında Bazı Düşünceler”, *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 24, S. 37, Ankara, s. 212 -230.

- Altan, M. ve İpçioğlu, M. (2009), “Şeriye Sicil Kayıtlarına Göre 1748-1749 Yıllarında Konya’da Aile”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.21, Konya, s. 519-532.
- Altunan, S. (2002), “Osmanlı Devleti’nde Haberleşme Ağı: Menzilhâneeler”, *Türkler*, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 913-919.
- Altunbay, M. (2002), “Klasik Dönemde Osmanlı’da Madencilik”, *Türkler*, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 798-801.
- Apaydın, M. (2010), *16 Numaralı Şer’iye Siciline Göre Sivas*, Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat.
- Atar, F. (2001), “Kadı”, *TDVİA*, C. 24, İstanbul, s. 66-69.
- (2007), “Nikâh”, *TDVİA*, C. 33, İstanbul, s. 112-117.
- Avcı, C. (2006), “Naib”, *TDVİA*, C. 32, İstanbul, s. 311-312.
- Aydın, M.A. (2003), “Mehir”, *TDVİA*, C. 28, Ankara, s. 389-391.
- Başol, Ö. (2010), *20 numaralı Sivas Şer’iye Sicili’nin Transkripsiyonu*, Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat.
- Baykara, T. (2002), “Kaza”, *TDVİA*, C. 25, Ankara, s. 119-120.
- Beşirli, M. (2005), *Orta Karadeniz Kentleri Tarihi, I, Tokat (1771-1853)*, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Yayınları, Tokat.
- Beydilli, K. (2000), “İmam (Osmanlı Devleti’nde İmamlık)”, *TDVİA*, C.22, İstanbul, s. 181-186.

Bizbirlik, A. (2002), “Tereke Defterleri ve Edirne Tereke Defterleri Üzerine Bir Deneme”, *Türkler*, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 731-735.

Bozkurt, N. (1995), “Ev”, *TDVİA*, C. 11, İstanbul, s. 502-507.

----- (2003), “Medrese”, *TDVİA*, C. 28, Ankara, s. 323-327.

----- (2006), “Müdürris”, *TDVİA*, C. 31, İstanbul, s. 467-468.

Bozpolat S. (2007), *Tanzimat'tan Önce Sivas'ta Gayrimüslimler*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas.

Buzpınar, Ş.T. (2006), “Nakîbüleşraf”, *TDVİA*, C. 32, İstanbul, s. 322-324.

Canatar, M. (2002), “Kethüdâ”, *TDVİA*, C. 25, Ankara, s. 332-334.

Cin, H. ve A. Akgündüz (1990), *Türk-İslâm Hukuk Tarihi*, I-II, Timaş Yayınları, İstanbul.

Çakır, C. (2003), *10 Numaralı Sivas Şer'iyeye Sicili*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Darkot, B. (1966), “Sivas”, *İA*, C. 10, MEB Yayınları, İstanbul, s. 569-577.

Demirel, Ö. (2000), *Osmanlı Vakıf Şehir İlişkisine Bir Örnek: Sivas Şehir Hayatında Vakıfların Rolü*, TTK Basımevi, Ankara.

----- (2006), *Osmanlı Dönemi Sivas Şehri -Makaleler-*, Sivas İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Sivas.

----- (2009), “Sivas”, *TDVİA*, C. 37, İstanbul, s. 278-282.

Denktaş, M. (2002), “Anadolu Türk Mimarisinde Çeşmeler”, *Türkler*, C.7, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 872-877.

- Devellioğlu, F. (2001), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Doğan, İ. (2002), “Korumacılığın Geleneksel Kent Kùltüründen Çıkarması Gereken Dersler”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakùltesi Dergisi*, C.35, S.1-2, Ankara, s.15-23.
- Düzbakar, Ö. (2010), “Osmanlı Toplumunda Çok Eşlilik: 1670-1698 Yılları Arasında Bursa Örneği”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S: 23, Ankara, s. 85-100.
- Ekici, O. (2010), *33 Numaralı Tokat Şer‘iye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat.
- Emecen, F. (1988), “Ağnam Resmi”, *TDVİA*, C. 1, İstanbul, s. 478-479.
- Erkal, M. (1993), “Cizye”, *TDVİA*, C. 8, İstanbul, s. 42-45.
- Gedikli, F. (2005), “Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer‘iye Sicilleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 3(5), İstanbul, s. 187–213.
- Halaçoğlu, Y. (1989), “Osmanlı Devlet Teşkilatı”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. 12, Çağ Yayınları, İstanbul, s. 293-453.
- Hanilçe, M. (2009), *16 Numaralı Tokat Şer‘iye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat.
- Hizmetli, Zehra. (2008), *1839-1841 Yıllarında Sivas ‘ta Aile Hayatı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.

- İnalçık, H. (1995), “Eyalet”, *TDVİA*, C. 11, İstanbul, s. 548-550.
- İpşirli, M. (1992), “Beylerbeyi”, *TDVİA*, C. 6, İstanbul, s. 69-74.
- (2002), “Kazasker”, *TDVİA*, C. 25, Ankara, s. 140-143.
- (2003), “Medrese (Osmanlı Dönemi)”, *TDVİA*, C. 28, Ankara, s. 327-33.
- (2006A), “Müderriş (Osmanlılar’da)”, *TDVİA*, C. 31, İstanbul, s. 468-470.
- (2006B), “Naib (Osmanlılar’da Naiblik)”, *TDVİA*, C. 32, İstanbul, s. 312-313.
- Kallek, C. (1992), “Batman”, *TDVİA*, C. 5, İstanbul, s. 199-200.
- (2002), “Kile”, *TDVİA*, C. 25, Ankara, s. 568-571.
- Kıyık, M.H. (2006), *İslâm Miras Hukukunda Kırk Hâl ve İslâm Miras Hukuku ile Medeni Kanunda Miras’ın Mukayesesi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.
- Kurt, A. (1999), “Osmanlı Toplumunda Poligami”, *Osmanlı*, C. 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 397-406.
- Küçük, L. (2007), *Osmanlı Vergi Hukukunda Avarız Kavramı ve Avarızın İdaredeki Rolü*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Kütükoğlu, M.S. (1992A), “Berat”, *TDVİA*, C. 5, İstanbul, s. 472-473.
- (1992B), “Buyruldu”, *TDVİA*, C. 6, İstanbul, s. 478-480.
- (1995), “Ferman”, *TDVİA*, C. 12, İstanbul, s. 400-406.
- (1998), *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Kubbealtı Neşriyatı Yayınları, İstanbul.
- Küçükaşçı, M.S. (2000), “İmam”, *TDVİA*, C. 22, İstanbul, s.178-181.

- (2002), “Kâtip”, *TDVİA*, C. 25, Ankara, s.49-52.
- Mert, Ö. (1991), “Ayan”, *TDVİA*, C. 4, İstanbul, s. 195-198.
- Müderrişoğlu, M.F. (2002), “Menzil Kavramı ve Osmanlı Devleti’nde Menzil Yerleşmeleri”, *Türkler*, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 920-926.
- Oğuz, M. ve Akgündüz A. (1998), “Hüccet”, *TDVİA*, C. 18, İstanbul, s. 447-450.
- Örenç, A.F. (2006), “Mutasarrıf”, *TDVİA*, C. 31, İstanbul, s. 377-379.
- Özkaya, Y. (2002), “Kaymakam”, *TDVİA*, C. 25, Ankara, s. 84-85.
- (2006), “Mütesellim”, *TDVİA*, C. 32, İstanbul, s. 203-204.
- Öztürk, M. (2002), “Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili”, *Türkler*, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 843-849.
- Öztürk, N. (2006), “Mütevelli”, *TDVİA*, C. 32, İstanbul, s. 217-220.
- Öztürk, S. (2001), “Kassam”, *TDVİA*, C. 24, İstanbul, s. 579-582.
- (2002), “Osmanlı’da Çok Evlilik”, *Türkler*, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 375-384.
- Pakalın, M.Z. (1983), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I-II-III, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Pilehvarian, N.K. (2002), “Osmanlı Çeşme Mimarisi”, *Türkler*, C. 12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 247-251.
- Sahillioğlu, H. (1994), “Dirhem”, *TDVİA*, C. 9, İstanbul, s. 368-371.
- Sarıcaoğlu, M.E. (2002), “II. Mahmut Devri Para Politikaları”, *Türkler*, C. 14, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 407-415.

- Sarıcık, M. (2002), “Osmanlı Devleti’nde Nak’ibü’l-Eşrâfîlik Kurumu”, *Türkler*, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 385-393.
- Şahin, İ. (2009), “Sancak”, *TDVİA*, C. 36, İstanbul, s. 97-99.
- Turan, R. (1995), “Osmanlıların Kuruluş Yıllarında Çocuk”, *Osmanlı*, C. 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 483-488.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1988A), *Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara.
- (1988 B), *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara.
- (1945), *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara.
- Ünal, M.A. (1997), *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Tuğra Ofset Yayınları, Isparta.
- Yalçın, T. (2002), *Sivas’ın İki Yılı (1821-1822 Yılları 12 Numaralı Şer’iye Sicil Defterine Göre)*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas.
- Yel, A.M. ve Küçükaşçı, M.S. (2003), “Mahalle”, *TDVİA*, C. 27, Ankara, s. 323-326.
- Yıldız, M.C. (2002), “Türk Kültür Tarihinde Kahve ve Kahvehane”, *Türkler*, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 635-639.
- Yüksel, A. (2009), *Osmanlı Sefer Organizasyonlarına Taşradan Bir Bakış: Sivas Şehrinde Sefer Hazırlıkları (1787-1850)*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas.

İnternet Siteleri

www.ttk.org.tr. (Hicri tarihlerin miladi karşılıkları için)

12. EKLER

Belge No : 1/1

Belgenin Tarihi : H. 9 Ramazan 1224 \ M. 18 Ekim 1809

Özet : Ece mahallesinden Emine bint-i Ömer ile Musa bin Ebubekir'in nikâhlarının kıyıldığına dair.

Belge No : 1/2

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Maden'den Tokat'a giden hazine için tutulan hayvanat'dan 1 katır ve 2 bargir'in kıymetlerinin kaldığına dair.

Belge No : 1/3

Belgenin Tarihi : H. 25 Ramazan 1224 \ M. 3 Kasım 1809

Özet : Katır ve bargirlerin toplam dört yüz kuruş olan bedellerinin taraf-ı belde'den (Tokat) verileceğine dair.

Belge No : 1/4

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Söz konusu katır'ın kıymetinde özr olduğundan yetmiş beş kuruş zam olunduğuna dair.

Belge No : 1/5

Belgenin Tarihi : H. 9 Rebiü'l-evvel 1224 \ M. 24 Nisan 1809

Özet : Hamur Kesen Mahallesi'nden Genç İbrahim Ağa-zâde Es-Seyyid Ahmed Ağa'nın, Naime bint-i Abdullah'tan alacaklarının tahsil edilmesine dair.

Belge No : 1/6

Belgenin Tarihi : H. 27 Ramazan 1224 \ M. 5 Kasım 1809

Özet : Ece mahallesinden Esmâ bint-i Velîyüddin'in Gök Medrese Mahallesi'nden Dervîş Hasan'ın oğlu Seyyid Muhammed ile nikâhlarının kıyıldığına dair.

Belge No : 2/1

Belgenin Tarihi : H. 6 Ramazan 1225 \ M. 5 Ekim 1810

Özet : Ağcabölge Mahallesi sakinelerinden Fatma bint-i Muhammed Hatun ile Abdülazîz bin Hızır'ın nikâh akitlerine dair.

Belge No : 3/1

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Rebi'ü'l-evvel 1224 \ M. 16 Nisan 1809

Özet : Teymürcü (Demirci) Kalük veled-i Ohan zimmî'nin ölen kardeşi Kırkor'un terekesinden hissesini talep ettiği ve talebinin kabul edildiğine dair.

Belge No : 3/2

Belgenin Tarihi : H. 5 Rebiü'l-ahir 1224 \ M. 20 Mayıs 1809

Özet: Kala-i atîk'ten Hadice bint-i Ömer ile Mehmed bin Ömer'in nikâh akitlerine dair.

Belge No : 3/3

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Ramazan 1224 \ M. 10 Ekim 1809

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesine mahsub Sivas eyâletinin mukataasından yetmiş dokuz buçuk kuruş'un Lütfullah Bey tarafından, otuz kuruş'un

mutasarrıflar Osman, Abdullah ve Mehmed Said Beyler tarafından alındığı ve dörtyüz dokuz buçuk kuruş'un teslim edildiğine dair.

Belge No : 3/4

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Ramazan 1224\ M. 10 Ekim 1809

Özet : Taşlık karyesinin mukataasının bedeli olan yüz yirmi beş kuruş'un mutasarrıflar Osman, Abdullah ve Mehmed Said Beyler tarafından teslim olunduğuna dair.

Belge No : 3/5

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Ramazan 1224\ M. 10 Ekim 1809

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesine mahsub Sivas eyâletinin mukataasından mutasarrıf Lütfullah Bey tarafından iktiza eden (lazım gelen) yetmiş buçuk kuruş'un teslim edildiğine dair.

Belge No : 3/6

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Ramazan 1224\ M. 10 Ekim 1809

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesine mahsub Sivas eyâletinin mukataasından iktiza eden bin yüz elli kuruş'un mutasarrıflar Osman, Abdullah ve Mehmed Said beyler tarafından teslim edildiğine dair.

Belge No : 4/1

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Ali Rıza Efendi'nin Sivas kazası nâibliğine 1224 yılı Rebiü'l-ahir'i gurresi tarihi itibariyle tayin olunduğuna dair.

Belge No : 5/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Cemaziye'l-evvel 1224 \ M. 28 Haziran 1809

Özet : Küçük Minare Mahallesi sakinlerinden iken Mısır'da vefat eden Hüseyin Efendi bin el-hâc Yusuf Ağa'nın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 5/2

Belgenin Tarihi : H. 11 Cemaziye'l-ahir 1224 \ M. 24 Temmuz 1809

Özet : Himmetfakıyye karyesi'nin hane sayısının sekiz haneye indirilmesine dair.

Belge No : 6/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Cemaziye'l-evvel 1224 \ M. 28 Haziran 1809

Özet : İmâret mahallesinde iken vefat eden Çitli Ömer Ağa'nın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 6/2

Belgenin tarihi : H. 27 Cemaziye'l-evvel 1224 \ M. 10 Temmuz 1809

Özet : Hacı Zâhid Mahallesi'nden iken vefat eden Süleyman bin Mustafa'nın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 7/1

Belgenin Tarihi : H. 29 Rebiü'l-evvel 1224 \ M. 14 Mayıs 1809

Özet : Anadolu'nun orta kolunda vaki Müfti Efendiler, Kuzzat ve Nüvvabların din ve devlet düşmanı olan Moskovlunun (Rus Askerleri) canib-i İslamiyete vaki olan ihanet ve suikastlarına karşı eli kılıç tutan ve tüfek atmağa gücü yetenlerin buldukları yerden din kardeşlerinin imdadına yetişmek için Tuna kıyılarındaki gaza ve cihada katılmalarına yardımcı olmalarına dair.

Belge No : 7/2

Belgenin Tarihi : H. 11 Rebiü'l-evvel 1224 \ M. 26 Nisan 1809

Özet : Gaza ve cihad emrine karşı kusur ve rehavet edenlerin dünya ve ahirette vehamete uğrayacağı ve bundan dolayı her beldenin müftüsünün insanları gazaya teşvik için gayret göstermelerine dair.

Belge No : 8/1

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Anadolu'nun orta kolunda vaki Kazaların Müftileri ve Naibleri ve Ulema ve Meşayih Efendilerin dinimizin düşmanı olan Moskov'lu ile deniz ve kara yoluyla sefer-i nusret (yardım) edilmesi için gönderilen mektuptaki hususlara önem göstermelerine dair.

Belge No : 8/2

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Gaza ve cihad için gönderilen Emr-i alişâneye itaat edilmesinin gerekliliğine bu emre itaat etmeyip karşı hareket edenlerin kahr olacağına dair.

Belge No : 8/3

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Cemaziye'l-evvel 1224 \ M. 14 Haziran 1809

Özet : Anadolu'nun orta kolunda vaki kazalardan Sefere memur olanların malum miktar askeri ihrac ederek Niş ve Sofya Caniblerine göndermelerine dair.

Belge No : 9/1

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Cemaziye'l-ahir 1224 \ M. 14 Temmuz 1809

Özet : Kaleardı Mahallesi'nden iken vefat eden Bıyıkoğlu Ali Bey'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 10/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Cemaziye'l-ahir 1224 \ M. 18 Temmuz 1809

Özet : Anadolu'nun orta kolundaki vaki menzilhânelerdeki bargirlerin acilen Hüseyin tatar yediyle Sivas mahkemesine getirilmesine dair.

Belge No : 10/2

Belgenin Tarihi : H. 3 Cemâziye'l-ahir 1224 \ M. 16 Temmuz 1809

Özet : Küçük Minare mahallesinde bulunan İsmihan bint-i Abdullah Hatun vakfının arsasının havlusıyla beraber Seyyid Muhammed'in dükkânı ile değiştirilmesine dair.

Belge No : 10/3

Belgenin Tarihi : H. 5 Cemaziye'l-ahir 1224 \ M. 18 Temmuz 1809

Özet : Küçük Minare mahallesinde bulunan Bağdad Bint-i Mehmed Ağa Vakfı'nın mülklerinin tevliyetinin yüz altmış kuruş karşılığında Seyyid Ahmed ve Mehmed'e verildiğine dair.

Belge No : 11/1

Belgenin Tarihi : H. 9 Cemaziye'l-ahir 1224 \ M. 22 Temmuz 1809

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesine mahsuben Bozok, Aksaray, Kayseri, Niğde ve Sivas sancaklarından Ordu-yı Hümâyûn lazımesi için gerekli olan mekâri şütürânın bedellerinin ödenip ihraç edilmesi ve Sivas kazasının hissesine düşen

iki yük on altı bin kuruş'un masarîf-ı seferiye'den tahsis edilmesi ve Ordu-yı Hümâyûna verilmek üzere hazineye teslim edilmesine dair.

Belge No : 12/1

Belgenin Tarihi : H. 10 Cemaziye'l-ahir 1224 \ M. 23 Temmuz 1809

Özet : Erzurum Canibindeki beş bin kadar süvari ve yedi bin nefer piyade'nin altı aylık zehayir ihtiyacı için Sivas eyaletindeki vaki kazalardan on bin kile hinta ve altmış bin kile şairin tedarik edilmesi ve bunların bedellerinin peşin ödenerek Erzurum anbarlarına cem ve idhali hususunun yerine getirilmesine dair.

Belge No : 13/1

Belgenin Tarihi : H. 9 Cemaziye'l-ahir 1224 \ M. 22 Temmuz 1809

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesi Ordu-yı Hümâyûn lazımesi için dört yüz mekârî şütürân ile hizmet-i mübaşir ve sair masrafların bedeli olan doksan iki bin yedi yüz elli kuruş'un Sivas sancağı kazalarına taksîm edilerek tahsil edilmesine dair.

Belge No : 14/1

Belgenin Tarihi : H. 10 Cemaziye'l-ahir 1224 \ M. 23 Temmuz 1809

Özet : Bin iki yüz yirmi üç senesi zilkadesinin onuncu gününden, iki yüz yirmi dört senesi cemaziye'l-ahirinin onuncu gününe gelinceye değin sekiz ayda husule gelen Sivas şehrinin çeşitli masraflarının esnaf taifesine taksîmine dair.

Belge No : 15/1

Belgenin Tarihi : H. 10 Cemaziye'l-ahir 1224 \ M. 23 Temmuz 1809

Özet : Bin iki yüz yirmi üç senesi zilkade ayının onuncu gününden yirmi dört senesi cemaziye'l-ahir ayının onuncu gününe gelinceye değin sekiz ayda bedestan kethüdarları muhızırbaşı oğlu Muhammed Ağa ve Süleyman Ağa yedleriyle husule gelen Sivas şehrinin masraflarının ayrıntısına dair.

Belge No : 16/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Cemaziye'l-ahir 1224 \ M. 28 Temmuz 1809

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesi cemaziye'l-ahirinin onuncu gününde tevzi olunan salyaneden nahiyeye ifraz olunan beşbin kuruş ile beraber çeşitli masrafların toplamı olan on altı bin üçyüz yirmi yedi buçuk kuruş'un Hafik nahiyesi karyelerine taksimine dair.

Belge No : 17/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Cemaziye'l-ahir 1224 \ M. 28 Temmuz 1809

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesi cemaziye'l-ahirinin onuncu gününde Sivas'a tevzî olunan salyânenin Sivas şehri mahallelerine taksîmine dair.

Belge No : 17/2

Belgenin Tarihi : H. 25 Cemaziye'l-ahir 1224 \ 7 Ağustos 1809

Özet : Ebubekir Han paşa vakfi'nin nısf zaviyedârlığına Ebubekir bin Derviş Muhammed'in getirildiğine dair.

Belge No : 18/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Receb 1224 \ M. 26 Ağustos 1809

Özet : Sipah ve silahdar ocaklarının kethüdayerleri, binbaşılıarı, yüzbaşılıarı ve sair neferatından birisi geriye kalmayarak cümlesinin derhal Ruslar ile yapılan savaşta kardeşlerine yardım için Seferi hümâyûna gitmelerine dair.

Belge No : 19/1

Belgenin Tarihi : H. 23 Receb 1224 \ M. 3 Eylül 1809

Özet : Mısır'dan gelirken İlbeylü Kazasında vefat eden Arabgir'li Katırcı Hasan'ın terekesinin satıldıktan sonra Çavuş Ali Ağa'ya teslim olunan eşya defterine dair.

Belge No : 19/2

Belgenin Tarihi : H. 28 Receb 1224 \ M. 8 Eylül 1809

Özet : Ayşe Sultan'ın doğumunun Sivas taraflarında top ve tüfenk şenlikleriyle ile kutlanıp mescit ve mahfillerde hayır dualarda bulunulmasına dair.

Belge No : 20/1

Belgenin Tarihi : H. 16 Receb 1224 \ M. 27 Ağustos 1809

Özet : Penbeci esnafının beldeden verilen vergileri fetvayı şerif'e göre tevzi ve taksim etmeleri gerektiğine dair.

Belge No : 20/2

Belgenin Tarihi : H. Evahir-i Receb 1224 \ M. 1809 yılı Eylül ayı başları

Özet : Memleketin çeşitli yerlerinde tedavülde olan altınların belirlenmiş olan rayiçlere göre alınıp verilmesine dair.

Belge No : 21/1

Belgenin Tarihi : H. 2 Ramazan 1224 \ M. 11 Ekim 1809

Özet : Paşabey Mahallesi sakinelerinden Huri bint-i Ömer Hatun'un iki dükkânını her sene mahalle mescid-i şerifine şem'-i asel verilmek ve mübârek gecelerin birinde fukaraya helva dağıtılmak şartıyla vakfettiğine dair.

Belge No : 22/1

Belgenin Tarihi : H. 3 Şaban 1224 \ M. 13 Eylül 1809

Özet : Es-Seyyid eş-Şeyh el-hâc Ahmed Efendi'nin Sivas hazinesinden yüz yirmi sağ akçe ile tayin olunan vazife beratına dair.

Belge No : 22/2

Belgenin Tarihi : H. 23 Şevval 1224 \ M. 1 Aralık 1809

Özet : Küçük Bengiler Mahallesi'nden İbranus ve kardeşi Eveş zimmîlerin nısf kış evi, bir bab fevkani oda, aralık, bir bab kış evi ve mâ-i cari çeşme-i müştemil mülklerini Karabet Keşiş zimmîye bin iki yüz kuruşa sattıklarına dair.

Belge No : 23/1

Belgenin Tarihi : H. 27 Şevval 1224 \ M. 5 Aralık 1809

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesine mahsûb olarak sarây-ı cedîd ve sarây-ı atık, dergâh-ı âlî yeniçerileri, topçu, top arabacıları ve tersâne-i âmire ocakları tayînâtları için iki bin beş yüz ağnamın satın alınması ve Sivas kazalarına taksim edilmesine dair.

Belge No : 24/1

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Sivas Kadısı Seyyid Abdülkadir'in Sivas kazası nâibliğini sürdüren Ali Rıza Efendi'yi 1224 yılı Şevval ayı gurre-i itibariyle görevine devam etmek üzere tekrar vazifelendirmesine dair.

Belge No : 24/2

Belgenin Tarihi : H. 27 Şevval 1224 \ M. 5 Aralık 1809

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesine mahsuben sarây-ı cedîd ve sarây-ı atîk, dergâh-ı âlî yeniçerileri, topçu, top arabacıları ve tersâne-i âmire ocakları tayînâtları için gerekli iki bin beş yüz ağnamın bedellerinin Sivas sancağı kazalarına taksîmine dair.

Belge No : 25/1

Belgenin Tarihi : H. 23 Şaban 1226 \ M. 12 Eylül 1811

Özet : Hafız Es-Seyyid Muhammed bin Es-seyyid Veliyüddin ile Esmâ bint-i Veliyüddin Hatun'un boşandıklarına dair.

Belge No : 25/2

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Şevval 1224 \ M. 9 Kasım 1809

Özet : Kala-i atîkde yıkılan yerlerin tamir ve onarımı için harcanılan iki bin altmış üç kuruş on bir para'nın nerelere harcandığını gösteren masraf defterine dair.

Belge No : 26/1

Belgenin Tarihi : H. 2 Rebiü'l-evvel 1224 \ M. 17 Nisan 1809

Özet : Ordu-yı Hümâyûnun ihtiyacı için Sivas eyaletinden bin kile İstanbul hinta ve altmış kile İstanbul şairin tertip olunup bedeli ile satın alındıktan sonra Erzurum ve Kars anbarlarına teslim olunmasına dair.

Belge No : 27/1

Belgenin Tarihi : H. 2 Rebiü'l-evvel 1224 \ M. 17 Nisan 1809

Özet : Erzurum ve Şark canibindeki kışlaklarda Rus saldırılarına karşı hazır bulundurmak için bin iki yüz nefer süvari ve piyade'nin Sivas eyaletinin kazalarından kışa ve yağmura kalmadan karşılanmasına dair.

Belge No : 28/1

Belgenin Tarihi : H. 2 Rebiü'l-evvel 1224 \ M. 17 Nisan 1809

Özet : Şark canibinde Behram Paşa maiyetinde toplanacak askerlerin tayinatları için Sivas eyaletinden on bin kile hinta ve altmış bin kile şairin tahsili ve çeşitli masraflarının Sivas sancağı kazaları ile Amasya, Çorum, Canik, Bozok, Divriği ve Arabgir livalarına taksimine dair.

Belge No : 29/1

Belgenin Tarihi : H. 2 Rebiü'l-evvel 1224 \ M. 17 Nisan 1809

Özet : Sivas kazalarından Erzurum valisi Behram Paşa'nın maiyetinde toplanacak olan bin iki yüz nefer piyade ve süvari meşta (kışlak) askerinin ve bu hususa mübaşir Zaim Ağa'nın hizmet ve taamiyesi için gerekli on bin kuruş'un Sivas sancağı kazaları ile Amasya, Çorum, Canik, Bozok, Divriği ve Arabgir livalarına taksimine dair.

Belge No : 30/1

Belgenin Tarihi : H. 7 Zilkade 1224 \ M. 14 Aralık 1809

Özet : Sarı şeyh mahallesi sakinelerinden Şemsi bint-i El-hâc Ahmed Hatun'un mülkü olan menzilini (ev) ve haffaf dükkanı'nın icarını vakf eylediğine, dükkânının icarından hâsıl olan para ile mübarek gecelerin birinde fukaraya helva

dağıtılması ve havluda ki çeşmenin senelik tamir masrafının karşılanması şartıyla vakf ettiğine dair.

Belge No : 31/1

Belgenin Tarihi : H. 9 Rebiü'l-evvel 1224 \ M. 24 Nisan 1809

Özet : Tozanlı kazası Örümcek karye sakinlerinden Hasan ve Ali nam kimesnelerin tımarları dâhilindeki mâlikaneyeye ait öşr mahsulâtının ilam-ı şer'îye gereğince malikâne vakfına ait olduğuna dair.

Belge No : 31/2

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Zilhicce 1224 \ M. 7 Ocak 1810

Özet : Hafik nahiyesi karyelerine tevzi olunan Salyâne'nin masraf kalemleri ve karyelere taksimine dair.

Belge No : 32/1

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Zilhicce 1224 \ M. 7 Ocak 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesi zilhicce ayı guresinden sene-i mezkure mahsuben mâl-menzil, bedel-i ağnam ve sair masrafların Sivas mahallelerine taksimine dair.

Belge No : 33/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Rebiü'l-ahir 1224 \ M. 30 Mayıs 1809

Özet : Moskovlu'nun (Ruslar'ın) Silistre üzerine yürümesi sebebiyle Sefer-i Hümâyûnda görevli olan memurlardan hareket etmemiş olanların bir an önce görev mahalline gitmelerine dair.

Belge No : 34/1

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : 1225 yılı Sivas'a ait olan ve Bozok canibine giden a'lâ, evsat ve ednâ evraklarının miktarına dair.

Belge No : 34/2

Belgenin Tarihi : H. 12 Zilkade 1224 \ M. 19 Aralık 1809

Özet : Sarraf taifesinden Birus'un bin iki yüz yirmi senesine mahsub cizyeden baki kalan on altı bin iki yüz doksan bir kuruşunun Sivas sakinlerinden Uzun Hacı zade Mahmud ve kardeşi müteveffa Osman'dan eda edildiği ve Sivas cizyedarı Mustafa'ya teslim edildiğine dair.

Belge No : 34/3

Belgenin Tarihi : H. 23 Rebiü'l-ahir 1224 \ M. 7 Haziran 1809

Özet : Muhzırbaşı oğlu Muhammed Ağa ve Süleyman Ağa'ya belde-i Sivas'taki, umur-ı menzillerinin rü'yet ve idaresinin bin iki yüz yirmi beş senesi Muharreminin yirmi beşinci gününden iki yüz yirmi altı senesinin yirmi beşinci gününe gelinceye değin bir seneliğine Hacı Musa ve Derviş Muhammed Yüzbaşı Ağa'ya ber vech-i iştirak iltizam eylendiğine dair.

Belge No : 35/1

Belgenin Tarihi : H. 3 Muharrem 1225 \ M. 8 Şubat 1810

Özet : Keçibula Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Seyyid Abdurrahman Efendi bin Muhammed'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 35/2

Belgenin Tarihi : H. 3 Muharrem 1225 \ M. 8 Şubat 1810

Özet : Küçük Minâre Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden İbrahim bin Ali'nin terekesinin taksimine dair.

Belge No : 36/1

Belgenin Tarihi : H. 25 Zilhicce 1224 \ M. 31 Ocak 1810

Özet : Akdeğirmen Mahallesi'nden Fatma Hatun ve kızkardeşi Hadice bint-i Hüseyin ve İsmihan bint-i Osman Hatunların aynı mahalledeki kış evi, oda, taşrada oda, yine kış evi ve havlu derunundaki çeşme'den oluşan müşterek mülklerini Muhammed Bey bin Ali Ağa'ya iki yüz doksan beş kuruşa sattıklarına dair.

Belge No : 36/2

Belgenin Tarihi : H. Evâil-i Muharrem 1225 \ M. 1810 yılı Şubat ayı başları

Özet : Sivas altı bölük yoldaşlarının üzerlerine zabıt ve kethüdayeri olarak İnce Mehmed Ağa'nın tayin olunduğuna dair.

Belge No : 37/1

Belgenin Tarihi : H. 13 Muharrem 1225 \ M. 18 Şubat 1810

Özet : Keçibula Mahallesi'nde bulunan Es-Seyyid Nureddin vakfı'nın mütevelliliğine Samad Efendi'nin berât ile görevlendirildiğine dair.

Belge No : 37/2

Belgenin Tarihi : H. 7 Safer 1225 \ M. 14 Mart 1810

Özet : Kala-i atık sakinlerinden iken vefat eden Ahmed Ağa bin Süleyman'ın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 38/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Muharrem 1225 \ M. 24 Şubat 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûnda istihdam olunmak için Sivas sancağı kazalarından dörtyüz mehâr şütüranın bedellerinin, mübaşir ve memurların hizmet, taâmiyye ve konak kirası masraflarının Sivas sancağı kazalarına taksimine dair.

Belge No : 39/1

Belgenin Tarihi : H. 22 Muharrem 1225 \ M. 27 Şubat 1810

Özet : Sivas yakınlarında Karakaş nam-ı mahalden cereyân iden nehrin ve Erzurum Caddesinin üzerinde bulunan Köprünün tamiri için Köprüye ait hiçbir vakıf olmadığından Şah Hüseyin Mahallesi ahalilerinin senevî (bir yıllık) üzerlerine edası lazım gelen avârız ve salyanelerinden ellişer kuruş tahsil edilmesine dair.

Belge No : 40/1

Belgenin Tarihi : H. 28 Rebiü'l-evvel 1224 \ M. 13 Mayıs 1809

Özet : Duru karyesinden Toros veled-i Köroğlan'ın, Hamza Alemdar bin Osman'dan alacağı iddiası olduğu ve bunu isbat edemediği için isteğinin men'-ü def olduğuna dair.

Belge No : 40/2

Belgenin Tarihi : H. 5 Safer 1225 \ M. 12 Mart 1810

Özet : Ali Baba Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Şerbetçioğlu Ali Ağa bin Osman'ın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 40/3

Belgenin Tarihi : H. 13 Ramazan 1226 \ M. 1 Ekim 1811

Özet : İki yüz yirmi dört senesine mahsub Sivas'tan Şark Canibine tertip olan zahayirin bedeli olan doksan bin kuruşun, Sivas, Amasya ve Çorum sancaklarından otuz dört bin üç yüz yetmiş iki kuruş tahsil ve mübaşirine teslimen darbhone-i amireye irsal olunduğu, geri kalan elli beş bin altı yüz yirmi sekiz kuruş'un ise yerlü yerinden tahsil edilmesi ve gönderilmesine dair.

Belge No : 40/4

Belgenin Tarihi : H. 14 Cemaziye'l-evvel 1227 \ M. 26 Mayıs 1812

Özet : Sivas Sancağından tahsili kalan elli beş bin altı yüz yirmi sekiz kuruş'un Canik, Arabgir, Divriği livaları ile Erbaa, Karaguş, Şarkpare kazalarından hassa silahşörlere Şahin Ahmed yediyle tahsil edilmesine dair.

Belge No : 41/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Muharrem 1225 \ M. 10 Şubat 1810

Özet : Erzurum valisi ve Şark canibi Seraskeri ordusunda toplanacak askerlerin tayinatı için iki yüz yirmi dört senesine mahsuben Sivas eyaletinden tertip edilen on bin kile hinta ve altmış bin kile şairin doksan altı bin iki yüz elli kuruş bedelinin ahali tarafından ödenemeyeceğinin görülmesi üzerine zahayir bedelinin altı bin iki yüz elli kuruş indirilerek doksan bin kuruş tahsil edilmesine dair.

Belge No : 42/1

Belgenin Tarihi : H. 7 Safer 1225 \ M. 14 Mart 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesine mahsuben Sivas'tan Şark canibine müretteb olan yetmiş bin kile hinta ve şairin bedeli değiştiğinden belirlenen miktarın Sivas kazalarına taksimine dair.

Belge No : 43/1

Belgenin Tarihi : H. 17 Safer 1225 \ M. 24 Mart 1810

Özet : Örtülü Pınar Mahallesi'nden iken hâlik olan Eveş veled-i İsa zimmînin terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 43/2

Belgenin Tarihi : H. 23 Safer 1225 \ M. 30 Mart 1810

Özet : Küçük Kenisa (kilise) vekili Saatçi Erekir'in Bâb-ı Kayseriye Mahallesinden Gürgüdoğlu Sahak veled-i Zure ve karındaşı oğlu Kesir veled-i Bakar zimmîlerden kış evi, fevkani oda, ahır ve meyve ağaçlı ve ağaçsız nısf bahçe'yi Kenisa'nın vakfı akçesinden dört yüz elli kuruşa Kenisa için aldıkları menzil hüccetine dair.

Belge No : 43/3

Belgenin Tarihi : H. 23 Safer 1225 \ M. 30 Mart 1810

Özet : Bab-ı Kayseriye Mahallesinden Gürgüdoğlu Sahak ve kardeşinin oğlu Kesir zimmîlerden Saatçi Erekir'in Kenisa için aldığı menzilin içinde bulunan çeşmelerin tevliyetinin Kenisa vekili kim olursa tevliyetinde aynı kişide olacağına dair.

Belge No : 44/1

Belgenin Tarihi : H. 23 Zilhicce 1224 \ M. 29 Ocak 1810

Özet : İlbeylü Kazası kurralarından Çallı karyesinden Seyyid Osman bin Muhammed'in Hafik nahiyesi Hayırbey karyesinde on senedir tasarrufunda olan tarlanın tasarruf hakkının Seyyid Muhammed bin Mustafa'da olduğuna dair.

Belge No : 44/2

Belgenin Tarihi : H. 23 Safer 1225 \ M. 30 Mart 1810

Özet : Ordu-yı Hümâyûn için beşyüz nefer süvarinin mübaşir, taamiyye (yemeklik), konak kirası vb. masraflarının Bozok, Canik ve Arabgir livaları hariç, Sivas Eyaleti livalarına ve Sivas sancağı kazalarına taksimine dair.

Belge No : 45/1

Belgenin Tarihi : H. 28 safer 1225 \ M. 4 Nisan 1810

Özet : Ruslar ile Silistre'de yapılan savaş için Sivas eyaleti kazalarından sakin neferatdan beş akçe terfi ile bir Ağalık bin neferin binbaşı tayin olunan Tokadlı zade Seyyid Mehmed Ağa ile Ordu-yı Hümâyûna sevk edilmesine dair.

Belge No : 46/1

Belgenin Tarihi : H. 29 Safer 1225 \ M. 5 Nisan 1810

Özet : Ruslar ile yapılacak sefer için toplanan Anadolu askerlerini ordu merkezine sürme işi (rehberlik), Karaman valisi Mehmed Paşa ile İç ili (İçel) Sancağı mutasarrıfı Ahmed Paşa'ya müştereken tevcih olunduğu ve Sivas sancağından gidecek bin nefer sipah ocağı askerinde terakki emrinin Tokadlı zade Mehmed Ağa'ya binbaşılık göreviyle verildiğine dair.

Belge No : 46/2

Belgenin Tarihi : H. 15 Rebiü'l-evvel 1225 \ M. 20 Nisan 1810

Özet : Sivas havalisi ve kazalarından müretteb bin nefer sipah askerinin bahardan önce Ordu-yı Hümâyûnda bulunmalarına dair.

Belge No : 47/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Rebiü'l-evvel 1225 \ M. 10 Nisan 1810

Özet : Gök Hüsam Mahallesi sâkinelerinden iken vefat eden Zahide bint-i Muhammed'in terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 47/2

Belgenin Tarihi : H. 11 Rebiü'l-evvel 1225 \ M. 16 Nisan 1810

Özet : Sivas'ta bulunan Hacı Hıdıroğlu Han'ında dökmeçilik sanatıyla uğraşan ve hâlik olan Dökmeçi Mardros zimmînin varisi olmadığından terekesinin tahrir edilip satıldıktan sonraki eşya defterine dair.

Belge No : 48/1

Belgenin Tarihi : H. 27 Safer 1225 \ M. 3 Nisan 1810

Özet : Şifâiye Medrese'si müderrisi Said Muhammed Efendi'nin medrese vakfının mütevellisi ile münâzafiye olan arazi için verilen hüküm hüccetine dair.

Belge No : 49/1

Belgenin Tarihi : H. 20 Rebiü'l-evvel 1225 \ M. 25 Nisan 1810

Özet : Ordu-yı Hümâyûn lâzimesi için iki yüz yirmi beş senesine mâhsûb Sivas sancağı kazalarından dört yüz mekârî şütürânın bedelen tahsil edilerek Ordu-yı Hümâyûn hazinesine teslim edilmesine dair.

Belge No : 49/2

Belgenin Tarihi : H. 7 Muharrem 1226 \ M. 1 Şubat 1811

Özet : Hacı Zâhid Mahallesi'nden iken vefat eden Delice Bekir bin Ahmed'in terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 50/1

Belgenin Tarihi : H. 20 Rebiü'l-evvel 1225 \ M. 25 Nisan 1810

Özet : Sivas kaza ve kurralarında mevcûd olan dergâh-ı muallam sipah ve gurebâ-i yemin ve ulufeciyân-ı yemin neferatının tayin olunan mübâşir ile cihad için Ordu-yı Hümâyûn'a sevkinde acele edilmesine dair.

Belge No : 50/2

Belgenin Tarihi : H. 25 Rebiü'l-evvel 1225 \ M. 30 Nisan 1810

Özet : Şems Ferrâş Mahallesi sakinelerinden iken vefat eden Zeyneb bint-i Süleyman müteveffiyenin terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 51/1

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 6 Mayıs 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûnda toplanacak askerlerin tayinatları lâzimesi için Sivas sancağında Zile ve havalisi kazalarından elli bin kile şairin satın alınmasına ve Samsun iskelesine nakil olunmasına dair.

Belge No : 52/1

Belgenin Tarihi : H. 2 Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 7 Mayıs 1810

Özet : Ganem Mahallesinden Seyyid Ali ve Hasan Ağa'nın kış evi, iki bâb fevkani harem odası, aralık, ahur ve havlu müştemil mülklerini Mehmed ve İbrahim kimesnelere altı yüz elli beş kuruşa sattıklarına dair.

Belge No : 52/2

Belgenin Tarihi : H. 5 Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 10 Mayıs 1810

Özet : Sivas'tan bin nefer terakkilu neferatının tayinatları için birer gecelik tayin masraflarının ahali-i kazanın vergilerinden karşılanmasına dair.

Belge No : 52/3

Begenin Tarihi : H. 11 Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 16 Mayıs 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine ait saçmahane kârhanesinde saçma, fişenk, çubuk ve fındık kurşunu imâl edenlerden rayici üzere saçma ve kurşun mukataalarını kârhane mutasarrıfına teslim etmelerine dair.

Belge No : 53/1

Belgenin Tarihi : H. 11 Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 16 Mayıs 1810

Özet : Sivas'ta bin iki yüz yirmi üç, yirmi dört ve yirmi beş senelerine mahsub saçma ve sairlerin üç seneliği otuzar kuruş'tan doksan kuruş mukataasının Sivas saçmacılarından alındığına dair.

Belge No : 53/2

Belgenin Tarihi : H. 1 Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 6 Mayıs 1810

Özet : Örtülü Pınar'dan Karagözoğlu Seyyid Halid bin Osman'ın mahalle-i merkûmede çıkmaz sokak, kış evi, bir bâb fevkani oda, ahur, aralık ve havluyu müştemil mülklerini Eskici Toros veled-i kasab Simon zimmîye iki yüz yirmi beş kuruşa sattığına dair.

Belge No : 54/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 20 Mayıs 1810

Özet : Üsküdâr'dan Bağdât'a varınca yol üzerindeki vaki kazaların menzilhilerinin yolcu, mültezim ve tüccarlara menzil bârgiri vermeyip bargirleri memur

olan ulaklara takdim etmeleri ve diledikleri miktar akçe almalarından dolayı kaza menzildilerinin yeterli bargir bulundurmaları ve bargir ücreti olarak malum miktar akçe almaları gerektiğine dair.

Belge No : 54/2

Belgenin Tarihi : H. 16 Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 21 Mayıs 1810

Özet : Hacı Zâhid Mahallesi'nden Hadice bint-i Derviş Muhammed Hatun'un kış evi ve aralık mülkünü Feyzullah nam kimesneye altmış iki kuruşa sattığına dair.

Belge No : 55/1

Belgenin Tarihi : H. 11 Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 16 Mayıs 1810

Özet : Hacı Mehmed Mahallesi'nden Yüzbaşı Osman Ağa bin Ahmed Ağa fevkâni oda, yazlık, tahtani aralık, havlu ve kış evi müstemil mülkünü menzilin tamiri ve annesinin ruhu için yaptırdığı çeşmenin masraflarına harcanması, fazla kalan miktar ile de Kuran-ı Kerim tilavet edilmesi ve başka semtlere harcanması şartıyla vakfettiğine dair.

Belge No : 55/2

Belgenin Tarihi : H. 23 Rebiü'l-evvel 1225 \ M. 28 Nisan 1810

Özet : Üryâni Zimmî Mahallesi'nden ve Sahibe-i hayrâttan müteveffîye Şerife bint-i Abdullah Hatun vakfi'nin mütevelliyesi olan Eşe bint-i Mehmed Hatun'un vakfın tevliyetini Seyyid Ahmed Ağa'ya devrettiğine dair.

Belge No : 56/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 20 Mayıs 1810

Özet : Gökmedrese Mahallesi'nden Sultan bint-i Mustafa'nın Sivas kazası karyelerinde miras kalan hisselerini Seyyid Muhammed Efendi'ye altmış beş kuruşa sattığına dair.

Belge No : 56/2

Belgenin Tarihi : H. 25 Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 30 Mayıs 1810

Özet : Sefer-i hümâyûn için Ordu-yı Hümâyûna memur olan askerlerin kış mevsimi gelmeden hareket etmeleri ve yerlerine ulaşmaları konusunda acele etmelerine dair.

Belge No : 56/3

Belgenin Tarihi : H. 23 Safer 1226 \ M. 19 Mart 1811

Özet : İki yüz yirmi beş senesine mahsub Ordu-yı Hümâyûn için Sivas Sancağından müretteb dörtyüz şütürânın altmış bin kuruş bedelinden Şârkpare, Karayaka, Eyrek, Sonisa, Tâşâbad ve Karaguş kazalarında kusur kalan on beş bin beşyüz altmış beş kuruşun tahsil edilmesine dair.

Belge No : 57/1

Belgenin Tarihi : H. ... Rebiü'l-evvel 1225⁵

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesi Ordu-yı Hümâyûn için Sivas Sancağı kazalarından tertip olunan dört yüz mekâri şütürân bedelinin Sivas sancağı kazalarına taksimine dair.

Belge No : 57/2

Belgenin Tarihi : H. 8 Cemaziye'l-evvel 1225 \ M. 11 Haziran 1810

---

⁵ Belgenin Tarih kısmında ayın hangi günü olduğu yazılmamıştır.

Özet : Akdeğirmen Mahallesi'nden Serbedar oğlu Karabet veled-i Agob'un kış evi, meyve ağaçlı ve ağaçsız bahçesi ile havluyu müstemil mülkünü Nikefus ve kardeşi Karabet zimmîye iki yüz kuruşa sattığına dair.

Belge No : 58/1

Belgenin Tarihi : H. 22 Cemaziye'l-ahir 1224 \ M. 4 Ağustos 1809

Özet : Ordu-yı Hümâyûn için bin iki yüz yirmi bir ve yirmi iki senelerine mahsup Sivas sancağından ihrâc olan şütürândan bakaya kalan altı yüz otuz mehâr şütürânın bedeli olan doksan dört bin kuruş'tan geri kalan otuz bin yüz otuz üç kuruş'un tahsil edilmesine dair.

Belge No : 58/2

Belgenin Tarihi : H. 3 Cemaziye'l-evvel 1225 \ M. 6 Temmuz 1810

Özet : Yahya Bey Mahallesi İmamı Es-Seyyid İsmail Efendi bin Hacı Musa Efendi'nin imam olduğu mescidin vakfından mahallede bulunan, iki bâb kış evi ve bir miktar havluyu doksan kuruşa satın aldığına dair.

Belge No : 59/1

Belgenin Tarihi : H. 3 Cemaziye'l-ahir 1225 \ M. 6 Temmuz 1810

Özet : Küçük Minâre Mahallesi'nden Es-Seyyid Halil Ağa bin Ebubekir, kayıp olan kardeşinin oğlu Ebubekir bin Ahmed'in kış evi, bir miktar bostân ve nisf havluyu müstemil mülkünü semen-i misliyle talep ettiğine dair.

Belge No : 59/2

Belgenin Tarihi : H. 7 Cemaziye'l-ahir 1225 \ M. 10 Temmuz 1810

Özet : Küçük Minare Mahallesi'nden iken kayıp olan Ebubekir bin Ahmed'in kış evi, bir miktar bostân ve nisf havluyu müştemil mülkünü amcası Es-Seyyid Halil Ağa bin Ebubekir'in kıymeti bedeliyle dört yüz elli kuruşa satın aldığına dair.

Belge No : 60/1

Belgenin Tarihi : H. 11 Cemaziye'l-evvel 1225 \ M. 14 Haziran 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesi cemâziye'l-ahirinin onuncu gününden iki yüz yirmi beş senesi cemâziye'l-evvelinin onuncu gününe kadar on bir ayda Sivas'ın bedestân kethüdâları muhızrbâşı zade Muhammed Ağa ve arkadaşı Süleyman Ağa yedleriyle husule gelen Sivas şehrinin çeşitli masraflarının ayrıntısı ve esnaf taifesine taksimine dair.

Belge No : 61/1

Belgenin Tarihi : H. 11 Cemaziye'l-evvel 1225 \ M. 14 Haziran 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi dört senesi cemâziye'l-ahirinin onuncu gününden bin iki yüz yirmi beş senesi cemâziye'l-evvelinin onuncu gününe değin bedestân kethüdâları muhızırbaşı zade Muhammed Ağa ve müştereki Süleymân Ağa yedleriyle husule gelen Sivas şehrinin masraflarının müfredâtına dair.

Belge No : 62/1

Belgenin Tarihi : H. 11 Cemaziye'l-evvel 1225 \ M. 14 Haziran 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesi cemâziye'l-evvelinin onuncu gününde Sivas'a tevzî olunan salyânedden Sivas mahallelerine isabet eden 10510 kuruş tutarındaki meblâğın mahallelere taksimine dair.

Belge No : 63/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Cemâziye'l-evvel 1225 \ M. 18 Haziran 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesi cemaziye'l-evvelinin onuncu günü Sivas'ın umumi masraflarından Hafik nahiyesi karyeleri üzerine isabet eden on iki bin sekiz yüz doksan bir kuruş tutarındaki meblâğın taksîmine dair.

Belge No : 64/1

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Ali Rıza Efendi'nin bin iki yüz yirmi beş senesi rebîü'l-ahirinin onuncu gününde yürütmekte olduğu Sivas kazası nâiblik görevinin devamına dair.

Belge No : 64/2

Belgenin Tarihi : H. 17 Cemaziye'l-evvel 1225 \ M. 20 Haziran 1810

Özet : Sivas Alaybeyisi Terkeşzade Ahmed Ağa'nın Kars muhafızı Abdullah pâşâ hazretleri maiyetine ihrâcına dair.

Belge No : 64/3

Belgenin Tarihi : H. 7 Cemaziye'l-evvel 1225 \ M. 10 Haziran 1810

Özet : Küçük Minâre Mahallesi'nden Hadice bint-i Ömer Hatun'un Hacı Hüseyin Mahallesi'nde miras kalan kış evi arsası, yolu, havlu ve çeşme-i müştemil mülkünü Abdurrahman Ağa'ya beş yüz kuruşa sattığına dair.

Belge No : 65/1

Belgenin Tarihi : H. 21 Cemaziye'l-evvel 1225 \ M. 24 Haziran 1810

Özet : Sivas'ta Nakîbü'l-eşrâf Kaim-makamı olan Şeyh Süleymân Efendi'nin vefatı üzerine bu göreve Şifaiye Medrese'si müderrisi Müfti Zâde Seyyid Mehmed Said Hüsni'nün getirildiğine dair.

Belge No : 65/2

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Cemaziye'l-ahir 1225 \ M. 4 Temmuz 1810

Özet : Şems Ferrâş Mahallesinden Esmâ bint-i Ömer Hatun'un kış evi, iki aralık, meyve ağaçlı ve ağaçsız bahçesi ve havluyu müştemil mülkünü Tuzcuoğlu Ahmed Ağa ve Seyyid Muhammed Emin Ağa'ya iki yüz elli kuruşa sattığına dair.

Belge No : 66/1

Belgenin Tarihi : H. 3 Cemâziye'l-evvel 1225 \ M. 6 Haziran 1810

Özet : Rusların Pazarcık'ı istilası nedeniyle bir taraftan Rusların Osmanlı ordusunun kışla merkezi olan Şumnu'ya, bir taraftan da Varna'ya doğru ilerlemeye başlaması üzerine, Ordu-yı Hümâyûna yardım için Bozok, Kengiri (Çankırı), Amasya, Kayseri, Sivas, Çorum, Aksaray, Kırşehir ve Niğde sancaklarından toplam iki bin nefer askerin ihrac edilip on, onbeş güne kadar Edirne'de birleşmelerine dair.

Belge No : 66/2

Belgenin Tarihi : H. 3 Cemâziye'l-evvel 1225 \ M. 6 Haziran 1810

Özet : Ordu-yı Hümâyûn'da toplanacak askerlerin tayinatı için Sivas havalisinde vaki Zile ve sâir kazalardan elli bin kile İstanbullu şairin satın alınmasına ve acele olarak Samsun iskelesine oradan da Varna İskelesine nakledilmesine dair.

Belge No : 67/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Cemâziye'l-evvel 1225 \ M. 8 Haziran 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsub Ordu-yı Hümâyûn için Sivas kazalarından iki bin beş yüz ağnâm ve keçinin satın alınıp der-saadete gönderilmesine dair.

Belge No : 67/2

Belgenin Tarihi : H. 25 Cemâziye'l-evvel 1227 \ M. 6 Haziran 1812

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben Sivas eyaletinden talep edilen iki bin beşyüz ağnâm bedelinden kalan miktarın Şarkpare ve Erbaa kazalarından tahsil edilmesine dair.

Belge No : 68/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Cemaziye'l-ahir 1225 \ M. 8 Temmuz 1810

Özet : Üryân-ı Zimmî Mahallesi'nden Miyase bint-i Hasan Hatun'un binâ ve bin kuruş parasını her sene Meydân câmi şerîfine on iki kıyye şem'î-asel verilmek, senevî bir def'a mevlüdi şerîf okutulmak ve mübarek gecelerin birinde fukaraya helva dağıtılmak şartıyla vakfettiğine dair.

Belge No : 68/2

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Vakfe-i mezbûrenin (ŞŞS 9:68/1) bin kuruşunda zimmeti olan kişilerin defterine dair.

Belge No : 69/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Cemâziye'l-evvel 1225 \ M. 22 Haziran 1810

Özet : Ordu-yı Hümâyûna gidecek iki yüz elli nefer süvari askerinin ve mübâşirinin hizmet ve masraflarının Sivas sancağı kazalarına taksimine dair.

Belge No : 69/2

Belgenin Tarihi : 3 Cemaziye'l-ahir 1225 \ M. 6 Temmuz 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsub Saray-ı cedid-i amire, Saray-ı atik me'mûre, dergâh-ı âli yeniçerileri, topçu, top arabacı ve tersâne-i amire ocakları tayinatı için Sivas sancağı kazalarından iki bin beş yüz ağnamın Sivas sancağı kazalarından taksîmine dair.

Belge No : 70/1

Belgenin Tarihi : H. 7 Cemaziye'l-ahir 1225 \ M. 10 Temmuz 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesinde Ordu-yı Hümâyûnda toplanacak askerin tayinatı için elli bin kile İslamboli şa'îrin satın alınıp Samsun iskelesine nakli ve hizmet-i mübaşiriyye masraflarının Sivas kazalarına taksîmine dair.

Belge No : 70/2

Belgenin Tarihi : H. 9 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 3 Nisan 1811

Özet : Şeyh Çoban Mahallesi'nden iken vefat eden Rukiye bint-i Abdurrahman'ın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 71/1

Belgenin Tarihi : H. 12 Cemaziye'l-ahir 1225 \ M. 15 Temmuz 1810

Özet : Üsküdâr'dan Bağdât'a varınca yol üzerindeki vaki kazaların menzilcilerinin yolcu, mültezim ve tüccarlardan malum miktar akçe alamadıkları takdirde menzil bargiri vermemelerine dair.

Belge No : 72/1

Belgenin Tarihi : H. Evail-i Cemaziye'l-evvel 1224 \ M. 1809 yılı Haziran ayı ortaları

Özet : Sivas nahiyesine tabi Hanzar karyesiyle Suluhân mezraaları topraklarında ziraatlerine hâsıl eyledikleri terekelerin Hanzar karyesiyle Suluhan mezrası topraklarında harman yerinde dökülüp beşte bir öşürlerinin malikâne mutasarrıflarına eda edilmesine dair.

Belge No : 73/1

Belgenin Tarihi : H. 13 Cemâziye'l-ahir 1225 \ M. 16 Temmuz 1810

Özet : Hacı Mehmed Mahallesi sakinelerinden müteveffiye Kerime bint-i Mustafa Hatun'un kız kardeşinin oğlu Mehmed Emin nâm kimesneye bahçesini hibe ettiğini, bu kişinin de bahçeyi Bitlioğlu Seyyid Ahmed'e sattığını, onunda bahçeyi Hafız Ali'nin babası müteveffa Rüstem Ağa'ya bin iki yüz on iki tarihinde üçyüz on kuruşa sattığından bahçenin mülkiyetinin Hafız Ali bin Rüstem Ağa ve mirasçılarında olduğuna dair.

Belge No : 73/2

Belgenin Tarihi : H. 19 Safer 1227 \ M. 4 Mart 1812

Özet : Kabalı Mahallesi'nden iken vefat eden Cücükoğlu Abdurrahman Ali Ağa'nın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 74/1

Belgenin Tarihi : H.18 Cemâziye'l-ahir 1225 \ M. 21 Temmuz 1810

Özet : Üsküdâr'dan Sivas'a varınca mahal-i mezkûredeki agavât ve Alemdaran'ın Moskovlu ile olan Sefer-i hümâyûna gelmek üzere acele etmelerine dair.

Belge No : 74/2

Belgenin Tarihi : H.18 Cemâziye'l-ahir 1225 \ M. 21 Temmuz 1810

Özet : Sivas sancağı kazalarından senede iki taksit ile eyalet masrafları için on beş bin kuruş İmdad-ı hazariyye tahsil edilirken Sivas valisi Celaleddin Paşa'nın ordu merkezine tayin olunması ile toplanan miktarın imdâd-ı seferiyye vergisi olarak kabul edilmesine ve aradaki farkında reayadan tahsil edilmesi ile birlikte bin iki yüz yirmi beş senesine mahsub Sivas kazalarından vali için otuz üç bin kuruş imdad-ı seferiyyenin bin iki yüz yirmibeş senesi gurre-i muharrem îtibâr olunarak Sivas kazalarından tahsil edilmesine dair.

Belge No : 75/1

Belgenin Tarihi : H. 21 Cemâziye'l-ahir 1225 \ M. 24 Temmuz 1810

Özet : Moskov'lunun (Rusların) Pazarcık'ı istila etmesi ile eğer önleri boş bırakılırsa Varna ve Şumnu'ya gelebilecekleri, bundan dolayı eli kılıç tutanların Ordu-yı Hümâyuna katılmalarına dair.

Belge No : 76/1

Belgenin Tarihi : H. 23 Cemaziye'l-ahir 1225 \ M. 26 Temmuz 1810

Özet : Hamurkesen Mahallesi sakinlerinden Hacı Muhammed bin Hüseyin'in iki bâb kış evi, ahır, bir miktar aralık, meyve ağaçlı ve ağaçsız bahçesi ve havluyu müştemil mülkünü Seyyid Ali'ye dört yüz kuruşa sattığı, bu miktardan yüz otuz üç kuruşu vefatında kullanılmak ve yılda bir ruhu için mahalle câmi-i şerîfine bir hatm-i şerîf tilâvet edilmesi şartıyla vakfettiğine dair.

Belge No : 76/2

Belgenin Tarihi : H. 17 Cemaziye'l-evvel 1225 \ M. 20 Haziran 1810

Özet : Küçük Minâre Mahallesi'nden Ayşe bint-i Terkeş zâde Es-Seyyid Muhammed ile Es-Seyyid Muhammed Said Ağa bin İsmail Ağa'nın boşanmaları üzerine Ayşe Hatun'un mehir miktarı ve alacaklarının belirlendikten sonra üzerine düşen miktarın Said Ağa'dan alındığına dair.

Belge No : 77/1

Belgenin Tarihi : H. 25 Cemâziye'l-ahir 1225 \ M. 28 Temmuz 1810

Özet : Moskovlu'ya karşı yapılan Gaza ve Cihad için Ordu-yı Hümâyûn'a, Rumeli ve sâir maiyyetlere memur kılınanların bir an önce görev yerlerine gitmelerine dair.

Belge No : 78/1

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Receb 1225 \ M. 2 Ağustos 1810

Özet : Es-Seyyid Lütfullah Efendi Bey'in mütesellimlik görevine getirildiğine dair.

Belge No : 79/1

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Receb 1225 \ M. 2 Ağustos 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi üç senesinden yirmi beş senesine gelinceye kadar devlet-i aliyyeden buyurulan emr-i âli ve tekaliflerden nefis-i Sivas ve Hafik kazasına isabet eden hisselerin bin iki yüz yirmi beş senesinin Recebi'l-mürecceb guresine gelinceye kadar ahali tarafından hazinemize teslim olunarak Ordu-yı

Hümâyûna tarafımızdan irsâl olunduğu ve tekalifatlarından Sivas ve Hafik kazasında ahali zimmetinde miktar para kalmadığına dair.⁶

Belge No : 79/2

Belgenin Tarihi : H. ... 1225⁷

Özet : Sivas valisi Muhammed Celaleddin Paşa'nın esnaf taifesi ve sâirelere olan borçlarının salyaneden hesaplarına mahsuben taahhüd eylediği deftere dair.

Belge No : 80/1

Belgenin Tarihi : H. 13 Receb 1225 \ M. 14 Ağustos 1810

Özet : Çaykürt karye sâkinlerinden Seyyid Talib Mustafa bin Ömer ile Seyyid Ömer'in karyede bulunan kış evi ve bir miktar arsaya ilgili olarak mahkemeye başvurmaları ve şahitlerin ifadesi ile mülklerin müteveffa Osman Efendi'den oğlu Ali'ye miras kaldığı, Ali'nin de Seyyid İbrahim'e yüz yirmi kuruşa sattığı, Seyyid İbrahim'inde yüz yirmi kuruşa Seyyid Ömer'e satmasından dolayı mülkiyet hakkının Seyyid Ömer'de olduğuna dair.

Belge No : 80/2

Belgenin Tarihi : H. 17 Receb 1225 \ M. 18 Ağustos 1810

Özet : Hacı Mahmud Mahallesi sâkinelerinden Safiye bint-i Ahmed Hatun malından yüz doksan kuruş ayırıp, altmış kuruş techîz-i tekfîne, yirmi kuruş mahalle câmi şerîfinin tamirine, on kuruş mahalledeki Behram Paşa Çeşmesinin

⁶ Belgenin en alt kısmında Sivas valisinin imzası, isim ve ünvanı yazılıdır.

⁷ Belgenin tarih kısmında ay ve gün okunamayacak şekilde silinmiş durumdadır.

tamirine ve yüz kuruşu her sene mahalle câmiine şem‘-i asel verilmek ve mübârek gecelerin birinde fukaraya helva dağıtılmak şartıyla vakfettiğine dair.

Belge No : 81/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Receb 1225 \ M. 20 Ağustos 1810

Özet : Moskovlunun Pazarcık'ı istilasından sonra daha da ilerlemesi üzerine Ordu-yı Hümâyûn ihtiyacı için Sivas sancağı kazalarından üçyüz şütürânın acele olarak Davud Paşa sahrasına gönderilmesine dair.

Belge No : 82/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Receb 1225 \ M. 20 Ağustos 1810

Özet : İki yüz yirmi beş senesi mahsulünden Sivas sancağı kazalarından yüz bin kile hinta ve elli bin kile şairin satın alınıp Samsun iskelesine nakli ve dersaadete gönderilmesine dair.

Belge No : 83/1

Belgenin Tarihi : H. 23 Receb 1225 \ M. 24 Ağustos 1810

Özet : Asâkir-i muvahhidinin zahiresi, mühimmatı ve cebehane nakli vs. hizmetlerde istihdâm olunmak üzere Sivas sancağı kazalarından tertip olunan üçyüz mekari şütürân ile hizmet-i mübâşir ve çeşitli masraflarının Sivas kazalarına taksimine dair.

Belge No : 84/1

Belgenin Tarihi : H. 23 Receb 1225 \ M. 24 Ağustos 1810

Özet : Sivas Alayı Muhammed Efendi'nin arz mukabili olarak Kazâbâd nahiyesinde Kağayı nâm karye'ye on dört bin beş yüz elli akçe tımara

mutasarrıf olan Sivas sâkinlerinden ve erbâb-ı tımar'dan Seyyid Hüseyin veled-i Mustafa'ya verdiği iki yüz doksan kuruşu Seyyid Hüseyin'den aldığına dair.

Belge No : 84/2

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Şaban 1225 \ M. 1 Eylül 1810

Özet : Müteveffa Abdi Paşa'nın geride bıraktığı eşyalardan yedinde olan çadırın Bâzergân-ı mersûmun (tüccarın) zimmetinde olduğu ve mühimmat-ı hayyâmın (çadırındaki malzemelerin) mübâşire teslim edilmesi ve Samsun iskelesine nakledilmesine dair.

Belge No : 84/3

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Müteveffa Abdi paşa hazretlerinin geride bıraktığı eşyalardan Kırkor zimmî'ye emanet edilen hayyâm (çadır) defterine dair.

Belge No : 84/4

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Sivas Valisi Muhammed Celaleddin Paşa'nın Sefer-i hümâyûna azimetlerinde hayyâm-ı mezkûrdan aldığı deftere dair.

Belge No : 85/1

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Şaban 1225 \ M. 1 Eylül 1810

Özet : Örtülü Pınar Mahallesi'nden iken vefat eden Hüsne bint-i Mustafa'nın terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 85/2

Belgenin Tarihi : H. 7 Şaban 1225 \ M. 7 Eylül 1810

Özet : Küçük Bengiler Mahallesi'nden Teymürcü Eveş veled-i Sahak zimmînin bir bâb fevkani oda, kış evi, bir miktar icra havlu müstemil mülkünü Manuk zimmîye beş yüz yetmiş kuruşa sattığına dair.

Belge No : 86/1

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Sivas nâib-i Mevlâna Ali Efendi'nin kemale eren görevini Sivas kadısı Es-Seyyid Abdülkadir Efendi'nin iki yüz yirmi beş senesi recebü'l-ferdi gurreti itibariyle on bir ay tehir ettiğine dair.

Belge No : 86/2

Belgenin Tarihi : H. 4 Şaban 1225 \ M. 4 Eylül 1810

Özet : Küçük Muhammed Emin Efendi'ninin Üzmüş Zaviyesi'nin mutasarrıfı olduğuna dair.

Belge No : 86/3

Belgenin Tarihi : H. 5 Şaban 1225 \ M. 5 Eylül 1810

Özet : Sivas sancağı kazalarından beş bin kile hinta ve otuz bin kile şairin satın alınarak Erzurum'da bulunan serasker müşâr-ı ileyh ordusuna teslim edilmesine dair.

Belge No : 87/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Şaban 1225 \ M. 5 Eylül 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş yılında Ordu-yı Hümâyûnda toplanacak asakir-i muvahhidinin zahayir ve mühimmat nakli hizmetinde istihdâm olunmak için

Sivas sancağından üç yüz mekârî şütürân'ın bedelleri olan yetmiş beş bin kuruş'un Sivas kazalarına taksimine dair.

Belge No : 88/1

Belgenin Tarihi : H. 9 Şaban 1225 \ M. 9 Eylül 1810

Özet : Bin iki yiz yirmi beş senesi cemâziye'l-ahirinin on birinci gününden sene-i mezkûr şabanü'l-muazzamın dokuzuncu gününe gelinceye değin Hafik nahiyesinin vuku bulan masraflarının toplamı olan yirmi bir bin kırk yedi kuruş'un Hafik nahiyesi karyelerine taksîmine dair.

Belge No : 89/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Şaban 1225 \ M. 15 Eylül 1810

Özet : Küçük Bengiler Mahallesi'nden Tireci Eveş zimmînin kış evi, dörtte bir hissesi olan tarîk-ı müstemil mülk menzilini Manuk zimmîye iki yüz yetmiş kuruşa sattığına dair.

Belge No : 90/1

Belgenin Tarihi : H. 16 Şaban 1225 \ M. 16 Eylül 1810

Özet : Varna ve Şumnu civarlarında Ruslarla mücadele eden Ordu-yı Hümâyûn'un ihtiyacı için Sivas eyâletinden iki bin ağnâm ve keçi'nin satın alınarak gönderilmesine dair.

Belge No : 91/1

Belgenin Tarihi : H. 16 Şaban 1225 \ M. 16 Eylül 1810

Özet : Ordu-yı Hümâyûn için Sivas eyâletinden tertip olunan iki bin ağnâm ve keçi'nin bedelleri ile beş bin kuruş tutarındaki hizmet-i mübâşir masraflarının Sivas kazalarına taksîmine dair.

Belge No : 91/2

Belgenin Tarihi : H. 10 Muharrem 1226 \ M. 4 Şubat 1811

Özet : Zilkâr Mahallesi'nden iken vefat eden El-hâc Ömer bin Muhammed'in terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 92/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Ramazan 1225 \ M. 4 Ekim 1810

Özet : Memleketin çeşitli yerlerinde tedavülde olan sikkelerin rayiçlerinin yeniden tanzimine dair.

Belge No : 92/2

Belgenin Tarihi : H. 13 Safer 1226 \ M. 7 Şubat 1811

Özet : Gökmedrese Mahallesi'nden iken vefat eden Baltacı Halil bin Mustafa'nın terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 93/1

Belgenin Tarihi : H. 12 Şevval 1225 \ M. 10 Kasım 1810

Özet : Mısır Kahire'de sâkin devletlü Hasan Paşa hazretlerinin kethüdayı muhteremleri Osman Ağa'nın Şah Hüseyin Mahallesi'nde fevkani oda, ahır, üç göz kârgir anbâr, virânthane, bir miktar arsa, havlu ve derun havlu'da mâ-i cârif çeşme-i müştamil mülkünü Seyyid Muhammed ve kardeşi Seyyid Feyzullah Ağa'ya bin kuruşa sattığına dair.

Belge No : 93/2

Belgenin Tarihi : H. 15 Şevval 1225 \ M. 13 Kasım 1810

Özet : Sivas ve Zile havalisi kazalardan matlûb buyurulan elli bin kile şairin Samsun iskelesine nakli hususunda acele edilmesine dair.

Belge No : 93/3

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Rebiü'l-evvel 1227 \ M. 15 Mart 1812

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben elli bin kile şairin Samsun iskelesine nakli babında Erbaa, Niksar, Karaguş ve Şarkpare kazalarının baki kalan ve hisseleri olan on sekiz bin üç yüz otuz altı kile şairin tahsîl edilmesine dair.

Belge No : 94/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Şevval 1225 \ M. 13 Kasım 1810

Özet : Ergani madeninden çıkarılan bakırdan yetmiş beş bin batman bakırın Tokat Kalhanesinde pişirilmesi ve Samsun'a nakli için gerekli yük hayvanı ve arabaların temini için Sivas, Amasya, Tokat ve Cânîk sancaklarına ferman gönderildiğine binâen Sivas sancağı kazalarından bakır nakline kifayet edecek kadar yük hayvanı ve arabaların tedarik edilmesi ve Tokat'ta işlenecek bakırın Samsun iskelesine nakledilmesine dair.

Belge No : 94/2

Belgenin Tarihi : H. 23 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 17 Nisan 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi iki, yirmi üç ve yirmi dört senelerine ait altmış altı bin iki yüz batman nuhas'tan geriye kalan elli dokuz bin üçyüz yetmiş bir batman nuhasın darbhaneye gönderilmesi hususunda acele edilmesine dair.

Belge No : 94/3

Belgenin Tarihi : H. 20 Safer 1226 \ M. 16 Mart 1811

Özet : Yahya Bey Mahallesinden iken vefat eden Fatma bint-i Koca Ağa Hatun'un terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 95/1

Belgenin Tarihi : H. 21 Şevval 1225 \ M. 19 Kasım 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesi cemâziye'l-ahirinin guresinden Şevval-i şerifinin yirmi birinci gününe gelinceye değin dört ay yirmi bir günde bedestân kethüdarları yediyle Sivas şehrinin husule gelen yüz on dört bin beş yüz doksan dört kuruluş tutarındaki masrafların dökümüne dair.

Belge No : 96/1

Belgenin Tarihi : H. 25 Şevval 1225 \ M. 23 Kasım 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesi cemâziye'l-ahirinin guresinden Şevval-i şerifinin yirmi beşinci gününe gelinceye değin dört ay yirmi beş günde belde-i Sivas'a vaki olan masrafların esnaf taifesine taksimine dair.

Belge No : 97/1

Belgenin Tarihi : H. 25 Şevval 1225 \ M. 23 Kasım 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesi şevval-i şerîfin yirmi beşinci günü itibariyle Sivas'a tevzî olan sâlyânenin Sivas mahallelerine taksimine dair.

Belge No : 97/2

Belgenin Tarihi : H. 21 Safer 1226 \ M. 17 Mart 1811

Özet : Yahya Bey Mahallesi sakinelerinden müteveffiye Fatma Hatun'un sülüs malını varislerine vasiyet ettiği ve terekesinden ihrac olunan iki yüz kuruşu mahalle câmiine şem‘-i asel verilmek ve yirmi kuruşuna da mübârek gecelerin birinde fukaraya helva dağıtılmak şartıyla vakfedildiğine dair.

Belge No : 98/1

Belgenin Tarihi : H. 17 Rebiü'l-evvel 1225 \ M. 22 Nisan 1810

Özet : Hacı Zahid Mahallesinden iken vefat eden Fatma bint-i Himmet Hatun'un terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 98/2

Belgenin Tarihi : H. 17 Rebiü'l-evvel 1225 \ M. 22 Nisan 1810

Özet : Müteveffiye Fatma bint-i Himmet Hatun'un vefat eden zevci İbrahim bin Musa'nın terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 99/1

Belgenin Tarihi : H. 17 Rebiü'l-evvel 1225 \ M. 22 Nisan 1810

Özet : Çavuşbaşı Mahallesinden iken Ordu-yı Hümâyûnda vefat eden Mustafa Bey bin Osman'ın terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 99/2

Belgenin Tarihi : H. 19 Rebiü'l-evvel 1225 \ M. 24 Nisan 1810

Özet : Câmi-i Kebir Mahallesi sâkinlerinden iken vefat den Seyyid Mehmed Bey bin El-hâc Osman'ın terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 100/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Zilhicce 1225 \ M. 15 Ocak 1811

Özet : Sivas Valisi Muhammed Celaleddin Paşa Efendi'nin bin iki yüz yirmi beş senesi zilkadesinin ikinci gününde buyurulan hatt-ı hümayûn gereğince görevinin devamına dair.

Belge No : 100/2

Belgenin Tarihi : H. Evail-i Zilkade 1225 \ M. 1810 yılı Kasım ayı sonları

Özet : Muhammed Celaleddin Paşa'nın Sivas Vâlisi ve Başbuğluk ünvanıyla Balkan muhafızı olduğuna dair.

Belge No : 100/3

Belgenin Tarihi : H. 11 Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 16 Mayıs 1810

Özet : Sivas mütesellimi Lütfullah Bey Efendi'nin görevinin devamına dair.

Belge No : 101/1

Belgenin Tarihi : H. 12 Zilhicce 1225 \ M. 8 Ocak 1811

Özet : Akdeğirmen Mahallesi'nden Eşe bint-i Ohan nasraniye'nin Kaldı karyesinden zevci olan Matus veled-i Manuk nâm zimmî'den boşandığına dair.

Belge No : 101/2

Belgenin Tarihi : H. 12 Zilhicce 1225 \ M. 8 Ocak 1811

Özet : Hafik nahiyesi Kaldı karyesinden Matus veled-i Manuk zimmînin Eşe bint-i Ohan nasraniyye iki yüz kuruş nafakasını vererek boşandığına dair.

Belge No : 101/3

Belgenin Tarihi : H. 21 Zilhicce 1225 \ M. 17 Ocak 1811

Özet : Göğedin karyesi sâkinlerinden Seyyid Ali ibni Ömer'in kış evi, samanlık ve arsa müştemil mülkünü Evekim zimmîye iki yüz kuruşa sattığına dair.

Belge No : 101/4

Belgenin Tarihi : H. 21 Zilhicce 1225 \ M. 17 Ocak 1811

Özet : Üryani Zimmî Mahallesi'nden Panik veled-i Ohan zimmî kış evi, bir oda ve havluyu müştemil mülkünü dört yüz kuruşa Mardros veled-i Agya zimmîye sattığına dair.

Belge No : 102/1

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : 1226 yılı Sivas'a ait olan ve Bozok canibine giden a'lâ, evsat ve ednâ evrakların miktarlarına dair.

Belge No : 102/2

Belgenin Tarihi : H. 24 Zilhicce 1225 \ M. 20 Ocak 1811

Özet : Kabalı Mahallesi'nden Kurugüllü İbrahim'in hal ve hareketlerinden mahalle ahalisinin hoşnut olmamasından dolayı İbrahim'in mahalleden ihracını istemelerine dair.

Belge No : 102/3

Belgenin Tarihi : H. 21 Zilhicce 1225 \ M. 17 Ocak 1811

Özet : Akdeğirmen Mahallesi'nden Gökçe bint-i Muhammed, müteveffa Seyyid İbrahim Ağa'nın kızıdan torunudur. Gökçe Hatun'un dedesi Seyyid İbrahim'den olan hissesini Hacı Arduç vakfına eda eylediğine dair.

Belge No : 103/1

Belgenin Tarihi : H. 27 Zilhicce 1225 \ M. 23 Ocak 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi üç senesi cemâziye'l-ahirinin dördüncü günü İstanbul ve tevâbi Ermeniyâni batarîke (İstanbul ve çevresi Patriği) verilen berât-ı alişân gereğince kiliselerin verilen emri şerife uygun tamir ve keşiflerinin yapılması ve keşif bahanesiyle ehl-i örf taifelerine zorluk çıkarılmamasına dair.

Belge No : 104/1

Belgenin Tarihi : H. 7 Rebiü'l-ahir 1225 \ M. 12 Mayıs 1810

Özet : Sivas Valisi Muhammed Celaleddin Efendi tarafından Lütfullah Bey Efendi'ye Balkan başbuğluğu'ndan gönderilen mütesellimlik görevinin devamının bildirildiği buyurulduya dair.

Belge No : 104/2

Belgenin Tarihi : H. 2 Zilkade 1225 \ M. 29 Kasım 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûn için Samsun iskelesine nakil olunmak üzere Sivas ve Zile havalisinden tertip olunan elli bin kile şairden bakaya kalan şairin Samsun iskelesine nakli hususuna acele edilmesine dair.

Belge No : 105/1

Belgenin Tarihi : H. 11 Muharrem 1226 \ M. 5 Şubat 1811

Özet : Ordu-yı Hümâyûnda istihdam olunmak için liva-i mezbûr kazalarından tertip olunan üçyüz mekâri şütürân'ın henüz gelmediği ve gönderilecek şütürânların mahallinde telef olmadan tertip olunarak Davud Paşa sahrasına ihraç edilmesine dair.

Belge No : 105/2

Belgenin Tarihi : H. 12 Muharrem 1226 \ M. 6 Şubat 1811

Özet : Küçük Minare Mahallesi'nden Ümmügülsüm bint-i Abdullah ve yetim kardeşleri Muhammed, Münteha ve Şemsi'nin miras kalan iki bab kış evi, yazlık, anbar ve bir miktar tarık-ı müştemil mülklerini misliyle satıp borçlarından hisseleri kalır ise on-onbir buçuk hesabıyla alacaklarına dair.

Belge No : 105/3

Belgenin Tarihi : H. 12 Muharrem 1226 \ M. 6 Şubat 1811

Özet : Küçük Minare Mahallesi'nden iken vefat eden El-hâc Abdullah bin Muhammed nâm müteveffanın iki bâb kış evi, yazlık, anbar ve nısf tarîkını müştemil mülkünü mirasçılarının Teymürcü Manyel zimmîye dörtyüz elli kuruşa sattıklarına dair.

Belge No : 106/1

Belgenin Tarihi : H. 9 Şevval 1225 \ M. 7 Kasım 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûn için Sivas sancağından matlub buyurulan şairden Sivas ili kazasına isabet eden bin yedi yüz seksen dokuz buçuk kile şairin Samsun iskelesine naklinin ve tesliminin olduğuna dair.

Belge No : 106/2

Belgenin Tarihi : H. 9 Şevval 1225 \ M. 7 Kasım 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûn için Sivas sancağından matlub buyurulan şairden nefsi-i Sivas hissesine isabet eden iki bin altı yüz on sekiz kile şairin Samsun iskelesine naklinin ve tesliminin olduğuna dair.

Belge No : 106/3

Belgenin Tarihi : H. 9 Şevval 1225 \ M. 7 Kasım 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûn için Sivas sancağından matlub buyurulan şairden Hafik kazasına isabet eden bin üç yüz on kile şairin Samsun iskelesine naklinin ve tesliminin olduğuna dair.

Belge No : 106/4

Belgenin Tarihi : H. 9 Şevval 1225 \ M. 7 Kasım 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûn için Sivas sancağından matlub buyurulan şairden İlbeylü kazasına isabet eden iki bin dokuz yüz bir kile şairin Samsun iskelesine naklinin ve tesliminin olduğuna dair.

Belge No : 107/1

Belgenin Tarihi : H. 23 Muharrem 1226 \ M. 17 Şubat 1811

Özet : Sivas valisi, Tokat, Amasya, Sivas ve Bozok civarındaki şehrin kadıları, Tokat voyvodası ve sairilere hitaben; Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben mukataat cebelüsünün tahsil edilmesi ve bin iki yüz yirmi iki ve yirmi dört senelerinin bakaya kalan otuz iki bin sekiz buçuk kuruş yirmi beş akçe mukataatı yerine eshabından cebelü bakasının tahsil edilmesine dair.

Belge No : 107/2

Belgenin Tarihi : H. 23 Muharrem 1226 \ M. 17 Şubat 1811

Özet : Kabalı Mahallesi'nden iken vefat eden Kılıçoğlu Mustafa'nın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 108/1

Belgenin Tarihi : H. 27 Muharrem 1226 \ M. 21 Şubat 1811

Özet : Hamur Kesen Mahallesi'nden Es-Seyyid Ahmed Ağa bin Es-Seyyid El-hâc Genç İbrahim Ağa'nın Çaykürt karyesi mütemekkinlerinden Kansuzoğlu Toros veled-i Ohan zimmîden su değirmenini yüz on kuruşa satın aldığına dair.

Belge No : 108/2

Belgenin Tarihi : H. 4 Safer 1226 \ M. 28 Şubat 1811

Özet : Bazar Mahallesinden Karabet veled-i Ohan zimmî kış evi ve bir miktar tarîkını müştemil mülkünü Murad ve kardeşi Ohan nâmân zimmîlere iki yüz on kuruşa sattığına dair.

Belge No : 109/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Muharrem 1226 \ M. 13 Şubat 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsub mâl-i cebelü'den tahriri olunan bin altı yüz beş kuruş'un mukataat mutasarrıfları olan Osman, Seyyid Muhammed ve Abdullah Beyler tarafından teslim edildiğine dair.

Belge No : 109/2

Belgenin Tarihi : H. 19 Muharrem 1226 \ M. 13 Şubat 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben mâl-i cebelü'den mukataat mutasarrıfı olan dergâh-ı âli kapucı başlarından zadeli zade necâbetlü Es-Seyyid Lütfullah Beyefendi tarafından yüz elli kuruşun teslim edildiğine dair.

Belge No : 109/3

Belgenin Tarihi : H. 22 safer 1226 \ M. 18 Mart 1811

Özet : Ece Mahallesi sakinelerinden iken vefat eden Ümmügülsüm bint-i Ahmed'in terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 110/1

Belgenin Tarihi : H. 7 Safer 1226 \ M. 3 Mart 1811

Özet : Başçavuş Ahmed Ağa ve Derviş Seyyid Muhammed Ağa'nın bin iki yüz yirmi altı senesi muharreminin yirmi beşinci gününden iki yüz yirmi yedi senesi muharreminin yirmi beşinci gününe gelinceye değin bir seneliğine umur-ı menzilin idaresini otuz beş bin kuruşa aldıklarına dair.

Belge No : 110/2

Belgenin Tarihi : H. 11 Safer 1226 \ M. 7 Mart 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesi muharreminin yirmi beşinci günü itibariyle Sivas menzilhanesini bir seneliğine alan Başçavuş Seyyid Ahmed Ağa ve Seyyid Derviş Muhammed Ağa'nın mâl-i menzillerine mahsub olmak üzere esnaf taifesinin sâlyanelerine takas şartıyla beş bin kuruşun esnaf taifesine taksimine dair.

Belge No : 111/1

Belgenin Tarihi : H. 21 Safer 1226 \ M. 17 Mart 1811

Özet : İki yüz yirmi altı senesi Ordu-yı Hümâyûn hizmetinde ve zahire naklinde istihdam olunmak için dörtyüz mekâri şütürânın Sivas sancağı kazalarından Şumnu'ya ihrac edilmesine dair.

Belge No : 111/2

Belgenin Tarihi : H. 13 Safer 1226 \ M. 9 Mart 1811

Özet : Hamur Kesen Mahallesi'nden Vahide bint-i Abdullah Hatun kış evi, oda ve bostan müştemil mülkünü yüz on iki buçuk kuruşa Seyyid Hasan'a sattığına dair.

Belge No : 112/1

Belgenin Tarihi : H. 12 Safer 1226 \ M.8 Mart 1811

Özet : Gökmedrese Mahallesi'nden iken vefat eden erbab-ı tımar'dan Hasan Ağa bin Veliyüddin'in mirasının zevcesi Mevlüde bint-i Osman ve kız kardeşleri Elif, Hüsne, Fatma ve anaları Meryem bint-i Veli arasında bölüşülmesine dair.

Belge No : 112/2

Belgenin Tarihi : H. 18 Safer 1226 \ M. 14 Mart 1811

Özet : Baldırbazarı Mahallesinden Karabet zimmî ve kardeşleri kış evi, fevkani yazlık, havlu ve çeşmeyi müstemil mülklerini Kevirek zimmîye bin üç yüz kuruşa sattıklarına dair.

Belge No : 112/3

Belgenin Tarihi : H. 20 Safer 1226 \ M. 16 Mart 1811

Özet : Baldırbazarı Mahallesinden Kevirek veled-i Virbab zimmî uzunluğu on arşun ve eni beş arşun boyutlarındaki mülk ve ahuru müstemil mülkünü Agabek nâm zimmîye iki yüz elli kuruşa sattığına dair.

Belge No : 112/4

Belgenin Tarihi : H. 20 Safer 1226 \ M. 16 Mart 1811

Özet : Baldırbazarı Mahallesinden Kevirek veled-i Virbab zimmî fevkânî eyvân (salon) oda, fırın damı ve çeşme-i müstemil mülkünü Magdisi Kapril nâm zimmîye beş yüz elli kuruşa sattığına dair.

Belge No : 113/1

Belgenin Tarihi : H. 3 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 28 Mart 1811

Özet : Ordu-yı Hümâyûnda istihdam olunmak için iki yüz yirmi beş senesine mahsub Sivas sancağı kazalarından tertip olunan üçyüz mekâri şütürânın Davud Paşa sahrasına kış mevsimi olmasından dolayı gelemediği bahar mevsimi yaklaştığından dolayıda malum miktar şütürânın hazır bulundurulmasına dair.

Belge No : 113/2

Belgenin Tarihi : H. 2 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 27 Mart 1811

Özet : Câmi-i Kebir Mahallesi'nden Es-Seyyid Hüseyin Efendi bin Hasan'ın kış evi ve bir miktar havluyu müştemil mülkünü dört yüz kuruşa Kuyumcu Mardros zimmîye sattığına dair.

Belge No : 114/1

Belgenin Tarihi : H. 6 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 31 Mart 1811

Özet : Akdeğirmen Mahallesi'nden Sultan veled-i Bakus kış evi ve havluyu müştemil mülkünün yarısını kızı Üskük nâm zimmîye kırk kuruşa sattığına dair.

Belge No : 114/2

Belgenin Tarihi : H. 6 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 31 Mart 1811

Özet : Akdeğirmen Mahallesinden Sultan veled-i Bakus kış evi ve havluyu müştemil mülkünün yarısını kızı Tiflik nâm zimmîye kırk kuruşa sattığına dair.

Belge No : 114/3

Belgenin Tarihi : H. 6 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 31 Mart 1811

Özet : Ali Baba Mahallesinden iken vefat eden Abdullah Alemdar bin nâm müteveffanın terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 115/1

Belgenin Tarihi : H. 3 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 28 Mart 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesinde Ordu-yı Hümâyûnda toplanacak askerin hizmetinde, zahire naklinde ve sâir levazımat-ı cihadiyede istihdam olunmak için dörtyüz mekâri şütürân'ın bedeli ile hizmet-i mübaşir vs. masraflarının Sivas sancağı kazalarına taksîmine dair.

Belge No : 115/2

Belgenin Tarihi : H. 21 Cemaziye'l-ahir 1226 \ M. 13 Temmuz 1811

Özet : Sarı Şeyh Mahallesi sakinelerinden Rahime, Medine ve Zeyneb Hatunların babaları Tiryakioğlu Abdurrahman Efendi'den miras kalan menzilde ki çeşmeden Hurdacı Abdullah'ın sülüs hissesi isteğinin kabul edilmediğine dair.

Belge No : 116/1

Belgenin Tarihi : H. 13 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 7 Nisan 1811

Özet : İki yüz yirmi beş senesi şaban ayının dokuzuncu gününden iki yüz yirmi altı senesi rebiü'l-evvelinin on ikinci gününe gelinceye değin yedi ay üç günde Hafik nahiyesinin masrafları, iki yüz yirmi beş senesinde asakir tayinatı için ağnâmdan hisse ve iki yüz yirmi altı senesine mahsub mekâri şütürândan hissesi ve yapılan diğer masrafların toplamı olan on dört bin beş yüz altmış'ın ayrıntısı ve Hafik nahiyesi karyelerine taksîmine dair.

Belge No : 117/1

Belgenin Tarihi : H. 14 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 8 Nisan 1811

Özet : Ruslar ile yapılan mücadelelerde anlaşma imzalanıp savaşın bittiğine yönelik Rus casuslarının yalan haberlerinin etrafa yayılması üzerine bu

söylentilerin yalan olduğuna, insanların bu haberlere inanmamaları gerektiğine, Sivas kaza, kasabat ve kurrallarından müretteb olub henüz ihrac olunmamış meşta askeri ve seraskerlerin Moskovlu ile mücadeleye acele gitmelerine dair.

Belge No : 118/1

Belgenin Tarihi : H. 17 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 11 Nisan 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben Sivas sancağı kazalarından iki bin ağnâmın Davud Paşa sahrasına ihracı hususunda ulaşmamış olan ağnâmın gönderilmesine dair.

Belge No : 118/2

Belgenin Tarihi : H. 7 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 1 Nisan 1811

Özet : Küçük Minare Mahallesi'nden Mustafa Ağa bin Abdullah ve Zeyneb bint-i Muhammed tarafından Sofu Himmet Mahallesi'nde vaki cami-i şerifin tamirine ecdadları Kanlı Ahmed oğlu vakfı'nın yetkili olduğu ve caminin tamirine karşılık Seyyid Abdülkadir ibn-i İbrahim nâm kimesneye debbağhane arsasını icar eylediklerine dair.

Belge No : 119/1

Belgenin Tarihi : H. 20 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 14 Nisan 1811

Özet : Ordu-yı Hümâyûn için tertip olunan şütürân, bargir ve katırlardan işe yaramaz ve yolda helak olup ölenler olduğu, bunların sâr-ban ve arabacı başılar tarafından kayd ettirilmeyerek açıkta kaldıkları, zayıf öküzler olarak arabalarını dahi çekemeyerek telef olanlar olduğu bundan dolayıda yirmi altı senesine mahsub Ordu-yı Hümâyûn için kazalardan tertib olacak şütürân ve arabaların tedarikinin yalnız arabacı başı ve sâr-ban başılarına bırakılmaması, bu hususa cümle ahali-i memleketin

nezaret ve dikkat etmeleri, şütürânın cümlesinin tûvana ve yüke yarar olması, damgaları herkesin görmesi ile müşahede olunarak öküz arabasına şütürân ve bargirler tarafından tertip olunan damgalar ile damgalanıp gönderilmesine dair.

Belge No : 120/1

Belgenin Tarihi : H. 21 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 15 Nisan 1811

Özet : Küçük Minare Mahallesinden Hadice bint-i Hacı Abdürrahim Hatun'un Sarı Şeyh mahallesindeki meyve ağaçlı ve ağaçsız bahçe ve kapusunu Es-Seyyid Abdülvehhab ve kardeşi Seyyid Hüseyin Ağa'ya yedi yüz kuruşa sattığına dair.

Belge No : 121/1

Belgenin Tarihi : H. 27 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 21 Nisan 1811

Özet : Üryan-ı Zimmî Mahallesi'nden Kuyumcu Mardros veled-i Agya kış evi ve havluyu müştemil mülkünü Agop Keşiş nâm zimmîye üç yüz elli kuruşa sattığına dair.

Belge No : 121/2

Belgenin Tarihi : 3 Rebiü'l-Ahir 1226 \ M. 27 Nisan 1811

Özet : Küçük Minare Mahallesi'nden Fatma bint-i Mehmed ve Hadice bint-i Ebubekir Hatunların debbağhane arsası müşterek mülklerini altmış kuruşa Seyyid Abdülkadir bin İbrahim'e sattıklarına dair.

Belge No : 121/3

Belgenin Tarihi : 27 Rebiü'l-Ahir 1226 \ M. 21 Mayıs 1811

Özet : Câmi-i Kebir Mahallesi'nden Zegatil veled-i Ohan zimmî bahçe-i müştemil mülkünü İspirzade Kâtib Mehmed Efendi'ye yüz kuruşa sattığına dair.

Belge No : 122/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 29 Nisan 1811

Özet : Moskovluya karşı savaşmak için kazaların hali ve durumuna göre askerlerin tertip olunarak Ordu-yı Hümâyûn'a sevki için Bozok sancâğı mutasarrıfı Cabbâr-zâde Süleymân Bey'in sürücülüğü ile memûr ve tayin kılındığına dair.

Belge No : 123/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 29 Nisan 1811

Özet : Ordu-yı Hümâyûn için Sivas sancağı kazalarından iki bin nefer askerın sülüsü süvari (1/3) ve sülüsani piyade (2/3) olarak tertib olunması ve sevk edilmesine dair.

Belge No : 124/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 29 Nisan 1811

Özet : Sivas Sancağı kazalarından iki bin nefer askerın sülüsü süvari ve sülüsani piyade olarak tertibi ve sevki için sürücülük ile görevlendirilen Devletlü Cabbarzade Beyefendi kendisinin görevlendirildiği fermandaki hususlara göre askerlerin acele olarak tertip olunması ve yola çıkarılmaları gerektiğine yönelik ilgililere göndermiş olduğu buyrulduya dair.

Belge No : 124/2

Belgenin Tarihi : 27 Rebiü'l-Ahir 1226 \ M. 21 Mayıs 1811

Özet : Fatma bint-i İbrahim Hatun babası müteveffa İbrahim Çavuş'un hac akçesi olan iki bin kuruş'tan kendine ait hisseyi Küçük Minare mahallesi'nden Seyyid Ömer bin İbrahim Çavuş'un gizlediği bundan dolayı da hissesini Ömer'den talep

etmiş, Seyyid Ömer'in şahitlerin huzurunda Fatma'nın hissesini iskat-ı hak ettiğini ispatlaması ile Ömer'in aklandığına dair.

Belge No : 125/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 29 Nisan 1811

Özet : Ordu-yı Hümâyûn için Sivas sancağı kazalarından tertip olacak sülüsü süvari ve sülüsani piyade olarak iki bin nefer askerin ve mübaşiratının hizmet ve masraflarının Sivas kazalarına taksîmine dair.

Belge No : 125/2

Belgenin Tarihi : H. 27 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 21 Mayıs 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben Hacı Osman zade Seyyid, Abdurrahman, Muhammed Said ve Seyyid Muhammed nam kimesnelerin uhdelerinde olan cedid-i Sivas mukataasının ma' harc vezne taksit akçesi olan yüz elli beş buçuk kuruşun mübaşir-i merkuma teslimi, der saadete irsali ve hazine-i amireye teslimine dikkat edilmesine dair.

Belge No : 126/1

Belgenin Tarihi : H. Evail-i Safer 1226 \ M. 1811 yılı Şubat ayı sonları

Özet : Sivas karye ve mezralarındaki zeametlerin tashihine dair.

Belge No : 126/2

Belgenin Tarihi : H. ... Rebiü'l-ahir 1226⁸

Özet : Ali Baba Mahallesi'nden Halil bin Hasan'ın kış evi, fevkani oda, ahır, sagir yazlık ve havluyu müştemil mülkünü Behram Paşa çırağı Hasan Ağa ve zevcesi Afife bint-i Bekir Alemdar'a üçyüz seksen kuruşa satığına dair.

---

⁸ Tarih kısmının "gün" bölümünde yazının mürekkebi dağılmış olduğundan hangi gün olduğu okunamamaktadır.

Belge No : 127/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 9 Mayıs 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben Sivas valisi Muhammed Celaleddin Paşa'nın otuz üç bin kuruş imdad-ı seferiye toplanılması emrine dair.

Belge No : 127/2

Belgenin Tarihi : H. 15 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 9 Mayıs 1811

Özet : Faziletli El-hâc Hüseyin Efendi'nin Uzun Hacı zade Cami-i şerifine vakfettiği tarlanın vakıfnamesine dair.

Belge No : 128/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 13 Mayıs 1811

Özet : İkiyüz yirmi altı senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûn lazimesi için liva-i mezbûrdan matlub dörtyüz mehâr şütüranın her birinin bedeli yüz ellişer kuruş olarak toplam altmış bin kuruş'un tahsili ve dersaadete gönderilmesine dair.

Belge No : 128/2

Belgenin Tarihi : H. 15 Safer 1227 \ M. 29 Şubat 1812

Özet : Kılağuz Mahallesi'nden iken vefat eden Mevlüde bint-i Ali Hatun'un terekesinin taksimine dair.

Belge No : 129/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 13 Mayıs 1811

Özet : Üryani Zimmî Mahallesi ahalilerinin, Akdeğirmen Mahallesi hanelerinden bazılarının keneflerini ve süprüntülerini akıttıkları su yolu'nun abdest alıp

içtikleri suyu kirlettiği gerekçesiyle kenef ve süprüntüler için açtıkları yolun kapatılmasına dair.

Belge No : 129/2

Belgenin Tarihi : H. 21 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 15 Mayıs 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûnda istihdam olunmak için tertip olunan dörtyüz mekâri şütürânın ve mübaşir masraflarının Sivas sancağı kazalarından taksimine dair.

Belge No : 130/1

Belgenin Tarihi : H. 26 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 20 Mayıs 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben Şark canibindeki Ordu-yı Hümâyûn için Sivas eyaletinde vaki kazalardan on bin kile hinta ve altmış bin kile şairin bedellerinin ödenerek gönderilmesine dair.

Belge No : 130/2

Belgenin Tarihi : H. 27 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 21 Mayıs 1811

Özet : Şark canibi Seraskeri Muhammed Emin Paşa hazretlerinin bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûn için Sivas eyaletinde vaki kazalardan on bin kile hinta ve altmış bin kile şairin bedelen alınıp tertib olunması ve teslim edilmesi için gönderdiği buyurulduya dair.

Belge No : 131/1

Belgenin Tarihi : H. 4 Cemâziye'l-evvel 1226 \ M. 27 Mayıs 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben Sivas Sancağı kazalarından Ordu-yı Hümâyûn'a zahire nakli hizmetinde istihdam olunmak üzere tertip

olunan üçyüz mehâr şütüranın yüke el verecek durumda ihrac edilerek Edirne'ye getirilmelerine dair.

Belge No : 131/2

Belgenin Tarihi : H. 8 Şevval 1226 \ M. 26 Ekim 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben Sivas sancağı kazalarından tertip olunan üçyüz mehâr şütüranın Edirne'den Ordu-yı Hümâyûna zahire nakli hizmetinde istihdam olunmak için ihracı ve Edirne'ye getirilmeleri ile ilgili ferman-ı alişân mektubunun incelendiği ve bu hususların yerine getirilmesine dair.

Belge No : 132/1

Belgenin Tarihi : H. 3 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 27 Nisan 1811

Özet : Hoca Ali Çavuş Mahallesi'nden iken vefat eden Börekçioğlu Muhammed'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 132/2

Belgenin Tarihi : H. 11 Cemâziye'l-evvel 1226 \ M. 3 Haziran 1811

Özet : Billur Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Çukadar Osman bin Ahmed'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 133/1

Belgenin Tarihi : H. 11 Cemâziye'l-evvel 1226 \ M. 3 Haziran 1811

Özet : Dergâh-ı muallâm sipah, ulufeciyan, yemin ve arabacıyan ocakları neferatından Ordu-yı Hümâyûna katılacakların mevsiminde Şumnu sahrasına giderek Ordu-yı Hümâyûnda hazır bulunmalarına dair.

Belge No : 133/2

Belgenin Tarihi : H. 11 Cemâziye'l-evvel 1226 \ M. 3 Haziran 1811

Özet : Zile Kazası Türkmenân Yeni ili aşireti hariç Sivas sancağı kazalarından sülüsü süvari (1/3) ve sülüsani piyade (2/3) olarak iki bin nefer askerin acele olarak Ordu-yı Hümâyûna gönderilmesine dair.

Belge No : 134/1

Belgenin Tarihi : H. 13 Cemâziye'l-evvel 1226 \ M. 5 Haziran 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûn için şütürân bedeli, imdad-ı seferiye, asker sevki ve diğer masrafların esnaf taifesine taksîmine dair.

Belge No : 135/1

Belgenin Tarihi : H. 20 Cemâziye'l-evvel 1226 \ M. 12 Haziran 1811

Özet : Sipah ve silahdarların Şumnu sahrasında ki Ordû-yı Hümâyûnda mevcut bulundurulmalarına dair.

Belge No : 135/2

Belgenin Tarihi : H. 27 Cemâziye'l-ahir 1226 \ M. 19 Temmuz 1811

Özet : Küçük Bengiler Mahallesi'nden Bekmezci Hacı Muhammed'in Eleksan, kardeşi İrsaili ve Hambarsun ile zevceleri Evide, Herus ve diğer Herus namun zimmîlere malını çaldıkları gerekçesiyle açtığı davanın red edildiğine dair.

Belge No : 136/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Cemâziye'l-evvel 1226 \ M. 11 Haziran 1811

Özet : Fatma Sultan'ın doğumunun Sivas taraflarında top ve tüfenk şenlikleri ile kutlanıp mescit ve mahfillerde hayır dualarda bulunulmasına dair.

Belge No : 136/2

Belgenin Tarihi : H. 21 Cemâziye'l-evvel 1226 \ M. 13 Haziran 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben cebelü akçesinin der saadete gönderilmesi ve darbhane-i amireye teslim edilmesine dair.

Belge No : 137/1

Belgenin Tarihi : H. 28 Cemaziye'l-evvel 1226 \ M. 20 Haziran 1811

Özet : Abdülkerim Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Çınaroğlu Na'1-bend Ebubekir'in terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 137/2

Belgenin Tarihi : H. 17 Cemaziye'l-ahir 1226 \ M. 9 Temmuz 1811

Özet : Şems Ferrâş Mahallesi'nde Şimkürekli Deli Hüseyinoğlu Halil'in zevcesinin evde çıkan tartışma sırasında sara hastalığının zuhur edip babası evine firar ettiğine dair.

Belge No : 137/3

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Medîne-i Sivas sükkânından Hacı Receb zade Saadetlü Hüseyin Ağa ile Seyyid Hacı Mehmed Tatar'ın beraber uhdelelerinde olan Yavu zeametindeki aşar-ı rüsumatdan Hacı Mehmed Tatar'ın hissesinin semt-i vekili es-Seyyid Numan'a teslim edildiğine dair.

Belge No : 138/1

Belgenin Tarihi : H. 7 Cemaziye'l-ahir 1226 \ M. 29 Haziran 1811

Özet : Kaleardı Mahallesi'nde ki çeşmelerin mütevellileri olmadığı için harabe olacakları aşikâr olacağından mahallede su hissesi olanların rıza göstermesi ile

çeşmelere mütevellî tayin edileceği ve Kasım Ağa'nın kendi malından masraf yaptığı konağının önündeki çeşmeye kimsenin müdahale etmemesine dair.

Belge No : 138/2

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Cemaziye'l-ahir 1226 \ M. 23 Haziran 1811

Özet : Kaleardı Mahallesi'ndeki altı adet vakıf çeşmelerinin mütevelliliğine Saadetlü Kasım Ağa'nın tayin edildiğine dair.

Belge No : 138/3

Belgenin Tarihi : H. 16 Cemaziye'l-ahir 1226 \ M. 8 Temmuz 1811

Özet : Batum Canibine gidecek askerın tayınatları için iki yüz yirmi altı senesine mahsuben Sivas sancağı kazalarından sekiz bin kile hınta ve sekiz bin kile şairin tertip olunarak Samsun iskelesine nakledilmesi ve sekiz bin kile arpa ve sekiz bin kile buğday'ın toplam değeri olan 16000 kuruş'un yarısının Tarsus sancağının 1221 ve 1222 yıllarına ait şütüran bedeliyesinden havale edilmesine dair.

Belge No : 139/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Cemaziye'l-ahir 1226 \ M. 11 Temmuz 1811

Özet : Merhum Abdi Paşa Efendi'nin Kirkor zimmî zimmetinde olan mühimmat-ı hayyamın makbuzu olup zimmet-i kayd olunan mühimmatdan başka mesfurun yedinde olan eşyaların bedelinin der saadete gönderilmesi ve hazine-i amireye teslim edilmesine dair.

Belge No : 139/2

Belgenin Tarihi : H. 21 Cemaziye'l-ahir 1226 \ M. 13 Temmuz 1811

Özet : İngiltere Devletinin ulak ve tâtârlarının menzilhanelere geldiklerinde bunlardan bargir ücretinin tuvâna olarak alınmasına dair.

Belge No : 140/1

Belgenin Tarihi : H. 22 Cemaziye'l-ahir 1226 \ M. 14 Temmuz 1811

Özet : Müteveffa Genç Muhammed'in iki yüz yirmi üç senesinde Sinop kalesi memuriyetinde iken maiyyetinde olan asakirin tayinatları için Çorum, Amasya ve Sivas sancaklarından tertip olunup aynen irsalinde sıkıntı olunduğundan bedele kat'î ile icab eden altmış bin iki yüz elli kuruş zahire bedeliyesinden tahsili kalan elli bir bin iki yüz yetmiş dört kuruş'un tahsil edilmesi, der saadete gönderilmesi ve hazine-i amireye teslim edilmesine dair.

Belge No : 140/2

Belgenin Tarihi : H. 25 Cemaziye'l-ahir 1226 \ M. 17 Temmuz 1811

Özet : Şah Hüseyin Mahallesi'nden Safiye bint-i Bekir Ağa Hatun fevkani oda, kış evi, ahır, odunluk ve bir miktar aralık müştemil mülkünü Seyyid Ahmed ve kardeşi Murtaza ibn-i Abdurrahman'a altı yüz kuruşa sattığına dair.

Belge No : 141/1

Belgenin Tarihi : H. 3 Receb 1226 \ M. 24 Temmuz 1811

Özet : Hacı Mehmed Mahallesi sakinlerinden Es-Seyyid Osman Yüzbaşı bin Ahmed Ağa kış evi, fevkani oda, yazlık tahtani aralık ve bir miktar havluyu müştemil mülkünü Bitli zade Seyyid Ömer Efendi'ye yüz kuruşa sattığına dair.

Belge No : 141/2

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Receb 1226 \ M. 22 Temmuz 1811

Özet : Merhum Abdi Paşa'nın divan kâtibi el-hâc Hafız Mustafa Efendi'nin Yenice karyesinden iddia eylediği eşya ve sâirlerin men'î ilamına dair.

Belge No : 142/1

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Receb 1226 \ M. 22 Temmuz 1811

Özet : İki yüz yirmi beş senesi mevâkib-i hümâyûn tayinatı lazimesi için Sivas sancağından tertib olan iki bin ağnâmın altışar kuruştan lazım gelen on iki bin kuruş bedelinin acilen tahsil ve mübaşir-i muma-ileyhe teslim ve darbhane-i amireye gönderilmesine dair.

Belge No : 142/2

Belgenin Tarihi : H. 3 Receb 1226 \ M. 24 Temmuz 1811

Özet : İki yüz yirmi beş senesi mevâkib-i hümâyûn tayinatı lazimesi için Sivas sancağından tertib olan iki bin ağnâmın altışar kuruştan lazım gelen on iki bin kuruş bedeli ile Hizmet-i mübaşiriye, taamiye, konak kirası ve diğer masrafların iki bin kuruş tutarındaki bedelleri ile toplam on dört bin kuruş'un Sivas kazalarına taksîmine dair.

Belge No : 143/1

Belgenin Tarihi : H. 3 Receb 1226 \ M. 24 Temmuz 1811

Özet : Sarı Şeyh Mahallesi'nden iken kayıp olan Kaşukçu oğlu Ahmed bin Mehmed'in mülklerinin mirasçıları olan Es-Seyyid Abdullah bin Mustafa ve kayıp Es-Seyyid Süleyman bin Nasuh'a ait olduğuna dair.

Belge No : 143/2

Belgenin Tarihi : H. 3 Receb 1226 \ M. 24 Temmuz 1811

Özet : Sarı Şeyh Mahallesi'nden iken kayıp olan Kaşukçu oğlu Ahmed bin Mehmed'in mirasçılarında mezbûr Süleyman kayıp olmakla merkûm Seyyid Abdullah Efendi'nin terekeyi zabtına dair.

Belge No : 144/1

Belgenin Tarihi : H. 21 Recb 1226 \ M. 11 Ağustos 1811

Özet : Ağca Bölge Mahallesi mütemekkinlerinden Karabet veled-i Mesik ile Antre zimmînin nişanlılık halinin bittiği, nişan altın ve yüzüklerinin iade edildiğine ve Antre zimmînin istediği kişi ile evlenebilmesine dair.

Belge No : 144/2

Belgenin Tarihi : H. Evasıt-ı Cemaziye'l-evvel 1226 \ M. 1811 yılı Haziran ayı başları

Özet : Yavulu Karyesinden imdad-ı seferiye ve sair tekâliflerin tahsilinde memurların kendi nefisleri için tevzî defterine külli akçe zam yaptıkları ve bunu ahaliden zorla aldıkları bundan dolayı da memurların kanuna uygun hareket etmelerine dair.

Belge No : 144/3

Belgenin Tarihi : H. 23 Receb 1225 \ M. 24 ağustos 1810

Özet : Bin iki yüz yirmi beş senesine mahsuben mevkib-i hümayun tayinatı için Sivas eyaletinden istenilen ağnâmdan nefis-i Sivas, Hafık, Yıldızeli ve Sivas ili hisseleri olan seksen üç re's, üç rub', bir semen ağnâmın ellişer kuruştan beşyüz bir kuruş bir rub bedeliyesini Sivas mütesellimi Lütfullah Bey Efendi'nin teslim ettiğine dair.

Belge No : 145/1

Belgenin Tarihi : H. 1 Receb 1226 \ M. 22 Temmuz 1811

Özet : Kâtib Esir zade Mehmed Zihni Efendi'nin nehir suyunu bir günlüğüne istediği şekilde kullanabileceğine dair.

Belge No : 145/2

Belgenin Tarihi : H. 13 Receb 1226 \ M. 3 Ağustos 1811

Özet : Cami Kebir Mahallesi sakinlerinden Kâtib Mehmed Efendi'ye nehrin suyunu kendi menziline kullanabileceğine izin ve ruhsat verildiğine dair.

Belge No : 145/3

Belgenin Tarihi : H. 5 Şaban 1226 \ M. 25 Ağustos 1811

Özet : Cami Kebir Mahallesi mütemekkinelerinden Turik bint-i Artin zimmî kış evi, nısf havlu ve yolundan oluşan müştemil mülkünü Estifan veled-i Eves zimmî'ye ikiyüz elli kuruşa sattığına dair.

Belge No : 145/4

Belgenin Tarihi : H. 5 Receb 1226 \ M. 26 Temmuz 1811

Özet : Hafik nahiyesi Kul Yusuf karye sakinlerinden Hacı Yusuf ve kardeşi Muhammed'in Sivas'ta İmaret Mahallesi'nde kış evi, harem odası, dam, kebir oda, ahur, sagîr kahve odası, bostan ve bir miktar havluyu müştemil mülkünü iki yüz kuruşa Şems Hatun bint-i Osman'a sattıklarına dair.

Belge No : 146/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Receb 1226 \ M. 9 Ağustos 1811

Özet : İki yüz yirmi beş senesi şevval ayının yirmi beşinci gününden bin iki yüz yirmi altı senesi receb ayının on sekizinci gününe gelinceye değin Sivas şehrinin sekiz ay yirmi üç günde husule gelen masraflarının esnaf taifesine taksimine dair.

Belge No : 147/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Receb 1226 \ M. 9 Ağustos 1811

Özet : İki yüz yirmi beş senesi şevval ayının yirmi beşinci gününden bin iki yüz yirmi altı senesi receb ayının on sekizinci gününe gelinceye değin Sivas şehrinin sekiz ay yirmi üç günde husule gelen masraflarının Sivas mahallelerine taksimine dair.

Belge No : 147/2

Belgenin Tarihi : H. 29 Receb 1226 \ M. 19 Ağustos 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesi receb-i şerifinin on dokuzuncu günü Sivas şehrine tevzi olunan salyaneden 19793 kuruş'un Hafik nahiyesi karyelerine taksimine dair.

Belge No : 148/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Şaban 1226 \ M. 4 Eylül 1811

Özet : Bab-ı Kayseriye Mahallesi'nden iken vefat eden Hacı Mustafa bin Ahmed'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 149/1

Belgenin Tarihi : H. 11 Şaban 1226 \ M. 31 Ağustos 1811

Özet : Kassam Kâtibleri, Çukadarlar ve sâirlerin tereke kayıtlarında fukara ve yetimlerin malında telef'ten kayırmaya kadar her şeye dikkat ederek sicillata kaydetmelerine dair.

Belge No : 149/2

Belgenin Tarihi : H. 18 Şaban 1226 \ M. 7 Eylül 1811

Özet : Ece Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Çitçioğlu Abdurrahman bin Osman'ın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 150/1

Belgenin Tarihi : H. 13 Şaban 1226 \ M. 2 Eylül 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben Şark canibindeki asakirin tayinat-ı lazımesi için Sivas kazalarından tertip olunan on bin kile hinta ve altmış bin kile şairin bedeliyelerinden bakaya kalan zahayirin tahsil edilerek acele gönderilmesine dair.

Belge No : 150/2

Belgenin Tarihi : H. 13 Şaban 1226 \ M. 2 Eylül 1811

Özet : İki yüz yirmi dört senesinde Sivas Eyaleti'nden Şark canibine taalluk etmiş olan doksan bin kuruş bedel zahayir ve hizmet-i mübâşiriyye'den bakaya kalan miktarın Canik, Arabgir ve Divriği livaları ile Sonisa, Taşabad, Karaguş, Şarkpare, Karayaka ve Eyrek kazalarına taksîmine dair.

Belge No : 151/1

Belgenin Tarihi : H. 23 Şaban 1226 \ M. 12 Eylül 1811

Özet : Yahya Bey Mahallesi sakinlerinden Emirbaliolu Hacı Ahmed'in malından bin kuruşu vakfettiği ve geriye kalan mülkünü eşi ve kızına bıraktığına dair.

Belge No : 151/2

Belgenin Tarihi : H. 15 Şaban 1226 \ M. 4 Eylül 1811

Özet : İki yüz yirmi dört senesine mahsub Sivas'tan Şark canibi Seraskeri Ordusu lazımesi için tertip olunan zahayirin aynen tahsil olunamadığına binaen doksan bin kuruş bedelin tahsili babında elviye ve kazalardan baki kalan elli beş bin altı yüz yirmi sekiz kuruş'un tahsil edilmesine dair.

Belge No : 152/1

Belgenin Tarihi : H. 17 Şaban 1226 \ M. 6 Eylül 1811

Özet : Zilkâr mahallesinden iken vefat eden Seyyid Ömer bin Seyyid Mehmed'in terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 153/1

Belgenin Tarihi : H. 27 Şaban 1226 \ M. 16 Eylül 1811

Özet : Sefer-i hümâyûna yardım için iki yüz yirmi dört ve yirmi beş senelerine mahsuben Tokat, Sivas, Divriği, Arabgir ve Çemişgezek sancaklarında kâin mukataat ve maktuat-ı miriyede tertib olunan altmış beş bin altı yüz otuz dört buçuk kuruş kırk akçe cebelü'den bir kısmının tahsil ve hazine-i amireye teslim olmadığı ve bunların bir an önce geciktirilmeden gönderilmesine dair.

Belge No : 153/2

Belgenin Tarihi : H. 27 Şaban 1226 \ M. 16 Eylül 1811

Özet : Sivas sancağından müretteb iki bin nefer süvari ve piyade bahar askerinin isti‘câline (acele edilmesine) mübaşiriyyesi için üç bin kuruş masrafın Zile hariç Sivas kazalarına taksîmine dair.

Belge No : 154/1

Belgenin Tarihi : H. ... 1226⁹

Özet : Taşlık mukataasının mâlikâne mutasarrıfı olan Ağa'nın bin iki yüz yirmi altı senesine ait edası lazım gelen iki yüz seksen buçuk kuruşu tamamen hazineye teslim ettiğine dair.

Belge No : 154/2

Belgenin Tarihi : H. 3 Ramazan 1226 \ M. 21 Eylül 1811

Özet : Tâtârân ve ulak'ların Sivas'a gelmelerinde asıl câddeleri olan Deliklitaş'a gitmeyerek dilediği kurralara gittikleri ve fukarayı rencide ettikleri bundan dolayı da menzillerine gitmeyenlere bârgir verilmemesine dair.

Belge No : 155/1

Belgenin Tarihi : H. 3 Ramazan 1226 \ M. 21 Eylül 1811

Özet : İki yüz yirmi beş ve yirmi altı senelerine mahsuben Sivas Eyaleti'nde vaki Tuzlacık, Yârhisar ve Zara karyesi mukataalarının yediyüz seksen iki kuruş ve yirmi altı senesine mahsuben Amasya sancağından yirmi beş kuruş, cem‘ân sekiz yüz yedi kuruşun hazine-i amireye teslim edilmesine dair.

Belge No : 155/2

Belgenin Tarihi : H. 11 Ramazan 1226 \ M. 29 Eylül 1811

---

⁹ Tarih kısmında ay ve gün yazılmamış.

Özet : Sülüsü Süvari ve sülüsâni Piyade olarak Zile hariç Sivas kazalarından müretteb iki bin nefer askerin Ordu-yı Hümâyûna katılmaları gerekirken üçyüz otuz beş nefer askerin katıldığı, geri kalan bin altı yüz altmış beş nefer askerin ise acele ve eksiksiz ihrac edilerek Ordu-yı Hümâyûna katılmalarına dair.

Belge No : 156/1

Belgenin Tarihi : H. 11 Ramazan 1226 \ M. 29 Eylül 1811

Özet : Yirmi beş ve yirmi altı senelerine mahsuben Sivas Eyaleti'nden Şark Cânibine müretteb olan on iki bin kile hinta ve altmış bin kile şair ile hizmet-i mübaşiriyye, taamiyye, konak kiralari ve zahayiri mezkûrun afvı için yapılan masrafların Sivas kazalarına taksîmine dair.

Belge No : 157/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Ramazan 1226 \ M. 3 Ekim 1811

Özet : Ganem Mahallesi sakinelerinden Ayşe bint-i Osman Efendi Hatun harem odası, kış evi ve bir miktar havluyu müştemil mülkünü Gazzaz zade Seyyid Muhammed Emin Ağa'ya yüz kırk kuruşa sattığına dair.

Belge No : 157/2

Belgenin Tarihi : H. 15 Ramazan 1226 \ M. 3 Ekim 1811

Özet : Ağca Bölge Mahallesi mütemekkinlerinden Asador veled-i Simon zimmî ve kız kardeşi Eybes nâm zimmîye kış evi, fevkani oda, aralık, üç göz kargir anbar ve çeşmeyi müştemil mülklerini Cehkan Ohan veled-i Zure zimmîye dört yüz seksen kuruşa sattıklarına dair.

Belge No : 157/3

Belgenin Tarihi : H. 17 Ramazan 1226 \ M. 5 Ekim 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben Ordu-yı Hümâyûn için Sivas sancağı kazalarından iki bin beşyüz ağnâm'ın satın alınarak gönderilmesine dair.

Belge No : 158/1

Belgenin Tarihi : H. 19 Ramazan 1226 \ M. 7 Ekim 1811

Özet : Memleketin çeşitli yerlerinde tedavülde olan altınların rayiçlerinin yeniden tanzimine dair.

Belge No : 159/1

Belgenin Tarihi : H. 27 Safer 1227 \ 12 Mart 1812

Özet : Küçük Minare Mahallesi sakinelerinden iken vefat eden Arife bint-i Mustafa Hatun'un terekesinin taksimine dair.

Belge No : 160/1

Belgenin Tarihi : H. 21 Ramazan 1226 \ M. 9 Ekim 1811

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben saray-ı cedîd-i amire, saray-ı atık ma' mûre ve yeniçeri ocakları tayinatları için Sivas sancağından müretteb iki bin beş yüz ağnâmın bedelleri ve mübâşirinin hizmet, taamiyye, konak kirası, isti' câliye ve çeşitli masraflarının Sivas kazalarına taksimine dair.

Belge No : 161/1

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Kenisa Mahallesi mütemekkinlerinden iken vefat eden Kirok veled-i Hacdur nâm zimmînin terekesinin taksimine dair.

Belge No : 161/2

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Kenisa mahallesinden iken vefat eden Kirok veled-i Hacdur zimmînin vefat eden kızı Şuşan'ın babasından kalan hissesinin taksîmine dair.

Belge No : 161/3

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Kenisa Mahallesi mütemekkinlerinden iken vefat eden Kirok veled-i Hacdur zimmînin kardeşi Artin zimmînin vefat eden zevcesi Tonya bint-i Magdisi Artin'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 162/1

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Tarsus nâm mahalde vefat eden Mesfûr Artin zimmînin terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 162/2

Belgenin Tarihi : H. 21 Ramazan 1226 \ M. 9 Ekim 1811

Özet : Küçük Minare Mahallesi'nden iken vefat eden Ayşe bint-i Mehmed Hatun'un terekesinin taksimine dair.

Belge No : 163/1

Belgenin Tarihi : H. 7 Şevval 1226 \ M. 25 Ekim 1811

Özet : İki yüz yirmi altı senesine mahsuben Sivas kazalarından Şark cânibi Seraskeri maiyyetinde olan asakirin tayinatı için on bin kile hinta ve altmış bin

kile şairin kıymetleri için nakit akçe imkânı olmadığından yirmi beş senesi bedeliyesinden bakaya kalan bedeliyeden zahayir satın alınarak gönderileceğine dair.

Belge No : 163/2

Belgenin Tarihi : H. 3 Şevval 1226 \ M. 21 Ekim 1811

Özet : Küçük Bengiler Mahallesi mütemekkinlerinden iken vefat eden Serbedar oğlu Panik zimmînin terekesinin taksimine dair.

Belge No : 163/3

Belgenin Tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : Küçük Bengiler Mahallesi mütemekkinlerinden iken vefat eden Serbedar oğlu Panik zimmînin vefat eden sulb-i kebîr oğlu Kirkor'un terekesinin taksimine dair.

Belge No : 164/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Şevval 1226 \ M. 23 Ekim 1226

Özet : Ali Çavuş Mahallesi sakinelerinden iken vefat eden Şems bint-i ...¹⁰ nâm müteveffiyenin terekesinin taksimine dair.

Belge No : 164/2

Belgenin Tarihi : H. 12 Şevval 1226 \ M. 30 Ekim 1811

Özet : Şems Ferrâş Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyyid Mehmed Emin Efendi bin Abdülhalim'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 165/1

---

¹⁰ Babasının isminin yazılacağı yer boş bırakılmıştır.

Belgenin Tarihi : H. 18 Şevval 1226 \ M. 5 Kasım 1811

Özet : Yıldızeli'nin Yakub karyesinde vaki Paşahanı vakfı'nın zaviyedârlığına (1/4 hissesine) Es-Seyyid Abdullah'ın berât-ı alişâne ile mutasarrıf olduğuna dair.

Belge No : 165/2

Belgenin Tarihi : H. 17 Şevval 1226 \ M. 4 Kasım 1811

Özet : Şah Hüseyin Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Hacı Zülfikâr oğlu Seyyid Süleyman Bey bin Hasan'ın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 166/1

Belgenin Tarihi : H. 21 Şevval 1226 \ M. 8 Kasım 1811

Özet : Cami Kebir Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Molla Mustafa bin Hasib'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 166/2

Belgenin Tarihi : H. 25 Şevval 1226 \ M. 12 Kasım 1811

Özet : Sarı Şeyh Mahallesi'nden iken Kars canibinde vefat eden erbab-ı tımardan Mehmed Emin bin Süleyman'ın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 167/1

Belgenin Tarihi : H. 28 Şevval 1226 \ M. 15 Kasım 1811

Özet : Veled Bey Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Serdar oğlu Seyyid Halil Efendi bin Şaban'ın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 167/2

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 26 Mart 1811

Özet : Sivas sancağında vaki Zile Türkmenan Yeni ili aşiretinden hariç Sivas kazalarından Ordu-yı Hümâyûna sevkedilecek iki bin nefer askerden gönderilmeyen bin sekiz yüz on yedi neferin Ordu-yı Hümâyûn'a eksiksiz gönderilmesine dair.

Belge No : 168/1

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 26 Mart 1811

Özet : Ordu-yı Hümâyûn için iki bin nefer Suvâri ve Piyade askerin hizmet-i mübâşiriyye, taamiyye ve konak kirası için tanzim olunan sekiz bin kuruş meblağın Sivas kazalarına taksîmine dair.

Belge No : 169/1

Belgenin Tarihi : H. 21 Zilkade 1226 \ M. 7 Aralık 1811

Özet : Sivas'tan ferman buyurulan zahayirin Kars cânibine gelmesi konusunda zorluk yaşandığı, bundan dolayı zehayirin alıkonulması ve geciktirilmesine izin verilmemesine yönelik olarak Kars cânibi muhafızı Emin paşa'nın gönderdiği buyrulduya dair.

Belge No : 169/2

Belgenin Tarihi : H. 27 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 21 Mayıs 1811

Özet : Kösedere-i Müslim Mahallesinden iken vefat eden Abdülkadir Çavuş bin Abdülkadir'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 170/1

Belgenin Tarihi : H. 11 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 5 Nisan 1811

Özet : Kaza-i Erbaa, Tokat ve Amasya sancaklarından hariç Sivas eyâletinden ve Kengırı (Çankırı) sancağından meştâyı Ordu-yı Hümâyûna müretteb asker zamanıyla ve tamamca yerlerinden hareket etmeyerek ve mevsimiyle Ordu-yı Hümâyûna gelmediklerinden dolayı Ordu-yı Hümâyûna sevkedilecek askerin bir neferi geriye kalmayarak yerlerinden ihrâcı ve vakit geçirmeksizin meştâyı Ordu-yı Hümâyûna sevkedilmesine dair.

Belge No : 171/1

Belgenin Tarihi : H. 12 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 6 Nisan 1811

Özet : Ali veled çavuş Süleyman'ın Sivas sancağı Koçhisar nahiyesinden on dört bin sekiz yüz kırk akçe tımar tezkeresi aldığına dair.

Belge No : 171/2

Belgenin Tarihi : H. 15 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 9 Nisan 1226

Özet : Şeyh Çoban Mahallesi'nden iken Sefer-i hümâyûnda vefat eden erbâb-ı tımardan Abdullah bin Mehmed'in terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 172/1

Belgenin Tarihi : H. 15 Şevval 1226 \ M. 2 Kasım 1811

Özet : Câmi-i Kebir Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Molla Mustafa bin Ceyb'in zevcesi Kezban bint-i Ahmed Hatun kış evi, fırın damı, havluyu müştemil mülk menzili ile üç yüz kuruş nakit parasını menzilin tamiri, mahalle cami-i şerifine şem'-i asel verilmek, mübârek gecelerin birinde hatm-i şerif okutulmak ve fukaraya helva dağıtılmak şartıyla vakfettiğine dair.

Belge No : 172/2

Belgenin Tarihi : H. 13 Rebiü'l-evvel 1226 \ M. 7 Nisan 1811

Özet : Ordu-yı Hümâyûn için Zile hariç Sivas kazalarından müretteb iki bin asker Sivas kazalarına tevzî ve taksîm olunmuş ise de asker ihrâc olunmayıp yerlü yerinde kalmış olduğundan asakir-i mezkûrun meştâyı Ordu-yı Hümâyuna değiştirilmesinden dolayı husule gelen üç bin kuruş hizmet-i mübâşir masrafının Sivas kazalarına taksîmine dair.

Belge No : 173/1

Belgenin Tarihi : H. 7 Rebiü'l-evvel 1224 \ M. 22 Nisan 1809

Özet : Bâb-1 Kayseri Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Kırıklı oğlu Halil'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 174/1

Belgenin tarihi : Tarih yazılmamış.

Özet : 1227 yılı Sivas'a ait olan ve Bozok canibine giden a'lâ, evsat ve ednâ evraklarının miktarlarına dair.

Belge No : 174/2

Belgenin Tarihi : H. 15 Zilhicce 1226 \ M. 31 Aralık 1811

Özet : Şehzâde Sultan Murad'ın doğumunun Sivas taraflarında top ve tüfenk şenlikleriyle ile kutlanıp mescid ve mahfillerde hayır dualarda bulunulmasına dair.

Belge No : 174/3

Belgenin Tarihi : H. 23 Zilhicce 1226 \ M. 8 Ocak 1812

Özet : Baldırbazarı Mahallesi'nden Değirmenci Kirkor veled-i Ohan zimmî kış evi ve bir miktar havluyu müstemil mülkünü Evik veled-i Nikfuz zimmîye üç yüz yirmi kuruşa sattığına dair.

Belge No : 175/1

Belgenin Tarihi : H. 9 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 3 Mayıs 1811

Özet : Şehzâde Murat'ın doğumunu müjdeleyen memurun hizmetinin masrafının Sivas kazalarına taksimine dair.

Belge No : 175/2

Belgenin Tarihi : H. 13 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 7 Mayıs 1811

Özet : Kaleardı Mahallesi'nden iken vefat eden erbâb-ı tıardan Mehmed Alemdar bin Mehmed'in terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 175/3

Belgenin Tarihi : H. 19 Zilhicce 1226 \ M. 4 Ocak 1812

Özet : Billur Mahallesi sakinelerinden iken vefat eden Sultan bint-i Ahmed'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 176/1

Belgenin Tarihi : H. Evail-i Şevval 1226 \ M. 1811 yılı Ekim ayı ortaları

Özet : Sivas altı bölük yoldaşlarının üzerlerine zabıt ve kethüdayeri tayin olduğuna dâir.¹¹

Belge No : 176/2

---

¹¹ Belgede Kethüdayeri olarak atanan kişinin ismi yazılmamıştır.

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Muharrem 1227 \ M. 16 Ocak 1812

Özet : Başçavuş Ahmed Ağa ve Derviş Seyyid Muhammed Ağa'nın bin iki yüz yirmi yedi senesi muharreminin yirmi beşinci gününden iki yüz yirmi sekiz senesi muharreminin yirmi beşinci gününe gelinceye değin bir seneliğine otuz beş bin kuruşa Sivas umur-ı menzilin in idaresini aldıklarına dair.

Belge No : 177/1

Belgenin Tarihi : H. 23 Zilhicce 1226 \ M. 8 Ocak 1812

Özet : Sarı Şeyh Mahallesi sakinlerinden Hafız Yusuf bin Osman'ın mülkiyetinden menzil ve bir miktar eşya'yı menzilin tamiri, bir kıyye mumu Kaşıkçı câmiinde yakmak, mübarek gecelerin birinde hatm-i şerif okutulmak ve fukaraya helva dağıtılmak şartıyla vakfettiğine dair.

Belge No : 177/2

Belgenin Tarihi : H. 3 Muharrem 1227 \ M. 18 Ocak 1812

Özet : Lütfullah Efendi'nin mütesellimlik görevini ifa ederken yerine getireceği hususlar için gönderilen kaimmakam mektubuna dair.

Belge No : 177/3

Belgenin Tarihi : H. 7 Muharrem 1227 \ M. 22 Ocak 1812

Özet : Bâb-ı Kayseriye Mahallesi sakinelerinden iken vefat eden Hadice bint-i Mustafa'nın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 178/1

Belgenin Tarihi : H. 11 Muharrem 1227 \ M. 26 Ocak 1812

Özet : Sivas kazasının ikiyüz yirmi altı senesi rüsûm-ı zecriyyesi olan yüz elli kuruş'un tahsili ve mübaşirine teslimi ile dersaadete gönderilmesi ve zecriye sandığına teslim olunmasına dair.

Belge No : 178/2

Belgenin Tarihi : H. 5 Rebiü'l-ahir 1226 \ M. 29 Nisan 1811

Özet : Câmi-i Kebir Mahallesi sakinlerinden iken Sefer-i hümâyûnda Kars mahallinde vefat eden erbâb-ı tımardan Kaltakçı El-hâc İbrahim bin Süleyman'ın terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 179/1

Belgenin Tarihi : H. 21 Muharrem 1227 \ M. 5 Şubat 1812

Özet : Koçhisar karyesinin âdet-i ağnâmının artırılması talebiyle tahsildarlar tarafından meydana gelen rencide ve sıkıntıların kaldırılmasına dair.

Belge No : 179/2

Belgenin Tarihi : H. 23 Muharrem 1227 \ M. 7 Şubat 1812

Özet : Sivas Hân-ı cedîd, Yıldızeli ve İlbeylü kazalarının Nakibü'l-Eşrâf kâ'im-makâmılarına Es-Seyyîd Büyük Mahmud Çelebi'nin tayin edildiğine dair.

Belge No : 179/3

Belgenin Tarihi : H. 1 Safer 1227 \ M. 15 Şubat 1812

Özet : Bin ikiyüz yirmi altı senesine mahsuben Şark Canibi askerlerinin tayinatı için Sivas'tan yetmiş bin kile zahayirin aynen naklinde fukaraya zorluk olduğundan bedeli olan otuz yedi bin sekiz yüz yetmiş iki kuruştan on beş bin kuruşu noksan olarak alınacağına dair.

Belge No : 180/1

Belgenin Tarihi : H. 27 Muharrem 1227 \ M. 11 Şubat 1812

Özet : Tüfenkçi zümresinden olup, İlbeylü kazası civarında şiddetli kış'tan dolayı vefat eden Milletli Ahmed Ağa, Aksaka'lı Laz Halil ve yine Aksaka'lı Selim ve Diyarbakirli Yusuf Bey Çırağı Mehmed ve Mekkelî Arab Osman'ın terekelerinin tahrir ve bey olduktan sonra Sivas mütesellimi es-Seyyîd Lütfullah beye teslim olunan para defterine dair.

Belge No : 181/1

Belgenin Tarihi : H. 29 Muharrem 1227 \ M. 13 Şubat 1812

Özet : Kala-i atîk sakinlerinden iken vefat eden Cırcıroğlu Hüseyin bin Hacı Mustafa'nın terekesinin taksîmine dair.

Belge No : 182/1

Belgenin Tarihi : H. 2 Safer 1227 \ M. 16 Şubat 1812

Özet : İki yüz yirmi altı senesine mahsûben asakir-i muvahhîdinin tayinatları için Sivas'tan talep edilen yetmiş bin kile hinta ve şairin bedelinden on beş bin kuruş indirilmesi ile zahayirin bedeli, hizmet ve çeşitli masrafların Sivas livâ ve kazalarına taksîmine dair.

Belge No : 183/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Safer 1227 \ M. 19 Şubat 1812

Özet : Sivas'ta ikamete memur iken vefat eden İpekli Zade Mustafa Paşa'nın hayatta kalan üç zevcesi, altı oğlu ve kızı'nın Paşa'nın borcundan dolayı zor durumda kalmaları sebebiyle borçlarının bağışlandığına dair.

Belge No : 183/2

Belgenin Tarihi : H. 17 Safer 1227 \ M. 2 Mart 1812

Özet : Bin iki yüz yirmi altı senesine mahsuben cebelü tertib ve tahsiline muaccelet-i atika ve cedide hesabıyla tahsili iktiza eden on bir bin üç yüz on dokuz kuruş otuz bir akçe cebelü bedeliyelerinin tahsili, mübaşire teslimi, dersaadete gönderilmesi ve darbhane-i amireye teslim edilmesine dair.

Belge No : 184/1

Belgenin Tarihi : H. 5 Safer 1227 \ M. 19 Şubat 1812

Özet : Sivas valisi Muhammed Celaleddin Paşa Efendi'nin görevinin devamına dair.

Belge No : 184/2

Belgenin Tarihi : H. 5 Safer 1227 \ M. 19 Şubat 1812

Özet : Hatt-ı hümayûn ile görevine devamına eden Sivas valisi Devletlü Muhammed Celaleddin Paşa Efendi'nin zulüm ve haksızlıklardan uzakta görevini yapmasına dair.

Belge No : 184/3

Belgenin Tarihi : H. 7 Safer 1227 \ M. 21 Şubat 1812

Özet : Küçük Minare Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Hurdacı Seyyid Hacı Ömer bin Halil'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 185/1

Belgenin Tarihi : H. 11 Safer 1227 \ M. 25 Şubat 1812

Özet : Gökmedrese Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Fatma bint-i İsmail'in terekesinin taksimine dair.

Belge No : 186/1

Belgenin Tarihi : H. 9 Safer 1227 \ M. 23 Şubat 1812

Özet : Kala-i atık sakinlerinden iken Sefer-i hümâyûnda vefat eden Bayram Seyyid Hasan bin Süleyman'ın terekesinin taksimine dair.

Belge No : 187/1

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Rebiü'l-evvel 1227 \ M. 15 Mart 1812

Özet : Bin iki yüz yirmi yedi senesine mahsuben Sivas kazalarından sefer zamanında vali için tahsîs kılınan otuz üç bin kuruş imdâd-ı seferiye'nin tahsil edilmesine dair.

Belge No : 187/2

Belgenin Tarihi : H. Gurre-i Rebiü'l-evvel 1227 \ M. 15 Mart 1812

Özet : Yedlerinde menzil ahkâmı olmayıp kendi isteği ile gidip gelenlere menzil bargiri verilmemesine dair.

Belge No : 188/1

Belgenin Tarihi : H. 4 Rebiü'l-evvel 1227 \ M. 18 Mart 1812

Özet : Saliha Sultan'ın doğumunun top ve tüfenk şenlikleriyle ile kutlanıp mescit ve mahfillerde hayır dualarda bulunulmasına dair.

ÖZGEÇMİŞ

01 Ocak 1976 tarihinde Tokat'ın Turhal ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Turhal 100. Yıl İlkokulu'nda tamamladı. Turhal Alparslan Ortaokulu ve Turhal Endüstri Meslek Lisesi'ni bitirdi. 1996 yılında girdiği Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümü'nden 2001 yılında mezun oldu. Halen Turhal Mehmet Akif İlköğretim Okulu'nda Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak çalışmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.